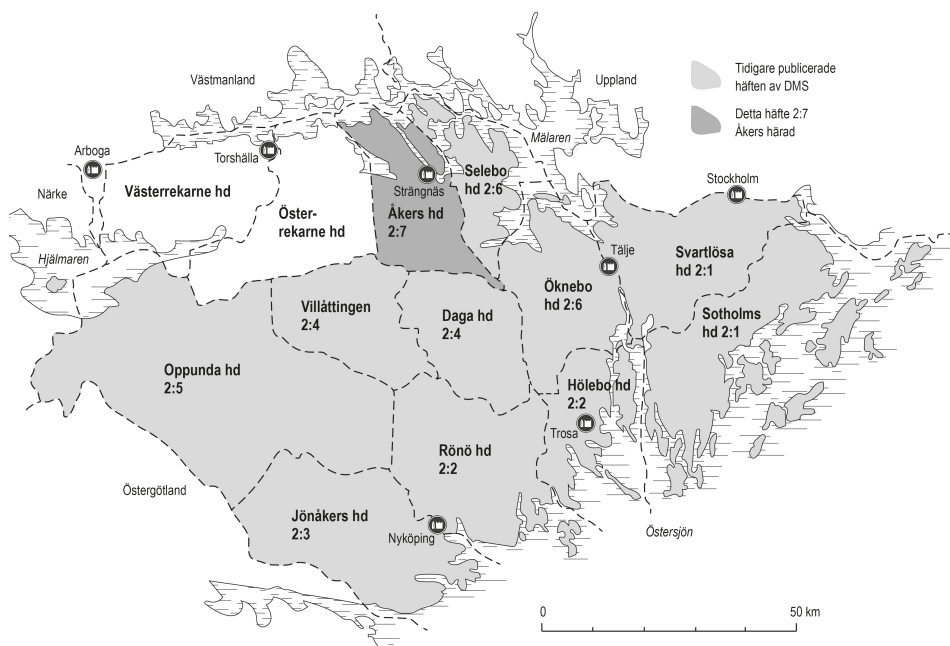

Det medeltida Sverige
Band 2 SÖDERMANLAND:
Åkers härad
Strängnäs stad

Det medeltida Sverige

2 SÖDERMANLAND

7 Åkers härad

Christian Lovén

Riksarkivet
Box 12541, 10229 Stockholm
Tel: 010-476 70 00
www.riksarkivet.se/det-medeltida-sverige

Omslaget: Helgarö kyrkby 1641 (beskuren). LSA Helgarö C3:284–285.

© Riksarkivet
ISBN 978-91-87491-33-7
Tryck: Livonia Print

Förord

Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien tillsatte 1960 en kommitté för utarbetande av verket *Det medeltida Sverige*, varvid det inledande arbetet skedde på Historiska institutionen vid Stockholms universitet. Med Kungl Vitterhetsakademien som huvudman publicerades tre häften för Uppland: DMS 1:1, 1:3 och 1:4.

Genom ett riksdagsbeslut år 1982 blev utgivningen en statlig angelägenhet och utgivningsarbetet förlades i och med detta till Riksantikvarieämbetet. Här utkom fem häften för Uppland (DMS 1:2, 1:5, 1:6, 1:7 och 1:8), tre för Småland (4:1, 4:2 och 4:4), två för Södermanland (2:1 och 2:2), ett för Öland (4:3) och ett för Gästrikland (11). Härutöver publicerades ett häfte för Uppland (1:9) av Upplandsmuseet och ett för Småland (4:5) av Länsstyrelsen i Kalmar län.

Från och med 2012 har Riksarkivet övertagit huvudmannaskapet för verket, och sedan dess har fyra Södermanlandshäften (DMS 2:3, 2:4, 2:5 och 2:6), ett Smålandshäfte (4:6), ett Upplandshäfte (1:10) samt hela Värmland (7) publicerats, delvis med stöd av Kungl Vitterhetsakademien och Riksbankens Jubileumsfond. Verkets bakgrund och den kontinuerliga utvecklingen av utgivningsprinciperna har utförligt behandlats av Christian Lovén i *Bebyggelsehistorisk tidskrift* nr 77/2019, s 85–96.

Arbetet på Riksarkivet bedrivs för närvarande av följande redaktörer: fil dr Annika Björklund, teol dr Hanna Källström och docent Christian Lovén. Organisatoriskt sker utgivningsarbetet parallellt med *Svenskt Diplomatarium* och verksamheten leds av undertecknad som huvudredaktör. Redaktörerna arbetar självständigt med sina respektive undersökningsområden och står därför som ensamma författare. Det ska dock tydligt framhållas att ett aktivt samarbete inom redaktionen är ett genomgående och viktigt inslag i arbetet på Riksarkivet. I det här fallet kan särskilt nämnas att Annika Björklund har ritat kartorna.

Det nu föreliggande häftet av *Det medeltida Sverige* (DMS 2:7) är det sjunde häftet i Södermanlandsserien och det tjugofemte i huvudserien. Boken behandlar Åkers härad och Strängnäs stad. Författare är Christian Lovén, som i kapitlet "Inledning" redogör för de principer som varit vägledande i arbetet. Inledningen är central för den som vill tillgodogöra sig all den information som ges i boken. Tilläggas kan att vissa detaljer i principerna skiftar mellan de olika häften i DMS-serien.

Arbetet har underlättats genom fruktbart samarbete med Diplomatiets personal, redaktörerna Peter Ståhl, Ingela Hedström, Sara Risberg och Oliver Blomqvist. Författaren har också haft förmånen att diskutera arbetet i manus med referensgruppen för DMS. I denna ingår för närvarande Björn Asker, Roger Axelsson, Ann Catherine Bonnier, Jan Brunius, Olle Ferm, Ådel Franzén, Elisabeth Gräslund Berg, Kaj Janzon, Henrik Klackenberg, Staffan Nyström, Sigurd Rahmqvist, Clas Tollin och Torun Zachrisson. Författaren vill rikta ett särskilt tack till Sigurd Rahmqvist och vidare till Roger Axelsson, Kaj Janzon, Magnus Källström, Per Gunnar Sidén och Torun Zachrisson för betydelsefull hjälp i arbetet. Reproduktioner av Peringskiölds kyrkoteckningar har gjorts av Jens Östman, Kungliga biblioteket.

Stockholm i mars 2020

Claes Gejrot

Innehåll

5	Förord	124	Vansö socken
7	Innehållsförteckning	152	Åkers socken
9	Inledning	174	Strängnäs stad
10	1500-talets kamerala material	204	Strängnäs domkyrka
12	Övrigt material	216	Strängnäs dominikankonvent
12	Viktigare enskilda källor	219	Källor, litteratur och förkortningar
15	Exempel och kommentarer	219	Använda SöH-längder
19	Åkers härad	219	Källor och litteratur
21	Topografiska huvuddrag	228	Kartor
22	Administrativ indelning	229	Förkortningar, allmänna
22	Judiciella förhållanden	232	Register
23	Kyrkliga förhållanden	232	Ortregister
23	Skattesystemet	237	Ortregister för Strängnäs stad
25	Fogdö socken	238	Personregister
58	Vårfruberga kloster	255	Register över kyrkliga institutioners jordinnehav
67	Helgarö socken	258	Register över sätes-, kungs- och biskopsgårdar
81	Härads socken		
94	Länna socken		
107	Strängnäs socken		

Inledning

Metoder och källmaterial

De regionala bearbetningarna i *Det medeltida Sverige* presenteras landskapsvis, i härader och skeppslag, samt under dem socknar och städer. I detta sammanhang följs indelningen i 1500-talets kamerala material. I de fall förändringar skett under senare perioder finns hänvisningar på den plats där en socken eller ort borde återfinnas enligt den nuvarande indelningen.

Socknen redovisas på det sätt den framträder i 1500-talsmaterialet, som en kameral enhet: jordebokssocknen, vilken ofta men inte alltid överensstämmer med den kyrkliga socknen. När skillnader mellan dessa har iakttagits, har det anmärkts. Om inte annat särskilt anges, avses för förhållanden under medeltid och 1500-tal med termen "socken" begreppet jordebokssocken; endast i avsnittet om den kyrkliga organisationen är "socken" synonymt med kyrksocken.

Med "den nuvarande indelningen" och "den nuvarande socknen" avses den regionala organisationen före 1952 års kommunreform, som upplöste det tidigare sambandet mellan socken och kommun. "Socken" var före 1952 i det närmaste synonymt med den borgerliga kommunen, som i allmänhet också sammanföll med den kyrkliga församlingen.

Redovisningen inom socknen av varje by/gård, brukningsenhet består av tre delar:

- I Ortnamnsformer och kartangivelse.
- II Inventering av landskapshandlingarna.
- III Inventering av det medeltida materialet.

I Ortnamnsformer och kartangivelse

För varje enhet redovisas först det nuvarande namnet, med fet stil, därefter den äldsta kända namnformen, kursiverad, och årtalet för denna.

Äldsta namnbelägg. När det äldsta belägget hämtats ur tryckta källor av god kvalitet återges stavningen enligt trycket utan att den har kontrollerats mot originaldokumentet. I övriga fall har äldsta belägget kontrollerats i originalhandlingen även om källan finns tryckt.

Om det äldsta belägget är en avskrift återges även den äldsta originalformen, och om den äldsta originalformen hämtats ur en källa på latin eller annat

främmande språk återges vanligen också den äldsta originalformen från en svenskspråkig källa. Det har inte varit möjligt att pröva rent språkliga ortnamnsproblem. Därför anges varianter av namnet endast undantagsvis, t ex vid kraftiga avvikelser eller förändringar under medeltiden eller 1500-talet. Ortnamnsförändringar som skett efter 1500-talet har inte kunnat redovisas inom undersökningens ram.

Ortnamnen återges genomgående med stora begynnelsebokstäver, även i de fall originalen eller de tryckta källorna har små. Prepositioner ("in", "de" osv) anges, men de svenska "i" och "j" återges båda med *i*. Undantag: äldsta belägg hämtade ur 1500-talets kamerala material återges som regel utan preposition. Upplösta förkortningar markeras inte.

Nutida namnform. De nutida namnen återges enligt bestämmelserna om god ortnamnsred i Kulturmiljölagen (SFS 2000:265 kap 1 4 §). Om gården/byn inte har kunnat återfinnas vare sig på officiellt tryckt kartmaterial (Ekonomiska kartan 1:10 000, Topografiska kartan 1:50 000, Generalstabskartan 1:100 000, 1800-talets Häradsekonomiska kartor) eller med hjälp av Lantmäteriets webbtjänst "Kartsök och ortnamn" redovisas namnet under den äldsta kända namnformen, vilken då markeras med asterisk (*) före namnet.

Bebyggelsens lokalisering – kartangivelse. Redovisningen av namnformerna avslutas med en hänvisning (t ex 10 H, 7 c) till det kartblad av den Ekonomiska kartan (skala 1:10 000) där ortnamnet återfinns. Dessa kartor finns fritt tillgängliga via Lantmäteriets digitala söktjänst Historiska kartor. När bebyggelsen inte finns kvar, men bytomt och/eller bebyggelseämningar är kända, görs hänvisningar till RAÄ:s digitala fornminnesregister (Fornsök, tidigare FMIS), med RAÄ-nummer för den aktuella socknen, t ex "RAÄ 116:1".

Översiktskartorna. För häradet och socknarna finns en översiktskarta i anslutning till den inledande beskrivningen av varje område. För socknarna redovisar kartorna bebyggelsen, dvs antal kamerala hemman och deras jordnatur, i mitten av 1500-talet. I enstaka fall markeras även bebyggelser som inte är belagda i 1500-talets landskapshandlingar. Om jordnaturen för ett hemman ändras i senare jordeböcker framgår inte detta av kartorna, bara av texten.

Använda symboler framgår av kartornas teckenförklaring. För att hålla nere antalet symboler har vissa ägokategorier sammanslagits i kartredovisningen.

Underlaget för översiktskartorna är Lantmäteriets Öppna geodata, samt för socken- och häradsgränserna Häradsekonomiska kartan, i detta område upprättad 1897.

II Inventeringen av 1500-talets kamerala material

Inventeringen av Södermanlands handlingar (SöH) för Åkers härad bygger på en genomgång av kronans jordeböcker från de äldsta (1542) fram till 1569. Dessa handlingar förvaras i Riksarkivet, och finns också tillgängliga digitalt via Riksarkivets digitala forskarsal (SVAR).

Södermanlands handlingar är till stor del brandskadade, inte sällan med omfattande textförluster, vilket skapar problem vid redovisningen av jordetal och, i större byar, antal gårdar. Se sammanställning av använda SöH på s 219.

Landskapshandlingarna har kompletterats med Frälse- och rusttjänstlängderna (FoR) från 1562. De finns bearbetade i tryck (AF), men enstaka uppgifter om jordetal är där överhoppade. Tiondelängder finns för 1560 och 1561 (SöH 1560:20, 1561:4).

Redovisningen av SöH-materialet

Uppgifterna från landskapshandlingarna redovisas enligt ett fast schema med ett antal starka förkortningar (se förkortningslistan på s 229):

Jordnatur och *antal kamerala enheter* återges med fet stil, t ex **1 sk** = ett skattehemman. Ibland förekommer att gårdar i jordeböckerna redovisas som halva hemman, t ex $\frac{1}{2}$ **sk**, innebärande att gården av något skäl taxerats till halv fodringsskatt (de s k "årliga hästarna"). Detta är en rent skatteteknisk åtgärd och har vanligen ingenting med s k hemmansklyvning att göra. När det redovisas ett halvt hemman i någon by betyder det alltså inte att det finns ytterligare ett halvt hemman i byn som saknas i jordeböckerna.

Jordetal (om sådana finns) var en värdering av enheterna, baserad på mynträkningen och uttryckt i markland: öresland: örtugland: penningland.¹

1 markland	8 öresland	24 örtugland	192 penningland
1 öresland	3 örtugland	24 penningland	
1 örtugland	8 penningland		

En gård med jordetalet tre öresland och fyra penningland redovisas 0:3:0:4. I de fall örtugland och penningland saknas markeras de inte: t ex tre öresland = 0:3; däremot ett markland = 1:0.

Årtal. Om inga årtal nämns innebär det att uppgifterna om den kamerala enheten (gård, torp, utjord m m) är oförändrade under hela den period som täcks av de använda landskapshandlingarna. Ett enstaka årtal som föregår jordnaturen, t ex "1548 **1 aoe**", anger att gården uppträder första gången detta år och sedan finns perioden ut. Förekommer en gård enbart en del av perioden i jordeböckerna, anges de år den redovisas, t ex "1555–65 **1 sk**". Uttrycket "1554 (endast)" innebär att enheten endast kan återfinnas i jordeboken för detta år.

Förändringar. Vid förändringar i jordnaturen eller antalet hemman anges det år då förändringen med säkerhet senast kan fastslås ha ägt rum, följt av den nya jordnaturen eller hemmansantalet, t ex "1555 **2 kyuj**, 1560 **1 kyuj**", vilket visar, att här fanns två utjordar 1555 men bara en utjord från 1560 till periodens slut. "1548–62 **1 ky**, 1562 **2 ky**" innebär att enheten nämns

¹ Observera att marklandet och dess underavdelningar inte är arealmått, till skillnad från vad som är fallet i 1600-talets geometriska vidareutveckling av systemet, utan snarare en värdering av enheternas totala resurser och produktion.

1548–62, till en början som 1 kyrkolandbo men 1562 som 2 kyrkolandbor. En tillfällig förändring markeras med parentes (), t ex ”(saknas 1558)”, vilket betyder att gården finns i jordeböckerna med undantag för år 1558.

Uttjoridar. Uttjoridar redovisas under sitt eget geografiska namn (ortnamn), i förekommande fall med angivande av den gård eller annan överordnad enhet till vilken den hör i kameralt hänseende, dvs vem som var skattskyldig för uttjorden.

Kloster- och biskopsjord. Kloster- och biskopsjorden ingår i det här aktuella undersökningsområdet vanligen i rättardömen och detta anges inom parentes, t ex ”1548 **3 bi** (Finninge rd)”. Under huvudenheten Finninge meddelas vilka år rättardömet existerade och vad det omfattade.

Frälsejord. Uppgift om vilken adelsperson som uppbär räntan (men som inte alltid är ägaren), redovisas inom parentes efter jordnaturen. De för detta häfte använda landskapshandlingarna redovisar inte räntetagare, utan uppgifter ur Kammararkivets Frälse- och rusttjänstlängd (FoR) 1562, som bl a innehåller frälsets egna redogörelser för sina gods, är inarbetade i SöH-notiserna.

Statistiska tabeller. Antal jordeboksenheter och fördelningen på olika jordnaturer redovisas i tabeller i inledningen till varje socken. Felaktiga uppgifter i kronans jordeböcker, t ex att enheter vissa år redovisas i fel socken eller dubbelredovisas med olika jordnaturer, har korrigerats i tabellerna utan att felen i jordeböckerna särskilt påpekas.

III Inventeringen av övrigt material

Inventeringen av det medeltida materialet bygger huvudsakligen på excerpter av ortnamnsbelägg hos Ortnamnsarkivet i Uppsala (ISOF), som är tillgängliga digitalt: (isof.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret/).

Grunden i det inventerade medeltidsmaterialet är brev och diplom på pergament och papper. Dessa källor har granskats och i många fall kompletterats med ytterligare källmaterial.

Till medeltidsmaterialet räknas här även andra källor från perioden 1520–1570 utanför landskapshandlingarna, t ex brev och adliga jordeböcker.

Viktigare enskilda källor

Vårfruberga klosters jordebok (VÅKlJb) är en 1500-talsavskrift av en text som troligen avslutades 1257. Den inleds med en donatorslängd från 1150-talet till 1170-talet. Huvuddelen är en geografiskt ordnad uppräkningslista av klostrets godsinkomster i Södermanland och Uppland, skriven omkring 1240. Korta uppräkningslistor av senare tillkomna godsinkomster är tillfogade. Sist redogörs för en förlikning med Filip Birgersson (?Aspenäsätten), troligen uppgjord 1257, där klostret dels får sin äganderätt bekräftad på en rad platser, dels får nya godsinkomster i ett byte. Avskriften gjordes i kungliga kansliet omkring 1540 men förvaras nu i UUB. (Ny utgåva och kommentar VÅKlJb.)

Liber ecclesie Strengnensis (A 15) är en kopiebook från Strängnäs domkyrka innehållande godsförteckningar, skattelängder, inventarier samt ett mindre antal urkunder. Den omfattar 75 blad och uppvisar ett tjugotal skrivarhänder från 1310-talet fram till slutet av 1400-talet. Volymen har signum A 15, RA. (Ståhl s 87.)

Gustav I:s jordebok från 1531 (K 1) redovisar kungens gods 'varhelst de är belägna i riket'. Det rör sig om arvegods, köpegods, pantgods och återbördade kyrkogods. Den ingår i Kungligt arkiv (K) vol 1, RA.

Gärder och hjälper 1535 (GHj) redovisar skattskydiga över hela riket. Den är opålitlig vad gäller jordnaturer men har ibland bebyggelsernas äldsta namnbelägg. Längden ingår i Kammararkivet, RA.

Strängnäs stads tänkebok (StrTb) är ingen renodlad rådstugedombook som andra städers tänkeböcker men innehåller vissa uppgifter om fastigetsöverlåtelse 1530–1596. Den är otryckt och förvaras i ULA.

Redovisningen av medeltidsmaterialet

Medeltidsmaterialet redovisas kronologiskt i form av register av de uppgifter om en ort som direkt eller indirekt berör jorden, såsom läge, avkastning, ränta, organisation, förvaltning och ägande. I redovisningen har en relativt vid tolkningsram av vad som innefattas av "indirekt berör" använts för att säkerställa att relevanta uppgifter inte utesluts från redovisningen. Enkelt uttryckt har i gränsfall principen att hellre ta med än utesluta tillämpats.

Jordtransaktioner och avrad. Vid försäljning och köp anges som regel inte köpeskillingen. Notiser om angiven ränta (avrad) för jorden anges alltid. Myntenheten är mark med underavdelningarna öre, örtug och penning (se ovan s 11).

Äldre agrar- och rättshistoriska begrepp och kamerala termer återges enligt källorna, men i regel med normaliserad stavning utan citattecken, t ex avrad istället för "affradh". Begrepp och termer som behandlas i SAOB förklaras i allmänhet inte i texten.

Personnamn (förnamn) återges oftast i normaliserad form, t ex Kristina istället för Kristin och Anders för Andreas. För en och samma person används genomgående samma namnform, oavsett om personens namn växlar i källorna. De latinska namnformerna, t ex Laurentius, återges med motsvarande svenska namn: Lars.

Släktnamn återges inom parentes om det inte burits av personen själv. Namn som senare blivit släktnamn, t ex (Oxenstierna) ges stor begynnelsebokstav. Stor bokstav ges även konstruerade namn som vunnit hävd, t ex (Lejonbjälke) och namn som utretts i ÄSF eller annan personhistorisk litteratur, t ex

(Gumsehuvud). Liten bokstav ges rent sigillbeskrivande namn, t ex (ginstam över tre tandskuror). Titlar återges endast när det behövs för att identifiera en person, eller när det har betydelse för förståelsen av en viss uppgift.

Släktskap och släkttavlor. Släktskap mellan omnämnda personer anges när det har betydelse för sammanhanget. Den uppgiften finns inte alltid i den aktuella handlingen, utan har hämtats ur genealogisk standardlitteratur (t ex ÄSE, SBL och PHT) utan att källan särskilt redovisas. Släkttavlor förekommer i boken där det väsentligt underlättar förståelsen av ägo- och arvsförhållanden.

Sigillbeskrivningar baseras huvudsakligen på terminologin i NordHer och avsnittet "Vapnens klassificering" i SMV I (s 37–69). Beskrivningarna i denna DMS-volym är utarbetade efter samråd med statsheraldikern.

Fastar, vittnen vid jordtransaktioner, omnämns oftast i de medeltida källorna (fastebreven) endast med sitt förnamn och sin hemby, t ex Peter i Hannemyra, utan att det anges i vilken socken byn ligger. För mycket vanliga ortnamn, t ex Berga, kan det därför vara svårt att identifiera vilken bebyggelse som avses. I sådana fall måste en avvägning göras där olika faktorer spelar in, t ex om fastar från vissa socknar brukar förekomma frekvent, avstånden till tingsplatsen samt att fastar hellre brukade vara skatte- eller kronobönder än frälse- och kyrkolandbor. Alternativa platserna för fastars hemvist anges dock.

Hänvisningar till andra orter görs a) till orter inom samma socken med enbart ortnamn, b) till övriga orter inom undersökningsområdet med ort- och sockennamn, c) till orter utanför undersökningsområdet med ortnamn, socken- och häradsnamn. I de fall orten ligger i ett annat landskap än Södermanland har också landskapet angivits.

Övriga metoder

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av förkortningar (se s 229) och i förekommande fall sidnummer.

Citering. När ett citat återges ordagrant med bibehållen stavning kursiveras det aktuella ordet eller sätts inom dubbelcitat. I de fall en särskild formulering används i källan, som är viktig för sammanhanget, normaliseras stavningen och formuleringen omgärdas av enkla citattecken.

Frågetecken används för att ange att den lämnade uppgiften är osäker. Om frågetecken används:

- efter årtal = året är osäkert, t ex "1478(?) får Ulf Petersson..."
- före källhänvisning = osäkert om källans namnform avser den ort den identifierats med, t ex "1304 *de Esliby* (?DS 1435)".
- efter direktcitat = osäker läsning, t ex "1562 FoR 0:4 + 0:4 + 0:4? + 0:4?".
- framför begrepp eller hel sats = osäkert påstående, t ex "Katarina (?Bosdotter /Grip/)".

Svenskt Diplomatariums huvudkartotek (SDHK) är en databas (sok.riksarkivet.se/sdhk) där i princip alla kända medeltidsbrev har registrerats med uppgifter om innehåll, utfärdare, sigill, brevmaterial etc. Varje post i databasen har ett unikt och sökbart SDHK-nummer, men även datum och DS-nummer kan användas för att söka. SDHK-nummer har angivits i de fall exakt datum inte är känt, för att underlätta identifieringen av den källa som använts.

Exempel och kommentarer

Redovisningen av socknarna bygger på Södermanlands handlingar (SöH) från 1542 till 1569 och Frälse- och rusttjänstlängden 1562 (FoR). Det betyder att varje enhet som redovisas utan föregående årtal för första gången kan återfinnas i jordeböckerna tidigast 1542, senast 1544, beroende på jordnatur. Det tidigaste möjliga året för varje jordnatur framgår av tabellerna över använt SöH-material ovan (s 11). Ordinarie jordeböcker där skatte-, krono- och frälsejord redovisas finns inte för tidigare år än 1545 i detta undersökningsområde. Vid senare första förekomst än det tidigaste möjliga för varje jordnatur anges årtal före enhetsbeteckningen. Det sista året som granskats är 1569.

I det första exemplet har de tre delarna i redovisningen förtydligats med avstånd mellan dem och tillagda romerska siffror inom []. Ibland saknas del II (SöH-redovisningen) helt, vilket beror på att uppgifter om den aktuella enheten inte har kunnat återfinnas i det genomgångna kamerala materialet från 1500-talet.

Exempel 1, hämtat från Helgarö socken:

[I]

Nybble 1416 *in Nybele* (SD 2297), 1560 *Niöbele* (SöH 1560:20) – 10 H,
8 b.

[II]

SöH 1543 **1 aoe** 0:4 (saknas 1550–56), 1562 **1 ky** 0:4:2.

[III]

1416 är Petrus i N faste vid ett jordbyte i Berga, Fogdö sn (SD 2297).

1531 byter Gustav Kalle på Stora Djulö, Stora Malms sn, Oppunda hd, och hans hustru Anna Josefsdotter

(Djulöätten) bort en gård N som räntar 4 pund korn, 0:12 pn och 1 pund 4 marker smör till Gustav I (se DMS 2:1 s 252) (GR 7 s 396). 1559 (omkr) uppges bytet av N ha skett 1541 med Anna Josefsdotter ensam (AoE 22:4 f 4v).

Kommentar:

[I] Nuvarande namn är *Nybble*. Orten omnämns första gången i ett svenskspråkigt diplom som utfärdades 1416 och som har tryckts i "Svenskt diplomatarium från och med år 1401". En något annorlunda stavning finns i Södermanlands handlingar 1560 volym 20. Namnet är läst i denna otryckta handling.

Orten återfinns på den ekonomiska kartan (från 1958), skala 1:10 000, blad 10 H, 8 b.

[II] Södermanlands handlingar redovisar 1543 till 1569 en arv och eget-jord på 4 öresland. Arv och eget var kung Gustav I:s privata godsmassa, framförallt skapad genom övertagande från kyrkliga institutioner efter reformationen. I tabellen över använda landskapshandlingar ovan är den första med arv och eget från 1542, men *Nybble* saknas i den utan dyker upp 1543. Hade *Nybble* funnits med i den första jordeboken skulle notisen ha lytt "SöH 1 aoe 0:4" istället för "SöH 1543 1 aoe 0:4". Inom parentesen noteras att *Nybble* saknas i några årgångar av landskapshandlingarna. Från 1562 anges det istället som ett kyrkohemman.

[III] I det övriga källmaterialet omtalas *Nybble* två gånger fram till mitten av 1500-talet. Det första belägget från 1416 berättar bara att här bor en man vid namn Petrus, som är vittne vid ett jordbyte i grannsocknen. Det handlar om samma källa som äldsta namnbelägget, tryckt i Svenskt diplomatarium.

1531 får vi veta att en gård i *Nybble* ägs av Gustav Kaffe och hans hustru Anna Josefsdotter som hörde till den så kallade Djulöätten. En senare uppgift, från omkring 1559, tyder på att gården egentligen ägdes av Anna Josefsdotter ensam. Gården ger avrad (arrende) i korn, penningar och smör. Makarna byter bort gården till kung Gustav I, vilket ju stämmer med Södermanlands handlingars uppgift att den tillhörde honom på 1540-talet. Källorna är ett brev 1531 i Konung Gustav I:s registratur, som finns tryckt, och en anteckning från omkring 1559 i den otryckta samlingen Arv och eget, Riksarkivet.

Exempel 2, från Åkers socken:

***Lundby** 1379 i *Lundby* (DS 9943) – låg i nuvarande Åkers Styckebruk, 750 m nordväst om Forsa, 10 H, 4 e (LSA Lundby C3:125, 1641; se även sockenkartan 1717 LSA Länna sn C50-1:1).

SöH 1 skuj 0:0:1:4 till Riby.

1 skuj 0:1:1 till Skämby.

1549–52 **1 kruj** 0:1:2 till Broby.

1 ky, 1550 **1 aoe** 0:4.

Summa jt 1550 0:6:0:4.

1337, 1383, 1435, 1437, 1440, 1446, 1448, 1486 och 1494 se L, Fogdö sn.

1379 byter Finvid Ragvaldsson bort en mängd jord till Bo Jonsson (Grip), häribland 0:0:4 i L (se DMS 2:6 s 303) (DS 9943).

1550 har aoe-hemmanet 13 spanns utsäde och äng till 28 lass hö (SöH 1550:5).

Kommentar: Lundby finns inte i moderna kartor, och namnet har därför en asterisk. Kartor från 1641 och 1717 visar platsen, och båda kartor finns i Lantmäteristyrelsens arkiv. I Södermanlands handlingar finns tre utjordar, obebyggda egendomar. En av dem, en kronoutjord, nämns bara i landskapshandlingar 1549–52. Utjordarna är underlagda Riby, Skämby och Broby i samma socken. Bara en familj bor i Lundby, på en gård ägd av sockenkyrkan. 1550 övergår denna gård till att betecknas som arv och eget. Alla enheter har jordestal, och det går därför att summera Lundby till drygt 6 öresland.

I det medeltida materialet nämns Lundby som hemvist för en rad vittnen vid jordtransaktioner 1337–1494, men bedömningen har gjorts att det troligen handlar om det Lundby som ligger i Fogdö socken, så läsaren hänvisas dit. 1379 ingår Lundby i ett större jordbyte, och detta byte är mera utförligt behandlat i ett tidigare häfte av DMS. 1550 får vi upplysningar om storleken på den bebodda gårdens åker och äng.

Exempel 3, från Länna socken:

***Simonstorp** 1481 *Simonstorp* (RAp 15/5).

1481 byter Knut Eskilsson (Banér) bort torpet S under Rocklänna till Sten Sture (se Rocklänna) (RAp 15/5).

Kommentar: Torpet nämns bara en gång i källorna och saknas i Södermanlands handlingar. Inget är känt om läget. Bytet behandlas närmare under Rocklänna. Brevet är inte tryckt utan finns bland Riksarkivets pergamentsbrev och är läst i original.

Exempel 4, från Vansö socken:

Plångsta 1289–1310 in *Plangastum* (DS 1759), 1423 i *Plangastom* (RAp 10/6), 1560 *Prangesta* (SöH 1560:20) – 10 H, 7 c.

SöH 1550 (endast) **1 skuj** 0:3:1 till Askare.

1 fr (1562 Bror Eriksson /Buth/).

Plångsta är 1423 sätesgård för Nils Körning (växt) (RAp 10/6).

1289–1310 byter Nils Djäkn och hans hustru Ingegerd bort ½:0 i P till Vårfruberga kloster (se Lida, Fogdö sn) (DS 1759, odat).

1310 byter Margareta Eriksdotter, änka efter Anders Eskilsson (lejonlilja), bort 0:0:10 i P till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).

1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:2½ i P till Eskil Johansson (se Mälby) (DS 6002).

1365 är Alle i P vidervaruman i Strängnäs (DS 7261).

1383 är Alle i P vidervaruman vid häradsstinget (RAp 26/10).

Kommentar: Det avsnitt som inleds ”Plångsta är 1423...” är en sätesgårdsnotis, dvs en notis som redovisar de frälsepersoner som daterar brev på en viss ort, eller omnämns i samband med orten på ett sådant sätt att de kan förmodas ha haft sin sätesgård där. Inte sällan skrivs de explicit till orten. Det brev från 1423 som omtalar Plångsta som sätesgård berör inte själva gården, vilket gör att brevet inte tas med bland de övriga beläggen.

Exempel 5, från Strängnäs stad:**Cecilia Ingevaldsdotters och Jon Västgötes tomt**

1387 överlåter borgaren Jon Västgöte med samtycke av hustrun Cecilia Ingevaldsdotter en tomt, 5 alnar lång vid gatan och 10 alnar bred, söder om Hermans lilla bod vid Torget, till Stockholmsborgaren Arneke Westakop för de penningar som Sigge Sillmånglare var skyldig Jöns Karlsson, Arneke Westakops ?svärson (*sware*) (StrStAp 12/11).

Kommentar: Stadens tomter och gårdar har i föreliggande häfte som regel givits namn efter sina äldsta belagda ägare. I detta fall handlar det om två markar, vilket betyder antingen att de förvärvat egendomen gemensamt eller, mera vanligt, att det handlar om hustruns egna gods. Därför sätts hustruns namn först.

Åkers härad

1348 *Akirbohundare* (DS 4354).

1357 i *Akirbo hundare* (DS 5742, avskr).

1370 i *Akerbo sokn i Åkers hundare* (DS 8072 f).

1384 i *Akirs hundare* (RAp 3/3).

1426 i *Eldasundz hærade* (RAp 28/6 SDHK 20712).²

1514 i *Hakers hæredhe* (RAp 7/6).

Omfattning

Åkers härad omfattade 1950 samma område som på 1500-talet, med ett undantag: Ärja socken fördes 1607 över från Selebo härad till Åkers härad. Den behandlas i DMS 2:6.

Åker gränsade till sju häradar: i norr till Siende och Yttertjurbo i Västmanland, i öster till Selebo, i söder till Öknebo, Daga och Villåttingen samt i väster till Österrekarne.

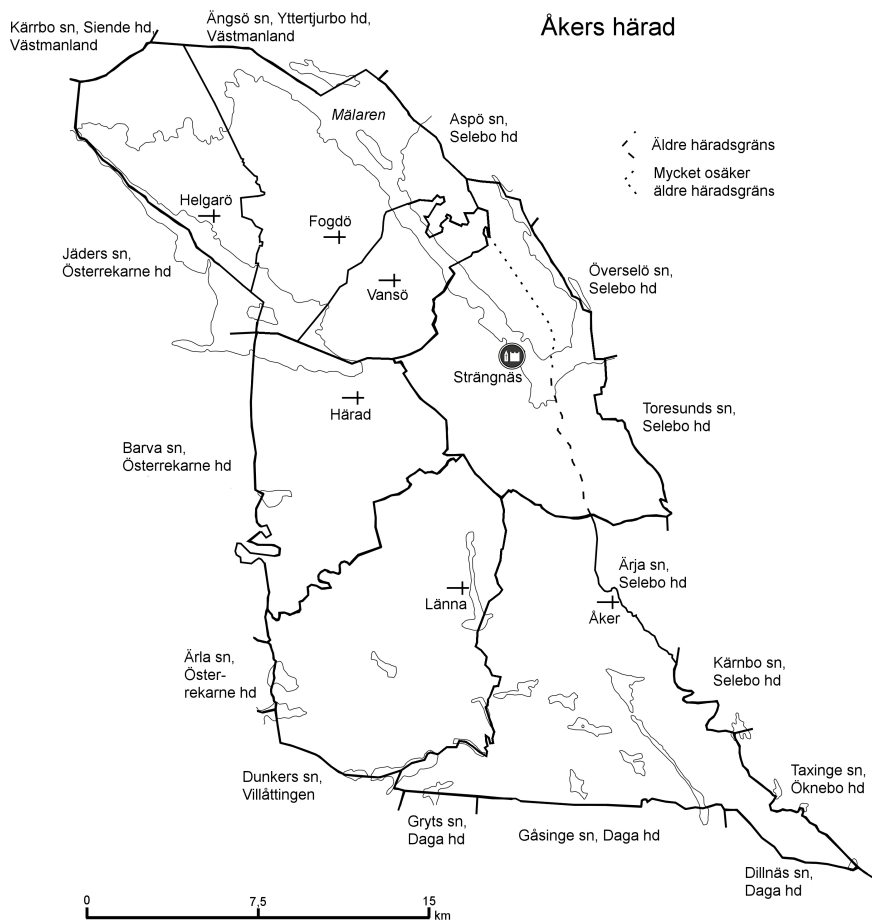
Under medeltiden framträder några växlingar i häradets omfattning.

Rockläнна, i västra delen av Länna sn, anges 1281 tidigare ha hört till Rekarne och återförs nu dit av kung Magnus. Ännu 1426 anges det höra till Rekarne, men från 1442 framträder det stadigt som tillhörigt Åkers hd (se Rockläнна, Länna sn). Strax norr om detta område gjordes 1400 en gränsdragning mellan Barva sn, Österrekarne hd och Åkers hd (RAp 16/6); av de uppräknade råpunkterna kan bara Fågelsjön identifieras (10 H, 5 b), men i EK bildar häradsgränsen norr om Fågelsjön flera kraftiga krökar som möjligen återgår på gränsdragningen år 1400 (se häradskartan). Oklarheter kvarstod dock: biskop Mats i Strängnäs omtalar 1516 en träta mellan Åkers och Österrekarne häradar "om nogen raar ock røør" (HH 39 nr 210).

Bebyggelser längs Strängnäs sockens östgräns räknades till Selebo härad på 1400-talet. För Åby anges det uttryckligen 1425 (RAp 13/5), och fastar eller fastfarande vid Selebo häradsting tyder på det för följande byar: Åby 1425 (RAp 24/5), Skedinge på Tosterön 1445 (RAp e 1/5 SDHK 24735) och 1483 (RAp 6/5), Åsby på Tosterön 1445 (RAp e 1/5 SDHK 24735) och 1483 (RAp 6/5), Löt ?1456 (RAp 3/6) och 1483 (RAp 6/5) samt Norrby och/eller *Viggeby 1468 (RAp 4/2). Fastebelägg från 1300-talet saknas, så det torde handla om en ursprunglig häradssindelning. Övriga bebyggelser längs sockengränsen saknar fastebelägg och kan därför också ha räknats till Selebo. På fastlandet löpte gränsen troligen längs en bäck som på en karta från 1717 heter Häradsbäcken

² Ett belägg 1426 i *Rigbo hundrat* (RAp 12/3) har uppfattats som ett alternativt namn på häradet (OAU) men återgår på att en del av Länna sn under en period hörde till Rekarne (se Rockläнна, Länna sn).

(LSA Länna sn C50-1:1). Från Tosterön finns bara fastar från Åsby och Skedinge belagda vid något av häradstingen, vilket gör att gränsen här är okänd – se häradskartan.

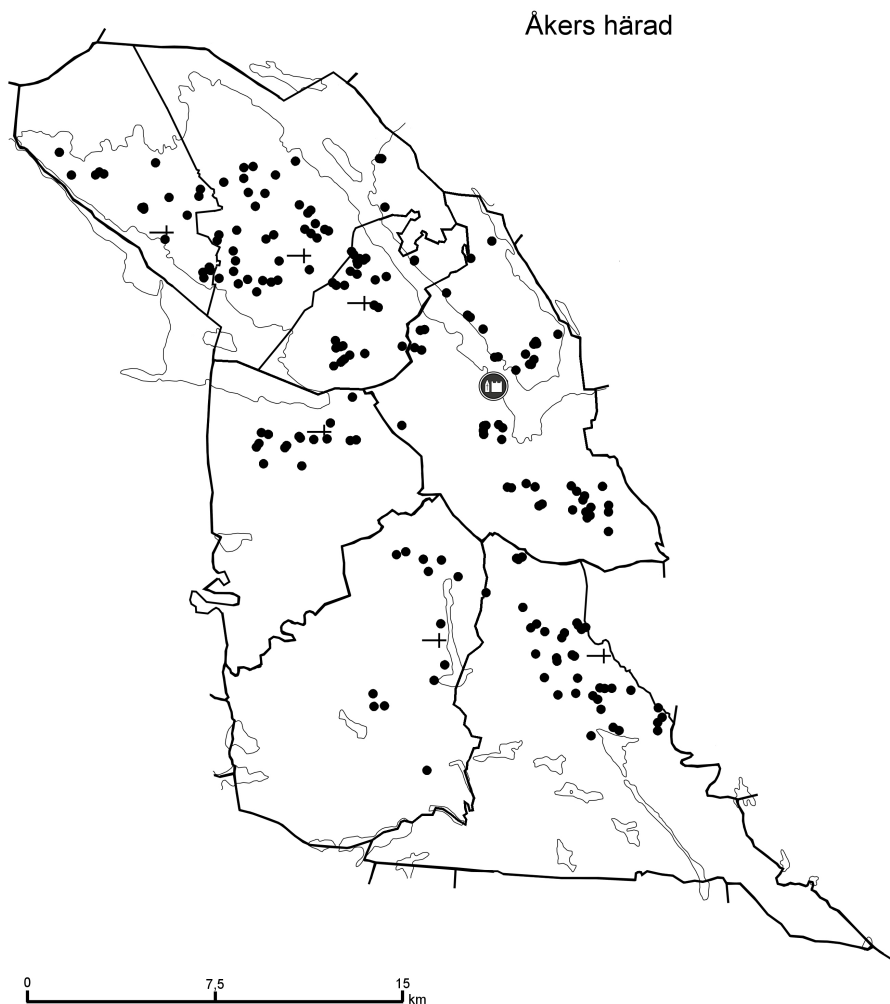
Karta över Åkers härad på 1500-talet.

Topografiska huvuddrag

Häradets norra del ligger vid Mälaren, med vikar och fjärdar som har givit goda kommunikationer. Ett sund mellan Fogdölandet och Strängnäs, Eldsundet, var öppet för seglation ännu på 1600-talet. De tre socknarna på Fogdölandet har morän och lera och präglas av öppen mark. På Tosterön och kring

Strängnäs går urberget i dagen i stora områden. Åt söder och sydväst reser sig landet gradvis till som mest 90 m över havet, består av morän och lera och är skogdominerat. Sammanhängande åkerbruksbygder finns dock i östra delen av Strängnäs sn och i Åkers sn. Större sjöar i södra hälften av häradet är Visnaren i Åkers sn och Lännsjön.

Yngre järnålderns gravfält

Gravfält från yngre järnålder i Åkers härad. Kartan upprättad av Martin Rundkvist (MRkomm).

Administrativ indelning

Åkers härad låg tillsammans med övriga Södermanland under Nyköpings slott fram till dess förstörelse 1318 och under Stockholms slott under större delen av Magnus Erikssons regering. 1361 pantsattes häradet till den danske väpnaren Peter Due. Under Albrekt av Mecklenburg, från åtminstone 1367, låg häradet direkt till kronan. Då Gripsholms fögderi uppstod omkring 1400 fördes häradet dit. Borgen pantsattes i början av 1420-talet till greve Hans von Everstein men drogs in till kronan efter hans död 1446. 1457 förlänades Åker till Gregers Matsson (Lillie), och 1497 ville Strängnäs-biskopen få häradet i förläning. (Fritz 2 s 14–27, Retsö s 78 ff.)

Judiciella förhållanden

Tinget hölls regelmässigt vid Eldsund i Strängnäs sn; 1857 är Tingstubacken utsatt på sydsidan av sundet (Ljunggrens Atlas). Häradsnamnet Åkerbo/Åker tyder på att en samlingsplats ursprungligen fanns i trakten av Åkers kyrka (SOL s 384), men ingen tingsplats är belagd där.

Lagmansting hölls i Strängnäs 1358 (DS 5941) och 1474 (RAp 29/11), vid Eldsund 1405 (SD 534), 1419 (SD 2633), 1430 (RAp 8/5) och 1438 (RAp 26/5), i Valsberga, Åkers sn 1422/23 (omnämnt i RApp 1423 1/6 och RApp 1423 1/7 el 5/8 SDHK 20099), vid Vansö kyrka 1440 (RAp 1/11) samt vid Häradskyrka 1494 (BhSp 23/11).

Belagda häradshövdingar är **Karl Ingebjörnsson (Ekeblad av Västerfärnebo)** 1366 (DS 7384) – **Hinze van Ranten** 1383 (RAp 26/10), med underhäradshövdingen Alle Jönsson 1375 (DS 8694)–1383 (RAp 26/10) – **Rembold Petersson (bjälke)** 1398 (RAp 17/6)–1400 (RAp efter 2/2) – **Ulf Sunesson (schack)** 1416 (SD 2297)–1428 (RAp 12/10 SDHK 21062) med underhäradshövdingen Tord Petersson (tre sjöblad) 1422 (RAp 20/10) – **Markvard Link** 1435 (RAp efter 1/5)–1448 (RAp 28/5), med underhäradshövdingen Lars i Lundby 1447 (RAp 23/5)–1448 (RAp 28/5) – **Magnus Pik** 1454 (SkSp 13/12) – **Fader Ulfsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö)** med underhäradshövdingen Bengt Andersson i Ökna el Lidökna 1471 (RAp 18/6) – underhäradshövdingen Lars Bengtsson i Lundby 1486 (RAp 14/11) – **Mickel Nilsson (halvhjort av Ärnäs)** 1506 (RAp ud SDHK 35293) och 1516 (HH 39 nr 210)–1517 (RAp ud SDHK 37969) (Mickel är 1510 häradshövding i Selebo, RAp 11/6) – **Henning Petersson (växt)** 1530 (GR 7 s 147)–1534 (BhSpp 27/1) med Folke i Skämby som häradshövding 1534 (BhSpp 27/1) – **Olof Henriksson** 1537–39 – **Mats (Simonsson) Körning** 1550 (ALD 1 s 112).

Kyrkliga förhållanden

Vid taxeringen för sexårsgården 1314(?) ligger häradet under Strängnäs prosteri. Häradets socknar ska erlagga följande belopp: Länna 3 öre, Vansö med annex (Härad) 18 öre, Åker 14 öre. Med senare hand är tillfogat Fogdö 18 öre och Helgarö 12 öre. Strängnäs sn nämns inte. (DS 1947, Ekbom.)

Annexförhållanden: 1310 knyts Helgarö som annex till Fogdö; båda kyrkor var sedan 1233 eller tidigare inkorporerade under Vårfruberga kloster (DS 1787; VåKlJb s 148 f). 1314(?) (DS 1947) och 1383 (RAp 29/6) är Härad annex till Vansö. 1355 är Länna annex till Åker (DS 5510). I en 1400-talsuppräknings finns inte Helgarös annexstatus kvar, men Härad är annex till Vansö och Länna till Åker; Strängnäs sn nämns inte (SRS 3:2 s 281). 1466 är Länna annex till Åker (APS Cam nr 1380).

1383 uppger Strängnäs biskopen Tord att hans företrädare Styrbjörn (1308–43) och Sigmund (1345–55) lade Vansö kyrka och dess annex Härad under sakristanen vid domkyrkan. Biskop Tord beslutar nu att sakristanen får biskopstiondet från Vansö sn och får behålla samma tionde från Helgarö och Härad sn (RAp 26/9). I en redogörelse för kaniktionden från första hälften av 1400-talet är Vansö och Härad sn anslagna till dekanen (SRS 3:2 s 280). 1410 och senare var kyrkan inkorporerad under S:ta Anna kanikprebenda (Collmar 1 s 547, A 15 f 60). 1466 är Åker och Länna inkorporerade under Helga trefaldighets och Kristi lekamens altare i domkyrkan (APS Cam nr 1380).

1488 avrättades i Stockholm "stora kyrktjuven" Lars från Vittis, Satakunda, Finland; bland kyrkorna i Åkers hd hade han gjort inbrott i Strängnäs domkyrka samt kyrkorna Fogdö, Helgarö, Härad, Vansö och Åker (StTb 2 s 293).

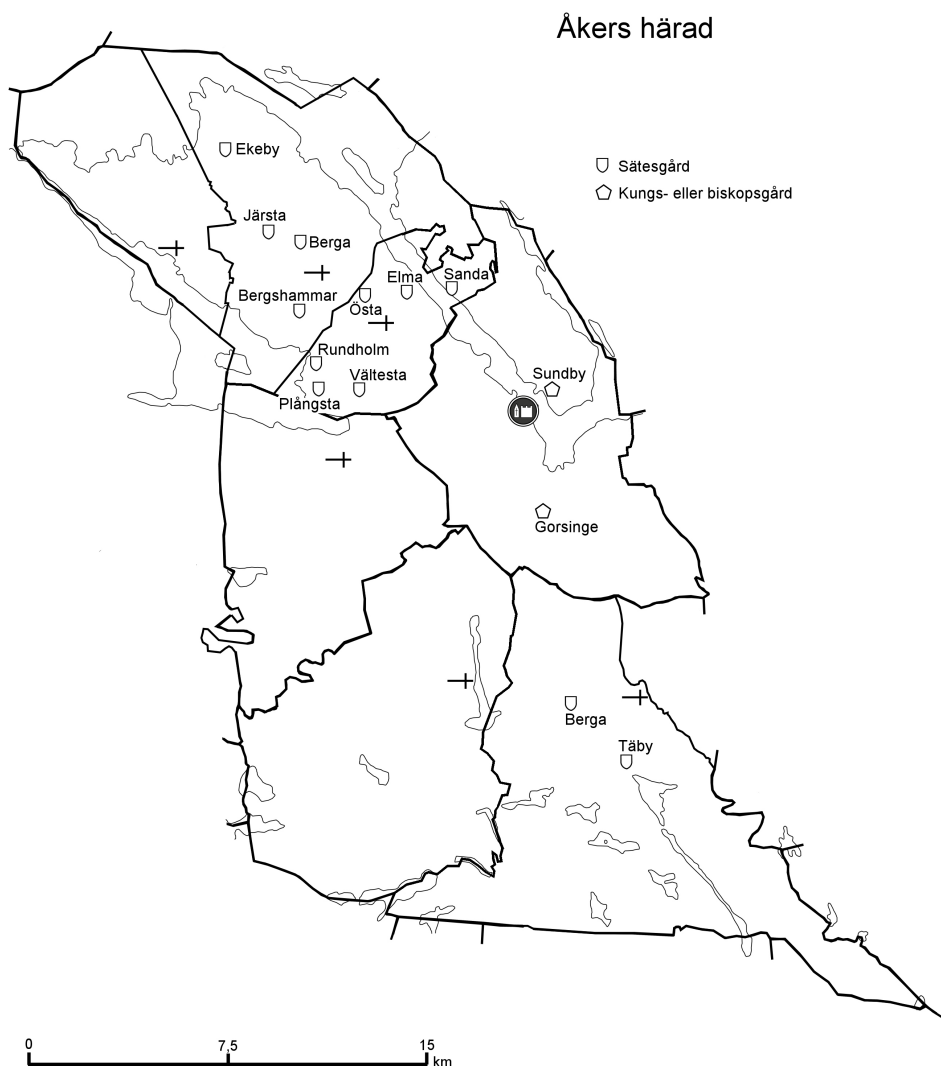
Skattesystemet

1500-talets huvudskatt erlades av gårdar, grupper av bönder, indelade i settingar om en eller två gårdar. Flertalet av huvudskattens poster hade införts vid en skatteomläggning 1403, där bönderna indelades i gårdar om fyra. Vid en skattesänkning 1430 ökades antalet bönder i gårderna till sex, vilket gav upphov till uttrycket settingsskatt. I Undervisning om rikets ränta 1530 finns skattessummor bara för några av Åkers härads socknar, och settingarna nämns inte (HH 11 s 69–72). 1550 infördes en beskattning delvis baserad på jordtalet, men den fick inget genomslag förrän på 1580-talet med hertig Karls reformer. (DoSk s 73 f, 103 f, 113 ff, 267–271.)

Sätesgårdar, kungsgårdar och biskopsgårdar

En karta visar de egendomar inom undersökningsområdet som vid något tillfälle fram till 1570 finns belagda som sätesgårdar eller uppehållsorter för regenter eller biskopar.

Se register på s 258.

Karta över sätesgårdar, kungsgårdar och biskopsgårdar i Åkers härad.

Fogdö socken

1233 *ecclesiam sancti Albani* (DS 281).

1310 *ecclesia in Gamblacløster* (DS 1664).

1311 *Ecclesiarum Fodhøø et ...* (DS 1787).

1398 i *Gambla kirkio sokn* (RAp 6/7).

1449(?) i *Fodhø i Warofru sokn* (SD 2564).

Omfattning: Fogdö socken var 1950 mindre än under medeltiden och 1500-talet. Socknens andel av Tosterön överfördes 1949 till Aspö sn, Selebo hd (Lagerstedt s 24). Sydöstra delen av ön Hallingen överfördes 1890 i sin helhet till Ängsö sn, Tjurbo hd, Västmanland (Lagerstedt s 23). Ön Lindön är i äldsta kartorna delad mellan Jäders sn, Österrekarne hd och Fogdö sn (LSA Vansö sn C91-1:1, 1690; KA Kartor och ritningar nr 19, RA 5495/#/0019:00001, 1700), räknades 1727 till Fogdö sn (LMA 04-fog-55) men från senast 1804 till Härads sn (karta i Krigsarkivet, KrA/0400/04A/002 a).

En sockenkarta från 1690 finns (LSA Vansö sn C91-1:1).

Kyrka: Fogdö kyrka är en vitputsad salkyrka välvd i fem travéer. Den har ett ursprungligt västtorn, och på 1600-talet fick den ett gravkor på sydsidan och en stor sakristia på nordsidan av koret.

Den ursprungliga kyrkan bestod av tornet och västra delen av nuvarande långhuset. Grundrester efter ett smalare kor har påträffats. Omkring 1240 blev sockenkyrkan klosterkyrka för Vårfrubergas nunnor (se Vårfruberga kloster), som dock flyttade härifrån 1289. Under denna tid ersattes de ursprungliga koret med ett mycket stort kor, något bredare än långhuset. Spår i takstolarna visar att kyrkan hade platt träinnertak. Terrängen tyder på att klosterbyggnaderna låg norr om kyrkan. Efter klostertiden dekorerades kyrkans väggar på 1400-talet, och mot slutet av århundradet välvdes den.

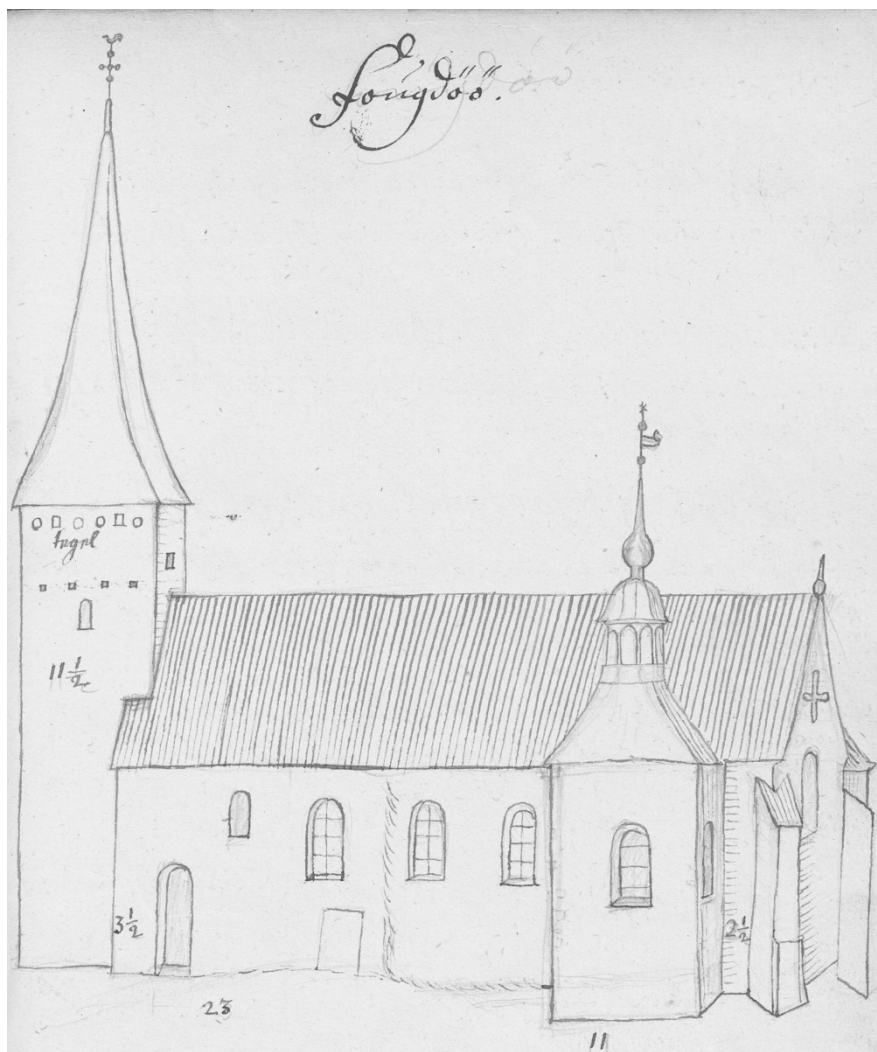
Väggarna har delvis bevarade kalkmålningar från 1400-talets första hälft som visar Yttersta domen och Kristi lidandes historia. Kyrkan har ett triumfkrucifix från mitten av 1400-talet och ytterligare tre träskulpturer: en helig biskop (?Eskil, VÅKlJb s 149 not 3) från mitten av 1200-talet, en sittande munk av gotländsk tillverkning från 1300-talets början och en ridande S:t Martin av Tours från 1400-talets andra hälft. (SöKy 47.)

Kyrkan var 1233 vigd till S:t Alban (DS 281, VÅKlJb s 148 f).

1422 medger påven att prästen Olof Andersson, som hittills som sekulär präst i flera år har varit Vårfruberga klosters själasörjare men som nyligen blivit munk i Julita, ska få fortsätta vara Vårfrubergas själasörjare; detta på grund av att intäkterna för Vårfrubergas kyrka (dvs Fogdö) är så små att en sekulär

präst svårigen kan leva av dem och prästtjänsten emellanåt varit obesatt (KHK Vatikanavskrifter SDHK 44744, Ortved s 537).

Kyrkby saknas.

Fogdö kyrka, teckning ur Johan Peringskiölds *Monumenter i Södermanland* 1684. Foto KB.

Runstenar: Sö 321 Kråktorps, 322 Väsby (utan skrift).

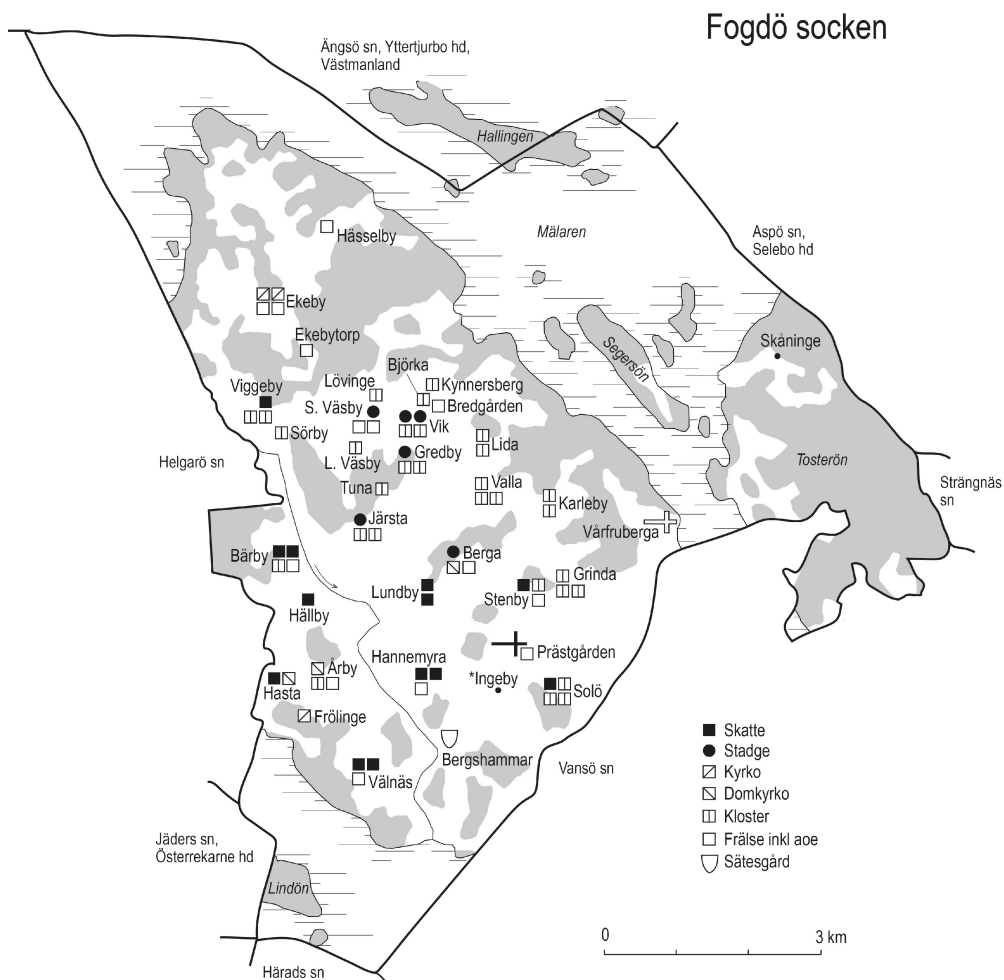
Gille: 1359 erhåller Fogdö sockens gille (*conuiuuium parrochie Fodhø*) 1:0 pn i testamentsgåva av Märta i Sanda (DS 6129).

Antal jordeboksenheter enligt SöH 1542/44 (1559/60)

	sk	skuj	ky	kyuj	pbuj	kl	kluj	aoe	fr
Berga	0 (1)	--	1 (1)	--	--	--	--	1 (0)	--
Bergshammar	--	--	--	--	--	--	--	--	4 (4)
Björka	--	--	--	1 (1)	--	1 (1)	--	--	--
Bredgården	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Bärby	2 (1)	0 (1)	--	--	--	1 (1)	--	--	1 (1)
Ekeby	--	--	--	--	--	--	--	2 (2)	--
Frölinge	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	--
*Frölingevret	--	--	--	--	1 (0)	--	--	--	--
Gredby	--	1 (1)	--	--	--	2 (2)	--	--	--
Grinda	--	--	--	--	--	3 (3)	0 (1)	--	--
Hannemyra	2 (2)	--	--	0 (1)	--	--	--	--	1 (1)
Hasta	1 (1)	0 (1)	1 (1)	--	--	--	--	--	--
Hällby	1 (1)	--	--	0 (1)	--	--	--	--	--
Hässelby	--	--	0 (1)	--	--	--	--	1 (0)	--
Ingeby	--	0 (3)	--	--	0 (3)	--	--	--	--
Järsta	--	1 (1)	--	--	--	2 (2)	--	--	--
Karleby	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--	--
Kråktorps	--	--	--	--	--	--	0 (1)	--	--
Kynnersberg	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Lida	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--	--
Lundby	1 (2)	--	--	0 (1)	--	--	--	--	--
Lövinge	--	1 (1)	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Magdeboda	--	--	--	--	--	--	0 (1)	--	--
Prästgården	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (0)
Solö	1 (1)	--	--	0 (1)	--	3 (3)	--	--	--
Stenby	1 (1)	--	--	0 (1)	--	1 (1)	--	--	1 (1)
Sörby	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Tuna	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Valla	--	--	--	--	--	3 (3)	--	--	--
Viggeby	1 (1)	--	--	0 (1)	--	2 (2)	--	--	--

	sk	skuj	ky	kyuj	pbuj	kl	kluj	aoe	fr
Vik	--	1 (2)	--	0 (1)	--	2 (2)	--	--	--
Vältnäs	1 (2)	--	0 (1)	--	--	--	--	--	1 (1)
Väsby	--	0 (1)	0 (1)	--	--	--	--	2 (0)	0 (1)
Väsby, Lilla	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Ärby	--	--	1 (1)	--	--	1 (1)	--	--	1 (1)
SUMMA	11 (13)	4 (12)	3 (6)	1 (8)	1 (3)	30 (30)	0 (3)	6 (2)	11 (11)

Dessutom redovisar längderna: *st*: Berga 1 (0), *kr*: Bärby 0 (1), *biuj*: Lundby 1 (0), *frt*: *Bergshammars torp 1 (1), *aoel/kyt* Ekebytorp 1 (1).

Fogdö socken i mitten av 1500-talet.

Berga

1240 (omkr) *Biargum* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Byrhum* (DS 1655), 1310 *de Bierghum* (DS 1696), 1339 *in Berghum* (DS 3414) – 10 H, 8 c.

SöH **1 st** 0:5, 1555 **1 sk** 0:5 med uj 0:0:1 i Vik, 1569 med summerat jt 0:5:1.

1 ky (präst), 1548 **1 bi** 0:4 (Vältesta rd), 1555 **1 ky** (1555 präst).

1 aoe 0:7 (Ekeby rd), 1554 **1 ky** (saknas 1555–61).

Summa jt 2:0.

Ett Berga, troligen detta, är 1397 sätesgård för Peter Gustavsson (ginstyckad, 1. ginbalk, 2. styckat) (RAp 21/10) – hans far bor i Järsta 1345 (se Järsta).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 5 örtugar i B (VåKlJb f 58v).

1310 är Johannes i B faste då Vårfruberga kloster gör godsbyten (DS 1655, DS 1696).

1339 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:1:4 i B till Ulf i Sundby (se Lundby) (DS 3414).

1350 är Mattias i B och Karl i B fastar vid ett godsbyte i Vårfruberga kloster (DS 4540).

1355 byter Olof Djäkn (pilstjärna) bort 0:0:8 i B till Vårfruberga kloster (se Bärby) (DS 5138, 5140).

1358 är Mattias i B faste på lagmansting i Strängnäs (DS 5941) och vid ett Vårfruberga klosterns godsbyte (DS 6002). Kan även avse B i Åkers sn.

1358 byter Eskil Johansson bort 0:0:0:4 i B till Vårfruberga kloster (se Mälby, Vansö sn) (DS 6002).

1375 och 1383 är Tomas i B faste vid häradstinget (DS 8694, RAp 1383 26/10, 3/11). Kan även avse B i Åkers sn.

1405 är Ingemar i B nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 534) och 1413 på rästeting i Strängnäs (SD 1743). Kan även avse B i Åkers sn.

1416 utfärdas i B ett bytesbrev där Ingemar i B (saknar sigill) byter bort jord i Vansö sn (se Åsby, Helgarö sn) (SD 2297).

1419 är Peter i B nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633). Kan även avse B i Åkers sn.

- 1422 är Ingemar i B faste vid häradstinget (RAp 20/10). Kan även avse B i Åkers sn.
- 1447 är Jordan i B faste vid häradstinget (RAp 13/6). Kan även avse B i Åkers sn.
- 1454 bekräftar Elin Petersdotter, Håkan Stars (ankare) änka, försäljningen av sitt arvegods efter Margareta Svensdotter, häribland jord i B till sin närmaste arvinge Erland Kagge (se Frölinge, Fogdö sn och Åsby, Helgarö sn) (SkSp 13/12).
- 1471 är Lars Håkansson i B och Birger i B fastar vid häradstinget (RAp 18/6). Kan även avse B i Åkers sn.
- 1534 är Erik i B nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1). Kan även avse B i Åkers sn.
- 1550 har aoe-hemmanet 3 punds utsäde och äng till 60 lass hö (SöH 1550:5).

Bergshammar 1240 (omkr) *Bergshammar* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Bershammar* (DS 1655), 1324 *de Bershanbre* (DS 2478) – 10 H, 7 c.

SöH 4 fr, 1562 FoR 0:4 + 0:4 + ?0:4 + ?0:4 (Karl Holgersson /Gera/).

Bergshammar är sätesgård för Ingegerd Birgersdotter, hustru till Karl Hösa (tre sjöblad i trepass) och avliden senast 1435 (RAp 1435 23/11). 1443 och 1451 bebos det av hennes mor Katarina Gunnarsdotter (två vingar, RAp 1451 8/7) (RAp 29/11, PD E 32; RAp 1451 14/9, BhSp 1494 23/11; Gen 41 f 178v). Som Ingegerds (nu avlidna) arvingar betecknas 1494 Ebbe och Karl Bengtssöner (Färla, Karl Erikssons ätt) (se Hannemyra), och 1489 skriver sig den sistnämndes son Nils Karlsson (Färla) till B (RAp 20/9). 1506–26 bebos det av Nils änka Anna Filipdotter (två hjärtan) (VikSp 24/9; GR 3 s 227), och 1530 tillfaller det sonen Bengt Nilsson (BhSp 1/11) som bor på B 1536 (Wrangel bil 1 s 9) och 1544 (AH s 108).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 4½ örtugar och 4 penningar i B (VåKlJb f 58v).

1310 är Lars, Kettilvast och Ulf i B fastar i Vårfruberga kloster (DS 1696).

1310 är Dan i B vittne då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655) och 1324 faste i Strängnäs (DS 2478).

1350 är Olof Bonde i B faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 4540).

- 1383 säljer Lars Jönsson (okänt sigill) och Henrik Berg (okänt sigill) 0:0:4 i B till Folke Karlsson (RAp 3/11).
- 1419 talade, enligt Utter, sysslomannen i Vårfruberga kloster till Bothilds och Gunnar Härlogssons arvingar om några ägor i B som Ulf Gunnarsson hade 'och där till unnat med hustru Botild' (?skänkt till klostret) (Gen 41 f 178v).
- 1427 är Birger i B faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).
- 1434 upplåter Katarina Gunnarsdotter, Birger Folkessons änka, till Anund Sture sin arvejord, nämligen 0:5½ i B och 0:1 i Ingeby mot ½:0 i Tångstad, Kärrbo sn, Siende hd, Västmanland och 120:0 pn i mellangift (BhSp 27/3, 2 brev).
- 1438 intygar Gustav Sture att han sålt 0:5½ i B och 0:1 i *Ingeby till väpnaren Ulf Bengtsson för 120:0; jorden hade Gustavs far Anund Sture köpt av Katarina Gunnarsdotter (E III:4, SDHK 45168).
- 1448 säljer Markvard Link och hans hustru Bengta Petersdotter (Rembold Peterssons ätt) 0:0:4 i B till Ulf Bengtsson (BhSp 11/2).
- 1448 är Anders i B faste vid häradstinget (RAp 28/5).
- 1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) vid skifte med sin syster Karin Nilsdotter sätesgården B med torpen Hannemyra, Vålnäs och *Bergshammarstorp samt jord i Uppland (se DMS 1:4 s 170; DMS 1:7 s 56 f, 63; DMS 1:10 s 71), i Södermanland (se DMS 2:4 s 81, 131, 161; DMS 2:5 s 136, 138, 266) och i Limsta, Kila sn, Övertjurbo hd, Västmanland (BhSp 1/11).

***Bergshammarstorp**

- 1530 *Bergshammarstorp* (BhSp 1/11), 1544 *Bergshammars törp* (SöH 1544:1), 1548 *Bredhammarstorp* (SöH 1548:8).
- SöH 1 **frtorp**.
- 1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) torpet B (se Bergshammar) (BhSp 1/11).

Björka

- 1548 *Brörkia* (SöH 1548:8), 1550 *Biörk* (SöH 1550:1 A) – 10 H, 8 c. Anges 1557 vara en del av Vik (AoE 22:5 f 10 v, 22:6 p 171).
- SöH 1 **kyuj** 0:0:0:4.
- 1 **våkl** 1:1:2:4, 1562 1 **ky**.
- Summa jt 1:2.

Bredgården**i Vik**

1484 *i Wyk i Bredhegordenom* (UUBp 21/12), 1564 *Bredegårdhen i Wijk* (HH 13:1 s 126 not) – 10 H, 8 c.

SöH **1 fr** (1562 Lars Eriksson/Ekelöf/).

1484 säljer väpnaren Folke Knutsson 0:0:7:6 i B till Jöns Birgersson (Gyllenhorn) (UUBp 21/12).

1560 (troligen fel för 1559, se nedan) har Engelbrekt Larsson (Bölja) sålt B till Gustav I; avraden är 0:2:2 pn och 10 spann korn (AoE 22:5 f 10v).

1564 dömer kungens höga nämnd att Engelbrekt Larssons hustru ska återfå B, som frånhänts Engelbrekt 1559 utan att denne fått ersättning (HH 13:1 s 126 not).

Bärby

1240 (omkr) *Biærby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1350 *in Berghby* (DS 4540) – 10 H, 8 b.

SöH **1 sk** 1:5, 1560 **1 kr** 1:5.

1 sk 1:3, 1552 1:3:0:4.

1561 (endast) **1 skuj** 0:0:2.

1 våkl 1:6 (Viks rd), 1562 **1 ky**.

1 fr, 1562 FoR 0:6 (Jöns Stensson /Örnklo/).

Summa jt 1561–62 5:4:0:6.

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 9½ örtugar i B (VåKlJb f 58v).

1310 är Lars i B faste i Vårfruberga kloster (DS 1696).

1312 har Sigmund Keldorsson (tre klöverblad) köpt 0:6 i B av Gregers Knutsson (Folkungaättens oäkta gren), vilket Staffan Röríksson (Staffanssönernas ätt) och hans hustru Kristina Knutsdotter (Folkungaättens oäkta gren) nu ger sitt bifall till (DS 1863).

1320 byter Ingevald Estridsson (Hammerstaätten) bort 0:6 i B och ½:0 i Sundby, Vårdinge sn, Öknebo hd (se DMS 2:6 s 261) till Vårfruberga kloster mot 0:12 i Frändstad i Husaby Ärnevi (nu Husby-Långhundra) sn och 0:3 i Krogsta i Vidbo sn, Seminghundra hd (DS 2226, 2243).

1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:1:11 i B till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).

1345 byter Nils i Brunna, Härads sn, Morkar i Åsby, Helgarö sn, frälsemannen Gustav i Järsta och hans hustru Cecilia bort 0:0:0:10 i B till Vårfruberga kloster (se Järsta); en av fastarna är Ingemar i B (DS 3990).

- 1350 byter Olof Djäkn (pilstjärna) och hans brors- och systerbarn Magnus och Johan bort 0:1:0:4½ + 0:0.1:6 i B till Vårfruberga kloster (se Årby) (DS 4540).
- 1350-talet(?) skänker Olof Djäkn 0:0:1 i B till Vårfruberga kloster; jorden hade Staffan Rörriksson (Staffanssönernas ätt) inlöst från Olofs far och Olof återlöst från Staffan Ulfsson (Ulv), dotterson till Staffan Rörriksson (ÄSF s 299) (DS 6390a).
- 1355 byter Olof Djäkn bort 0:4½ + 0:3 i B, 0:0:8 i Berga, 0:0:1 i Viggeby, 0:0:6½ + 0:0:0:4 i Årby, denna sn, 0:0:1 i Rällinge, Helgarö sn, 0:0:0:20 i Skälby, Härads sn, 0:0:1 i *Ekeby samt 0:0:0:4 i Kinger, Vansö socken, till Vårfruberga kloster mot 0:0:11:3 i Bjuggsta, Kungsåra sn, Siende hd, 0:0:14:2 i Kusta, Irsta sn, Siende hd, 0:3:0:5 i Vallby och 0:2 i "Norbobolstadhe", Vårfrukyrka (senare S:t Ilians) sn, Tuhundra hd, 0:0:0:14 i Bäckby i samma sn (senare i Lundby socken, Tuhundra hd) samt 0:0:2:3 i Dalby, S:t Ilians sn, Norrbo hd, Västmanland (DS 5138, 5140).
- 1358 byter Eskil Johansson bort 0:0:6½ i B till Vårfruberga kloster (se Mälby, Vansö sn) (DS 6002).
- 1358 är Ebbe i B, Peter i B och Nils i B fastar då Vårfruberga kloster gör ett jordbyte (DS 6002).
- 1366 är Ebbe i B faste vid häradstinget (DS 7384).
- 1400 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:4:4 i B till Karl Ragvaldsson (Fargalt), prebendat i Strängnäs, mot 0:0:4:4 i Norra Viggeby (RAP 5/10).
- 1419 är Lasse Bengtsson i B nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1422 är Peter Bengtsson i B faste vid häradstinget (RAP 20/10).
- 1437 se Broby, Åkers sn.
- 1443 får Johan Petersson i B en gryta i testamentsgåva av Kristin på Berget, Strängnäs stad (RApp 29/11, PD E 32).
- 1447 är Johan Petersson i B faste vid häradstinget (RAP 23/5, 3 brev).
- 1494 ingår Ingemar i B och Karl Larsson i B i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1534 är Lasse i B nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).

1554 har klosterlandbon 5 punds utsäde och äng till 60 lass hö (SöH 1554:1).

Ekeby

1338 *Datum Echeby Fodhø* (DS 3382), 1364 i *Ekæbyfodhø* (DS 7042) – 10 H, 8 b.

SöH 1554 (endast) **2 ky** 0:3:2 + 0:3:2.

2 aoe, 1:4:1 + 1:4:1.

Summa jt 4:0.

Ekeby var sannolikt en av Sigge Magnussons (Håkan Tunasöns ätt) sätesgårdar 1338 (DS 3882). 1336–58 är Lagmansö, Vadsbro sn, Oppunda hd, belagt som Sigges sätesgård (DMS 2:5 s 260), men hans närvaro i Fogdö bekräftas av att han är vidervaruman och sigillvittne då Vårfruberga kloster gör ett jordbyte 1345 (DS 3990). 1364 utfärdar Håkan Algotsson (Algotssönernas ätt) ett brev i E angående gods i Västergötland (DS 7042). Håkan var gift med Sigge Magnussons efterlevande andra hustru Ramborg Karlsdotter (Oxhuvud, Karl Bengtssons ätt) (ÄSF 1 s 4).

Ekeby rättardöme omfattar 1543–44 aoe-godsen i Fogdö sn (SöH 1543:5A, AL 3 s 185).

1346 avgör kung Magnus en tvist mellan Vårfruberga kloster och Sigge Magnusson. Halva *Østræwidhe* och *Østens mark*, åttondelen av *Granamark* och åttondelen av *Kaluundæhæslæ* ska tillhöra Sigge Magnusson. Kungen dömer att en gårdsgård (*sepes*) ska byggas kring byn (*villa*) E för att utvisa gränserna (se *Nordhammar). (DS 4094.)

1356 har Sigge Magnusson pantsatt sin gård (*curia*) E till Bengt Larsson i Erstavik, Brännkyrka sn, Svartlösa hd, men nu återbetalat summan så när som på 100:0 pn (DS 5665).

1417 pantsätter Hans von Everstein E till Nils Bosson (Natt och Dag) (18/4 i vid RApp 1400 ud SDHK 18909).

1539 byter Brita Hansdotter (Tott) bort en gård i E som räntar 0:12:1 pn, 3 pund 6 spann korn, 1 pund smör, 1 höna, 20 ägg och 6 dagsverken och samt jord i Väsby och Hässelby till Gustav I mot jord i Västmanland och i Selebo hd (se DMS 2:6 s 111) (GR 12 s 292, RAP 16/1, AoE 22:6 p 171).

1550 har aoe-hemmanen vardera 3½ punds utsäde, och det ena har äng till 80 lass hö (SöH 1550:5).

- Ekebytorp** 1550 *ett torp i Ekeby* (SöH 1543:5A) – 10 H, 8 b.
 SöH **1 aoetorp** 0:3, 1554 **1 kyt**.
 1550 har aoe-torpet 1½ punds utsäde (SöH 1550:5).
- Frölinge** 1240 (omkr) *Freolingj* (VåKlJb f 58v, avskr), 1341 *in Frølinghum Foodhø* (DS 3602) – 10 H, 7 b.
 SöH 1548 (endast) **1 kyuj** 0:1:1.
 1548–60 **1 biuj**, 1549 0:0:2, 1555 **1 kyuj** (präst), 1560 **1 skuj** (trol fel för kyuj) 0:0:2 till Viby, Helgarö sn.
 1555 (endast) **1 våkluj** 0:4 till Årby.
 1562 (endast) **1 ky** 1:4, troligen tillkommen genom sammanslagning av ovanstående.
 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 7½ örtugar i F (VåKlJb f 58v).
 1341 skänker Knut Folkason (Algotssönernas ätt) 0:½ i F till sin tjänare Peter Brun i "Haghabý" (okänt sigill) (DS 3602, 3780).
 1344 säljer Peter Brun samma 0:½ till domprosten Nils Magnusson i Strängnäs (DS 3780).
 1345 säljer Lars Johansson (Lydinge-ätten) 0:2:0:5 till domprosten Nils (DS 3922).
 1346 testamenterar domprosten Nils 0:3 i F till Strängnäs domkyrka (se Stenby, Strängnäs sn) (DS 4082).
 1346 säljer Holmger Jonsson (Rörik Birgerssons ätt) 0:0:1 till domprosten Nils (DS 4114).
 1447 har Johan Nilsson i Viby, Helgarö sn, till Strängnäs domkyrka bytt bort 0:1 i F (se Årby) (RAp 6/6).
 1454 säljer Elin Petersdotter, Håkan Stars (ankare) änka, med sin dotters och mågs samtycke 0:10:2 i F och 0:10 i Årby till deras närmaste arvinge Erland Kagge och hans hustru Gertrud; vidare bekräftar Elin försäljningen till Erland av jord i Åsby, Helgarö sn, Berga, Fogdö sn, och på andra platser (SkSp 13/12).
 1560 och 1561 redovisar tiondelängder 2 brukare i F (SöH 1560:20, 1561:4).
- *Frölingevret** 1542 *Frol...* (skada) (SöH 1542:3), 1543 *Frölinge* (SöH 1543:2), 1548 *Frøllinghewretth* (SöH 1548:8).
 SöH 1542–55 **1 pbvret** (Petri) (öde), upptas 1542–43 i Vansö sn, brukas under skattegården i Hällby, Fogdö sn, 1548–55 **1 biuj** 0:0:4, 1555 **1 kyuj** (präst).

Gredby

- 1240 (omkr) *Grutby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Grydby* (DS 1655), 1310 *de Grythy* (DS 1696) – 10 H, 8 c.
- SöH 1544–49 **1 skuj** 0:1 (bebodd), 1548 **1 st**, 1549 **1 skuj** (bebodd).
- 1550 (endast) **1 skuj** 0:0:2:4 till Askare, Vansö sn.
- 1550 (endast) **1 skuj** 0:1:1:4 till Östa, Vansö sn.
- 2 våkl** 0:4:2 + 0:4:2 (1555 summerat jt 1:1:1), 1562 **2 ky**.
- Summa jt 1549–50 1:4:2.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 17 örtugar 10 penningar i G (VåKlJb f 58v).
- 1310 är Ärnvast i G två gånger faste då Vårfruberga kloster gör godsbyten (DS 1655, 1696).
- 1334 byter Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort 0:½ i G till Vårfruberga kloster (se Lilla Väsby) (DS 3037).
- 1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:1:7 i G till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).
- 1348 byter Hemming Jonsson (saknar sigill) i Lundby bort 0:½ i G och 0:0:0:10 Årby till Vårfruberga kloster mot 0:0:2:2 i Hyvena, Jäders sn, Österrekarne hd (DS 4352).
- 1554 har den ena klosterlandbon 2 punds utsäde och äng till 40 lass hö (SöH 1554:1).

Grinda

- 1240 (omkr) *Grindum* (VåKlJb f 58v, avskr), 1311 *curiis ... Gryndæ* (DS 1788) – 10 H, 8 c.
- SöH **3 våkl** 1:0 + 1:0 + 1:0, 1562 **3 ky**.
- 1550 **1 våkluj** utan jt, 1562 **1 kyuj**.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 mark ½ örtug i G (VåKlJb f 58v).
- 1311 bekräftar biskop Styrbjörn i Strängnäs Vårfruberga klosters äganderätt till gården (*curia*) G (se Tuna) (DS 1788).
- 1350 är Peter i G faste vid ett godsbyte i Vårfruberga kloster (DS 4540).
- 1416 är Bengt i G faste vid ett jordbyte i Berga (SD 2297).
- 1534 är Bengt i G nämndeman vid häradsstinget (BhSpp 27/1).
- 1554 har klosterlandborna vardera 3 punds utsäde och äng till 40 lass hö (SöH 1554:1).

- Hallingen** 1240 (omkr) *insulas Abdingj et ...* (?VåKlJb f 58v, avskr), 1534 *i Hallinghe* (BhSpp 27/1) – 10 H, 9 c.
 1150-talet(?) erhåller Vårfruberga kloster ön H i samband med grundläggningen (se Lida, Fogdö sn) (?VåKlJb f 58v).
 1534 är Jöns Petersson i H nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).
- Hannemyra** 1240 (omkr) *Hanamær* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Hauamyry* (DS 1655) – 10 H, 7 c.
 SöH **1 sk** 1:2, 1550–62 1:0:2 med uj 0:1:1 i Frölinge (summerat jt 1:2), 1569 1:2 (saknas 1552).
 1544–62 **1 sk** 0:7:2 (saknas 1550–51).
 1548 **1 biuj** 0:1:1, 1555 **1 kyuj** (1555 präst) (saknas 1552).
1 fr, 1562 0:4:1 (Karl Holgersson /Gera/).
 Summa jt 2:4:6.
 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 11 örtugar i H (VåKlJb f 58v).
 1310 är Kettilvast i H faste och Peter i H faste samt vittne då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655).
 1348 byter Ingerun i Hyvena, Petrus Snik i Vävle, Jäders sn, Österrekarne hd, Ragvald i Hässelby, Jäders el Kjula sn, Österrekarne hd och Holmger i Vävle bort 0:0:2:5 i H till Vårfruberga kloster (se Åsby, Helgarö sn) (DS 4353).
 1365 är Jens i H vidervaruman i Strängnäs (DS 7261).
 1375 är Lars i H faste vid häradstinget (DS 8694).
 1428 pantsätter Ulf Sunesson (schack), som ombud för Lars Gunnarsson, 0:0:5½ i H för en andel i en penninggåva till prebenda Johannes i Strängnäs domkyrka (se Edeby, Helgarö sn) (RAp 15/2).
 1447 är Salve i H faste vid häradstinget (RAp 13/6).
 1451 har Katarina Gunnarsdotter (två vingar) i Bergshammar gjort en sämja med Jöns Larsson, kanik i Strängnäs som var prokurator skickad av Vårfruberga kloster att kräva 60:0 pn som hennes mor Ingegerd på sitt yttersta gav till klostret som själagåva för sig och för Katarinas syskon samt för sin och deras lägerstad. Då Katarina inte har dessa penningar har hon upplåtit 0:13 i H, med förbehållet att hennes arvingar kan köpa tillbaka det för 80:0 pn. Det som överstiger de 60:0 pn hennes mor gav

skänker Katarina till klostret som själågåva för sig, sina syskon och sina föräldrar, som ersättning för den skada klostret lidit genom att det har fått vänta samt som tack för den kärlek och gunst som prokuratorn på klostrets vägnar visat henne då hon, för sin fattigdoms skull, ska få fortsätta uppbära räntorna av H så länge hon lever. (RAp 14/9 avskr SDHK 25961; se även RAp 15/9.)

1471 är Olof i H faste vid häradstinget (RAp 18/6).

1486 är Olof i H vidervaruman vid ett jordköp i Strängnäs (BhSp 19/5).

1494 avdömer Åke Jönsson (Svarte Skåning), Södermanlands lagman, på lagmansting vid Härads kyrka en tvist mellan Vårfruberga kloster och Nils Karlsson (Färla) om godset H. Klostrets syssloman Olof Finne sade att välbördiga hustru Katarina i Bergshammar hade skänkt godset till klostret (se 1451). Nils Karlsson svarade att han och hans far (Karl Bengtsson) ohindrade hade haft godset i mer än 40 år, vilket han bevisade med 12 äldre mäns ed att dessa aldrig hade hört något brev lydande att godset var givet till klostret eller hört om saken av hustru Katarinas arvingar Karl Bengtsson och Ebbe Bengtsson medan de levde. Åke Jönsson dömer, med hänvisning till att lagen säger att om jord som inte är arvejord innehafts i tre år utan klander ska den förbli hos besittaren, till Nils Karlssons fördel. (BhSp 23/11).

1494 ingår Peter Olsson i H i en grupp 'äldre män' som vittnar i samma godstvist (BhSp 23/11).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) torpet H (se Bergshammar) (BhSp 1/11).

Hasta

1337 *in Hadhastum* (DS 3270), 1447 *i Hadhistum* (RAp 6/6) – 10 H, 7 b.

SöH **1 skj** 0:5 med skj 0:4 i Lottesta, Härads sn samt skj 0:2:2 (1550 0:2:1:2) i Årby, denna sn (1544–48 och 1569 anges summerat jt 1:3:2).

1560 (endast) **1 skj** 0:1:1 under Viby, Helgarö sn

1 ky (präst), 1548 **1 bi** 0:5:2:5, 1555 **1 ky** 0:6:2 (1555 präst), 1560 0:5:2, 1569 0:7.

Summa jt 1560 1:4.

1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:1 i H till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).

1447 är Ragvald i H faste vid häradstinget (RAp 6/6).

1494 ingår Sven i H i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).

Hällby

1240 (omkr) *Helleby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *in Helliiby* (DS 1655) – 10 H, 8 b.

SöH **1 skj** 1:7:1:4 med skj 0:0:1:4 i Hagby, Härads sn (1544–48 anges summerat jt 2:0), 1542–43 med pbvret i *Frölingevret.

1548 **1 biuj** 0:0:2, 1550 0:0:1:2, 1552 0:0:2, 1555 **1 kyuj** (1555 präst), 1560 0:1:2, 1561 0:0:2.

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 örtug i H (VåKlJb f 58v).

1310 är Johannes i H faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1345 är Nils i H och Bengt i H fastar då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 3990). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1350 är Bengt i H faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 4540). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1399 är Nils i H nämndeman vid räfsteting i Strängnäs (RAP 4/7). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1427 är Tjälve i H faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAP 5/1). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1447 är Ingevald i H faste vid häradstinget (RAP 23/5, 3 brev). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1454 är Ingevald i H och Nils Gregersson i H fastar vid häradstinget (SkSp 13/12). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1494 ingår Ingemar i H i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11). Kan även avse Hälleby, Vansö sn.

1515 nämns Nils Bengtsson i H som en av flera bröder till och arvtagare efter Jon Bengtsson, rådman i Stockholm (StTb 5 s 63 f).

1550 har aoe-hemmanet 3 punds utsäde (SöH 1550:5).

Hässelby

1304 *de Esliby* (?DS 1435), 1346 *villam dictam Hæseleby* (DS 4094). Nu Hässelbyholm – 10 H, 9 b.

SöH 1543–62 **1 aoe** 1:0, 1550 0:4, 1554 **1 ky** 0:4.

1304 är Lars i "Esliby" faste vid en godsuppgörelse i Arboga – en av övriga fastar kommer från Vansö sn (?DS 1435).

1346 förklarar kung Magnus att Vårfruberga kloster har rätt och plikt att återställa byn H som länge varit i ödesmål (*derelectam et funditus desolatam*) sedan herr Filip Ingevaldsson ägde en liten del (*particula*) i den (se *Nordhammar) (DS 4094) – Filip Ingevaldsson (Örnsparre) dog tidigast 1318 (ÄSF 2 s 121).

1428 se H, Åkers sn.

1539 byter Brita Hansdotter (Tott) bort en gård i H som räntar 1:0 pn, 1 pund smör och 1 pund fläsk till Gustav I (se Ekeby) (RAp 16/1; avvikande avradssiffror i GR 12 s 292 och AoE 22:6 p 171).

1562 vädjar Karl Holgersson (Gera) inför kungens höga nämnd att gården H, som tagits som sakfallsgods (böter) från hans svärfar Bengt Nilsson (Färla, Karl Erikssons ätt), egentligen hade tillhört dennes syster Karin Nilsdotter och skulle återlämnas; nämnden hänskjuter ärendet till häradstinget (HH 13:1 s 71; om släktförhållanden se ÄSF 1 s 142 f).

***Ingebo torp** 1562 *Ingebo torp* (SöH 1562:5).
SöH 1562 **1 kyt**, 1569 **1 klt**.

***Ingeby** 1240 (omkr) *Jngibj* (VÅKlJb f 58v, avskr), 1548 *Engseby* (SöH 1548:8), 1560 *Engaby* (SöH 1560:20). Låg 800 m söder om kyrkan, 10 H, 7 c (se även LSA Ingeby C17-19:1, 1783).

SöH 1550–61 **2 skuj** 0:0:1:4 + 0:0:1:4 till varsin gård i Lundby.

1550–61 **1 skuj** 0:0:2 till Solö.

1544–55 **1 pbuj** (Maria Magdalena), 1548 **1 biuj** 0:7:1:5, 1555 **1 kyuj** (präst) utan jt.

1544–55 **2 pbuj** (Maria Magdalena), 1550 **2 våkluj** (1554 1 våkluj).

1562 FoR **2 frt** (Karl Holgersson /Gera/).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster $8\frac{1}{2}$ örtugar i I (VÅKlJb f 58v).

1359 testamenterar Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) och hans hustru Bengta Abrahamsdotter $0:\frac{1}{2}$ till Vårfruberga kloster (se *Uppaby, Svinnegarns sn, Åsunda hd, Uppland) (DS 6039).

- 1434 byter Katarina Gunnarsdotter (två vingar), Birger Folkessons änka, bort 0:1 i I till Anund Sture (se Bergshammar) (BhSp 27/3, 2 brev).
- 1438 säljer Gustav Sture 0:1 i I till Ulf Bengtsson; jorden hade Gustavs far Anund Sture köpt av Katarina Gunnarsdotter (se Bergshammar) (E III:4, SDHK 45168).
- 1486 säljer Johan Körning (?Almöätten) och hans hustru Katarina Petersdotter sin arvejord 0:0:2 i I 'vid norra landet' till väpnaren Nils Karlsson (BhSp 19/5).
- 1547 tillåter Gustav I Bertil Jöransson och Hans Bengtsson att "byggie och vptage" kronans jord på Fogdö "ther och enn gammell Bolby tilförende warit haffwer, benäpnd Ingeby"; skulle någon mena sig ha rättighet i I ska saken avgöras på tinget (GR 16 s 450).
- 1561 finns två tiondepliktiga i I (SöH 1561:4).

Järsta

- 1240 (omkr) *Jorastum* (VåKlJb f 58v, avskr), 1334 *in Yærastum* (DS 3097) – 10 H, 8 b–c.
- SöH 1544–62 **1 skuj** 0:1 (bebodd), 1548–50 **1 st**, 1551 **1 skuj** (1560–62 bebodd).

2 våkl 1:0 + 1:0, 1562 **2 ky**.

Järsta är 1345 sätesgård för Gustav (ginstyckad, 1. ginbalk, 2. styckat) (DS 3990).

- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 9 örtugar i J (VåKlJb f 58v).
- 1334 byter Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort 0:2 i J och 0:1 i Viggeby till Vårfruberga kloster mot jord i *Wærængh och Djulö, Malms sn, Opppunda hd (se DMS 2:5 s 211) (DS 3097 f).
- 1345 byter Nils i Brunna, Härads sn, Morkar i Åsby, Helgarö sn, Gustav i J och hans hustru Cecilia bort 0:0:7 i J och 0:0:0:10 i Bärby till Vårfruberga kloster mot 0:0:14 i Sal och 0:0:2 i Viby, Helgarö sn samt en mellangift av 11 tön 2 spann säd, 2:0 pn och ett stycke kläde från Courtrai; då bara Gustav har sigill sigillerar kung Magnus m fl (DS 3990).
- 1350 är Nils i J faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 4540).
- 1356 säljer Anders i J och Olof i J jord i Länna sn till biskop Tyrgils i Strängnäs (se Söderlänna, Länna sn) (DS 5591).
- 1430 är Olof i J nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAP 8/5).

1447 är Torsten i J faste vid häradstinget (RAp 13/6).

1554 har vardera klosterlandbon $4\frac{1}{2}$ punds utsäde och äng till 80 lass hö (SöH 1554:1).

Karleby

1240 (omkr) *Karthy* (VåKlJb f 58v, avskr), 1405 i *Kalby* (SD 534) – 10 H, 8 c.

SöH **2 våkl** 0:6 + 0:6, 1562 **2 ky** 0:5, 1569 0:6 (ändrat fr 0:5) + inget jt.

Summa jt 1:4.

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 4 örtugar och 1 penning i K (VåKlJb f 58v).

1405 är Olof i K nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 534).

1554 har klosterlandborna vardera 17 spanns utsäde och äng till 20 lass hö (SöH 1554:1).

Kråkorp

1560 *Kråketorp*, *Krokstorp* (SöH 1560:20), 1561 *Kråketorp* (SöH 1561:4) – 10 H, 7 c.

SöH 1560 **1 våkl**t (upptas i Vansö sn).

1560 upptas 1 tiondepliktig i K i Fogdö sn (SöH 1560:20 tl).

Kungsberg

1555 *Konunxbergh* GR 25 s 70, 1569 i *Konungsberg* (SöH 1569:10) – förutvarande Vårfruberga kloster – 10 H, 8 c.

SöH 1569 **4 kl** 1:0 + inga jt (trol 1:0 + 1:0 + 1:0).

Vårfruberga kloster blev efter reformationen ett eget fögderi, medan flertalet landbor underlades Tynnelsö; namnet var Vårfruberga gård fram till 1550-talet (AL 1 s 282).

Kynnersberg

1447 i *Kindilsberg* (RAp 6/6), 1542 *Kundesberga* (SöH 1542:3) – 10 H, 8 c.

SöH **1 våkl** 1:0:2:4, 1562 **1 ky**.

1447 är Nils i K faste vid häradstinget (RAp 6/6).

1561 finns 3 tiondepliktiga i K (SöH 1561:4 tl).

Lida

1240 (omkr) *Lithum* (VåKlJb f 58, avskr), 1289–1310 in *Lythum* (DS 1759) – 10 H, 8 c.

SöH **2 våkl** 0:6 + 0:6, 1562 **2 ky**.

1150-talet(?) skänker Sigvard jarl och hans dotter Ingeborg till Vårfruberga kloster vid grundandet 16 örtugar i L, halva Helgarö, 16 örtugar i Björsund och 20 örtugar i

Edeby, Helgarö sn, 7 örtugar i *Norrby samt öarna ?Hallingen och Segersön, denna sn (VåKlJb f 58).

1240 (omkr) har klostret 8 örtugar av L (VåKlJb f 58v).

1289–1310 byter Nils Djäkn (okänt sigill) och hans hustru Ingegerd (okänt sigill) till Vårfruberga kloster bort sitt gods (*bona*) L med annat som de äger i Södermanland, nämligen 0:0:1 i Skåninge, 0:½ i *Revinge och 0:0:1 i Sörby, denna sn, 0:2:0:4 i Askare, ½:0 i Plångsta och 0:0:½ i Lagnö, Vansö sn, samt 0:0:8 i Husby-Byring (nu Husby-Rekarne) och 0:0:3½ i Önsta, Husby-Rekarne sn, Österrekarne hd (DS 1759, odat).

1405 är Halvdan i L nämndeman på lagmansting i Eldsund och 1409 på räfsteting i Strängnäs (SD 534; SD 1113–1116, 1122, 1124).

1419 är Jöns Tomasson i L nämndeman på lagmansting i Eldsund (?SD 2633).

1494 ingår Erik i L i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).

***Lidakulla** 1569 *Lidakulla* (SöH 1569:10) – upptas i Härads sn men anges 1586 ligga inom Lida rågång, dvs i Fogdö sn (SöH 1586:6).

SöH 1569 **1 kyt**.

***Lillegården** 1560 *Lillegården* (SöH 1560:20 tl) – låg omedelbart nordöst om Vik, 10 H, 8 c (LMA 04-fog-27).

1560 upptas en tiondepliktig i L (SöH 1560:20 tl).

Lindön 1457 *Lindö* (C 7 f 11) – 10 H, 7 b – västra hälften av ön låg i Jäders sn, Österrekarne hd.

1457 anges L ligga under Idö, Jäders sn (C 7 f 11).

1562 återger kungens höga nämnd 0:5½:0:8 i L, som ligger under Bergshammar, till Karl Holgersson (Gera) (HH 13:1 s 71 f).

Lundby 1240 (omkr) *Lundby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1339 *in Lunby* (DS 3414) – 10 H, 8 c.

SöH **1 sk** 1:4:1:4, 1550 **2 sk** 0:4:2 + 0:4:1:2, 1550–61 med varsin skuj 0:0:1:4 i *Ingeby, 1555 0:4:2 + 0:4:2, 1569 **1 sk** 0:4:0:4.

1 biuj 0:1:2, 1555 **1 kyuj** (1555 präst).

Summa jt 1548 1:6:0:4.

- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 öre 'och en aln' i L (VåKlJb f 58v).
- 1310 är Tygolf och Lars i L fastar då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655).
- 1310 är Lars och Johannes i L fastar i Vårfruberga kloster (DS 1696).
- 1337 är Sune i L faste vid ett jordköp i Strängnäs (DS 3325). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1339 byter Ulf i Sundby bort 0:2:½ i L och 0:0:5½ samt 0:0:2 i en närbelägen fjäll i Sundby, Vårdinge sn, Öknebo hd till Vårfruberga kloster mot 0:0:½ i samma L, 0:0:1:4 i Berga, Fogdö sn och 0:0:2½ i samma Sundby (DS 3414, DMS 2:6 s 262).
- 1348 byter Hemming Jonsson i L jord med Vårfruberga kloster (se Gredby) (DS 4352).
- 1358 är Peter i L faste vid ett jordbyte i Strängnäs (DS 5941).
- 1358 är Peter i L och Ulf i L fastar då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 6002).
- 1365 är Ulf i L vidervaruman i Strängnäs (DS 7261) och 1366 faste vid häradstinget (DS 7384).
- 1375 fastfars Ragna Magnusdotters försäljning av 0:0:4 i L till Peter i Sanda (se *Skiaedharne) (DS 8694).
- 1383 är Ulf i L två gånger faste vid häradstinget (RAp 26/10, 3/11). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1435 och 1437 är Lars i L faste vid häradstinget (RAp efter 1/5 SDHK 22358; RAp efter 19/5 SDHK 22750). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1440 är Lars i L nämndeman på lagmansting vid Vansö kyrka (RAp 1/11). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1446 är Lars i L och Johan i L fastar vid häradstinget (RAp 18/1). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1447 är Lars i L häradsdomhavande i Åker (RAp 23/5 SDHK 25140). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1448 är Johan i L faste vid häradstinget (RAp 28/5). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1486 är Lars Bengtsson i L häradsdomhavande i Åker (RAp 14/11). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.
- 1494 ingår Peter Larsson i L i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11). Kan även avse L i Strängnäs el Åkers sn.

- Lövinge** 1240 (omkr) *Leouingj* (VåKlJb f 58v, avskr), 1542 *Löffwinge* (SöH 1542:3) – 10 H, 8 c.
 SöH 1544–55 **1 skuj** 0:1 (bebodd), 1550 **1 st**, 1551 **1 skuj** (1552–55 bebodd).
1 våkl 1:0, 1562 **1 ky**.
 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 11½ örtugar i L (VåKlJb f 58v).
 1554 har klosterlandbon 4½ punds utsäde och äng till 45 lass hö (SöH 1554:1).
- Magdeboda** 1550 *Maggatorph* (SöH 1550:1A), 1560 *Maggeboda* (SöH 1560:20) – 10 H, 8 c.
 SöH 1550 **1 våkluj** utan jt, 1562 **1 aoet**, 1569 **1 kyt**.
- *Nordhammar** 1310 *curiam in Nordhambri* (?DS 1696), 1315 *in Norhammar* (?DS 2031, avskr), 1346 *villa dicta Nordhamar* (DS 4094). Låg öster om Ekeby, 10 H, 8 b (DS 4094).
 1310 byter Vårfruberga kloster till Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort en gård (*curia*) i N under vilken ligger 0:12 (se Husby, Vansö sn) (?DS 1696).
 1315 testamenterar Margareta Eriksdotter 0:12 i N till Vårfruberga klosterkyrka, där hon väljer sin grav (?DS 2031) – 1310 och 1315 års belägg kan avse Norrhammar, Kungs-Husby sn, Trögd, Uppland (se DMS 1:9 s 113).
 1346 avgör kung Magnus en tvist mellan Vårfruberga kloster och Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) om byn (*villa*) N: hela N öster om byn Ekeby ska tillhöra klostret och dess bönder (*rustici*), men halva "Østræwidhe" och "Østens mark", åttondelen av "Granamark" och åttondelen av "Kaluundæhæslæ" ska tillhöra Sigge Magnusson. Kungen dömer att en gärdesgård (*sepes*) ska byggas kring byn Ekeby för att utvisa gränserna och att främmande kreatur som kommer inom gärdesgården får infångas för att mot lösen återlämnas, samt förklarar klostret ha rätt och plikt att återställa byn Hässelby som länge varit i ödesmål sedan herr Filip Ingevaldsson (Örnsparre) ägde en liten del (*particula*) i den (se Hässelby). (DS 4094.)
 1515 har en båt lastad med Vårfruberga klosters malt kapsejsat vid N (?StTb 5 s 67 f).

- *Norrby** 1240 (omkr) *Norby* (VåKlJb f 58, 59v, avskr) – ett Sörby finns i socknen, söder om Viggeby, och troligen låg *Norrby norr om Viggeby (VåKlJb s 70).
- 1150-talet (omkr) erhåller Vårfruberga kloster 7 örtugar i N i samband med grundläggningen (se Lida) (VåKlJb f 58).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 10½ örtugar i N (VåKlJb f 58v).
- 1257(?) överlåter Filip Birgersson (?Aspenäsätten) 1 örtug avkastning i N till Vårfruberga kloster (VåKlJb f 59v).
- Prästgården** 1311 *fundis ecclesiarum Fodhøø et Helgharnæ* (?DS 1788), 1535 *Gambla Klöster* (?GHj s 207, 209), 1544 i *Prestegordhen* (SöH 1544:1) – i äldre kartor belägen omedelbart sydöst om kyrkan (LMA 04-fog-28, 1722).
- SöH 1544 (endast) **1 fr.**
- 1311 bekräftar biskop Styrbjörn i Strängnäs Vårfruberga klosters äganderätt till Fogdö och Helgarö kyrkors kyrkobol (*fundis ecclesiarum*) (se Tuna) (?DS 1788). – Uttrycket för prästgård är vanligen *fundus presbyteralis*, men även *fundus ecclesie* förekommer (DS 692, 1187, 1275, 2045, utfärdade 1279–1316, jfr dock DS 565 från 1273 där betydelsen inte är prästgård). Båda kyrkorna var inkorporerade under Vårfruberga kloster från åtminstone 1233, vilket innebar att ordinarie prästgård inte behövdes (KL 20 sp 15–19, VåKlJb s 148 f).
- 1535 upptas en husman och två klosterlandbor i *Gamla Klöster* (?GHj s 209) – detta var socknens vanliga namn, och belägget torde avse Prästgården.
- *Revinge** 1289–1310 in *Revingum* (DS 1759, odat), 1311 *coloniis Ræwngæ et ...* (DS 1788), 1316 in *Refughe* (DS 2051), 1351 in *villa Renunge in insula Thoster* (DS 4665, avskr, ÖD XII p 78 f har *Reninge*). Låg möjligen nära Skåninge på Tosterön. Jordbruksmark utan gamla bebyggelsenamn i närheten finns vid Boda, 10 H, 8 d (se LSA Kungsberg C17-25:1, 1705), och där finns ett gravfält med omkring 20 runda stensättningar (RAÄ Aspö 213:1). 1705 låg området under Kungsberg (LSA C17-25:1).³
- 1289–1310 byter Nils Djäkn och hustrun Ingegerd bort 0:½ i R till Vårfruberga kloster (se Lida) (DS 1759, odat).

³ Om identifikationen av *Revinge med Ynglingatals Ræningi se StO s 143 n 1 och Vikstrand s 46 ff, 63, där uppslaget avvisas.

- 1311 bekräftar Strängnäs-biskopen Vårfruberga klosters äganderätt till landbogården (*colonia*) R (se Tuna) (DS 1788).
- 1316 intygar Margareta Röriksdotter (Rörik Birgerssons ätt) att hon, med sin fars och sina bröders samtycke sålt 0:½ i R till Vårfruberga kloster (DS 2051).
- 1351 skänker Birgitta Knutsdotter (Lejonbjälke) 0:½ i R till Klara kloster vid sitt inträde där (se DMS 2:6 s 42) (DS 4665).

***Sictonia** Se Vårfruberga kloster.

- *Skiaedharne** 1240 (omkr) *Sketim* (VåKlJb f 58v, avskr), 1348 *in Skiaedharnum* (DS 4353), 1375 *i Skæthærne* (DS 8694). Låg troligen vid Skedviken norr om Vik, 10 H, 8 c (VåKlJb s 75).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 5 örtugar 10 penningar i S (VåKlJb f 58v).
- 1348 byter Ingerun i Hyvena, Petrus Snik i Vävle, Jäders sn, Österrekarne, Ragvald i Hässelby, Jäders el Kjula sn, Österrekarne, och Holmger i Vävle bort 0:0:0:1⅓ i S till Vårfruberga kloster (se Åsby, Helgarö sn) (DS 4353).
- 1375 fastfars Ragna Magnusdotters försäljning av 0:0:8 i S och 0:0:4 i Lundby till Peter i Sanda (DS 8694).

- Skåninge** 1289–1310 *in Skanungum* (DS 1759), 1311 *coloniis ... et Skanungæ* (DS 1788) – 10 H, 8 d.
- 1289–1310 byter Nils Djäkn och hans hustru Ingegerd bort 0:0:1 i S till Vårfruberga kloster (se Lida) (DS 1759, odat).
- 1311 bekräftar biskop Styrbjörn i Strängnäs Vårfruberga klosters äganderätt till landbogården (*colonia*) S (se Tuna) (DS 1788).

- Solö** 1240 (omkr) *Soleo* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Soløø* (DS 1696) – 10 H, 7 c.
- SöH **1 sk** 1:3:1:4, 1550 1:0:1 med skuj 0:0:2 i *Ingeby samt skuj 0:2:1:4 i Vik, 1569 med summerat jt 1:3:1:4.
 1549 **1 biuj** 0:0:2, 1555 **1 kyuj** (1555 präst).
3 våkl, 1550 1:1:2 + 1:1:2(?) + 1:1:2, 1554 0:7:2 + 0:7:2 + 0:7:2, 1562 **3 ky**.
 Summa jt 1550 4:6 (1554 4:0).

- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 10 öre 2 örtugar i S (VåKlJb f 58v).
- 1310 är Silvast och Olof i S fastar i Vårfruberga kloster (DS 1696).
- 1334 byter kaniken Magnus Jakobsson i Strängnäs bort 0:0:0:10 i S till kaniken och sakristanen Lars i Strängnäs mot samma mängd jord i Roteby, Vansö sn (DS 3027; Collmar s 219).
- 1358 är Bengt i S faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 6002).
- 1359 testamenterar Märta i Sanda 0:2 i S till Vårfruberga kloster, där hon vill begravas (DS 6129).
- 1366 och 1375 är Lars i S faste vid häradstinget (DS 7384, 8694).
- 1554 har de tre klosterlandborna vardera 20 spansns utsäde och äng till 40 lass hö (SöH 1554:1).

Stenby

- 1240 (omkr) *Steenby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Stenby* (DS 1655) – 10 H, 8 c.
- SöH **1 sk** 1:1:1, 1551 1:0 med skuj 0:1 i Vik, 1569 med summerat jt 1:1.
- 1550 **1 biuj** 0:3:1, 1555 **1 kyuj** (1555 präst).
- 1 våkl** 0:6, 1562 **1 ky**.
- 1 fr** (1562 Måns Svensson /Somme/).
- Summa jt 2:1:1 samt frälsejord.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 16 örtugar och 4 penningar i S (VåKlJb f 58v).
- 1310 är Nils i S två gånger faste då Vårfruberga kloster gör godsbyten (DS 1655, 1696).
- 1345 är Olof Jonsson i S faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 3990).
- 1350 är Ingolf i S faste vid ett godsbyte i Vårfruberga kloster (DS 4540).
- 1358 är Olof Jonsson i S faste vid ett jordbyte i Strängnäs (DS 5941).
- 1419 är Olof i S nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633). Kan även avse S, Strängnäs sn.
- 1425 är Olof i S faste vid häradstinget (RAP 12/6). Kan även avse S, Strängnäs sn.
- 1430 är Olof i S nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAP 8/5). Kan även avse S, Strängnäs sn.

- 1430 säljer Peter Jönsson (okänt sigill) i Östa, Vansö sn, 0:0:5 i S till Lasse Ingevaldsson (RAp 3/7).
- 1446 och 1447 är Jens i S faste vid häradstinget (RAp 18/1; RAp 1447 23/5 3 brev). Kan även avse S, Strängnäs sn.
- 1449(?) skänker Lasse Ingelsson i Askö, Barkarö sn, Tuhundra hd, Västmanland, 0:0:10 i S till själakoret i Västerås domkyrka (SD 2564 "1419", om årtalet se kommentarer till SDHK 19191).
- 1486 är Peter i S vidervaruman vid ett jordköp i Strängnäs (BhSp 19/5). Kan även avse S, Strängnäs sn.
- 1494 ingår Peter i S i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11). Kan även avse S, Strängnäs sn.

Ströpåker

- 1560 *Strumpekår* (SöH 1560:20), 1561 *Stumpekår* (SöH 1561:4), 1562 *Stropåcker* (SöH 1562:5), 1562 *Stråb åcker* (SöH 1562:17) – 10 H, 8 c.

SöH 1562 **1 kyt**.

1560–61 uppas en tiondepliktig i S (SöH 1560:20, 1561:4 tl).

Sörby

- 1289–1310 *in Suderby* (DS 1759), 1427 *i Sudrby* (RAp 5/1) – 10 H, 8 b.

SöH **1 våkl** 1:0, 1562 **1 ky**.

- 1289–1310 byter Nils Djäkn och hans hustru Ingegerd bort 0:0:1 i S till Vårfruberga kloster (se Lida) (DS 1759, odat).

- 1310 byter Margareta Eriksdotter, änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja) bort 0:0:1 i S till Vårfruberga kloster (se Husby, Vansö sn) (DS 1696).

1315 se S, Åkers sn.

- 1399 är Ragvald i S nämndeman på räfsteting i Strängnäs (RAp 4/7). Kan även avse S, Åkers sn.

- 1427 är Gunnar i S faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1). Kan även avse S, Åkers sn.

- 1442 är Johan i S faste vid häradstinget (RAp 29/5). Kan även avse S, Åkers sn.

- 1517 är Måns i S nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335). Kan även avse S, Åkers sn.

- 1528 får Svante Sture vid arvskifte en utjord i S som räntar 3 spann korn (se Näs, Helgarö sn) (E 2739a f 56).

- 1554 har klosterlandbon 4 punds utsäde och äng till 70 lass hö (SöH 1554:1).

Tuna

- 1233 *mansiones ... Tuna* (DS 281), 1311 *curiis ... Tuna* (DS 1788), 1544 *Tuna prestegård* (SöH 1544:1) – 10 H, 8 c.
 SöH 1569 **1 skuj** 0:3.
1 våkl 1:1:1 (1544 prästgård), 1562 **1 ky**.
 1233 får Vårfruberga kloster ett biskopligt skyddsbrev på innehavet av tio gårdar, häribland T (se Helgarö, Helgarö sn) (DS 281).
 1311 utfärdar biskop Styrbjörn i Strängnäs skyddsbrev för Vårfruberga klosters innehav av Fogdö och Helgarö kyrkans kyrkobol (*fundis*, se Prästgården) samt gårdarna T, Husby, Vansö sn, Snytberga, Härads sn, Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd, *Kolaholm, Svinnegarns sn, Åsunda hd, Uppland, Grinda, Fogdö sn och Edeby, Härads sn med landbogårdarna *Revinge och Skåninge, Fogdö sn (DS 1788).
 1544 se Prästgården.
 1554 har klosterlandbon 4½ punds utsäde och äng till 60 lass hö (SöH 1554:1).

Valla

- 1240 (omkr) *Wallum* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Vallum* (DS 1696) – 10 H, 8 c.
 SöH **3 våkl** 0:5 + 0:5 + 0:5, 1562 **3 ky**.
 Summa jt 1:7.
 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 14½ örtugar i V (VåKlJb f 58v).
 1310 är Ingolf i V faste i Vårfruberga kloster (DS 1696). Kan möjligen avse V i Vansö eller Åkers snr.
 1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:2:½ i V till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).
 1359 testamenterar Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) och hans hustru Bengta Abrahamsdotter 0:0:0:12 till Vårfruberga kloster (se *Uppaby, Svinnegarns sn, Åsunda hd, Uppland) (DS 6039).
 1365, 1366, 1437, 1442 och 1446 se V, Vansö sn.
 1398 skänker Peter i Sanda (?tre sjöblad) till Vårfruberga kloster, för sin och hustrun Cecilias gravplatser, 0:0:10 i V, 0:½ i Lotttesta, Härads sn och en gård i Vårfruberga kloster som han byggt för sina egna pengar (RAp 12/6).
 1554 har klosterlandborna vardera 14 spansks utsäde och äng till 40 lass hö (SöH 1554:1).

***Westerås**

1544 *Westerås* (SöH 1544:1) – låg troligen i Fogdö sn.
SöH 1544 (endast) **1 kyuj** utan jt.

Viggeby

1233 *mansiones ... Vikby* (DS 281), 1240 (omkr) *Wichby* (VåKlJb f 58, avskr), 1310 *de Vighby* (DS 1696), 1355 *in Sydhræwigby* (DS 5138, 5140), 1400 *Norra Wikby* (RAp 5/10), 1477 *i Wyby* (RAp 1/5), 1552 *Vyby* (SöH 1552:1), 1560 *Wijk* (SöH 1560:20) – 10 H, 8 b.

SöH **1 sk** 1:1 (1552 0:7:0:4).

1548 **1 biuj** 0:0:0:4, 1555 **1 kyuj** (1555 präst).

2 våkl 0:6 + 0:3:1:4, 1562 **2 ky**

1555 (endast) **1 eskl** 0:7.

Summa jt 1555 3:1:2.

1233 får Vårfruberga kloster ett biskopligt skyddsbrev på innehavet av tio gårdar, häribland V (se Helgarö, Helgarö sn (DS 281).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 13 örtugar 4 penningar i V (VåKlJb f 58r–v).

1310 är Ulf i V faste i Vårfruberga kloster (DS 1696).

1334 byter Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort 0:1 i V till Vårfruberga kloster (se Järsta) (DS 3097–98).

1348 byter Ingerun i Hyvena, Petrus Snik i Vävle, Jäders sn, Österrekarne, Ragvald i Hässelby, Jäders el Kjula sn, Österrekarne, och Holmger i Vävle bort 0:0:½ i V till Vårfruberga kloster (se Åsby, Helgarö sn) (DS 4353).

1350 är Johan Eld i V faste vid ett godsbyte i Vårfruberga kloster (DS 4540).

1355 byter Olof Djäkn (pilstjärna) bort 0:0:1 i Södra V till Vårfruberga kloster (se Bärby) (DS 5138, 5140).

1358 byter Eskil Johansson bort 0:0:1 i V till Vårfruberga kloster (se Mälby, Vansö sn) (DS 6002).

1358 är Andreas i V och Ingevald i V fastar vid samma byte (DS 6002).

1383 är Alle i V vidervaruman och faste vid häradstinget (RAp 26/10).

1383 är Alle i V faste vid häradstinget (RAp 3/11).

1400 byter Karl Ragvaldsson, prebendat i Strängnäs, bort 0:0:4:4 i Norra V till Vårfruberga kloster mot 0:0:4:4 i Bärby (RAp 5/10).

- 1425 ger Karl Larsson (Björnlår) sin hustru Bengta Johansdotter okänd mängd jord i V i morgongåva (se Kinger, Vansö sn) (RAp 24/6).
- 1474 behandlar ett lagmansting i Strängnäs en tvist mellan Eskilstuna kloster och Vårfruberga kloster om en uppriven gränstav i V; saken döms till Eskilstuna klosters fördel, och staven ska återuppsättas i sitt gamla läge (RAp 29/11).
- 1477 utfärdas fastebrev på 0:½ i Vreta, Kärrbo sn, Siende hd, Västmanland, som Johan "i Wyby i Fodö sokn" sålt till Pelle Petersson (RAp 1/5).

Vik (nu Stora Vik)

- 1240 (omkr) *Wyck* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *in Vick* (DS 1655) – 10 H, 8 c.
- SöH **1 skuj** (bebodd) 0:1:1, 1548 **1 st** 0:2:2, 1550 **2 st** 0:2:2 + 0:1, 1551 **2 skuj** 0:2:2 + 0:1 (1552 bebodda), 1555 **1 skuj** 0:2:2 (bebodd).
- 1550–62 **1 skuj** 0:2:1:4 till Solö.
- 1562 (endast) **1 kyuj** 0:0:1.
- 2 våkl** 0:7:1:4 + 1:1:1, 1554 1:0 + 1:1:1, 1555 0:4 + 1:1:1, 1562 **2 ky** 1:0 + 1:1:1.
- Summa jt 1550 2:7.

Vika rättardöme omfattar 1542 och 1544 Vårfruberga klostergods i Fogdö sn (SöH 1542:3; AL 3 s 185; GR 16 s 198 f).

- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 2 mark och 1 öre i Vik (VåKlJb f 58v).
- 1310 är Lars i Vik faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655).
- 1334 byter Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort 0:1 i Vik till Vårfruberga kloster (se Lilla Väsby) (DS 3037).
- 1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:1 i *Ormakre i byn Vik till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).
- 1350 är Klemet i Vik faste vid ett godsbyte i Vårfruberga kloster (DS 4540).
- 1359 testamenterar Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) och hans hustru Bengta Abrahamsdotter 0:0:2 till Vårfruberga kloster (se *Uppaby, Svinnegarns sn, Åsunda hd, Uppland) (DS 6039).

- 1398 ger Peter Ulfsson (Sövstaätten) sin hustru Gertrud Remboldsdotter (Rembold Peterssons ätt) 1:0 jord i morgongåva, uppdelat på 0:6 i Vik och 0:2 i Hällberga, Stenkvista sn, Österrekarne hd (RAp 6/7).
- 1399 döms, vid räfsteting i Strängnäs, att 0:0:11½ skattejord i Vik som kommit under Bo Jonssons arvingar och blivit frälse, och av Bo Jonsson bortbytt till Peter Ulfsson mot dennes frälsejord i Vålön, ska återgå till Nils Björnsson och att Peter Ulfsson ska återfå sin frälsejord (RAp 4/7).
- 1415 erhåller Peter Ulfsson (Roos), i arvskiftet efter sin far Ulf Jonsson och mor Märta, av moderns morgongåva 4 spann säd avgäld i Vik (se Knutsberg, Helgarö sn) (SD 2123).
- 1428 är Magnus i Vik faste vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev).
- 1494 ingår Jöns Johansson i Vik i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1528 får Svante Sture vid arvskifte en utjord i Vik som räntar 3 spann korn (se Näs, Helgarö sn) (E 2739a f 56).
- 1554 har den mindre klosterlandboghården (1:0) 4 punds utsäde och äng till 50 lass hö, den större (1:1:1) 3 pund respektive 40 lass (SöH 1554:1).
- 1557 har Peter Olsson i Helgarö skänkt 0:1 i Vik mellan Björka och Bredegården till Gustav I (AoE 22:5 f 10 v, 22:6 p 171).

Vårfruberga kloster

Se denna rubrik sist i Fogdö sn.

Vålön

- 1240 (omkr) *Wilianæs* (VåKlJb f 58v, avskr), 1310 *de Wylhænæs* (DS 1655), 1331 *in Vilghenes* (DS 2889), 1358 *af Wluænees* (DS 5941) – 10 H, 7 b–c.
- SöH **1 sk** 0:3, 1548 **2 sk** 0:5 + 0:3, 1550 **1 sk** 0:4:2:4, 1552 **2 sk** 0:4:2:4 + ?, 1555 0:4:2:4 + 0:3.
- 1560 (endast) **1 ky** utan jordetal.
- 1555 (endast) **1 eskl** 0:4.
- 1 fr** (1562 Karl Holgersson /Gera/).
- Summa jt 1555 1:3:2:4 samt frälsejord.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 13 örtugar i V (VåKlJb f 58v).

- 1310 är Lars i V faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655).
- 1320 säljer Kristina Filipsdotter (adorantsigill) 0:0:3:2 i V till Vårfruberga kloster för 20:0 pn som hon var skyldig klostret (DS 2272).
- 1331 har prebenda Botvid vid domkyrkan 11 örtugar i V (DS 2889).
- 1334 byter Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort 0:1:½ i V till Vårfruberga kloster (se Lilla Väsby) (DS 3037).
- 1358 är Ulf Petersson i V faste vid ett jordbyte i Strängnäs (DS 5941).
- 1360 upplåter Sigge Jönsson (lilja åtföljd av två stjärnor) "Werdenäs" till sin systerson (*nepos*) Johannes Larsson (björn) (?DS 6183).
- 1394 byter Johan Hammar, kanik i Strängnäs, bort 0:0:11 i V som tillhör Botvids prebenda till Vårfruberga kloster mot en kvarnström i Torshälla, med förbehållet att Johan ska uppbygga kvarnströmmen och inneha den tills han skiljs från prebendan, varefter den ska återlämnas till klostret (RApp 17/8).
- 1399 döms, vid räfsteting i Strängnäs, att den frälsejord i V som Peter Ulfsson bytt bort till Bo Jonsson (Grip) mot 0:0:11½ i Vik ska återgå till Peter (se Vik) (RAP 4/7).
- 1400 (omkr) skänker Gertrud Remboldsdotter (Rembold Peterssons ätt) ½:0 i V till Eskilstuna kloster (RaLuEsKl, odat).
- 1414 säljer Kort Zamow okänt antal örtugland i V till Karl Larsson (Björnlår) (se Söderårby, Vansö sn) (SD 1991).
- 1427 har ärkedjåknen i Skara Erik Birgersson till Nils Petersson (saknar sigill) bortbytt 0:0:11 i V mot 0:0:6½ i Hyvena och 0:0:4½ i Söderårby, Vansö sn (RAP 5/1).
- 1435 är Nils i V faste vid häradstinget (RAP efter 1/5 SDHK 22358).
- 1442 skänker Gertrud Remboldsdotter (Rembold Peterssons ätt), änka efter Peter Ulfsson, ½:0 i V som är hennes morgongåva till Eskilstuna kloster, där hon väljer att begravas (RAP 17/5, skadat).
- 1446 och 1447 är Nils i V faste vid häradstinget (RAP 18/1; RAP 1447 23/5, 3 brev).

- 1494 ingår Peter Larsson i V i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1527 är Erik i V en av böndernas representanter vid riksdagen i Västerås (GR 4 s 239).
- 1530 byter Gustav I bort 0:5 pn i ett notvarp "i Vilienäss" till Brita Turesdotter (Trolle) på Sundby, Öja sn, Västerrekarne (GR 7 s 45).
- 1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) torpet V (se Bergshammar) (BhSp 1/11).

Väsby, Lilla

- 1240 (omkr) *Westby minorj* (VåKlJb f 58v, avskr), 1334 *in Lyzlæwæesby* (DS 3037) – 10 H, 8 b.
- SöH **1 våkl** 1:0, 1562 **1 ky**.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 2 öre 7 penningar i L V (VåKlJb f 58v).
- 1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre) bort 0:0:½ i L V till Vårfruberga kloster (se Husby, Vansö sn) (DS 1696).
- 1320 panstsätter Kristina Filipdsdotter (adorantsigill) 0:2 i L V till Vårfruberga kloster för en penningskuld (DS 2273).
- 1334 byter Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort 0:2 i L V, 0:1:½ i Vålnäs, 0:1 i Vik och 0:½ i Gredby till Vårfruberga kloster mot jord i Stora Djulö och Östra Djulö, Malms sn, Oppunda hd (DS 3037).

Väsby, Stora

- 1240 (omkr) *Wyestby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1562 *Storawesby* (SöH 1562:5) – 10 H, 8 b.
- SöH 1548 **1 st** 0:0:2, 1549 **1 skuj** 0:0:2 (bebodd), 1550 **1 st**, 1551 **1 skuj** (1552–62 bebodd).
- 1550 (endast) **1 våkl** 1:0.
- 1562 FoR (endast) **1 fr** 0:4(?) (Jöran Fincke) – troligen identisk med en av aoe nedan.
- 2 aoe** 0:5 + 0:5, 1554 **1 ky** 0:5 (Ekeby rd) (saknas 1560), 1562 **1 ky** 0:5.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 10½ örtugar i S V (VåKlJb f 58v).
- 1539 byter Brita Hansdotter (Tott) bort en gård i S V som räntar 3 pund korn och 0:5 pn till Gustav I (se Ekeby) (RAP 16/1; avvikande avradssiffror i GR 12 s 292 och AoE 22 p 172).

Årby

- 1240 (omkr) *Arby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1257(?) *Arby*, *Arby minorj* (VåKlJb f 59v, avskr), 1310 *in Arby* (DS 1655) – 10 H, 7 b.
- SöH **1 ky** (präst), **1 pb/dky** 0:5:1, 1548 **1 bi**, 1555 **1 ky** (1555 präst).
1 våkl 0:7, 1562 **1 ky**.
 1544–62 **1 fr**.
 Summa jt 1:4:1 samt frälsejord.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster $\frac{1}{2}$ öre 2 penningar i L (VåKlJb f 58v).
- 1257(?) överlåter Filip Birgersson (?Aspenäsätten) 4 örtugar intäkt i Årby och 2 örtugar intäkt i Lilla Årby till Vårfruberga kloster (VåKlJb f 59v).
- 1310 är Tomas och Tubbe i Å fastar då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 1655).
- 1310 är Tomas i Å faste i Vårfruberga kloster (DS 1696).
- 1332 byter domprosten Nils Magnusson i Strängnäs bort 0:2 i Å till Sigge, son till Johan i Kinger, Vansö sn, mot jord i Selebo hd (se DMS 2:6 s 143) (DS 2924).
- 1334 har Sigge, son till Johan i Kinger, bortbytt 0:2 i Å till Staffan Röriksson (Staffanssönernas ätt) mot jord i Värrend, Småland (DS 3026).
- 1345 är Björn i Å faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 3990).
- 1346 testamenterar domprosten Nils 0:0:7:3 i Å till Strängnäs domkyrka (se Stenby, Strängnäs sn) (DS 4082).
- 1348 byter Hemming Jonsson i Lundby bort 0:0:0:10 Å till Vårfruberga kloster (se Gredby) (DS 4352).
- 1350 byter Olof Djäkn (pilstjärna) och hans brors och systers barn Magnus och Johan jord med Vårfruberga kloster på så sätt att klostret av Olof erhåller 0:1 i Å och 0:1:0:4½ i Bärby samt 0:0:0:20 i Skälby, Härads sn, och av Magnus och Johan ytterligare 0:0:1:6 i Bärby, mot 0:0:11:3 i Bjuggsta, Kungsåra sn, Siende hd; en av fastarna är Björn i Å (DS 4540).
- 1355 byter Olof Djäkn (pilstjärna) bort 0:0:6½ + 0:0:0:4 i Å till Vårfruberga kloster (se Bärby) (DS 5138, 5140).
- 1365, 1366, 1422, 1424 och 1447 se Söderårby, Vansö sn.
- 1409 säljer Ingemund Nilsson (tre sjöblad) i Dalsjö, Torsåkers sn, Rönö hd, 0:0:10 i Å till sin systerson Tord Petersson (tre sjöblad) (SD 1057).

- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:0:7 i Å som räntar 0:0:7 pn (A 15 f 51).
- 1447 utfärdas fastebrev på ett godsbyte mellan Johan Nilsson i Viby, Helgarö sn, och Strängnäs domkyrkas syssloman Jon Folkesson där Johan Nilsson bytt bort 0:3 i Å, invid den jord som domkyrkan redan ägde där, och 0:1 i Frölinge mot 0:3 i Viby, invid den jord han redan ägde där (RAp 6/6).
- 1454 säljer Elin Petersdotter, Håkan Stars (ankare) änka, 0:10 vid 'norra landslöten' i Å till Erland Kagge (se Frölinge) (SkSp 13/12).
- 1554 har klosterlandbon 23 spans utsäde och äng till 30 lass hö (SöH 1554:1).

Vårfruberga kloster

- 1233 *uobis loci* (inget platsnamn anges) (DS 281).
1252 *claustrum dominarum de Fogdø* (DS 390).
1257(?) *Suthona* (VåKlJb f 57, avskr).
1258–89 *monialibus de Siccthonía* (DS 855).
1270-talet *Claustro Fodø* (DS 900).
1278 *conuentus sanctimonialium de insula Fodhø*; sigillomskrift
ABBATISSE DE SETVNIA (DS 639).
1280 *dominabus in Syctonia* (DS 696).
1288 *Monasterij de Sictunia* (DS 961, avskr – sista belägget med
detta namn).
1292 *claustrum in Fødhø* (DS 1053 – sista belägget med detta
namn).
1293 *conuentum de Monte sancte Marie* (DS 1101).
1299 *claustrum sanctimonialium, quod Mons beate Virginis dicitur, in
Fodø* (DS 1282).
1366 *Warefruberge klostre* (DS 7355).

Grundläggning och flyttningar

Vårfruberga klostrets jordebok är en 1500-talsavskrift av en jordebok upplagd omkring 1240. Den meddelar att klostret grundades av jarl Sigvard och hans dotter Ingeborg, som skänkte olika godsinkomster i Fogdö och Helgarö socknar (VåKlJb f 58). Sigvard är inte i övrigt känd men torde ha burit jarltiteln senast i början av 1160-talet. Ingeborg har identifierats med en kvinna som i ett skyddsbrev utfärdat 1167–74 för Sko kloster i Uppland anges ha sålt jord dit. Vårfruberga kloster grundades sannolikt på 1150-talet. (VåKlJb s 21 f med anförd litteratur.)

Klostrets ursprungliga officiella namn var Sätuna eller Sigtuna, vilket framgår av dess äldsta sigill och av att ett påvebrev utfärdat 1288 använder namnet. Ingen plats med detta namn är i övrigt belagd i trakten. Sannolikt handlar det om samma plats som klostret flyttade till 1289 (se nedan) då det bytte namn till *Mons beate Virginis*, Vårfruberga, varvid detta namn överlagrade det gamla. (VåKlJb s 147–162.)

Av ett biskopligt skyddsbrev 1233 framgår att klosterkyrkan var vigd till S:t Peter (DS 281; nytugåva med översättning VåKlJb s 34 ff). Brevet namnger inte klostret, utan det har en formulering 'där ni nu tjänar Gud' som kan tolkas som att nunnorna stod i begrepp att flytta (VåKlJb s 148 ff). Flyttningen skedde till Fogdö sockenkyrka senast 1252, då namnet *claustrum dominarum de*

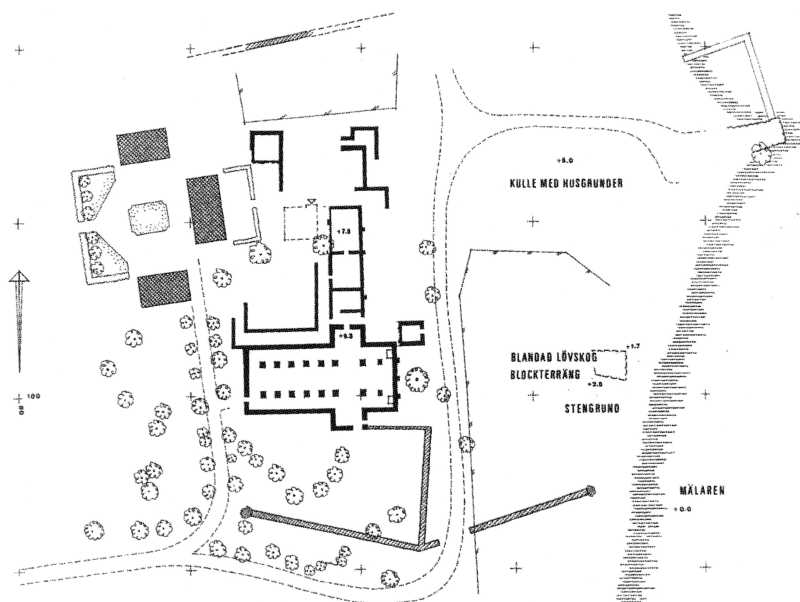
Fogdø är belagt (DS 390). Kyrkan byggdes ut med ett större kor under kloster-tiden (se sockenkyrkobeskrivningen).

En ny flyttning skedde 1289. En variant av Årboken 1208–88, känd bara genom citat hos Ericus Olai omkring 1470, meddelar att 1289 kom konventet till Vårfruberga (*conuentus venit in Montem beate Virginis*) (ASM s 366). Händelsen finns också omtalad i Erikskrönikan, som berättar om "eth frwe kloster widh Skäninge näss" (fel för Strängnäs, Annell s 85) som kung Magnus Ladulås hjälpte att flytta till "eth näss widh en sio" (Erikskrön v 1207–1219). Vid flyttningen ändrades namnet till Vårfruberga (*Mons beate Virginis*), som är allenarådande i dokumenten från 1293.

Kyrka och klosterbyggnader

För Fogdö kyrka som klosterkyrka hänvisas till sockenkyrkans beskrivning.

Lämningarna av klostret frilades på 1840-talet då arrendatorn på Kungsbergs gård använde rasmassorna som jordförbättringsmedel. Klosterkyrkan var treskeppig med korsarmar, byggd av tegel med huggna stendetaljer. Kyrkan var 44 m lång och långhuset 20 m brett. Marken under koret sluttar åt öster, och korgaveln stöttades där av strävpelare. Interiören var troligen oputsad. Fynd av profiltegel tyder på att kyrkan var välvd. Delar av fönsterposter av sandsten, masverksfönster och av målat glas har påträffats. Klosterlängorna låg på nordsidan. (Hildebrand; Bonnier; Larsson.)

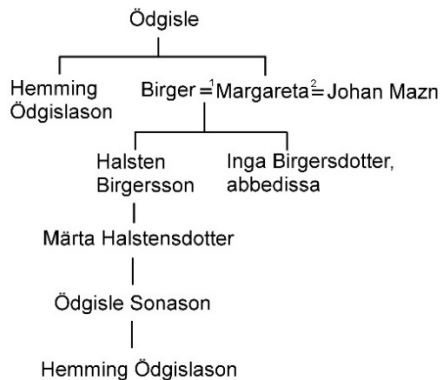
Lämningarna av Vårfruberga kloster. Ur Bonnier.

Vårfruberga klosters historia som kyrklig institution

- 1233 får abbedissan och nunnorna ett biskopligt skyddsbrev på sitt innehav av S:t Peters kyrka, där de tjänar Gud, Albanuskyrkan (Fogdö) med tionde och Mariakyrkan i Helgarö med tionde samt tio gårdar (se Helgarö, Helgarö sn) (DS 281, VåKlJb s 34–42, 148 f).
- 1240 (omkr, 1233–48) upprättas en förteckning över klostrets godsinkomster på 96 platser i Södermanland och Uppland, kompletterad med nya förvärv fram till 1257(?) på 20 platser i Södermanland, Uppland och Närke (VåKlJb).
- 1240 (omkr) skänker jarl Ulf Fase tre gårdar till klostret för sin son Magnus själ (VåKlJb s 49 ff, 130 f).
- 1252 tar kung Valdemar och Birger jarl Fogdö kloster i sitt beskydd och undantar dess gårdar (*mansiones*) från allmänna avgifter och kungliga skatter och pålagor (DS 390).
- 1257(?) förlikas Filip Birgersson (?Aspenäsätten) och klostret i en tvist om en rad gods, och samtidigt överlämnar Filip ytterligare gods i Södermanland och Uppland mot en gård i Öknebo hd (VåKlJb s 54–68, 132–135).
- 1270-talet testamenterar Cecilia Knutsdotter (Folkungaätten), Filip Birgerssons änka, en gård tillhörig sonen Birger till Fogdö kloster, där hon väljer sin gravplats. Som ersättning får Birger en annan gård. Till sin dotter Ingegerd ger hon ytterligare en gård, utan att hennes arvsrätt i övrigt förminskas, 'för att jag vill att hon hålls i klostret mot sin vilja'. (DS 900, Ortved s 521 f.)
- 1279 skänker Birger Filipsson (Aspenäsätten) en gård till nunnorna i Fogdö, där han väljer att begravas i sina föräldrars (*parentum nostrorum*) grav (DS 667). 1306 stadfäster kungen nunnornas äganderätt till gården med alla tillägor (DS 1505).
- 1279 tar kung Magnus Fogdö kloster i sitt beskydd och befriar det från kungliga avgifter och skatter, såväl betalandet av ledungslama som annat, såvida kungen inte beslutar att ledung måste uttagas (DS 676).
- 1283–1290 testamenterar Helga Haraldsdotter (vingad lilja), hustru till Johan Ingevaldsson (Örnsparre), 20 mark silver samt altarbeklädnad och prästskrud av baldakin till nunnorna i Fogdö, där hon på sin mans inrådan väljer att begravas (DS 1722).

- 1285–1291 testamenterar Filip Jonsson, hertig Bengts av Finland tjänare, en gård Västergötland till nunnorna i Fogdö, där han väljer att begravas (DS 890).
- 1288 ger påven priorinnan och konventet av cisterciensorden i *Sictunia*, som vanligen styrs av en priorinna, tillstånd att behålla fast och lös egendom som lagligen skulle tillfallit dem om de hade förblivit världsliga personer (DS 961).
- 1289 kom konventet till Vårfruberga (*conuentus venit in Montem beate Virginis*) (Ericus Olai i ASM s 366).
- 1299 kungör Lars Boberg att han har skänkt en gård till nunnklostret som kallas Vårfruberga i Fogdö, där han låtit sin dotter inträda (DS 1282).
- 1309 upprättar biskop Styrbjörn i Strängnäs i enlighet med sin framlidne bror Johannes önskemål dennes testamente; penningar skänks till Vårfruberga kloster, där Johannes valt att begravas (DS 1608, Collmar I s 34 f).
- 1309 testamenterar förre fogden i Stockholm Kristiern från Öland och hans hustru Margareta Likvidsdotter (Likvidssönernas ätt) penningar och jord till nunnorna i Vårfruberga kyrka, där de väljer sin gemensamma gravplats; utfärdarna erkänner sig även vara skyldiga klostret 40 mark lödigt silver (DS 1623, 1627, se även DS 1833).
- 1311 kungör biskop Styrbjörn att hans svåger Torsten Simpa (Bralstorp) vid sin systerdotter Bothilds inträde i Vårfruberga kloster skänkt penningar som ingift (DS 1817).
- 1311 kungör biskop Styrbjörn att Magnus Eriksson (kluven lilja med halvorna förenade i andreakors) å sina och sin hustru Bothilds vägnar samt framlidne Peter Orres söner Gudmund och Nils samtyckt till att de sistnämndas syster Sigrid, som inträtt i Vårfruberga kloster, skänkt en gård till klostret (DS 1820).
- 1315 testamenterar Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), jord till Vårfruberga klosterkyrka, där hon väljer sin grav (DS 2031).
- 1318 testamenterar Tomas Sigvidsson (fjällbelagd bjälke) jord till klostret, där han väljer sin grav (DS 2133).
- 1320 väljer Kristina Filipsdotter (adorantsigill) sin gravplats i Vårfruberga kloster (DS 2219).

1321 (omkr) skänker Halsten Birgersson (Likvidssönernas ätt) sin gård Fruknöte, Linderås sn, Norra Vedbo hd, Småland, till klostret som ingift för sin mor vid hennes inträde (DS 1762 ud). 1321 ger Margareta, änka efter Johan "Mazn" sin gård Sjötorp, Linderås sn, Norra Vedbo hd, som ingift för sig och sin dotter (DS 2298). – Halsten Birgerssons mor har identifierats som en till namnet okänd syster till Hemming Ödgisleson (Lejonansikte) (ÄSF 1 s 74, 2 s 52). Avståndet mellan Fruknöte och Sjötorp är 1,5 km, och DS 2298 är påtecknat *Littera super Syoarthorp Frøknæthe*. Platssambandet visar att modern var identisk med den blivande nunnan Margareta. Vidare vidimeras båda gåvobreven 1417 av Mats Ödgisleson (Lillie), dottersonson till Halsten Birgersson (ÄSF 2 s 52 f) och Tord Petersson, som förde samma vapen (tre sjöblad i trepass) som Likvidssönernas ätt (SD 2357, sigill RAP 1421 8/9). Margaretas i brevet onämnda dotter var därigenom identisk med Inga Birgersdotter (Likvidssönernas ätt), som blev abbedissa i klostret någon gång efter 1322 (ÄSF 2 s 52). En släkttabell visar sambanden.

Källor: DS 1762, 2298; ÄSF 1 s 74, 2 s 52 f.

1323 ger Lars Ulfsson (Ama) och hans hustru Ingrid Anundsdotter jord till klostret som ingift för dottern Katarina (DS 2434, 2451).

1328 testamenterar Eskil Andersson (Lejonlilja) en gård till klostret, där han väljer sin grav vid sidan av sin hustru Margareta Kristiernsdotter (Kristierns från Öland ätt)

- (DS 2666, ÄSF 1 s 147). 1340 stadfäster barnen Anders och Ingeborg gåvan (DS 3511).
- 1329 testamenterar Lars Knutsson (okänt sigill) jord till klostret, där han väljer att begravas med sina föräldrar (DS 2699). Senare samma år uppges gåvan ha gjorts för Lars Knutssons och hans moster (*matertere sue*) Helenas själar (DS 2710).
- 1332 betecknas Riseberga som *clauastro* men Vårfruberga som *monasterio* (DS 2910).
- 1334 ger Ingeborg Ragnedotter (Stallare), med sina anhörigas bifall, jord till klostret vid sitt inträde (DS 3087).
- 1335 nämns Kristina Holmgersdotter (Ama) i ett sammanhang som visar att hon var nunna i Vårfruberga (DS 3130 f, PHT 1950 s 97 f).
- 1335 testamenterar Magnus Bengtsson (Bengt Bossons ätt) och hans hustru Birgitta Knutsdotter (Lejonbjälke) till en rad kyrkliga stiftelser, häribland till Vårfruberga, där deras (onämnda) dotter ligger begravd (DS 3137).
- 1340 (omkr) levde i Vårfruberga en nunna Katarina som, på grund av att jungfru Maria uppenbarat sig för henne, besöktes av heliga Birgitta (Acta et proc s 83).
- 1342 ger biskop Styrbjörn i Strängnäs gods i livstidsbesittning till sin systerdotter Ramfrid Torstensdotter (Bralstorp, dotter till Torsten Simpa, se 1311), nunna i Vårfruberga (DS 3633, även SDHK 5091).
- 1343 uppdrar påven åt biskopen i Västerås att genom varning förmå de personer som undanhåller Vårfruberga klostrets tionde och andra inkomster att gottgöra klostret (DS 3711). 1344 skriver påven till biskoparna i Västerås och Linköping att både andliga och världsliga personer av olika dignitet lagt beslag på klostrets (jord-egendomar), avkastning, inkomster och annan rörlig och fast egendom och uppdrar åt dem att genom kyrklig bestraffning tillrättavisa gärningsmännen (KHK Bullor 1256–1355, SDHK 41615). 1351 utfärdar påven ett nytt brev i samma ärende (DS 5260).
- 1343 testamenterar Ulvid Birgersson (Likvidssönernas ätt) jord, penningar och mässkläder till Vårfruberga kloster, där han väljer sin grav, vidare till sin syster abbedissan (Inga) en draghäst och (tillskrivet nederst) till varje präst (*presbiteris ... cuilibet*) i Vårfruberga 1:0 pn (DS 3730, ÄSF 2 s 52).

- 1344 ger Elena Styrgersdotter, Mårten Benesons änka, och hennes barn Bengt, Ärgerd, Ingegerd, Ingeborg och Karl jord till Vårfruberga kloster vid dotterns och systerns Ingrids inträde (DS 3852).
- 1346 kvitterar abbedissan Inga och konventet i Vårfruberga kloster penningar inbetalda från Katarina Styrbjörnsdotters provent (DS 4037; Andersson s 313).
- 1348 ger Olof Jonsson (?Örnsparre) jord och penningar till klostret som ingift för sin sondotter eller dotterdotter (*neptis*) Margareta; utfärdaren samt mågen Botvid, kallad Brun, beseglar (se 1349) (DS 4295).
- 1349 ger Botvid, kallad Brun, jord till klostret som ingift för sin dotter Kristina (DS 4441).
- 1350 ger kung Magnus jord till klostret som ingift för en (onämnd) rysk flicka (*puella quadam Ruthenica*) (DS 4529, Andersson s 315 f).
- 1359 testamenterar Märta i Sanda, Vansö sn, jord till klostret, där hon vill begravas, och det finaste spännet hon äger till den heliga jungfruns bild där (DS 6129).
- 1366 ger Sigrid Jonsdotter (okänt sigill) jord till klostret som ingift för dottern Katarina Petersdotter, som Sigrid hade lovat Gud och Vår fru att klostergiva (DS 7355).
- 1373 utfärdar kung Albrekt skyddsbrev för nunnorna och deras gods (DS X 230).
- 1377 ger kung Albrekt klostret tillstånd att sätta ut spjut som giller för björnar, älgar och andra djur var som helst i deras skogar i enlighet med vad rikets rätt stadgar, lagboken utvisar och med vad som varit gammal sedvänja (DS 9593).
- 1379 överlåter Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo), med samtycke av sina föräldrar och vänner, jord till klostret för sina avlidna systrar Kristinas och Katarinas gravplats (i singular) (DS 9947).
- 1393 testamenterar Ingeborg Ulfsdotter (Ulv) jord till klostret, där hon väljer sin gravplats (RAp 10/12).
- 1398 skänker Peter i Sanda (?tre sjöblad) jord och en gård som han själv uppbyggt i klostret för sin och hustrun Cecilias gravplatser (RAp 12/6).
- 1400 förklarar Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) att han skänkte jord då han till Vårfruberga kloster ingav jungfru Bengta Staffansdotter (Ulv) (RAp 13/10).

- 1401 ger Ödgerd (saknar sigill), Jöns Borros dotter, jord till klostret för sin lägerstad och för sin och sina föräldrars själagagn (SD 105).
- 1419 utlovar biskop Anders i Strängnäs 40 dagars avlat åt dem som på en lång rad uppräknade helgondagar samt på kyrkans invigningsdag besöker Vårfruberga kloster (SD 2572).
- 1421 förklarar abbedissan Cecilia i Vårfruberga, priorinnan Dorotea, subpriorinnan Katarina Siggesdotter och nunnorna Katarina Haraldsdotter, Mechtild, Katarina Nilsdotter, Birgitta Knutsdotter, Gertrud och Margareta samt hela konventet att de aldrig haft någon annan visitorator än abboten i Julita. Vid valen av Marta respektive Mechtild till abbedissor hade abbot Johannes tillkallat biskop Peter (1401–08) respektive biskop Anders (1408–19) som rådgivare, men vad som gjorts för att visa dem ära ska inte bli en sedvana. Det är strängt förbjudet att låta sekulärkyrkliga eller världsliga företa visitation i klostret eller att lägga sig i dess angelägenheter. (RAp 9/7, Ortved s 535 f.)
- 1421 testamenterar Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) i Elma, Vansö sn, med samtycke av sin make Tord Petersson (tre sjöblad) jord till klostret där de väljer gravplats för sig och sina barn (RAp 8/9). 1424 testamenterar Tord och Ingrid, med sina arvingars samtycke, ytterligare jord till klostret, där de väljer gravplats, med förbehållet att så länge en av dem lever ska de, tillsammans med ett tjänstehjon, inneha torpet Ympartorp, Vansö sn, samt en gård i klostret som klostret ska bygga med tre hus *som ær stofwa med farstoff ett wisthus ok hærberghe*, med samma kost vid abbedissans bord som hennes klerker har, och om någon av de tre för krankhets skull inte kan komma till abbedissans bord ska hon vid varje måltid ge dem en kanna öl, så mycket bröd som hör till och det från stekarhuset som sätts in för klerkerna (RAp 6/12). 1446 kungör Sven (Petersson), fordom kyrkoherde i Vårdinge, att framlidna hustru Ingrid, änka efter Tord Petersson, har varit hans fränka och inte haft andra närmare arvingar än honom, och att hon, då inga fränder ville hålla eller föda henne, gav gods till Vårfruberga kloster, med vilka hon i sin stora nöd 'betalade för sin kost' i klostret; Sven stadfäster Ingrids gåva (RAp 29/8).

- 1442 ger lagman Mats Ödgisleson (Lillie av Gregers Matssons ätt) jord till klostret som ingift för sin dotter Anna (RAp 15/6).
- 1443 får klostret en guldring och ett par lakan till altardukar (*altara bløghior*) i testamentsgåva av Kristin på Berget i Strängnäs (RApp 29/11, PD E 32).
- 1451 har Katarina Gunnarsdotter (två vingar) gjort en sämja med klostret om 60:0 pn som hennes mor Ingegerd Birgersdotter på sitt yttersta gav till klostret som testamente och själagåva för sig och för Katarinas syskon samt för sin och deras lägerstad. Då Katarina inte har dessa penningar har hon upplåtit jord, med förbehållet att hennes arvingar kan köpa tillbaka det för 80:0 pn. Det som överstiger de 60 mark hennes moder gav skänker Katarina till klostret som själagåva för sig, sina syskon och sina föräldrar. (RAppr 14/9, avskr.)
- 1463–79 skriver biskop Hans i Strängnäs till konfessorn i Vårfruberga kloster, broder Petrus, och ifrågasätter hur denne utövar biskopens *auctoritas absoluendi* beträffande nunnor som slår varandra (*moniales se jnuicem verberantes*) och förättar gudstjänst med dem i kyrkan; han förtjänar bannlysning om han inte kan visa privilegiebrev för detta (RAppr odat nr 72 SDHK 28237).
- 1480 ger Lasse Karlsson (Björnlår) jord till klostret i själagåva och som ingift för sin brorsdotter (rätteligen kusin, ÄSF 1 s 18 f) Katarina Ragvaldsdotter (B 31 s 318).
- 1529 förlänas klostret till Severin Arvidsson (GR 6 s 3).
- 1542 anges 131 gårdar, 10 torp, 3 kvarnar och 8 utjordar i Södermanland, Uppland och Västmanland ha hört till klostret (SöH 1542:3, tr i VåKJb s 96–108).
- 1569 upptas platsen i SöH under namnet Konungsberg och består av fyra klosterhemman (SöH 1569:10).

Helgarö socken

1233 *ecclesiam sancte Marie in Helgarna* (DS 281).

1310 *Hælgarne capella sibi annexa* (DS 1664).

1457 *på Fodhøø i Hælgharna sokn* (RAp 14/10).

Omfattning: Socken hade under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som 1950.

En sockenkarta från 1690 finns (LSA Vansö sn C91-1:1).

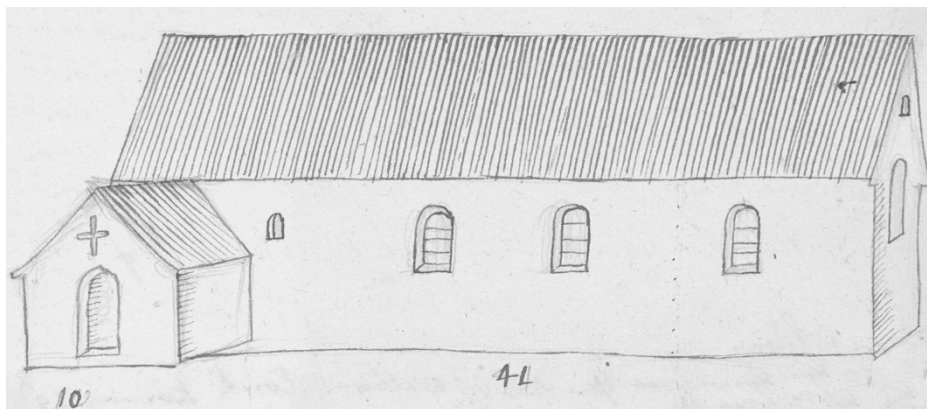
Kyrka: Helgarö kyrka är en vitputsad salkyrka välvd i fem travéer. Västligaste delen är det ursprungliga långhuset i en romansk kyrka, tornlös och med kor av okänd utformning. På 1400-talet ersattes koret med ett långt kor jämbrett med långhuset. Samtidigt välvdes kyrkan. En sakristia ska ha funnits på nordsidan. Vapenhuset i söder dateras till 1400-talet. På 1600-talet förlängdes kyrkan ytterligare med en travé, med ett gravvalv under. Torn och ny sakristia byggdes på 1700-talet.

2015 upptäcktes ett stycke av ett tidigkristet gravmonument, en s k Eskilstunakista, i bogårdsmuren (se tills vidare raa.se/kulturarv/runor-och-runstenar/nyfynd/ 5/11 2019). Kyrkan saknar medeltida inventarier. (SöKy 89.)

Kyrkan var 1233 vigd till jungfru Maria (DS 281).

1422 medger påven Martinus V att prästmunken Olof Andersson i Vårfruberga kloster handhar själavården i Fogdö och Helgarö kyrkor, vilka ofta saknat präst eftersom de ger så små inkomster (KHK, SDHK 44744).

Kyrkby: Helgarö.

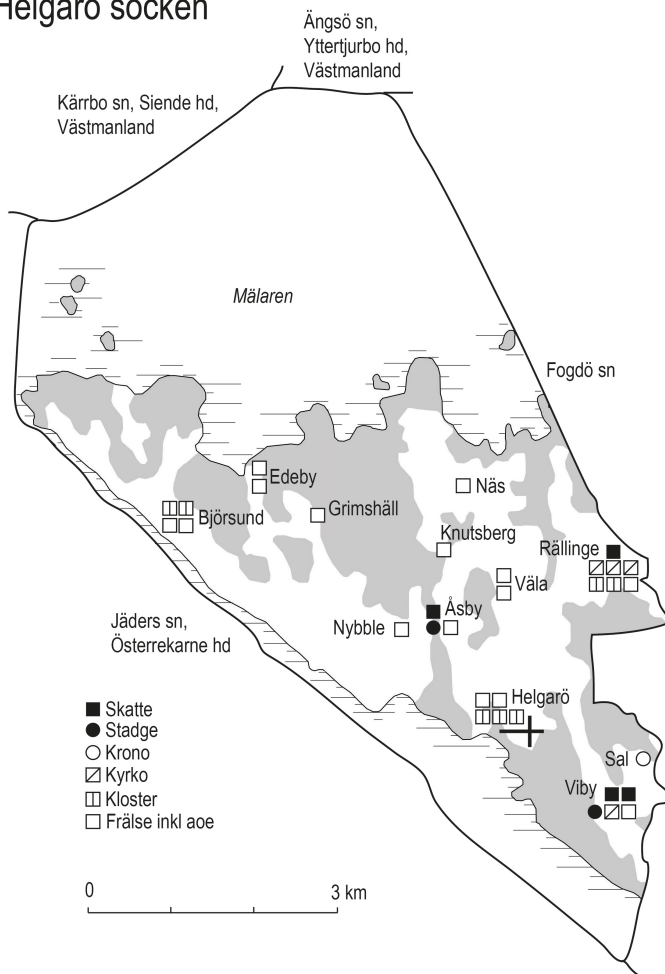
Helgarö kyrka, teckning ur Johan Peringskiölds *Monumenter i Södermanland* 1684. Foto KB.

Runstenar: Sö 323 Åsby, 324 Åsby, ATA 6294/59 Rällinge, ATA 6491/60 Rällinge.

Antal jordeboksenheter enligt SÖH 1542/44 (1559/60)

	sk	skuj	kr	ky	kl	aoe	aoet	fr
Björsund	--	--	--	--	2 (2)	--	--	2 (2)
Edeby	--	--	--	--	--	1 (0)	--	2 (3)
Grimshäll	--	--	--	--	--	--	1 (0)	--
Helgarö	--	--	--	--	3 (3)	--	--	2 (2)
Knutsberg	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Nybble	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--
Näs	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Rällinge	1 (1)	--	--	3 (3)	2 (2)	--	--	1 (1)
Sal	1 (0)	--	0 (1)	--	--	--	--	--
*Trägården	--	--	--	--	--	--	--	2 (0)
*Updela	--	--	--	--	--	--	--	0 (1)
Viby	0 (1)	--	--	0 (1)	--	--	--	1 (1)
Väla	--	--	--	--	--	--	--	2 (2)
Åsby	1 (1)	1 (1)	--	--	--	--	--	1 (3)
SUMMA	3 (3)	1 (1)	0 (1)	3 (4)	7 (7)	2 (1)	1 (0)	15 (17)

Helgarö socken

Helgarö socken i mitten av 1500-talet.

Björsund

1240 (omkr) *Biursund* (VåKlJb f 58, avskr), 1346 *Datum Bywrsundh* (DS 4094) – 10 H, 8 a.

SöH **2 våkl** 1:2 + 1:1:1:4, 1550 1:1 + 1:0:1:4, 1554 1:2 + 1:1:1:4, 1562 **2 ky**.

2 fr (1562 Måns Svensson /Somme/).

1150-talet(?) erhåller Vårfruberga kloster 16 örtugar i B i samband med grundläggningen (se Lida, Fogdö sn).

1240 (omkr) har klostret 22 örtugar i B (VåKlJb f 58).

- 1257(?) överlåter Filip Birgersson (?Aspenäsätten) 4 örtugar avkastning i B till Vårfruberga kloster (VåKlJb f 59v).
- 1346 avgör kung Magnus, i närvaro av biskoparna Ödgisle i Västerås och Tomas i Växjö samt en rad stormän, i B en tvist mellan Vårfruberga kloster och Sigge Magnusson (se *Nordhammar) (DS 4094).
- 1415 ärver Märta Tordsdotter (Bonde) två gårdar i B i arvsförfattelsen efter sina morföräldrar Ulf Jonsson (Roos) och hans hustru Märta; samtidigt erhåller hennes morbror Peter Ulfsson 2 spann säd avgäld i B (se Knutsberg) (SD 2123).
- 1430 är Jöns i B nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5).
- 1442 är Bengt i B faste vid häradstinget (RAp 29/5).
- 1461 skiftas arv mellan Johan Gäddas barn, varvid Erengisle Gädda på Katarina Johansdotters (dotterdotter till Märta Tordsdotter 1415, ÄSF 2 s 47 f) vägnar erhåller bl a två gårdar i B 'i Fogdö socken' som räntar 12 tön korn, 0:19 pn och 2 pund mata (se DMS 2:2 s 293) (RAp 25/1).
- 1486 är Olof Bengtsson i B och Mickel i B fastar vid häradstinget (RAp 14/11).
- 1528 får Svante Sture vid arvskifte en utjord i B som räntar 2 spann korn (se Näs) (E 2739a f 56).

Edeby

- 1240 (omkr) *Ethby* (VåKlJb f 58, avskr), 1311 *curiis ... Eedhby* (DS 1788), 1338 *in Østrædhby* (DS 3345) – 10 H, 8 a.
- SöH 1543–45 **1 aoe** 1:0, möjligen överförd till 1 fr 1560 (nedan).
- 2 fr**, 1560 **3 fr** (1562 Henrik Pedersson Fleming 1, Erik Pedersson Fleming 1, Sten Eriksson/Kolhammarsätten/1).
- 1150-talet(?) erhåller Vårfruberga kloster 20 örtugar i E i samband med grundläggningen (se Lida, Fogdö sn) (VåKlJb f 58).
- 1240 (omkr) har klostret 23 örtugar i E (VåKlJb f 58).
- 1311 utfärdar biskop Styrbjörn i Strängnäs skyddsbrev på Vårfruberga klostrets innehav av gården E (se Tuna, Fogdö sn) (DS 1788).

1338 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:11½ i Östra E till Olof Jonsson (Örnsparre) mot 0:0:7 i *Åkerby, Salems sn, Svartlösa hd (DMS 2:1 s 189) (DS 3345).

1428 skänker Ulf Sunesson (schack) till den nygrundade prebenda Johannes i Strängnäs domkyrka 30:0 pn till jordköp; pengarna har han erlagt för Lars Gunnarsson, som i pant har gett ½:0 i E och 0:0:5½ i Hannemyra, Fogdö sn. Som pant för de 30:0 får Ulfs son Nils Ulfsson och prebendan de två jordegendomarna, vars avrad varje år ska dras av från summan. (RAp 15/2.)

1442 är Stenbjörn i E faste vid häradstinget (RAp 29/5).

Grimshäll

1543 *Grimshel* (SöH 1543:5A) – 10 H, 8 a.

SöH 1543–45 **1 aoetorp** 0:2.

Helgarö

1240 (omkr) *dimidium Helgarne* (VåKlJb f 58, avskr), 1233 *in Helgarna* (DS 281), 1374 *in Helgharnum* (DS 8605) – kyrkby – 10 H, 8 b (se även *Prästgården).

SöH **3 våkl** 0:5:1 + 0:5:1 + 0:4:2, 1562 **3 ky**.

2 fr, 1562 FoR 0:3 + 0:3 (Johan Åkesson /Natt och Dag/ 1, Björn Pedersson /Bååt/ 1).

Summa jt 2:5:1.

1150-talet(?) erhåller Vårfruberga kloster halva H i samband med grundläggningen (se Lida, Fogdö sn) (VåKlJb f 58).

1233 utfärdar ärkebiskopen och fyra biskopar skyddsbrev för Vårfruberga klostets gård (*mansio*) i H samt andra gårdar nämligen Tuna, Fogdö sn, Husby och Hyvena, Vansö sn, Snytberga, Härads sn, Viggeby, Fogdö sn, Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd, *Kolaholm, Svinnegarns sn, Åsunda hd, Uppland, Hansta, ?Tälje sn, Hölebo hd samt Skottsila, Knivsta sn, Ärlinghundra hd, Uppland (DS 281, nyutgåva VåKlJb s 34 ff).

1374 skänker Magnus Finvidsson (Magnus Marinasons ätt) 0:6 öresland i H till prebenda Petrus och Paulus i Strängnäs domkyrka (se Hålbj, Vansö sn) (DS 8605).

1383 upplåter Peter Gustavsson (ginstyckad, 1. ginbalk, 2. styckat) en fjäll i "Helgharna æng" till Bo Jonsson (Grip) (ShSp 26/4).

1399 säljer Nils i H och hans hustru Ragna en tomt i Strängnäs till ärkedjåknen Gjord Petersson (se Ärkedjåknen tomt vid Torget i Strängnäs stad) (RAp 7/5).

- 1413 är Johan i H nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1743).
- 1381 överför Bo Jonsson (Grip) till ärkedjäknedomet vid domkyrkan jorden i H som Magnus Finvidsson och dennes hustru skänkt till en prebenda (se Hålby, Vansö sn) (RAp 16/9 SDHK 11898).
- 1413 överför Nils Bosson (Natt och Dag) den av Magnus Finvidsson 1374 skänkta jorden till ärkedjäknedomet (se Hålby, Vansö sn) (SD 1475).
- 1419 är Tideke i H nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1425 är Mats i H faste vid häradstinget (RAp 12/6).
- 1427 är Johan i H faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).
- 1435 och 1437 är Mats i H faste vid häradstinget (RAp efter 1/5, SDHK 22358; RAp efter 19/5, SDHK 22750).
- 1440 är Torgils i H nämndeman på lagmansting vid Vansö kyrka (RAp 1/11).
- 1447 är Johan i H två gånger faste vid häradstinget (RAp 6/6, 13/6).
- 1454 är Peter Johansson i H faste vid häradstinget (SkSp 13/12).
- 1486 är Jöns Petersson i H faste vid häradstinget (RAp 14/11).
- 1557 har Peter Olsson i H skänkt 0:1 i Vik, Fogdö sn, till Gustav I (se Vik, Fogdö sn) (AoE 22:5 f 10 v, 22:6 p 171).
- 1560 se *Prästgården.

Knutsberg

- 1415 i *Knuzbärga* (SD 2123, avskr), 1528 *Knutzbärg* (2739a f 56) – 10 H, 8 b.
- SöH 1 fr, 1562 FoR 1:0 (Svante Sture).
- 1415 förrättas arvskifte efter Ulf Jonsson (Roos) och hans hustru Märta mellan Filip Petersson (Bonde) på hans brorsdotter Märta Tordsdotters (Bonde) vägnar, Jösse Eriksson (Lykke) på hustrun Birgittas vägnar och Peter Ulfsson; på Peters lott faller av moderns morgongåva två gårdar i K, Näs, södra gården i Väla, en gård i Åsby, 2 spann säd i Björsund, 2 spann säd i Rällinge, denna sn, 4 spann säd i Vik, Fogdö sn, och två gårdar i Sundby, Jäders sn, Österrekarne hd, vidare av hans möderne jord i Östergötland, Småland och Värmland (se DMS 7 s 590) och av hans fäderne jord i Uppland (se DMS 1:7

s 224, 1:9 s 177), Västmanland, Närke, Östergötland och Småland. På Birgittas lott faller av moderns morgongåva Vävle, Jäders sn, Österrekarne hd, av hennes moderne jord i Närke, Östergötland, Småland och Västergötland och av hennes fäderne jord i Västmanland, Närke, Östergötland och Småland. På Märtas lott faller av hennes mormors morgongåva två gårdar i Bjursund och en gård i Väla, denna sn, av hennes mors moderne jord i Närke, Östergötland, Småland och Västergötland och av hennes mors fäderne jord i Uppland (se DMS 1:9 s 177), Södermanland (se DMS 2:5 s 288), Östergötland och Småland. (SD 2123.)

- 1528 får Svante Sture vid arvskifte en gård K som räntar $9\frac{1}{2}$ pund korn och 0:15:1 pn (se Näs) (E 2739a f 56). En annan variant av godsuppräknings betecknar K som rättardöme med gårdar i Näs, K, Väla och Åsby (E 2739a f 9v).

Nybble

- 1416 *in Nybele* (SD 2297), 1560 *Niöbele* (SöH 1560:20) – 10 H, 8 b.
 SöH 1543 **1 aoe** 0:4 (saknas 1550–56), 1562 **1 ky** 0:4:2.
 1416 är Petrus i N faste vid ett jordbyte i Berga, Fogdö sn (SD 2297).
 1531 byter Gustav Kaffe på Stora Djulö, Stora Malms sn, Oppunda hd, och hans hustru Anna Josefsdotter (Djulöätten) bort en gård N som räntar 4 pund korn, 0:12 pn och 1 pund 4 marker smör till Gustav I (se DMS 2:1 s 252) (GR 7 s 396). 1559 (omkr) uppges bytet av N ha skett 1541 med Anna Josefsdotter ensam (AoE 22:4 f 4v).

Näs

- 1415 *Fogthenäs* (SD 2123, avskr), 1528 *på Fogthenäss* (E 2739a f 55v), 1544 *Nesby* (SöH 1544:1), 1548 *Näsby* (SöH 1548:8), 1555 *Fougtonäs* (SöH 1555:14) – 10 H, 8 b.
 SöH **1 fr**, 1562 FoR 1:0 (Svante Sture).
 1415 erhåller Peter Ulfsson (Roos), i arvskiftet efter fadern Ulf Jonsson och modern Märta, av moderns morgongåva Näs (se Knutsberg) (SD 2123).
 1528 får Svante Sture vid arvskifte med sin mor Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) efter sin far Sten Sture d y och sina avlidna syskon bl a en huvudgård på Näs som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn och 0:20:1 pn (E 2739a f 55v).

- *Prästgården** 1311 *fundis ecclesiarum Fodhøø et Helgharnæ* (?DS 1788), 1560 *Prestegården* (SöH 1560:20 tl) – i Helgarö by.
- 1311 bekräftar biskop Styrbjörn Vårfruberga klostrets äganderätt till Fogdö och Helgarö kyrkors kyrkobol (*fundis*) (se Prästgården, Fogdö sn) (?DS 1788).
- 1560 och 1561 anger tiondelängder att en av gårdarna i Helgarö by "aff ålderen" är prästgård (SöH 1560:20 tl; 1561:4 tl).
- Rällinge** 1240 (omkr) *Rethlingj* (VåKlJb f 58, avskr), 1358 *af Rølinge* (DS 5941), 1415 *i Riklinge* (SD 2123), 1528 *i Rillinge* (E 2739a f 56)⁴ – 10 H, 8 b.
- SöH 1 sk 1:3.
- 3 ky (1544, 1555 präst), 1555 0:4:1 + 0:5:1 + 0:4 (saknas 1548–54).
- 2 våkl 0:7:2 + 0:6:2, 1562 2 ky.
- 1 fr (1562 Karl Holgersson /Gera/).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 mark och 2 öre minus 4 penningar i R (VåKlJb f 58).
- 1337 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:13:4½ i R till Johan Ebbesson (okänt sigill) mot 0:0:13:4½ fördelat på 0:1:0:2 i Åsby, 0:0:1 i *Alastum, 0:0:1 i Elma, Vansö sn, 0:0:1:7 i Gredby, 0:0:2½ i Valla, 0:0:1 i Hasta, 0:0:1:11 i Bärby samt 0:0:1 i *Ormakre i Vik, Fogdö sn (verklig summa 0:0:14) (DS 3270).
- 1348 byter Ingerun i Hyvena, Petrus Snik i Vävle, Jäders sn, Österrekarne, Ragvald i Hässelby, Jäders el Kjula sn, Österrekarne, och Holmger i Vävle bort 0:0:½ i R till Vårfruberga kloster (se Åsby) (DS 4353).
- 1355 byter Olof Djäkn (pilstjärna) bort 0:0:1 i R till Vårfruberga kloster (se Bärby, Fogdö sn) (DS 5138 & 5140).
- 1358 är Ebbe i R faste vid ett jordbyte i Strängnäs (DS 5941).
- 1369 byter kaniken Johan Petersson i Strängnäs bort 0:3 i R till biskop Tyrgils mot en tomt i Strängnäs (se Prebenda Aspestas gård vid domkyrkan) (DS 7842).
- 1381 skänker Bo Jonsson (Grip) 0:0:4 i R till ärkediakonatet vid domkyrkan (se Aspesta, Kjula sn, Österrekarne och DMS 2:5 s 80) (RAP 16/9 SDHK 11898).
- 1383 är Magnus i R faste vid häradstinget (RAP 26/10, 3/11).

⁴ En föreslagen identifikation av R med Ynglingatals *Ræningi* kan avvisas; se Vikstrand s 46 ff, 63.

- 1384 säljer Filip Bosson (okänt sigill), med samtycke av sin hustru Gerdika, 0:0:5 i R till biskop Tord i Strängnäs (se vidare 1409) (RAp 25/1). 1414 framgår att biskopen skänkte jorden till Helga Korsets och S:ta Birgittas altare i Strängnäs domkyrka (SD 1958).
- 1400 är Lars i R faste vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340).
- 1409 behandlas vid räfsteting i Strängnäs 0:0:5 i R som biskop Tord köpt med domkyrkans pengar av Filip Bosson och dennes hustru Gerdika (se 1384), som i sin tur hade köpt den av en skattebonde Frövid; jorden döms åter under skatt, och köpen ska återgå (SD 1122). 1414 ger Filip Bossons svärson jord i Västerrekarne hd till domkyrkan som ersättning för jorden i R (SD 1958, 1963).
- 1413 uppges att Märta Birgersdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) och hennes make Bengt Svarte tidigare har skänkt 0:2 i R till Heliga Korsets och heliga Birgittas altare i Strängnäs domkyrka (se DMS 2:4 s 65) (SD 1796).
- 1415 erhåller Peter Ulfsson (Roos), i arvskiftet efter sin far Ulf Jonsson och mor Märta, av moderns morgongåva 2 spann säd avgäld i R (se Knutsberg, Helgarö sn) (SD 2123).
- 1422 är Peter Bengtsson i R faste vid häradstinget (RAp 20/10).
- 1428 är Lasse Magnusson i R faste vid häradstinget (RAp 12/10).
- 1437 är Johan Ebbesson i R faste vid häradstinget (RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1447 säljer väpnarna Lasse Karlsson (kvadrerad sköld) och Olof Karlsson (saknar sigill) av sitt fäderne 0:1 i R till sakristanen i Strängnäs Lars Ragvaldsson (RAp 11/3). Fastebrev utfärdas 1448 (RAp 28/5).
- 1449 byter Heliga korsets prebenda i domkyrkan bort ½:0 i R mellan skattebondens åker och Helgarö kyrkas åker till prebenda Mellösa mot jord i Öknebo hd (se DMS 2:6 s 278) (RAp 14/1, 2 brev – bytet omtalas även i A 15 f 42v, DS 2889).
- 1454 är Torsten i R och Esbjörn i R fastar vid häradstinget (SkSp 13/12).
- 1517 är Anders i R nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).

1528 får Svante Sture vid arvskifte en utjord i R som räntar 2 spann korn (se Näs) (E 2739a f 56).

1534 är Jöns Petersson i R nämndeman vid häradstinget (BhSp 27/1).

Sal

1240 (omkr) *Salj* (VåKlJb f 58v, avskr), 1345 *in Saal* (DS 3990), 1453 *i Saal* (RAp 26/6) – 10 H, 8 b.

SöH 1544 (endast) **1 sk** 0:4:1 – trol identiskt med 1 kr 1548. 1548–62 **1 kr** 0:4 (upptas 1548–50 i Fogdö sn).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 17 örtugar i Sal (VåKlJb f 58v).

1345 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:14 i Sal till Nils i Brunna, Härads sn, Morkar i Åsby, denna sn, Gustav i Järsta, Fogdö sn, och hans hustru Cecilia (se Järsta, Fogdö sn) (DS 3990).

1453 överlåter Gad Magnusson (halv lilja, tre bjälkar) 'med en vänlig sänja' 0:6 i Sal till Anders Ragvaldsson och hans hustru Margit efter den talan de väckt mot Gad (RAp 26/6).

1457 säljer Margit, Anders Ragvaldssons änka, sin gård Sal till Magnus Bengtsson (Natt och Dag) (RAp 14/10).

*Trägårdhen

1544 *Tregorddhen* (SöH 1544:1), 1549 *Trägårdhen* (SöH 1549:5), 1550 *Trägårdhen* (SöH 1550:7).

SöH 1544–51 **2 fr.**

*Updela

1560 *Wpdela* (SöH 1560:20).

SöH 1560 (endast) **1 fr.**

Viby

1345 *in Viby* (DS 3990), 1442 *i Wij* (RAp 29/5) – 10 H, 7 b.

SöH 1548 **1 sk** 1:2:1, 1550 0:7:0:4 med uj 0:1:1 i Hasta, Fogdö sn och uj 0:0:2 i Frölinge, Fogdö sn (summa 1:1:0:4), 1560 2:0 samt samma utjordar, 1561 0:4 samt samma utjordar, 1569 2:0.

1550–55 **1 sk** 0:5:1:4, 1555 med 1 skuj 0:2 i Viby och 1 kyuj 0:1:2 i Viby.

1548–55 **1 st** 0:1:2, 1549 **1 skuj** 0:2 (bebodd), 1550 **1 st**, 1551 **1 skuj**, 1555 lagd till andra skattegården.

1560 **1 ky** utan jordetal, 1569 0:4(?).

1548–55 **1 biuj** 0:1:2, 1555 **1 kyuj** till andra skattegården.

1 fr.

Summa jt 1550 2:0 samt frälsejord.

- 1345 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:2 i V till Nils i Brunna, Härads sn, Morkar i Åsby, denna sn, Gustav i Järsta, Fogdö sn, och hans hustru Cecilia (se Järsta, Fogdö sn) (DS 3990).
- 1365 är Alle i V och Sigge i V vidervarumän i Strängnäs (DS 7261).
- 1375 är Sigge i V faste vid häradstinget (DS 8694).
- 1419 säljer Håkan Star (ankare) 0:0:5 minus 0:0:0:2 i V till Hinze Tydekesson, kyrkoherde i Finström, Åland, och troligen prebendat vid Johannesprebendan (se 1425) (SD 2627).
- 1419 är Nils Siggesson i V nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1425 utfärdas fastebrev på Håkan Stars försäljning av 0:0:5 i V till prebendaten Nils Petersson på Johannesprebendans vägnar (RAp 12/6).
- 1427 är Lasse Smed i V faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).
- 1428 är Jens Skräddare i V och Lasse i V fastar vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:3 i V som räntar 3 tön (spannmål), 0:3 pn och ½ pund mata (A 15 f 51).
- 1442 är Lars Jenssen ”i Wij” faste vid häradstinget (RAp 29/5).
- 1447 har Strängnäs domkyrka till Johan Nilsson i V bytt bort 0:3 i V invid den jord Johan redan ägde där (se Årby, Fogdö sn) (RAp 6/6).
- 1494 ingår Nils Jonsson i V i en grupp ’äldre män’ som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1509 säljer Lasse Svensson i V en fastighet i Stockholm till biskop Mats i Strängnäs (RAp 12/3).
- 1517 är Nils Johansson i V nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).

Väla

- 1405 i *Wadhlo*m (SD 534), 1415 i *Wetla* (SD 2123), 1471 i *Wedhellom* (RAp 18/6) – 10 H, 8 b.
- SöH **2 fr** (1550, 1560, 1569 **1 fr**), 1562 FoR 0:4 + 0:4 (Gabriel Kristersson /Oxenstierna/ 1, Svante Sture 1).
- Summa jt 1562 1:0.

- 1405 är Lars i V nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 534).
- 1415 erhåller Peter Ulfsson (Roos), i arvskiftet efter sin far Ulf Jonsson och mor Märta, av moderns morgongåva södra gården i V. Samtidigt ärver Märta Tordsdotter (Bonde) av samma morgongåva en gård i V (se Knutsberg) (SD 2123).
- 1471 är Björn i V faste vid häradstinget (RAp 18/6).
- 1487 erhåller Erik Trolle i arvskiftet efter sin mor Kristina Johansdotter (Gädda) en gård i V som räntar 4 tön korn, 0:7 pn samt 0:0:1 pn och 2 pund i mata "for 2 øre" (2 öresland?) (UUB X 240 /Trolle/).
- 1528 får Svante Sture vid arvskifte en gård V som räntar 3 pund korn och 0:9:1 pn (se Näs) (E 2739a f 56).
- 1534 är Henrik i V nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).

Åsby

- 1345 *in Aasby* (DS 3990), 1548 *Ösby* (SöH 1548:8) – 10 H, 8 b. SöH **1 sk** 1:0:2, 1549 1:0, 1550 1:0:0:4, 1550–61 med uj 0:4 i Edeby, 1555–61 är uj 0:0:1:4.
1 skuj 0:1:1 (1544 bebodd), 1548 **1 st**, 1549 **1 skuj** (bebodd), 1550 **1 st**, 1551 **1 skuj**.
1 fr, 1555 **2 fr**, 1560 **3 fr** (1562 Svante Sture 1, Lars Matsson Kaffe 1, Anders Bengtsson /Hård/ 1).
- 1345 byter Morkar i Å bort jord i Fogdö sn till Vårfruberga kloster (se Järsta, Fogdö sn) (DS 3990).
- 1348 byter Ingerun i Hyvena, Petrus Snik i Vävle, Jäders sn, Österrekarne, Ragvald i Hässelby, Jäders el Kjula sn, Österrekarne, och Holmger i Vävle till Vårfruberga kloster bort 0:0:3:6½ i Å och 0:0:½ i Rällinge, denna sn, 0:0:½ i Viggeby, 0:0:2:5 i Hannemyra och 0:0:0:1⅓ i *Skiædharne, Fogdö sn mot 0:0:7 i Hyvena, Jäders sn, Österrekarne (DS 4353).
- 1350 är Lars i Å faste vid ett godsbyte i Vårfruberga kloster (DS 4540). Kan även avse Å, Vansö eller Å, Åkers sn.
- 1365 kungörs en förlikning mellan Jöns Petersson, kyrkoherde i Blacksta, Oppunda hd, och Nils Kvanter, borgare i Strängnäs, om 0:0:7 i Å, där Jöns hävdade att jorden hade köpts av hans föräldrar och förfäder av herr Olof Johansson men Nils hävdade att samme Olof hade bytt bort den; Nils ska ge upp sitt krav men erhålla 70:0 pn och 21 tunnor spannmål av Jöns (DS 7196).

- 1369 ger Jöns Petersson, kyrkoherde i Vadsbro och Blacksta, 0:½ i Å till den kanikprebenda han instiftar i Strängnäs domkyrka (se Aspesta, Kjula sn, Österrekarne hd) (DS 7841; Collmar s 149).
- 1372 byter kyrkoherden och kaniken Jöns bort 0:0:3½ i Å till Ingrid Olofsdotter mot jord i Oppunda hd (se DMS 2:5 s 138) (DS X 128 regest).
- 1381 skänker Bo Jonsson (Grip) 0:½ i Å till ärkediakonatet vid domkyrkan (RAp 16/9 SDHK 11898).
- 1383 är Johan i Å faste vid häradstinget (RAp 26/10, 3/11). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1409 är Johan Olofsson i Å nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1113, 1115). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1414 säljer Kort Zamow (okänt sigill) jord i Å till Karl Larsson (Björnlår) (se Söderårby, Vansö sn) (RAp 8/8). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1415 erhåller Peter Ulfsson (Roos), i arvskiftet efter sin far Ulf Jonsson och sin mor Märta, av moderns morgongåva en gård i Å (se Knutsberg, Helgarö sn) (SD 2123).
- 1416 byter Tord Petersson (tre sjöblad) bort 0:4:2:4 (0:0:½ mindre än 0:5) i Å och 0:0:1 i Sanda, Vansö sn till Ingemar i Berga, Fogdö sn, mot 0:3 i Elma, 0:2 i Skälby och 0:0:3 i Ekeby, Vansö sn (SD 2297).
- 1427 är Johan Olofsson i Å en av häradets representanter vid en överenskommelse mellan Selebo och Åkers hdr och domprosten i Strängnäs angående betalningen av prostpenningen (RAp 19/1). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1430 är Tjälve i Å nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1440 är Olof i Å nämndeman på lagmansting vid Vansö kyrka (RAp 1/11) och 1447 faste vid häradstinget (RAp 6/6). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1447 upplåter Tord Petersson (tre sjöblad) och (hans syster) Elin Petersdotter, med Elins sväger Johan Stars och frändernas samtycke, sitt arvegods, en tredjedel av 0:0:13 i Å, till sin frände Erland Kagge; de 0:0:13 hade Erland och syskonen och flera arvingar ärvt efter hustru Margareta Svensdotter, som hade testamenterat dem till Strängnäs domkyrka med återlösningrätt, och Erland hade återköpt dem (ShSp 13/12).

- 1454 bekräftar Elin Petersdotter, Håkan Stars (ankare) änka, försäljningen av sitt arvegods efter Margareta Svensdotter, nämligen jord i Å och i Berga, Fogdö sn och på andra platser, till sin närmaste arvinge Erland Kagge (se Frölinge, Fogdö sn) (SkSp 13/12).
- 1517 är Olof i Å nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335). Kan även avse Å, Strängnäs eller Å, Vansö sn.
- 1528 får Svante Sture vid arvskifte en gård Å som räntar 2 pund korn och 1:0:1 pn (se Näs) (E 2739a f 56).

Härads socken

1240 (omkr) *in Liuiaheret* (VåKlJb f 59, avskr).

1346 *parochia Lyfhiehæradhe* (DS 4083).

1398 *i Hæredhe sokn* (RAp 12/6).

1407 *i Liwahæradhe sokn* (SD 894, sista belägget med denna förled).

Omfattning: Socknens omfattning under medeltiden och 1500-talet var i stort sett den samma som 1950. Ön Lindö överfördes någon gång efter 1727 från Fogdö sn och Jäders sn, Österrekarne hd, till Härads sn (se inledningen till Fogdö sn).

En sockenkarta från 1690 finns (LSA Vansö sn C91-1:1).

Kyrka: Härads kyrka är en vitsputsad salkyrka välvd i tre travéer. Västra delen utgör långhuset i en romansk kyrka. Den hade ett ursprungligt torn varav nedre delen återstår. Det ursprungliga koret ersattes på 1400-talet med ett bredare, och samtidigt slogs valv i hela kyrkan. Likaså på 1400-talet byggdes ett vapenhus i söder. På 1700-talet byggdes en korsarm i norr, med ett gravvalv under.

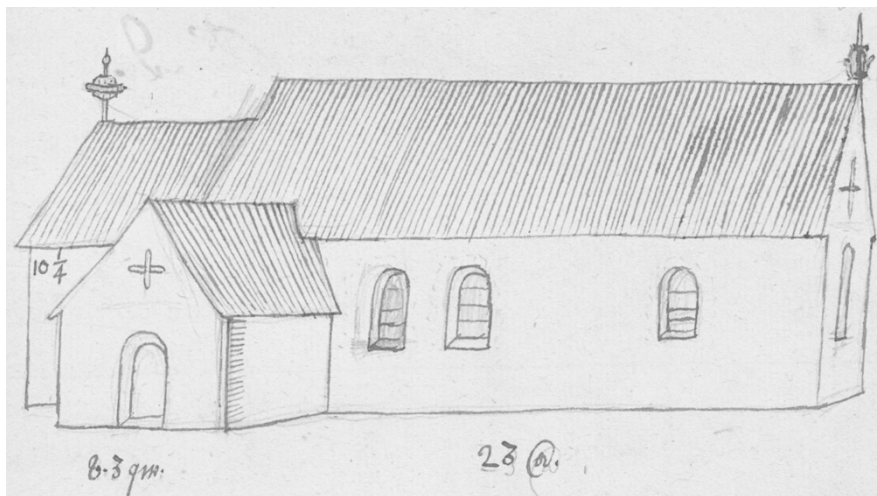
Kyrkan har en rad medeltida inventarier. Det märkligaste är ett sandstensarbete i två delar utformat som en byggnad, omkring 1,7 m lång. Övre delen har framställningar av Kristus och Maria samt av apostlar i arkader, och konstnären har identifierats som den gotländske anonymmästaren Majestatis i slutet av 1100-talet. Undre delen har en fördjupning under takdelen, och föremålet har tolkats som ett relikskrin.

Dopfunten är från omkring 1200. Kyrkan har ett triumfkrucifix från första hälften av 1300-talet och träskulpturer av Maria och Johannes från samma århundrade liksom ett litet processionskrucifix. Högaltarskåpet är från omkring 1500, och två högklassiga bilder av jungfru Maria respektive Maria Magdalena i egna skåp är från samma tid. (SöKy 79, Redelius.)

Kyrkby: Härad.

Runstenar: Sö 325 kyrkan, 326 kyrkan (fragment), 327 Näsby (Gökstenen).

Gille: 1541 bortskänker kungen en bryggpanna *widh gildet* i Härads sn (GR 14 s 329).

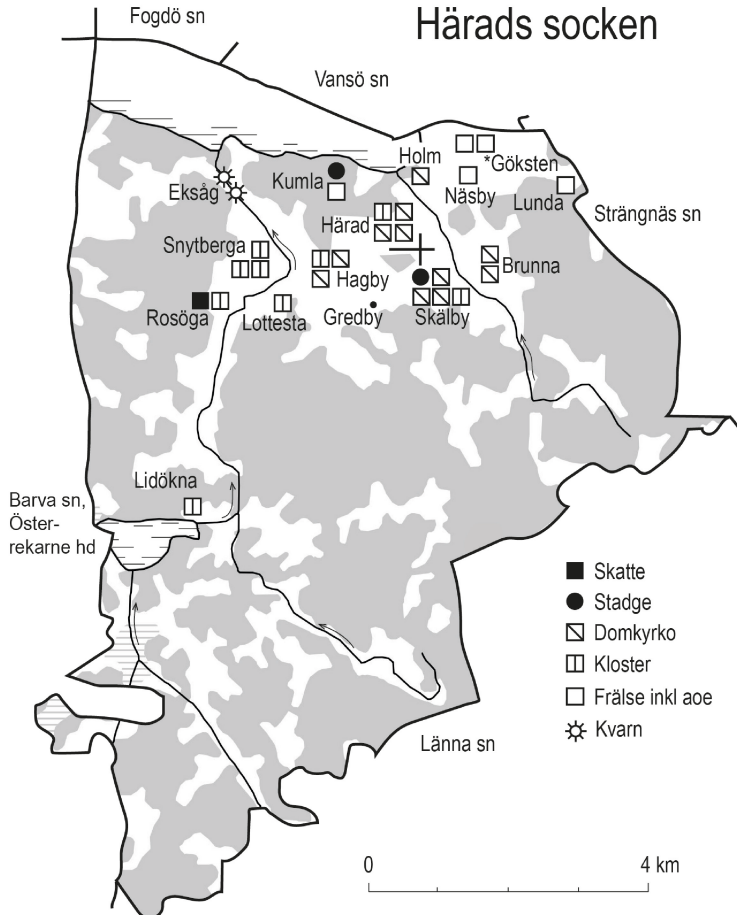

Härad's kyrka, teckning ur Johan Peringskiölds *Monumenter i Södermanland* 1684. Foto KB.

Antal jordeboksenheter enligt SÖH 1542/44 (1559/60)

	sk	skuj	kr	ky	dky	pb	pbt	kl	aoe	fr
Brunna	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--	--	--
Eksåg	--	--	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--
*Göksten	--	--	--	--	--	--	--	--	--	2 (2)
Hagby	--	--	--	0 (2)	1 (0)	--	--	1 (0)	0 (1)	--
Holm	--	--	--	0 (1)	--	--	1 (0)	--	--	--
Härad	--	--	--	0 (2)	--	3 (0)	--	1 (0)	0 (1)	--
Kumla	--	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Lidökna	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Lottesta	--	1 (2)	--	--	--	--	--	1 (0)	0 (1)	--
Lunda	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Näsby	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Rosöga	1 (1)	1 (1)	--	--	--	--	--	1 (0)	0 (1)	--
Skälby	--	0 (3)	--	0 (1)	1 (0)	1 (0)	--	1 (0)	0 (1)	--
Snytberga	--	--	--	--	--	--	--	3 (0)	0 (3)	--
SUMMA	1 (1)	2 (6)	0 (1)	0 (6)	2 (0)	6 (2)	1 (0)	10 (2)	0 (8)	5 (5)

Dessutom redovisar längderna: *dkyuj*: Härad 1 (0), *kl/aoet*: Lidökna 1 (1), *aoeuj*: Skälby 0 (1).

Härads socken i mitten av 1500-talet.

Brunna

1240 (omkr) *Brunnum* (VåKlJb f 59 r, avskr), 1383 i *Brunnom* (RAp 26/10), 1547 *Brunby* (GR 18 s 444) – 10 H, 6 c.

SöH 1544 **2 pb**, 1560 0:4 + 0:4(?).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster $\frac{1}{2}$ öre i B (VåKlJb f 59).

1383 är Peter i B faste vid häradsstinget (RAp 26/10, 3/11).

1420 pantförskriver Karl Stensson (Natt och Dag) 1:0 i B till sin farbror, Nils Bosson (Natt och Dag) för 100 mark 'tyska penningar' (SD 2841).

1430 är Magnus i B nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5).

- 1437 säljer Jesper Görtz 1:0 och ett torp i B till S:ta Annas kor i Strängnäs domkyrka för 120 mark svenska penningar (RAp 27/3).
- 1440 överlåter kaniken Lars Säck, innehavare av S:ta Annas prebenda, till biskop Tomas och domkapitlet i Strängnäs ett antal gods, däribland 1:0 i B (se DMS 2:2 s 118) (RAp 8/3).
- 1442 och 1447 är Olof i B faste vid häradstinget (RAp 29/5, 1447 23/5 3 brev).
- 1447 ges fasta på 0:10 i B och ett torp, vilket kaniken Lars Säck köpt av Jesper Görtz (RAp 13/6).
- 1547 förlämnar Gustav I kronans gård B till sin trotjänare Måns Jönsson (GR 18 s 443 f).

Eksåg

- 1494 *Ekisaa* (BhSp 23/11), 1560 *Ekilsåå* (SöH 1560:20) – 10 H, 6 c.
- SöH 1542–61 **2 våklkvarnar**, 1550 **1 våklkvarn** (saknas 1554–55), 1556 **2 aoekvarnar**, 1560 **2 kvarnar** utan jordnatur. 1556 (endast) **1 aoeaspfiske**.

Eksågs rättardöme omfattar 1542 och 1544 Vårfruberga klosters gårdar i Häradsocken (SöH 1542:3; AL 3 s 185).

- 1494 är Bengt i E nämndeman på lagmansting vid Häradsocken kyrka (BhSp 23/11).
- 1549 anges Ingeborg Hansdotter (Ekeblad) ha sålt E kvarn till Gustav I; den räntar 3 spann vetemjöl, 11 pund 5 spann rågmjöl och 12 pund fläsk (AoE 22:4 f 4v).
- 1556 befäller Gustav I att Erik Månsson sänds till E kvarn för att där iordningställa en damm (GR 26 s 549).
- 1558 befäller Gustav I att så mycket timmer ska köras till E att en sågkvarn och en hålldamm kan byggas och att allmänna vägen ska dras förbi kvarndammen. Senare samma år befäller kungen att två kvarnstenar ska föras dit. (GR 28 s 26, 254.)

Eksåg, Lilla

- 1560 *Lilla Ekilsåå* (SöH 1560:20) – 10 H, 6 c.
- SöH 1560 (endast) **1 kvarn** utan jordnatur.

***Eneby**

- 1331 *in Eneby* (DS 2889) – uppgick troligen i Hagby före 1542.
- 1331 har prebenda Oppaby vid domkyrkan $\frac{1}{2}$ örtug i E (DS 2889).
- 1357, 1375, 1399, 1400, 1416, 1419, 1428, 1435, 1447 och 1494 se E, Vansö sn.
- 1407 byter Jösse Fogel och hans hustru Margit Nilsdotter bort $\frac{1}{2}$:0 i Hagby och E till domkyrkan i Strängnäs (se Hagby) (SD 894).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning $\frac{1}{2}$:0 i E och Hagby (A 15 f 51).
- 1444 säljer Markvard Link och hans hustru Bengta Petersdotter (Rembold Peterssons ätt), 0:0:14 i Hagby och E till biskop Thomas anniversarium i Strängnäs domkyrka (RAp 26/4). Fastebrev utfärdas 1447 (RAp 23/5, SDHK 25140).

Gredby

- 1240 (omkr) *Grintby* (VåKlJb f 59, avskr), 1359 *in villa Grydby* (DS 6129) – 10 H, 6 c.
- SöH 1549–50 **1 biuj** (öde torpställe).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster $5\frac{1}{2}$ örtugar i G (VåKlJb f 59).
- 1359 testamenterar Märta i Sanda 0: $\frac{1}{2}$ i G till Vansö kyrka (DS 6129).
- 1382 byter Ragvald Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort bl a 0:5 i G till Bo Jonsson (Grip) (se DMS 2:5 s 143) (LSBp 7/3).
- 1384 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:6:2 i G till Vårfruberga kloster (se Kumla) (RAp 3/3).
- 1452 förklarar Åke Jönsson (Svarte Skåning) att han 'för vänskaps och kärleks skull' har lånat ut sitt gods G som hans föräldrar haft, utgörande 0:7 som har varit två gårdar, till kaniken Birger Hammar i Strängnäs (RApp 7/4).
- 1455 byter Åke Jönsson bort 0:7 i G till biskop Sigge i Strängnäs på domkyrkans vägnar mot jord i Rallersta i Bettna sn, Oppunda hd (DMS 2:5 s 48) (DN 16 nr 186).
- 1469 säljer prästen Knut Link 0:0:10 i G till biskop Hans i Strängnäs (RAp 1/4). Fastebrev utfärdas 1471 (RAp 18/6).
- 1474 anslår biskop Hans i Strängnäs till sakristanens uppehälle bl a 0:0:10 i G som köpts av Knut Link och som

räntar 20 pund korn, 0:0:10 pn, mata och annat (se Hässletorp, Husby-Rekarne sn, Österrekarne) (RAp 2/7).

- *Göksten** 1471 *Gøksteen* (RAp 18/6) – jfr runstenen Gökstenen (Sö 327), 10 H, 6 c, med gravfält RAÄ 53:1.
SöH **2 fr** (1562 Per Brahe).
1471 är Peder i G faste vid häradstinget (RAp 18/6).

- Hagby** 1331 *in Haghaby* (DS 2889) – 10 H, 6 c.
SöH 1544 **1 dky** 0:4:2, 1548 **1 bi**, 1555 **1 ky**.
1548 **1 bi** 0:2:1, 1555 **1 ky**.
1 våkl 0:4:1, 1556 **1 aoe**, 1562 **1 ky**.
Summa jt 1:3:1 inkl det nedlagda *Eneby.
1331 har prebenda Oppaby vid domkyrkan 4 örtugar i H (DS 2889).
1400 är Anders i H faste vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340).
1407 byter Jösse Fogel och hans hustru Margit Nilsdotter bort ½:0 i H och *Eneby till domkyrkan i Strängnäs, mot 0:3 i Väsby, Irsta sn, Siende hd, Västmanland (SD 894).
1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning ½:0 i Eneby och H (A 15 f 51).
1440 är Magnus i H nämndeman på lagmansting vid Vansö kyrka (RApp 1/11).
1444 säljer häradshövdingen Markvard Link och hans hustru Bengta Petersdotter (Rembold Peterssons ätt) 0:0:14 i H och *Eneby till biskop Thomas anniversarium i Strängnäs domkyrka (RAp 26/4). Fastebrev utfärdas 1447 (RAp 23/5, SDHK 25140).
1447 är Magnus i H faste vid häradstinget (RAp 23/5, 3 brev).

Holm (nu
Stensholm)

- 1441 *Holm widh Næsby* (RApp 10/1), 1534 *i Holm* (BhSpp 27/1), 1556 *Häredz prästegård* (GR 26 s 616), 1569 *Preste gårdenn i Holm* (SöH 1569:10) – 10 H, 6 c Stensholm (LSA Näsbyholm C33-41:1, 1730).
SöH 1544 **1 pbt**, 1548 **1 bi** 0:3 (saknas 1552), 1555 **1 ky** (1555 präst).

- 1441 byter Gotskalk Bengtsson (Ulv) bort torpet H vid Näsby till S:t Botvids prebenda (se Norrlänna, Länna sn) (RApp 10/1).
- 1534 är Olof i H nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).
- 1556 ger kungen Peter Jönsson i Strängnäs tillåtelse att röja en äng i Härads skog som ersättning för den äng han upplåtit till kungen och som förr låg under Härads prästgård (GR 26 s 616).
- 1559 förlänar Gustav I på livstid en gård H till Peter Jönsson i Strängnäs och hans hustru i utbyte mot en tomt i Strängnäs (GR 29 s 21).

Härad

- 1425 i *Hæradhe* (RAP 12/6), 1435 i *Kirkiobynom* (A 15 f 51), 1548 *Kyrkiebynn* (SöH 1548:8) – kyrkby – 10 H, 6 c.
- SöH **1 våkl** 0:3:2, 1550 0:0:2, 1556 **1 aoe**.
2 pb, 1555 **2 ky**.
1 pb, 1562 **1 ky** 1:3.
 1544 (endast) **1 dkyuj** 0:0:2:4.
 1548–52 **1 biuj** 0:1:2:4 (1551 öde).
- 1425 är Gregers i H faste vid häradstinget (RAP 12/6) och 1427 vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAP 5/1).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:0:0:20 som räntar 5 spann korn och 0:0:0:20 pn (A 15 f 51).
- 1471 är Peter Magnusson i H faste vid häradstinget (RAP 18/6).
- 1486 är Jöns Petersson i H faste vid häradstinget (RAP 14/11).

Kumla

- 1240 (omkr) *Kumblum* (VåKlJb f 59 r, avskr), 1332 *de Kumblum* (DS 2924) – 10 H, 6 c.
- SöH 1548–62 **1 kr** 0:1:2, 1551 0:5 (1556 **1 aoe**).
 1544–62 **1 fr** (FoR 1562 Per Brahe), 1562 **1 ky** 0:7 (saknas 1555–61) .
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 5 penningar i K (VåKlJb f 59).
- 1332 är Johannes i K faste vid ett jordbyte i Strängnäs (DS 2924).
- 1382 byter Ragvald Magnusson (Håkan Tunasons ätt) bort bl a 0:0:11½ i K till Bo Jonsson (Grip) (se DMS 2:5 s 143) (LSBp 7/3).
- 1383 anslås 0:1 i K till underhåll för sakristanen vid domkyrkan (se Merlänna, Länna sn) (RAP 26/9).

- 1384 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:6:2½ i K, 0:6:2 i Gredby och 0:0:6 i Lottesta, denna sn, samt 0:6 i Grönsö, Kungs-Husby sn, Trögd, Uppland, till Vårfruberga kloster mot jord i Öknebo hd (se DMS 2:6 s 201, 262) och i Daga hd (se DMS 2:4 s 94 f, 97) (RAp 3/3).
- 1409 stadfäster ett räfsteting i Strängnäs att 0:0:9½ i K, som Peter Mjöltnare kärat om, är Nils Bossons (Natt och Dag) rätta arv (SD 1115).
- 1422 är Lasse i K faste vid häradstinget (RAp 20/10).
- 1428 är Peter Köpman i K faste vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev).
- 1486 är Peter Magnusson i K faste vid häradstinget (RAp 14/11).
- 1493–1501 säljer Peter (Magnusson) Brahe, med sin hustru Öllegård Turesdotters (Svarte Skåning) samtycke, till biskop Kort i Strängnäs en gård i K som räntar 6 tön korn och 0:7 pn (se Hyvena, Vansö sn) (RAp ud, SDHK 32862).
- 1554 byter Per Brahe bort en gård i K till Gustav I (se Hyvena, Vansö sn) (HH 13:1 s 9 f).
- 1561 får Per Brahe tillbaka gården (se Hyvena, Vansö sn) (HH 13:1 s 9 f).

Kyrkbyn

Se Härad.

Lidökna

- 1257(?) *in Onch* (VåKlJb f 59v, avskr), 1344 *Økn* (DS 3082), 1346 *in Øknum* (DS 4083), 1542 *Lidöckna* (SöH 1542:3) – 10 H, 5 b.
- SöH **1 våklorp** 0:0:5, 1550 **1 våkl**, 1556 **1 aoet**, 1562 **1 kyt** (saknas 1554–55).
- 1257(?) överlåter Filip Birgersson (?Aspenäsätten) 1 öre avkastning i L till Vårfruberga kloster (VåKlJb f 59v).
- 1344 uppgör domprosten i Strängnäs Nils Magnusson (Magnus Marinasons ätt) förlikning i en långvarig tvist mellan honom och Vårfruberga kloster rörande Rosöga och L, varvid han behåller L (se Rosöga) (DS 3802).
- 1346 uppger Nils Magnusson i sitt testamente att han har ett resealtare i L (DS 4083).
- 1471 se Ökna, Åkers sn.

- Lottesta** 1240 (omkr) *Lutastum* (VåKlJb f 59 r, avskr), 1365 i *Lutastum* (DS 7261), 1384 i *Litistom* (RAp 3/3) – 10 H, 6 c.
 SöH 1550–61 **1 skuj** 0:1:1 till Rosöga.
1 skuj 0:4 till Hasta, Fogdö sn.
1 våkl 0:5:1, 1556 **1 aoe**, 1562 **1 ky** (saknas 1554–55).
 Summa jt 1550 1:2:2.
 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 2 örtugar i L (VåKlJb f 59).
 1365 är Erik i L vidervaruman i Strängnäs (DS 7261).
 1384 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:0:6 i L till Vårfruberga kloster (se Kumla) (RAp 3/3).
 1398 skänker Peter i Sanda 0:½ i L till Vårfruberga kloster (se Valla, Fogdö sn) (RAp 12/6).
 1405 är Ingevald i L nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 534).
 1413 är Ingevald i L nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1743).
- Lunda** 1535 *Lundha* (GHj s 209), 1544 *Lunda quarn* (SöH 1544:1) – 10 H, 6 d, nu försvunnet. 1586 överfört till Strängnäs sn (AF 2 s 335 not 15a).
 SöH 1544–62 **1 fr** (1562 Per Brahe).
 1535 upptas en skattskyldig i L (GHj s 209).
- Näsby(holm)** 1405 i *Næsby* (SD 534) – 10 H, 6 c.
 SöH **1 fr**, 1562 0:4 (Per Brahe).
 1405 är Östen i N nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 534).
 1427 är Peter ”Gaard” i N faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).
 1440 är Torsten i N nämndeman på lagmansting vid Vansö kyrka (RAp 1/11).
 1517 är Johan i N nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).
- Prästgården** Se Holm.
- Rosöga** 1240 (omkr) *Rosheum* (VåKlJb f 59, avskr), 1344 *Roshøghæ* (DS 3802), 1346 in *Roshøghum* (DS 3886) – 10 H, 6 c.
 SöH **1 sk** 0:6, 1550 0:4:2 med uj i Lottesta 0:1:1 (summa jt 0:6).

1 skuj 0:0:1 (upptas 1550 i Vansö sn) till Östa, Vansö sn.
1 våkl 0:5:2 (saknas 1554–55), 1556 **1 aoe**, 1562 **1 ky**
 0:5:1.

Summa jt 1550 1:2.

- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 7 örtugar i R (VåKlJb f 59).
- 1344 uppgör domprosten Nils Magnusson (Magnus Marina-
 sons ätt) i Strängnäs förlikning i en långvarig tvist mel-
 lan honom och Vårfruberga kloster rörande R och
 Lidökna, varvid han till klostret ger 0:0:5 och tre torp i
 R, att lämnas efter hans död (DS 3802, se även DS
 3886). I ett renodlat testamente 1346 upprepas gåvan
 av de 0:0:5 mot mässors hållande, och i ett nytt testa-
 mente samma år får dessutom två nunnor varsitt stycke
 tyg från Courtrai (DS 4082–83). Uppgörelsen 1344 in-
 nebar att Nils behöll Lidökna, för i 1346 års tilläggs-
 tamenten anger han sig ha ett resealtare där (DS 4083).
- 1399 är Torsten i R nämndeman vid räfsteting i Strängnäs
 (RAp 4/7).
- 1416 är Torsten i R faste vid ett jordbyte i Berga, Fogdö sn
 (SD 2297).
- 1419 är Olof i R faste på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1422 är Olof i R faste vid häradstinget (RAp 20/10).
- 1424 överenskommer Torsten i R och Olof i R och andra
 sockenbor i Vansö och Härad med domprostens i
 Strängnäs ombud att erlægga lika stora prostpenningar
 som överenskommits på S:t Henriks dag (19/1) med
 (andra delar av) Åkers hd (RAp 20/2).
- 1427 är Torsten i R en av häradets representanter vid en över-
 enskommelse mellan Selebo och Åkers hdr och dom-
 prosten i Strängnäs angående betalningen av prostpen-
 ningen (RAp 19/1).
- 1430 är Olof i R nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp
 8/5).
- 1435 och 1437 är Olof i R faste vid häradstinget (RAp efter
 1/5 SDHK 22358; RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1443 får Jöns Olofsson i R en mässingskittel i testamentsgåva
 av Kristin på Berget, Strängnäs stad (RAp 29/11, ska-
 dat; PD E 32).

Skälby

- 1331 *in Skielby* (DS 2889) – 10 H, 6 c.
- SöH 1548 **1 st** 0:1:1, 1549 **1 skuj** 0:2:1 (bebodd), 1550 **1 st**, 1551 **1 skuj** (bebodd).
 1556 **1 aoeuj** 0:0:1, 1562 **1 kyuj** 0:0:1:2 (saknas 1560–61).
1 pb (Annunciationis) (saknas 1548–50), 1556 **1 aoe** utan jt, 1560 **1 ky** 0:5:1.
 1544 **1 dky** 0:3(?), 1548 **2 bi** 0:3 + 0:3, 1549 **1 bi** 0:3, 1555 **2 ky** 0:3 (1555 präst) + inget jt.
1 våkl 0:4:1, 1550 0:4:2, 1556 **1 aoe**, 1562 **1 ky** 0:4:0:6 (saknas 1554–55).
 Summa jt 1560 2:1.
- 1331 har prebenda Söra vid domkyrkan $\frac{1}{2}$ örtug i S (DS 2889).
- 1346(?) gör domprosten Nils Magnusson i Strängnäs ett tilllägg till sitt testamente och skänker till Strängnäs domkyrka 0:0:9½ i S samt jord i Selebo hd (se DMS 2:6 s 143) (DS 4083).
- 1350 byter Olof Djäkn (pilstjärna) och hans brors och systers barn Magnus och Johan bort 0:0:0:20 i S till Vårfruberga kloster (se Årby, Fogdö sn) (DS 4540).
- 1355 byter Olof Djäkn bort 0:0:0:20 i S till Vårfruberga kloster (se Bärby, Fogdö sn) (DS 5138 & 5140).
- 1383 upplåter Peter Gustavsson (ginstyckad, 1. ginbalk, 2. styckat) en fjäll i "Skewo æng" till Bo Jonsson (Grip) (ShSp 26/4).
- 1385 byter Eskilstuna kloster bort 0:0:10 i S till biskop Tord i Strängnäs mot gods i Västerrekarne hd (se Fårkätte, Fors sn, Västerrekarne hd) (RAp 31/1, 2 brev).
- 1385 byter biskop Tord bort 0:0:9½ i S till sakristanen Magnus mot 0:0:9½ i Söderlänna, Länna sn (RAp 20/7).
- 1404 skänker Ramborg Germundsdotter (griphuvud) i *Slädhammar, Flens sn, Oppunda hd, 0:3 i S som själgåva till det nygrundade Vårfrualtaret i Strängnäs domkyrka (SD 419).
- 1408 ger Sten Bengtsson (Bielke) 0:3 i S till Vårfruprebendan i Strängnäs domkyrka (se Norrlänna, Länna sn) (SD 3032).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:3 i S som räntar 3 tön (spannmål), 0:3 pn och 1 pund mata (A 15 f 51).

- 1437 är Nils Ebbesson i S faste vid häradstinget (RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1447 är Nils Gudmundsson i S faste vid häradstinget (RAp 6/6).
- 1454 är Olof Eriksson i S faste vid häradstinget (SkSp 13/12).
- 1477 erkänner Kort Olsson i S att han fått sin del av arvet efter Stockholmsskräddaren Hans Vårdbergs hustru Cecilia (StTb 1 s 107).
- 1514 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i S som räntar 3 pund korn och 4½ öre pn (C 21 f 9v).
- 1554 byter Per Brahe bort en utjord i S till Gustav I (se Hyvena, Vansö sn) (HH 13:1 s 9 f).
- 1561 får Per Brahe tillbaka utjorden (se Hyvena, Vansö sn) (HH 13:1 s 9 f).

Snytberga

- 1233 *mansiones ... Snutibiarga* (DS 281), 1279 *mansionem Snøteberhæ* (DS 660), 1280 *curiam nostram Snutiberg* (DS 696), 1419 i *Snytebergom* (SD 2633) – 10 H, 6 c.
- SöH 3 våkl 0:5 + 0:5 + 0:5, 1556 3 aoe, 1562 3 ky (saknas 1554–55, 1560–61).
- 1233 får Vårfruberga kloster biskopligt skyddsbrev på 10 gårdar (*mansiones*), häribland S (se Tuna, Fogdö sn) (DS 281).
- 1279 skänker lagmannen i Närke Filip Törnesson (Hjorthorn) gårdarna (*mansiones*) S och Runna, Torpa sn, Västerrekarne hd, till Strängnäs domkyrka för upprättandet av ett kanonikat; samtidigt skänker hans kusin Viglog Nilsson (hjorthorn) gården Söra, Frustuna sn, Daga hd och jord i Vannesta, Toresunds sn, Selebo hd, för samma ändamål (DS 660, DMS 2:4 s 69, 2:6 s 116).
- 1280 säljer, på grund av fattigdom, munkarna i Julita sin gård S till nunnorna i Vårfruberga (DS 696).
- 1419 är Ingevald i S nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1422 anges Peter i S äga en gård i Strängnäs (RAp 3/6).
- 1424 är Ragvald i S en av socknens representanter vid en överenskommelse om prostpenningen (se Rosöga) (RAp 20/2).
- 1425 är Ragvald i S faste vid häradstinget (RAp 12/6).
- 1428 är Ragvald Birgersson i S faste vid häradstinget (RAp 12/10).

1442 och 1447 är Sune i S faste vid häradstinget (RAp 29/5, 6/6).

1448 och 1454 är Folke i S faste vid häradstinget (RAp 28/5; SkSp 13/12).

1534 är Peter i S nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).

Stensholm Se Holm.

Länna socken

1314(?) *de [ecclesia] Lennum* (DS 1947, avskr).

1337 *de Lennum* (DS 3325).

1356 *i Lænna sokn* (DS 5591).

1445 *i Lende sokn* (RAp 15/4),

1457 *Lenboo sokn* (C7 f 11).

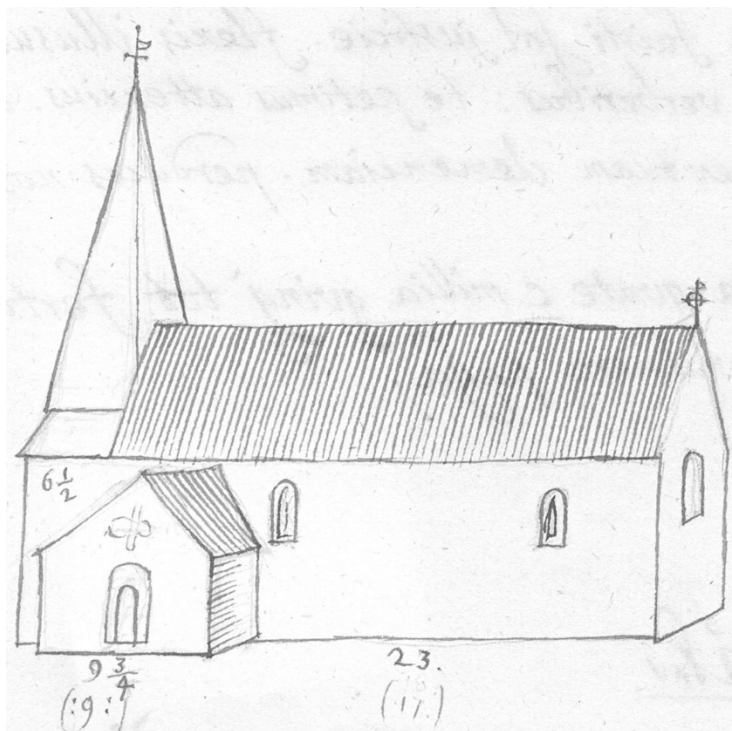
Omfattning: Socknen hade under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som 1950.

Sockenkarta från 1717: LSA Länna sn C50-1:1.

Kyrka: Länna kyrka är en rödputsad salkyrka med en stor utbyggnad åt norr. Väst- och sydmuren av ett förmodligen romanskt långhus är bevarade. Ett sänkt, eller aldrig avslutat, västtorn syns i Peringskiölds teckning och kan ha varit ursprungligt. Koret ersattes omkring 1300 med ett nytt i samma bredd som långhuset. Omkring 1500 slogs valv, men bara korvalvet är bevarat. I Peringskiölds teckning syns ett vapenhus av medeltida karaktär, rivet på 1700-talet. Vid samma tid byggdes en stor korsarm åt norr, och i början av 1900-talet uppfördes ett nytt västtorn.

Dopfunten är romansk. Tre träskulpturer har bevarats: en S:t Eskil från början av 1200-talet, en S:t Olof från omkring 1300 och en Maria med barnet från 1300-talets senare del. (SöKy 57.)

Kyrkby: Merlänna.

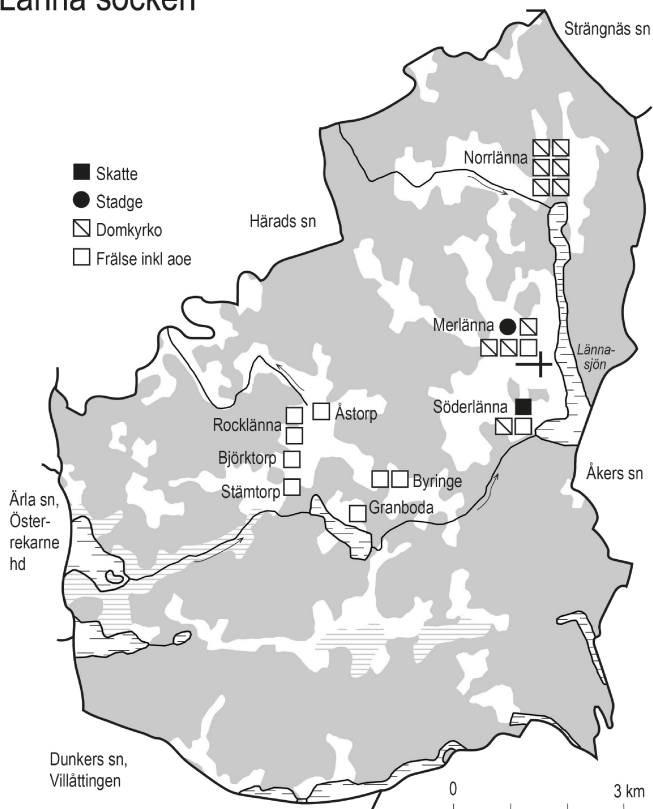
Länna kyrka, teckning ur Johan Peringskiölds *Monumenter i Södermanland* 1684. Foto KB.

Antal jordeboksenheter enligt SÖH 1542/44 (1559/60)

	sk	skuj	st	ky	bi	pb	aoe	aoet	fr
Björktorp	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)	--
Byringe	--	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--
Granboda	--	--	--	--	--	--	--	0 (1)	--
Merlänna	--	0 (1)	1 (0)	--	2 (3)	--	--	--	1 (1)
Norrlänna	--	--	--	--	3 (7)	3 (0)	--	--	--
*Prästgården	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	--
Rocklänna	--	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--
Stämtorp	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)	--
Söderlänna	1 (1)	--	--	1 (1)	--	--	--	--	1 (1)
*Upsala	--	--	--	--	--	--	--	1 (0)	--
Åstorp	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)	--
SUMMA	1 (1)	0 (2)	1 (0)	1 (1)	5 (10)	3 (0)	4 (4)	4 (4)	2 (2)

Dessutom redovisar längderna: *aoeäng*: Stämman 1 (0), Tovesta 1 (1).

Länna socken

Länna socken i mitten av 1500-talet.

Björktorp

1531 *Birkesätter* (K 1 f 69), 1542 *Berkötorp* (SöH 1542:3), 1545 *Birketörp* (SöH 1545:1) – 10 H, 4 c.

SöH 1 aoet 0:2.

1531 har Gustav I en gård som räntar 1:0 pn och har 1/3 i Långsjön (*Longesiö*) tillsammans med Stämtorp (se Granboda) (K 1 f 69).

1550 har aoe-hemmanet 6 spanns utsäde, god äng och skog samt lite fiskevatten (SöH 1550:5).

1559 betecknas torpet som Sten Sture d ä:s köpegods och har 0:2 med avraden 1:0 pn, 2 pund bast och 6 dagsverken (AoE 22:6 p 178).

Byringe

1240 (omkr) *Biurungum* (VåKlJb f 59, avskr), 1406 *Biurunga qwærn* (SD 722), 1447 i *Biurungum* (RAp 23/5), 1457 i *Bydingæ* (?RAp 10/8) – 10 H, 4 c.

SöH **2 aoe** 0:3:1 + 0:3:1.

1 aoeålfiske.

1550–56 **1 aoeäng.**

1562 (endast i FoR) $\frac{1}{2}$ **fr** (Karl Holgersson /Gera/).

Byringe rättardöme omfattar 1531 aoe-hemmanen i Länna sn och i Gryta sn, Daga hd (K 1 f 69). 1544 anges rättardömet ha legat under Gripsholm (AL 3 s 186).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster $\frac{1}{2}$ öre i B (VåKlJb f 59).

1406 säljer Stockholmsborgarna Evert Greverode och Didrik Zappe B kvarn till Gjord Petersson, ärkedjåkne i Strängnäs (SD 722).

1408(?) skänker Sten Bengtsson (Bielke) till Vårfruprebendan i Strängnäs domkyrka en kvarn vid B med torpställe (se Norrlänna) (SD 3032).

1413 är Salve i B nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1743).

1447 är Andreas i B faste vid häradstinget (RAp 23/5, 3 brev).

1457 nämns Salve i "Bydinge" (se Elma, Vansö sn) (RAp 10/8).

1486 byter Anders Eriksson (Ekeblad), med sin hustru Ingeborg Markvardsdotters (Link) och sin måg Erik Peterssons samtycke, bort hustruns huvudgård B till Sten Sture mot jord i Fors sn, Västerrekarne (RAp 29/8).

1531 har Gustav I två gårdar i B om sammanlagt 0:0:6 som räntar 0:0:20 pn, 5 pund korn, 2 pund smör och 2 pund fläsk; till båda gårdar ligger en torpställe *Upsala. Vidare har Gustav I två små ängar och ett ålfiske. Gårdarna har köpts av Anders Eriksson och betecknas 1559 (omkr) som Sten Sture d ä:s köpegods. (K 1 f 69, AoE 22:6 p 177.)

1540 upptas Byringeängen i kronans länsregister (AL 3 s 156).

1550 har aoe-hemmanen sammanlagt $4\frac{1}{2}$ punds utsäde och äng till 60 lass hö (SöH 1550:5).

- 1556 ger aoe-ängarna B och Tovesta sammanlagt 24 lass sommarhö (SöH 1556:14A). 1561 ger Byringes äng $7\frac{1}{3}$ och Tovestas 7 sommarlass (AoE 22:6 p 178).
- 1561 betecknas ett ålfiske vid B som Sten Sture d ä:s köpegods och ger 1 skeppund 3 pund ål (AoE 22:6 p 178).
- *Espegjærde** 1457 *Espegjærde* (C 7 f 11).
- 1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok E som räntar 0:2 pn (C 7 f 11).
- Granboda** 1457 i *Grannebool* (C 7 f 11), 1481 *Granbode* (RAp 15/5), 1545 *Granabol* (SöH 1545:1) – 10 H, 4 c.
- SöH 1545 **1 aonet**, 1556 0:2.
- 1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok ett torp i G som räntar 0:6 pn (C 7 f 11).
- 1481 byter Knut Eskilsson (Banér) bort torpet G under Rocklännan till Sten Sture (se Rocklännan) (RAp 15/5).
- 1531 har Gustav I en gård G som räntar 1:0 pn, och till gården ligger Mörtsjö utom två notvarp som ligger till Stämtorp och Björktorp; ”tesse forne Quiglanda ägor” hade köpts av Knut Eskilsson (Banér) (K 1 f 69).
- 1559 betecknas torpet som Sten Sture d ä:s köpegods och har 0:2 med avraden 1:0 pn, $1\frac{1}{2}$ pund smör, $1\frac{1}{2}$ pund bast och 6 dagsverken (AoE 22:6 p 178).
- *Hossebon** Se Rocklännan 1481.
- Merlännan** 1240 (omkr) *Millennum* (VåKlJb f 59, avskr), 1322 *in ... Medhallennum* (DS 2352 vid 1324), 1405 i *Lænnom* (SD 534), 1409 i *Lænum* (SD 1113), 1409 i *Medhelundum* (SD 1115), 1535 *Kyrkebyn* (GHj s 495) – kyrkby – 10 H, 4 d.
- SöH 1544–62 **1 st** 1:1, 1548 **1 kr**, 1550 **1 st**, 1552 **1 skuj** (bebodd) (upptas 1544–49 i Åkers sn).
- 2 bi**, 1543 **3 bi** 0:4 + 0:4 + 0.3.
- 1 fr** (upptas 1548 i Åkers sn) (1562 Bengt Nilsson /Schack/).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 öre 4 penningar i M (VåKlJb f 59).
- 1322 överlåter Katarina, änka efter Sven Olofsson, jord i M och Söderlännan, denna sn, 0:0: $\frac{1}{2}$ i Finninge, Strängnäs sn, *Byærkøø*, okänd sn, samt gården Borgnäs, Amnehäradssn, Vadsbo hd, Västergötland, till sin bror Tideke,

- kanik i Strängnäs (Collmar 1 s 242 f), som ersättning för de gods han skänkt hennes dotter Margareta på hennes förlovningsdag (DS 2352).
- 1331 byter Karl Dansson (Stjärnbjälke), med bifall av sin hustru Ingeborg Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren), bort 0:9 i M och Söderlänna till Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) mot jord i Solberga, Teda sn, Åsunda hd, Uppland, och i Körninge, Bergs sn, Snevringe hd, Västmanland (DS 2849).
- 1352 donerar biskop Sigmund i Strängnäs till sakristanetet vid domkyrkan gods som han genom biskoplig strävan förvärvat, nämligen 0:9:1 i M samt 0:0:2 i Söderlänna, denna sn, 0:0:2 i Roteby, Vansö sn, 0:0:5 i Finninge, 0:0:2 i *Viggeby, Strängnäs sn, $\frac{1}{2}$:0 i Sundby, Vårdinge sn, Öknebo hd samt åkrar nära Strängnäs (DS 4830).
- 1383 beslutar biskop Tord om de av biskop Sigmund skänkta jordarna (se 1352), samt 0:0:2 i Kattnäs sn, Daga hd; sakristanetet får bara behålla åkrarna vid Strängnäs men får biskopstionden från tre socknar samt 0:1 i Kumla, Härads sn (RAp 26/9).
- 1383 byter sakristanen Magnus Ingevaldsson 0:0:8 $\frac{1}{2}$ i M till biskop Tord i Strängnäs mot 0:0:4 i Söderlänna, denna sn, bort 0:0:2 i Viggeby, Strängnäs sn, och 0:0:2 $\frac{1}{2}$ i Valsberga, Åkers sn (RAp 28/9, 2 brev).
- 1405 är Johan Karlsson i *Lænnom* och Pål sammanstädes nämndemän vid lagmansting i Eldsund (SD 534),
- 1409 är Johan Karlsson i *Lænum* / i *Medhelundum* / i *Norlænnom* nämndeman på räfsteting i Strängnäs (jfr Norrlänna 1409) (SD 1113, 1115, 1122).
- 1499 skänker prebendaten Knut Link till Infirmarian i Strängnäs en gård i M som räntar 2 tön korn, $\frac{1}{2}$:0 pn och 1 pund smör (RAp 8/10 SDHK 33810).
- 1517 är Staffan i M nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).
- 1530 byter Brita Andersdotter (Ekeblad från Rekarne) bort en gård i M som ligger för $\frac{1}{2}$:0 och räntar 2 tön ("töner") korn, 1 pund mata, $\frac{1}{2}$:0 avradspenningar och 1:0 gengårdspenningar samt gör 6 dagsverken, till Gustav I (se DMS 2:6 s 71) (RAp 17/3).
- 1534 är Peter Nilsson i M nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).

Norlenna*torp**

1441 *Norlenna torp* (RApp 10/1), 1442 *Lenbotorp* (RAp 7/1), *Lenbo thorp* (RAp 29/5).

1441 och 1442 byter Gotskalk Bengtsson (Ulv) bort jord i N till prebenda Botvid (se Norrlänna) (RApp 10/1, RAp 1442 7/1).

Norrlänna

1240 (omkr) *Norsenna* (VåKlJb f 59, avskr), 1254–1289 *ab eadem Norlennom* (DS 893), 1359 *i Norlandum* (avskr RAp 1383 25/7), 1405 *i Lænnom* (?SD 534) – 10 H, 5 d.

SöH **2 pb** (Bebådelsen), 1543 **3 pb** (Eskil + 2 icke namngivna), 1544 **3 ky** (präst), 1548 **3 bi** 0:3:1 + 2 utan jt, 1549 0:4 + 0:4 + 0:3 (Brådetorps rd).

1548 **3 bi** 0:5 + 0:5 + 0:3:1 (Finninge rd), 1550 **4 bi** 0:5 + 0:5 + ? + 0:3:1.

1556 redovisas byn som 6 aoe utan jt och 1562 som 6 ky 0:4 + 0:4 + 0:5 + 0:5 + 0:5 + 0:5.

Summa jt 1548–49 3:0:1, 1562 3:4.

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 örtug i N (VåKlJb f 59).

1254–1289 byter Vårfruberga kloster bort 8 örtugar i N till Kristina Fastesdotter (växt) mot 0:0:8:6 i Söderlänna (DS 893, odat).

1359 ger Holmger Torkelsson (båt), med bifall av sin bror Magnus Torkelsson (?båt), i morgongåva till Sigrid Karlsdotter (Stubbe) 0:13½ i N, jord i Oppunda hd (se DMS 2:5 s 151) och i Djupvik, Östra Husby sn, Östkind hd, Östergötland (DS 6108) – Bröderna var sondotter-söner till Kristina Fastesdotter (ÄSF 1 s 57 a, 108).

1382 byter Ödgisle Sunesson (Lillie) bort 0:0:10 *i Lænnom i Lænna sokn* till Staffan Ulfsson (Ulv) (se DMS 2:6 s 137) (RAp 2/3). Avser troligen N.

1401 ger Gotskalk Bengtsson (Ulv) till Sten Bengtssons (Bielke) och Staffan Ulfssons (Ulv) barn, för den fjärdedel de bör få som arv efter sin morfars ?kusin Harald Karlsson (Stubbe), fyra gårdar i N som räntar 10 pund korn och 2:0 pn, jord i Oppunda hd (se DMS 2:5 s 152) och i Småland i bl a Handbörds hd (se DMS 4:2 s 118) (SD 69). – Se vidare 1438 nedan.

1404 skänker Sten Bengtsson (Bielke), Erik Stensson, Ture Stensson, Katarina Stensdotter, Kristina Stensdotter samt Katarinas make Lars Ulfsson (Aspenäsätten) till

- det nya Vårfrualtaret i Strängnäs domkyrka jord i Selebo hd samt 0:13:1 i N; jorden hade de ärvt av Harald Karlsson (se DMS 2:6 s 117) (SD 492).
- 1405 säljer Ramborg Staffansdotter (Ulv) till sin frände Sten Bengtsson (Bielke) 0:20 i N som hon ärvt av sin mor (SD 631). Samma vecka skänker Sten Bengtsson till Vårfrualtaret i domkyrkan de 0:20 'längst västerut i byn' (SD 629).
- 1408(?) skänker Sten Bengtsson till den av honom och hans vänner och fränder stiftade Vårfruprebendan i Strängnäs domkyrka 0:20 i N, jord i Selebo hd (se DMS 2:6 s 117) och Oppunda hd (se DMS 2:5 s 152); vidare skänker han på vännernas och frändernas vägnar en kvarn med torpställe vid Byringe, denna sn, jord i Skälby, Härads sn, en gård i Strängnäs stad, ett ålfiske med kvarnar ovanför kungskvarnarna i Trosaån i Vagnhärads sn, Hölebo hd (trol vid Husby, Trosa sn, DMS 2:2 s 80), jord i Selebo hd (se DMS 2:6 s 156), i Hugelsta, Eskilstuna sn, Österrekarne samt i Skälby, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd, Uppland (SD 3032).
- 1409 är Johan Karlsson i N (trol fel för Merlänna) nämndeman på råfsteting i Strängnäs (SD 1122).
- 1430 är Johan i N nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5).
- 1437 skänker Mats Ödgisleson (Lillie) och hans hustru Ingeborg Gregersdotter (Aspenäsätten) 0:0:10 i N till Yttre Vårfrukoret i Strängnäs domkyrka (RAp 22/7).
- 1438 kärar prebendaten vid Vårfrukoret Peter Johansson vid råfsteting i Oxelösund mot riksrådet Gotskalk Bengtsson (Ulv), som hade fråntagit prebendan fyra gårdar i N och jord i Oppunda hd (se 1401). Peter uppvisar ett av Gotskalk utställt brev, men denne hävdar att "thet brefuet war honom oskæligha upå ført" då det blev beseglat, vilket han kunde bevisa med brev. Saken avdöms till Gotskalks fördel, och Peters brev förklaras dött och ogiltigt. (RAp 9/6) – Det dödade brevet utfärdades troligen omkring 1401 (se ovan).
- 1441 byter Gotskalk Bengtsson bort 0:13:1 i N "oc Norlenna torp", torpet Holm vid Näsby, Härads sn, och jord i Botkyrka sn, Svartlösa hd, till kaniken (senare biskop) Hans Magnusson på prebenda Botvids vägnar mot allt prebendan äger i Öster- och Västerhaninge snr, Sotholms hd (RAp 10/1). 1442 förnyas bytet, med skillnaden att

Holm vid Näsby inte längre ingår och att jorden i Sot-holms hd specificeras (se DMS 2:1 s 295) (RAP 7/1, fastebrev RAP 1442 29/5).

1484 hävdar bonden Bengt i N sin rätt till en andel av en gård i Strängnäs (se *Hässelbygården i Strängnäs) (SD 482, omdat fr 1404).

1486 är Nils Larsson i N faste vid häradstinget (RAP 14/11).

***Prästgården** 1550 *Prestegården* (SöH 1550:7) – efter reformationen uppläts Gillesgården, 10 H, 4 d, som prästgård (Collmar 2 s 705).

SöH 1550 **1 skuj** 0:2:1 (bebodd).

***Quiglanda** Se Granboda 1531.

Rockläнна 1281 *in Roklennum* (vid RAP 1317 10/5), 1426 *Roklende* (RAP 12/3) – 10 H, 4 c.

SöH **2 aoe** 1:0 + 1:0.

1248 (senast) innehas R av Jon Regmodsson och efter honom av hans son Jon Litle från Skåne (Beckman s 56; Peterson 1979 s 113 ff, se 1281 nedan).

1281 förnyar kung Magnus ett tidigare skyddsbrev för Arnold, köpman i Strängnäs, och dennes hustru och barn, och bekräftar deras äganderätt till gården (*mansio*) R med skogar och vatten som de köpt, och förklarar att de ska besitta egendomen med samma rätt som herr Jon Regmodsson och herr Jon Litle från Skåne hade haft; vidare lägger kungen R under "Reekbohundare", dit det tidigare hört (13/7 vid RAP 1317 10/5, vidfäst 1482 27/2; Beckman s 55 f; Peterson 1979 s 113 ff).

1426 pantsätter Harald Stensson (Gren) R i Länna socken i "Rigbo hundrat" till Arvid van Vitzen (RAP 12/3).⁵

1442 är Johan Petersson i R faste vid Åkers häradsting (RAP 29/5).

1445 frändöms R i Åkers hd Ragvald Gustavsson (Tre rosor av Horshaga) och tilldöms Magnus Gren och hans bror Harald Stensson som fädernegods; Ragvald hävdade att R var Nils Erengislessons (Hammerstaätten – Ragvalds hustrus make i hennes första äktenskap, ÄSF 1 s 237a)

⁵ Namnet "Rigbo hundrat" har uppfattats som ett alternativnamn på Åkers hd och härletts till Riby, Länna sn (OAU), men av ovanstående belägg framgår att det är en variant av "Reekbohundare", alltså Rekarne. "Regboo almenning opå Rekarne" nämns 1544 (AL 3 s 184).

rätta köp, men domarna hade funnit att egendomen aldrig lagligen hade köpts (RAp 15/4).

1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok två gårdar i R som räntar $\frac{1}{2}$ tunna 1 mark korn, 2 pund smör och 2 pund fläsk (C 7 f 11).

1481 byter Knut Eskilsson (Banér) bort gården R med torpen *Simonstorp och Granboda samt ängen *Hossebön till Sten Sture mot jord i Bobergs och Bankekinds hdr, Östergötland (RAp 15/5).

1531 har Gustav I två gårdar som vardera räntar 3:0 pn (K 1 f 69).

1550 har aoe-hemmanen sammanlagt 2 punds utsäde (SöH 1550:5).

1559 betecknas gårdarna som Sten Sture d ä:s köpegods och har vardera 1:0 med räntan 3:0 pn, 4 spann korn, 1 pund bast och 6 dagsverken (AoE 22:6 p 177).

***Räffznäs**

mosan

1561 upptas *Räffznäs mosan* bland Sten Sture d ä:s köpegods i Länna sn i kungens arv och eget och ger 46 sommarlass hö (AoE 22:6 p 179).

***Simonstorp**

1481 *Simonstorp* (RAp 15/5).

1481 byter Knut Eskilsson (Banér) bort torpet S under Rocklänna till Sten Sture (se Rocklänna) (RAp 15/5).

Stämman

1543 *Stemme* (SöH 1543:2), 1545 *Stempnen* (SöH 1545:1) – 10 H, 4 c.

SöH 1543–50 **1 aoeäng**.

1531 har Gustav I en äng som bärgas till Gripsholm och som ger 400 lass hö vid torrår (K 1 f 69v).

1561 betecknas ängen som Sten Sture d ä:s köpegods och ger 110 sommarlass hö (AoE 22:6 s 179).

Stämtorp

1531 *Stempnetorp* (K 1 f 69), 1542 *Stempnetörp* (SöH 1543:3), 1545 *Stemmetörp* (SöH 1545:1) – 10 H, 4 c.

SöH **1 aoet** 0:2, 1543 med notvarp i Mörtsjön.

1531 har Gustav I en gård som räntar 1:0 pn och har $\frac{1}{3}$ i Långsjön (*Longesjö*) tillsammans med Björktorp (se Granboda) (K 1 f 69).

1559 betecknas torpet som Sten Sture d ä:s köpegods och har 0:2 med räntan 1:0 pn, 2 pund bast och 6 dagsverken (AoE 22:6 s 177).

- Söderlänna** 1240 (omkr) *Surlennum* (VåKlJb f 59, avskr), 1322 *in ... Sudherlennum* (SD 2352 vid 1324), 1435 *i Lennum* (RAp efter 1/5 SDHK 22358), 1447 *i Sudhralenum* (RAp 23/5) – 10 H, 4 d.
- SöH **1 sk** 0:6:2, 1569 0:6:1 (upptas 1544–48 i Åkers sn).
1 ky, 1544 **1 dky** 0:3:2, 1548 **1 bi** 0:4:2 (Finninge rd), 1551 **1 bi** 0:4 (Brådetorps rd), 1555 **1 ky** 0:4:2.
1 fr (Karl Holgersson /Gera/).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster $\frac{1}{2}$ örtug i S (VåKlJb f 59).
- 1254–1289 byter Kristina Fastesdotter (växt) bort 0:0:8:6 i S till Vårfruberga kloster mot 8 örtugar i Norrlänna (DS 893, odat).
- 1322 överlåter Katarina, änka efter Sven Olofsson, jord i S sin bror Tideke, kanik i Strängnäs (se Merlänna) (DS 2352).
- 1331 byter Karl Dansson (Stjärnbjälke), med bifall av sin hustru Ingeborg Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren), bort 0:9 i S och Merlänna till Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) (se Merlänna) (DS 2849).
- 1338 säljer Sigge Magnusson (Håkan Tunasons ätt) 0:0:1 till domprosten Nils Magnusson i Strängnäs (DS 3388).
- 1352 donerar biskop Sigmund i Strängnäs 0:0:2 i S till sakristanstatet vid domkyrkan (se Merlänna) (DS 4830).
- 1356 säljer Anders i Järsta och Olof i Järsta, Fogdö sn (båda utan sigill) 0:1 i S till biskop Tyrgils i Strängnäs (DS 5591).
- 1383 beslutar biskop Tord att de av biskop Sigmund skänkta 0:0:2 i S (se 1352) återgår till biskopsbordet (se Merlänna) (RAp 26/9).
- 1383 byter biskop Tord bort 0:0:4 i S till sakristanen Magnus Ingevaldsson (se Merlänna) (RAp 28/9, 2 brev).
- 1385 byter Magnus, sakristan i Strängnäs, bort 0:0:9½ i S till biskop Tord i Strängnäs mot 0:0:9½ i Skälby, Härads sn (RAp 20/7).
- 1419 är Mickel i S nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1425 är Peter i S faste vid häradstinget (RAp 12/6).
- 1427 är Peter i S en av häradets representanter vid en överenskommelse mellan Selebo och Åkers hdr och domprosten i Strängnäs angående betalningen av prostpenningen (RAp 19/1).

- 1428 och 1437 är Mickel i S faste vid häradstinget (RAp 12/10; RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1435 är Mickel i *Lennum* faste vid häradstinget (RAp efter 1/5 SDHK 22358).
- 1445 säljer Mickel Mickelsson (andligt sigill) 0:0:9½ i S och jord i Västerrekarne till biskop Tomas anniversarium i Strängnäs domkyrka (se Kolsta, Fors sn, Västerrekarne hd) (RAp 18/8).
- 1447 är Lars i S faste vid häradstinget (RAp 23/5, 3 brev).
- 1447 är Johan Petersson i S vidervaruman vid häradstinget (RAp 13/6).
- 1447 byter biskop Erik i Strängnäs bort biskopsbordets gods 0:0:4 i S till domkyrkans ombud Lars Djäkn mot lika mycket jord i Selebo hd (se DMS 2:6 s 183 f) (RAp 22/6).
- 1496 överlåter Knut Link, kyrkoherde i Torshälla, till biskop Kort Rogge i Strängnäs sitt modernearv 0:1 i S, som ligger bredvid 0:3 som biskopen hade köpt av välborne Jeppe Störle (RAp ud SDHK 33326) – Jeppe Störle (styckad sköld) var häradshövding i Rönö hd 1414–30 (DMS 2:2 s 24).

Tovesta

- 1457 *Tøastadh* (C 7 f 11), 1531 *Tønstade torp* (K 1 f 69v), 1540 *Tørpare engenn* (?AL 3 s 156), 1545 *Tønesta torp* (SöH 1545:1), 1556 *Tøffwesta* (SöH 1556:14A) – 10 H, 4 c.

SöH 1 **aoeäng**.

- 1457 upptas T i Karl Knutssons (Bonde) jordebok och räntar ½:0 pn (C 7 f 11).
- 1531 har Gustav I en äng vid T som ger 14 lass hö (K 1 f 69v).
- 1540 upptas "Tørpare engenn" i kronans länsregister (?AL 3 s 156).
- 1556 ger aoe-ängarna T och Byringe sammanlagt 24 lass sommarhö (SöH 1556:14A).

*Upsala

- 1531 *Upsala* (K 1 f 69), 1543 *Upsala* (SöH 1543:2).
- SöH 1543 (endast) 1 **aoet** (obebyggt) under Byringe.
- 1531 ligger torpstället U under Byringe (se Byringe) (K 1 f 69).

Åstorp, Stora 1531 *Åsetorp* (K 1 f 69), 1560 *Östorp* (SöH 1560:20) – 10 H, 4 c.

SöH **1 aoetorp** 0:2.

1531 har Gustav I ett torp som räntar 1:0 pn (K 1 f 69).

1550 har aoe-torpet 7½ spanns utsäde (SöH 1550:5).

1559 betecknas torpet som Sten Sture d ä:s köpegods och har 0:2 med avraden 1:0 pn, 1½ pund smör, 3 pund bast och 6 dagsverken (AoE 22:6 s 178).

Olokaliserade 1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok 2 namnlösa torp som räntar 2:0 pn (C 7 f 11).

Strängnäs socken

Omfattning: Socknen omfattade under medeltiden och 1500-talet ett större område än 1950, då Tosterön 1949 överfördes till Aspö sn, Selebo hd (Lagerstedt s 24).

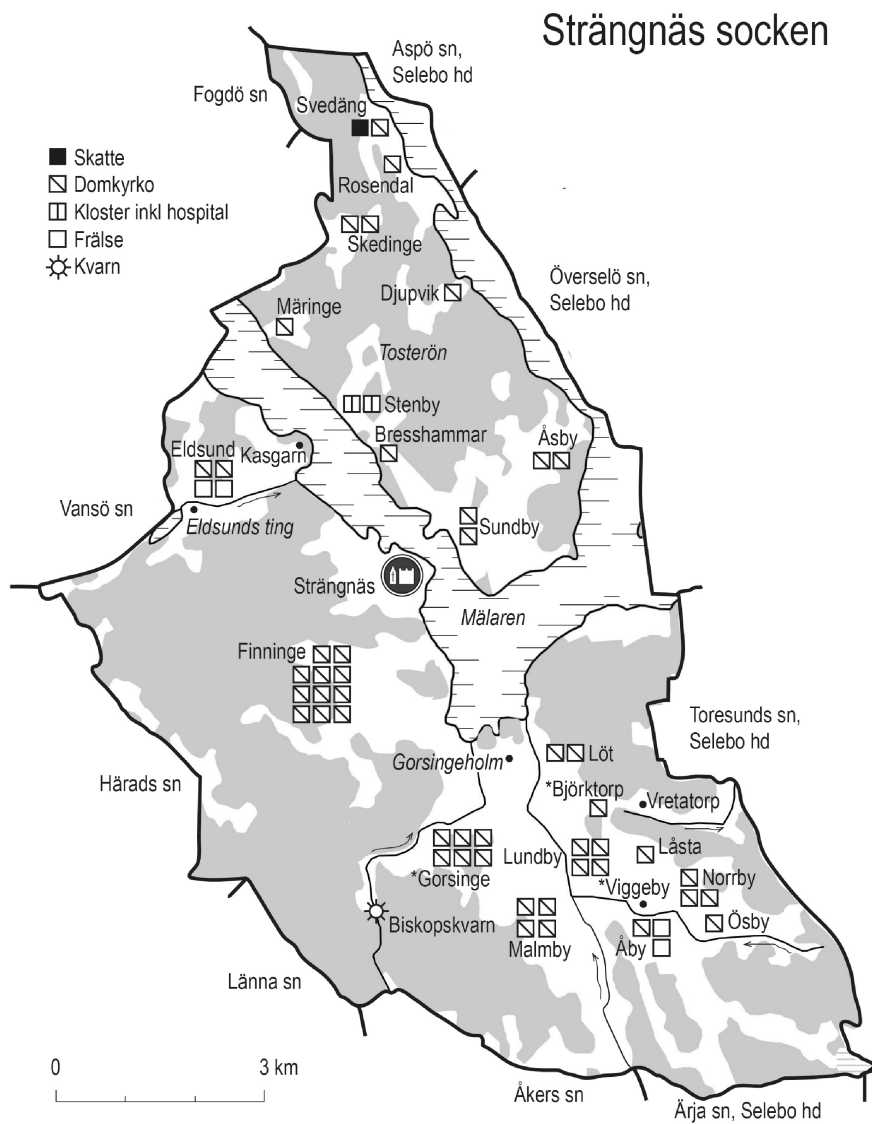
Sockenkarta från 1717, dock utan Tosterön: LSA Länna sn C50-1:1.

Kyrka: Strängnäs domkyrka (se Strängnäs stad).

Runstenar: Sö 275 Nabbhagen, Strängnäs (fragment), 276 domkyrkan, 277 domkyrkan, 278 domkyrkan (fragment), 279 domkyrkan (fragment), 280 domkyrkan, 281 domkyrkan (fragment), 328 Tynäs, Fv 2011:307 Kungsberget, Strängnäs (fragment, urnordisk).

Antal jordeboksenheter enligt SöH 1542/44 (1559/60)

	sk	ky	bi	bit	pb	pbu	klt	sp	fr
Biskopskvarn	--	--	1 (0)	--	--	--	--	--	--
*Björktorp	--	--	--	0 (1)	--	--	--	--	--
Bresshammar	--	0 (1)	--	--	1 (0)	--	--	--	--
Djupvik	--	0 (1)	--	--	1 (0)	--	--	--	--
Eldsund	--	--	2 (2)	--	--	--	--	--	2 (2)
Finninge	--	0 (4)	0 (2)	--	4 (0)	1 (0)	--	--	--
*Gorsinge	--	--	4 (6)	--	--	--	--	--	--
Lundby	--	--	4 (4)	--	--	--	--	--	--
Låsta	--	0 (1)	--	--	1 (0)	--	--	--	--
Löt	--	--	1 (2)	--	--	--	--	--	--
Malmby	--	0 (4)	--	--	2 (0)	--	--	--	--
Märinge	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	--
Norrby	--	--	2 (2)	--	--	--	--	--	--
Stenby	--	--	--	--	--	--	--	2 (0)	--
Sundby	--	--	2 (2)	--	--	--	--	--	--
Svedäng	0 (1)	--	0 (1)	--	--	--	1 (0)	--	--
*Trägården	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	--
Åby	--	0 (1)	1 (0)	--	--	--	--	--	2 (2)
Åsby	--	--	2 (2)	--	--	--	--	--	--
Ösby	--	0 (2)	--	--	1 (0)	--	--	--	1 (1)
SUMMA	0 (1)	0 (16)	19 (23)	0 (1)	10 (0)	1 (0)	1 (0)	2 (0)	5 (5)

Strängnäs socken i mitten av 1500-talet.

- Biskopskvarn** 1535 *Biscopsquarn* (GHj s 496), 1543 *Beskopsquarn* (SöH 1543:2) – 10 H, 5 d.
SöH 1543–50 **1 bikvarn**.
1535 upptas en skattskyldig i torpet B (GHj s 496).
1550 förlänar Gustav I torpet B till Måns Smed och hans hustru (GR 21 s 321).
- *Björktorp** 1548 *Berketorp* (SöH 1548:8) – låg 750 m nordväst om Låsta 10 H, 6 e (LSA Björktorp C72-3:1, 1721), senare benämnt Löflund (EK).
SöH 1548 **1 bit**, 1569 0:2:2.
- Bresshammar** 1325 *in Bristhamaar* (DS 2542), 1325 *Briszhamar* (DS 2543), 1443 *Breshamar* (RApp 29/11), 1499 *Litzla Breedzhammer* (RAp 23/4) – 10 H, 7 d.
SöH **1 pb** (Petri), 1548 **1 bi** 0:6 (Finninge rd), 1550 0:5, 1555 **1 ky** (1555 präst) 0:6.
1569 **1 ky** 0:3:1:4.
1325 säljer Nils Abjörnsson (Sparre) 0:6 i B till domprosten Nils Magnusson i Strängnäs (se Stenby) (DS 2542–43).
1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson 0:6 i B till Strängnäs domkyrka (se Stenby) (DS 4082).
1450 upplåter biskop Sigge i Strängnäs torpet B, som är avgärdaby till Sundby, till Strängnäs domkyrka för de två tön korn som biskopsbordet årligen är skyldigt domkyrkan av biskopsgårdarna (RAp 16/1).
1499 byter domkapitlet i Strängnäs bort Lilla B, som förr hört till biskopsbordet under Sundby, till biskop Kort mot jord i Västerrekarne hd (se Källsta, Torshälla sn, Västerrekarne hd); biskopen lägger jorden under den S:t Eriks prebenda som han stiftat i domkyrkan (RAp 23/4 SDHK 33746).
1558 erhåller Peter Johansson gården B av Gustav I (GR 28 s 310).
- Djupvik** 1543 *i Diupeuick* (SöH 1543:2) – 10 H, 7 e.
SöH 1543 **1 pb** (Petri), 1548 **1 bi** 0:3, 1555 **1 ky** (präst) 0:3, 1569 **1 fr**.
1549 får Kristiern Larsson kungens uppdrag att förhandla med bönderna kring Aspö rörande ?betesavgift (*the nöther; som vijdt Aspö och ther um kring drage pläge*) och få dem att betala till Jöns i D, kungens landbo (GR 20 s 2).

Eldsund

- 1293 *curiam meam Ethlasundh* (DS 1093), 1304 *in Eldæsund* (DS 1435), 1336 *Eeldasundh* (DS 3191), 1478 *Yllasundh* (RAp 26/6) – 10 H, 7 d.
- SöH **2 bi** 0:4 + 0:4, 1544 **2 ky** (präst), 1548 **2 bi** 0:2:2 + 0:2:2 (1550–55 0:2:2 + 0:3).
- 2 fr** (upptas 1549 i Länna sn) (uppgift om innehavare 1562 saknas i FoR).
- 1293 pantsätter Magnus Karlsson (Lejonbalk) sin huvudgård E till Strängnäs domkyrka (DS 1093).
- 1304 byter Magnus Karlsson bort sin gård E till biskop Isar i Strängnäs mot en gård i Tegneby, Älvestads sn, Bobergs hd, Östergötland och 80:0 pn (DS 1435, DS 1446).
- 1323 är Hidinmund i E faste vid ett jordskifte (DS 2385) och 1337 vid ett jordköp i Strängnäs (DS 3325).
- 1419 är Sigvid i E nämndeman på lagmansting i E (SD 2633).
- 1422 är Gudmund i E faste vid häradstinget (RAp 20/10).
- 1424 är Sigvid i E en av häradets representanter vid en uppgörelse med domprosten om prostpenningen (RAp 19/1 SDHK 20194).
- 1425 är Björn i E faste vid häradstinget i E (RAp 12/6).
- 1427 är Sigvid i E faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).
- 1432 nämns Nils i E som rådman i Strängnäs (RAp 2/12).
- 1437 är Sigvid i E och Gudmund i E vidervaromän vid häradstinget (RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1438 avdömer en av drotsen och marsken tillsatt nämnd i en tvist mellan Strängnäs domkyrka och Nils Petersson om ett gods i E att godset ska tillfalla domkyrkan eftersom den avlidne Ulf Staffansson (Ulv) för länge sedan pantsatt godset dit (RAp 4/5).
- 1448 är Ulf i E och Johan Siggeßon i E fastar vid häradstinget (28/5).
- 1471 är Johan Siggeßon i E faste vid häradstinget (RAp 18/6).
- 1478 testamenterar Staffan Ulfsson (Ulv), lagman i Västmanland, till Strängnäs konvent E, som räntar 4 korn pund, 0:0:16 pn, 12 mark och 1 pund mata samt 2 lamm (RAp 26/6, möjligen makulerat).
- 1476(?) nämns Sigvast i E (LSBpp 11/6 SDHK 39431).
- 1486 är Olof Matsson i E vidervaruman vid häradstinget (RAp 14/11).
- 1525 och 1526 se Strängnäs stadsjordar, *Eldsunds löt.

Finninge, Norra

och Södra 1322 *in Finnungum* (DS 2352), 1481 *in Norrafinningom* (RAP 5/4) – 10 H, 6 d.

SöH 1542–51 **1 pb** (Petri).

1544 (endast) **3 pb** (preposituren); från 1548 troligen betecknade som biskopsjord.

1544 (endast) **1 pbuj** (preposituren).

1544 (endast) **2 dky** 0:5 + 0:3; från 1548 troligen betecknade som biskopsjord. En annan jb 1544 (endast) anger summan **9 ky** (varav 8 präst).

1548–69 anges Finninge ha minst **5–10 bi** enligt följande tabell, med uppgifter som bara finns i en jb längst till höger:

1548	0:5	0:5:1:4	0:3	0:3:0:6	0:3:0:6	0:3	0:3	0:3:1:4	0:3:1:4		
1549	0:5		0:3	0:3:0:6	0:3:0:6	0:3		0:3:1:4	0:3:1:4	0:2:2	0:2:2
1550	0:5	0:5:1:4	0:3	0:3:0:6	0:3:0:6	0:3	0:3	0:3:1:4	0:3:1:4	0:4	
1551	0:5*	0:5:1:4'	0:3*	0:3:0:6'			0:3'	0:3:1:4*	0:3:1:4*		
1555	0:5*		0:3*	0:3:0:6	0:3:0:6		0:3*	0:3:1:4*			
1560			0:3	0:3:0:6	0:3:0:6			0:3:1:4			
1562	0:5*	0:5:1:4'	0:3*					0:3:1:4*		0:5*	
1569	0:5		0:3	0:3:0:6		0:3		0:3:1:4			

*=Stora Finninge, '=Södra Finninge. De två 0:2:2 + 0:2:2 1549 är troligen identiska med gården 0:5:1:4 i övriga jb. 1556 betecknas gårdarna i Stora F som **ky** (präst) och de två övriga som **bi**. 1560–69 betecknas alla gårdar som **ky**.

Summa jt 1548 minst 4:1.

1322 överlåter Katarina, änka efter Sven Olofsson, 0:0:½ i F till sin bror Tideke, kanik i Strängnäs (se Merlänna, Länna sn) (DS 2352).

1323 är Peter i F faste vid ett jordskifte (DS 2385).

1331 har preposituren vid domkyrkan 6 öre i Norra F och 3 öre samt 3 örtugar 6½ penningar i Södra F (DS 2889).

1331 har prebenda Söra vid domkyrkan 7 öre i F (DS 2889).

1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson i Strängnäs 0:5½ i F till Strängnäs domkyrka (se Stenby) (DS 4082).

1346 säljer Viking Bryggare (saknar sigill) 0:½ i Södra F till domprosten Nils i Strängnäs (DS 4098).

1352 ger biskop Sigmund i Strängnäs 0:0:5 i F till sakristanaten vid domkyrkan (se Merlänna, Länna sn) (DS 4830).

- 1365 upplåter Jöns Larsson (björn) 0:0:14 i F till sakristanen Magnus på domkyrkans vägnar för en summa som han och hans bror Peter, präst i Stockholm (se 1380), var skyldig domkyrkan (DS 7255, 7261).
- 1380 förnyar Cecilia Larsdotter (saknar sigill) sin gåva av 0:0:7:6 i F, som hon skulle ärva efter sin bror herr Peter i Stockholm, till dottern Kristina Olofsdotter som ersättning för den omsorg hon fått under tolv år då hon varit sjuk (DS 10254).
- 1383 beslutar biskop Tord att de av biskop Sigmund skänkta 0:0:5 i F (se 1352) återgår till biskopsbordet (se Merlänna, Länna sn) (RAp 26/9).
- 1409 återfår vid räfsteting Strängnäs domkyrka 0:0:7 i F som kyrkan tidigare bortbytt till Nils i *Mædhilby, Lids sn, Röno hd (se DMS 2:2 s 177); tinget hade funnit att jorden i F var undangången kronan och att domkyrkan hade den i gammalt frälse, medan den tillbytta jorden i Rönö hd delvis var skatte (SD 1124).
- 1413 är Johan i F nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1743).
- 1428 är Magnus i F faste vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev).
- 1430 är Kettilmund i F nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:5 i Norra F som räntar 5 tön korn, 0:5 pn och 2½ pund mata samt i en annan åker (*in alio agro*) 0:3 som räntar 3 tön korn och 0:3 pn (A 15 f 51).
- 1435 är Jöns i F faste vid häradstinget (RAp efter 1/5 SDHK 22358).
- 1447 är Håkan i F faste vid häradstinget (RAp 23/5, 3 brev).
- 1481 byter domprosten bort 0:3 i Norra F till prebenda Frölundas prebendat Johannes Ruska mot en åker intill domprosteriets åker nära staden (RAp 5/4).
- 1483 frågar domprosten Helge Petersson prebendaten vid S:t Peters kor Peter Bernhardsson om denne enligt lagboken vill bygga kvarn i bäcken som löper genom Södra F; Peter svarar att han aldrig kommer att bygga, men om domprosten vill bygga kvarn må han gärna göra det så att någon har nytta av vattnet (RAp 7/10).
- 1484 byter domkyrkosysslomannen Johannes Ingevaldsson bort 0:0:3½ i Södra F till domprosten Helge Petersson

- mot 0:2 i Norrby, Åkers sn (RAp 22/4 SDHK 31448 f).
- 1486 är Olof Siggesson i F faste vid häradstinget (RAp 14/11).
- 1516 byter biskop Mats i Strängnäs bort en gård i F som räntar 3 tön korn, 0:3 pn, 1 pund smör och 6 dagsverken samt en gård Hallsta, Dillnäs sn, Daga hd (se DMS 2:4 s 53) till prebenda Botvid mot två gårdar i Åsby och 0:1 i Norrby; då bytet är ojämnt ska prebendan årligen ge biskopsbordet 2 tön korn i domkyrkokohärbärgat i Strängnäs (HH 39 nr 205).
- 1517 är Erik i F nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).
- 1534 är Mats i F nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).
- 1551 har hustru Kerstin i F en tomt i Strängnäs (SöH 1551:9).

*Gorsinge

- 1224 *Datum ... Gorsung* (DS 229), 1309 *Datum Gorsungæ* (DS 1616), 1315 *in Gorsonghvm* (DS 2041 or) – övergiven bytomt (RAÄ 244:1) vid nuv Skäggesta, 10 H, 6 e.
- SöH 6 bi 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 (vissa år bara 3 el 4 bi läsbara).
- Summa jt 3:0.

Gorsinge är belagt som kungsgård fram till 1453 och som vistelseort för regenter 1224 och 1309. Det kallas 1453 "Vpsala ødhe" (se nedan). 1348 skriver sig Olof ?Jonsson (okänt sigill) till G, möjligen i egenskap av fogde (DS 4349, 4352).

Till Gorsinge rättardöme hörde 1543 biskopsjorden i Strängnäs sn (SöH 1543:2).

- 1224 stadfäster i G kung Erik Eriksson, i närvaro av biskoparna i Skara och Västerås samt flera stormän, en gåva av jord i Uppland till sin släkting ärkebiskop electus Olof i Uppsala (se DMS 1:2 s 195; 1:3 s 216) (DS 229).
- 1309 kungör i G hertigarna Erik och Valdemar en förläning till biskop Styrbjörn i Strängnäs (se DMS 2:1 s 289) (DS 1616).
- 1315 kallar sig Johan (andligt sigill) i Sörby, Fogdö el Åkers sn, 'tidigare förvaltare' (*prouisor*) i G (DS 2041).
- 1348 är Olof i G (se nedan) ett av vittnena vid ett jordbyte i Klosters sn, Österrekarne hd (DS 4349).
- 1348 beseglar Olof i G (okänt sigill) sin brors eller halvbrors Hemming Jonssons i Lundby, Fogdö sn, bytesbrev med Vårfruberga kloster (DS 4352).

- 1361 pantsätter kung Magnus Eriksson Åkers, Selebo och Daga hdr samt Strängnäs stad och gården G till den danske väpnaren Peder Due för 1000 mark silver (DS 6497; Fritz 2 s 25).
- 1399 intygat Olof Pil i G med flera att en en vret och kålgård vid Strängnäs försåts (se *Kilsviken, Strängnäs stad) (RAp 3/5).
- 1401 bekräftar kung Erik att drottning Margareta pantsatt G och Selebo hd till Strängnäs domkyrka för 100 lödiga mark (NDM 5:1 s 2 ff; Fritz 2 s 27).⁶
- 1419 kärar på lagmansting fogden Björn Magnusson på kungens vägnar till domprosten i Strängnäs om en äng mellan Malmby och G och en hage mellan sjön och G gärde och Malmby gärde; enligt Björn hade ängen och en del av hagen, så mycket som som skjuter in framför G bolstad, olagligen frångått G, men då domprosten hade uppvisat brev och nämnden hade rannsakat frågan tilldöms domprosten ängen och hagen (SD 2633).
- 1427 är Nils i G en av häradets representanter vid en överenskommelse mellan Selebo och Åkers hdr och domprosten i Strängnäs angående betalningen av prostpenningen (RAp 19/1).
- 1437 är Johan Petersson i G faste vid häradstinget (RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1442 är Anders i G faste vid häradstinget (29/5).
- 1447 är Ödbjörn i G faste vid häradstinget (RAp 6/6).
- 1453 byter Karl Knutsson (Bonde) bort sin och kronans by G och Gorsingeholm till biskop Sigge och domkapitlet i Strängnäs mot jord i Kärnbo sn, Selebo hd, och i Taxinge sn, Öknebo hd (se DMS 2:6 s 57, 66, 71, 73, 200) (RAp 21/12, motbrev 28/12). 1455 bekräftas bytet av rådet, och G betecknas då som "Vpsala ødhe" (RAp 26/2).

Gorsingeholm 1453 *Gorsungaholma* (RAp 21/12, 28/12), 1536 *Gorsingeholm* (GR 11 s 179), 1561 *Gårsingeholmenghen* (SöH 1561:4) – 10 H, 6 e.

- 1453 medföljer G då Karl Knutsson (Bonde) byter bort *Gorsinge (se *Gorsinge) (RAp 21/12, 28/12).

⁶ Brevet kan inte tolkas som att drottningen hade bortskänkt G och Selebo (annorlunda i Linton s 144).

- 1536 kungör Gustav I att utvalde biskopen i Strängnäs, Botvid Sunesson, ska 'njuta och behålla' olika inkomster, häribland avelsgården G (GR 11 s 179).
- 1540 och 1544 ligger Gorsingeholmängen under Gripsholm i kronans länsregister (AL 3 s 156, s 184).
- 1561 ger Gorsingeholmängen 480 sommarlass hö (SöH 1561:4).

Kasgarn

- 1422 i *Kaskarnom* (RAp 20/10) – 10 H, 7 d (se även LSA Ellsund C72-8:1, 1721).
- 1422 är Arvid i K faste vid häradstinget (RAp 20/10).

Lundby

- 1337 *de Lunby* (DS 3325), 1358 *af Lundby* (DS 5941) – 10 H, 6 e.
- SöH **4 bi** 0:2:2 + 0:2:2 + 0:2:2 + 0:2:2.
Summa jt 1:2:2.
- 1337, 1383, 1435, 1437, 1440, 1446, 1448, 1486 och 1494 se L, Fogdö sn.

Låsta

- 1331 *in Lodhastum* (DS 2889), 1459 *i Lodhusta* (RAp 12/3) – 10 H, 6 e.
- SöH **1 pb**, 1555 **1 ky** (1555 präst) 0:5, 1560 0:6.
- 1331 har prebenda Mellösa vid domkyrkan 0:10:2 (0:11 minus 0:0:1) i L (DS 2889).
- 1459 uppger Elin Magnusdotter i samband med en donation till S:ta Annas prebenda att hon köpt en del av sin tomt i Strängnäs av Jöns barn i L (se *Hässelbygården, Strängnäs stad) (RAp 12/3).

Löt

- 1323 *in Løth* (DS 2385) – 10 H, 6 e.
- SöH **1 bi** 1:0, 1551 **2 bi** 1:0 + 1:0, 1560 **2 fr** (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/ 1, Nils Ryning 1; AF 2 s 336 n 22).
- 1323 är Lars i Löt faste vid ett jordskifte (DS 2385).
- 1337 är Lars i Löt faste i Strängnäs vid en jordförsäljning (DS 3325).
- 1449 se 1483.
- 1456 ingår Ragvald i Löt i en landssynenämnd; hemorterna för övriga i nämnden ligger i Selebo hd (RAp 3/6).
- 1483 är Peter Påvelsson i Löt faste vid Selebo häradsting (RAp 6/5).

- 1483 finner en av ärkebiskopen tillsatt domstol att biskop Sigge 14 år före sin död (som inträffade 1463) med domkapitlets samtycke förlänat Löt på livstid till Johan Karlsson (Färila) för en avelsgård vid Strängnäs; när Johan Karlsson avled (1457) hade brevet blivit genomstunget och dödat i biskop Siggess och alla kanikers närvaro och godset överlämnats till prebenda Patronorum (se även DMS 2:4 s 100) (RAp 28/6).
- 1496 ger biskop Kort biskopsbordets två små gods Löt 'belägna mittemot staden Strängnäs, på andra sidan vatten i *Thwn'* till Infirmarian i Strängnäs (RAp 15/6 SDHK 33396; annat kortare brev samma dag tr i Öberg s 47 f).
- 1555 byter Gustav I bort två gårdar i Löt som vardera omfattar 1:0 och räntar 2 pund korn, 1 lispund smör och 1:0 pn, samt en gård i Aspö sn, Selebo hd, till Karin Eriksdotter (Gyllenstierna) mot jord i Småland och Västmanland (se DMS 2:6 s 48 f) (GR 25 s 6).

Malmby

- 1331 *in Malby* (DS 2889), 1399 *i Malmby* (RAp 4/7) – 10 H, 6 e.
- SöH 1544 **2 pb** (preposituren), 1548 **2 bi** 0:2:2 + 0:2:2, 1551 **4 bi** 0:2:2 + 0:2:2 + 0:2:2 + 0:2:2, 1555 **4 ky** (1555 präst).
Summa jt 1551 1:2:2.
- 1331 har prebenda Söra vid domkyrkan 16 örtugar i M (DS 2889).
- 1399 är Peter i M nämndeman vid räfsteting i Strängnäs (RAp 4/7).
- 1400 är Peter i M faste vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340).
- 1414 intygar förutvarande domprosten Torsten Andersson, nu munk i Julita kloster, att prepositurens egendom i byn M inte ökats eller minskats under hans tid i ämbetet (1394–96; Collmar 1 s 131) (SD 2029).
- 1416 är Peter i M faste vid ett jordbyte i Berga, Fogdö sn (SD 2297).
- 1419 tilldöms domprosten i Strängnäs en äng och en hage mellan M och Gorsinge, vilka fogden Björn Magnusson på kungens vägnar kärat om (se *Gorsinge) (SD 2633).
- 1427 är Olof i M faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).

- 1454 är Magnus i M faste vid häradstinget (SkSp 13/12).
 1471 är Hans i M faste vid häradstinget (RAp 18/6).
 1517 är Peter i M nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).

Märinge

- 1240 (omkr) *Meringi* (VåKlJb f 58v, avskr), 1323 *in Mæringe* (DS 2385) – 10 H, 7 d.
 SöH 1548 **1 bi** 0:4, 1555 **1 ky** (1555 präst).
 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster ½ öre 5 penningar i M (VåKlJb f 58v).
 1323 är Nils i M faste vid ett jordbyte, troligen i Strängnäs (DS 2385).
 1337 säljer Asser, skomakare och borgare i Strängnäs, och hans hustru Margareta 0:2:0:5 i byn M till domprosten Nils Magnusson (DS 3325).
 1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson i Strängnäs 0:2:1:5 i M till Strängnäs domkyrka (se Stenby) (DS 4082).
 1449 ger Tord Petersson (tre sjöblad) 0:4 i M till predikarbröderna i Strängnäs (RAp 12/3; ÖD XI s 1237 f).
 1452 ger Jeppe i Elma, Vansö sn, och hans hustru Elin (båda saknar sigill) för sina och sina avlidna barns själar 0:1 i M 'i kvarnströmmen som förut varit kvarnstad' till predikarbröderna i Strängnäs (RAp 3/6) – avser Kvarnängen 500 m nordväst om M.
 1470 ger Katarina Johansdotter (saknar sigill) i Östa, Vansö sn, 0:½ i M till predikarbröderna i Strängnäs (RAp 2/2).

Norrby

- 1331 *in Norby* (DS 2889) – 10 H, 5–6 e.
 SöH **2 bi** 0:5 + 0:5.
 1548 **1 pb**, 1555 **1 ky** (1555 präst) 0:4.
 1331 har preposituren vid domkyrkan 4 örtugar, prebenda Botvid 2 örtugar och 6 penningar och prebenda Mel-lösa 3 öre i N (DS 2889).
 1337 är Simarus i N faste vid ett jordköp i Strängnäs (DS 3325). Kan även avse N, Åkers sn.
 1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson i Strängnäs 0:0:1 i N till Strängnäs domkyrka (se Stenby) (DS 4082).
 1362 (omkr) testamenterar Kristina Ivarsdotter (två stengavlar) 0:0:0:6 i N till Garns 'provent' vid Strängnäs domkyrka (se Vreta) (vid RAp 1382 18/11).

- 1446 är Peter i N faste vid häradstinget (RAp 18/1). Kan även avse N, Åkers sn.
- 1447 är Lasse Finvidsson i N faste vid häradstinget (RAp 13/6). Kan även avse N, Åkers sn.
- 1468 fastfars på Selebo häradsting att Bengt Nilsson, som agerar på sin far Nils Anundssons vägnar, byter bort 0:0:2 i N till biskop Hans i Strängnäs mot 0:0:2 i *Viggeby, denna sn (RAp 4/2).
- 1484 byter domprosten Helge Petersson i Strängnäs bort 0:1 i N till prebendaten Johan Ruska vid S:ta Annas prebenda mot 0:1 i Norrby, Åkers sn (RAp 22/4 SDHK 31447).
- 1484 upptas 0:1 i N i Johan Ruskas förteckning över S:ta Annas prebendas gods och räntar 0:1 pn, 1 tön korn och 5 mark mata (A 15 f 25v – ett efterföljande tillägg i texten avser inte N utan är en summering av prebendans inkomster).
- 1486 är Jöns Andersson i N faste vid häradstinget (RAp 14/11). Kan även avse N, Åkers sn.
- 1516 byter Nils Bang, på prebenda Botvids vägnar, till biskop Mats i Strängnäs bort 0:1 i N som räntar 1 tön korn, 0:1 pn och 5 mark smör (se Finninge) (HH 39 nr 205).

Oppgårdan Se *Viggeby.

Rosendal 1544 *Rosendall* (SöH 1544:1) – 10 H, 8 d – se även *Säby.
SöH **1 kyt**, 1548 **1 bi** 0:3, 1555 **1 ky** (1555 präst).

Skedinge 1240 (omkr) *Sketunge ibidem [Thoster]* (VåKlJb f 58v), 1335 *curiam nostram Skeedhunge* (DS 3122), 1511 *Skedinge by* (RAp 2/2) – 10 H, 7 d.
SöH **2 ky**, 1548 **2 bi** 0:4 + 0:4, 1555 **2 ky** (1555 präst).
Summa jt 1:0.
1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 örtug i S (VåKlJb f 58v).
1335 testamenterar Erengisle Jonsson (båt) och hans hustru Birgitta Larsdotter (initialsigill) sin gård S och jord i Svartlösa och Sotholms hdr (se DMS 2:1 s 129) till stiftandet av en prebenda (enl påteckning Vårfruprebandan) vid Strängnäs domkyrka och vidare gåvor till personer och en rad kyrkliga institutioner (DS 3122). 1342 förordnar biskop Styrbjörn i Strängnäs själamässor för

Erengisle Jonsson och Birgitta Larsdotter som givit 1:0 i S och övriga gods till stiftandet av en prebenda och en vicaria i domkyrkan (DS 3632).

1445 är Lars i S faste vid Selebo häradsting (RAp efter 1/5 SDHK 24735).

1483 är Johan Helsing i S faste vid Selebo häradsting (RAp 6/5).

1511 byter Vårfruprebendan vid högkoret i domkyrkan bort Skedinge torp, med avraden 0:6 pn och ½ pund smör, samt en underliggande förfallen kvarn till biskop Mats mot en årlig inkomst ur biskopens tionde. Biskopen ska inte göra anspråk på torpets 'odelby' Skedinge bys skogar, ängar eller fiskevatten, utan torparen ska ha nyttjanderätten; vidare ska prebendaten ha den fortsatta nyttjanderätten till den äng och holme som ligger under S. (RAp 2/2.)

Stenby

1310 *in Stenby in Thoster* (DS 2542) – 10 H, 7 d.

SöH **2 sp** (Strängnäs hospital), 1562 **2 ky** med summerat jt 1:4 (saknas 1550–61).

1325 säljer Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) 0:12 i S och 0:6 i Bresshammar till domprosten Nils Magnusson i Strängnäs (DS 2542 f). Nils Abjörnsson kvitterar senare samma år 300:0 pn som Nils Magnusson inbetalat för S (DS 2548).

1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson till Strängnäs domkyrka, där han väljer sin grav, 5 markland bestående av 0:12 i S, 0:2:1:5 i Mälinge, 0:6 i Bresshammar, 0:5½ i Finninge, denna sn, 0:11:1 i Roteby, Vansö sn och 0:3 i Frölinge, Fogdö sn (egentlig summa 5:0:1:1), med villkor att domkyrkan ska underhålla den ständige vikarie han anställer och det kapell han uppfört i domkyrkan. Vidare skänker han till domkyrkan för sin årsmässa 1 markland bestående av 0:0:16 i Hälleby, Vansö sn, 0:0:1 i Norrby, denna sn, och 0:0:7:3 i Årby, Fogdö sn (egentlig summa 1:0:0:3). Slutligen skänker han till Vårfruberga kloster 0:0:5 i Rosöga, Häradssn. (DS 4082.)

1419, 1425, 1430, 1446 och 1447 se S, Fogdö sn.

1535 får Lasse Holst en gård *Steenn* utanför Strängnäs; gården har legat under S:t Peters prebenda (GR 10 s 207).

Sundby1277 *Sundby* (DS 622) – 10 H, 7 e.SöH 1560 **2 bi**, 1569 1:0 + ?1:0.

På Sundby utfärdar 1277 kungens bror Bengt, då kansler, ett brev i närvaro av Strängnäs- och Åbobiskoparna (DS 622). Kung Magnus daterar ensam ett brev här 1279 (DS 675). Sundby kan därför ha varit kungsgård, men mera troligt är att det ägdes av biskopen: 1277 utfärdar i Sundby abbedissan 'E' i Sko kloster ett salubrev till biskop Anund (DS 628) och 1283 Knut Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) ett salubrev till samme biskop (DS 766).

1438 anges 'skälig man' Nils Anundsson i S tidigare ha sålt en vret i Strängnäs (RAp 25/5).

1450 anges torpet Bresshammar vara avgärdaby till S (se Bresshammar) (RAp 16/1).

1499 anges att Lilla Bresshammar förr legat under biskopsbordet och S (RAp 23/4 SDHK 33746).

1536 kungör Gustav I att utvalde biskopen i Strängnäs, Botvid Sunesson, ska 'njuta och behålla' olika inkomster, häribland avelsgården S (GR 11 s 179).

1556 tillåter Gustav I att biskop Botvid i Strängnäs får några "partzeler" bland inventarierna på S som framlidne biskop Magnus efterlämnat till honom (GR 26 s 723).

Svedäng1542 *Swedeng* (SöH 1542:3) – 10 H, 8 d.SöH 1555 **1 sk** 0:5.

1542–51 **1 våklt**, 1544 **1 kyt**, 1549 **1 bi** 0:3 – se även *Trägården.

Summa jt 1555 1:0.

1555 beordrar Gustav I fogden i Åkers hd att se till att Olof Olofsson i S erhåller ett pund korn som kungen skänkt honom (GR 25 s 19).

***Säby**

1240 (omkr) *Seby ibidem [Thoster]* (VåKlJb f 58v, avskr), 1331 *in Sæby in Thoster* (DS 2889). Låg möjligen vid Rosendal, 10 H, 8 d (gravfält RAÄ Aspö 252).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 12 penningar i S (VåKlJb f 58v).

1331 har preposituren vid domkyrkan 10½ örtugar (DS 2889).

- 1337 är Ermund i S faste vid en jordtransaktion i Strängnäs (DS 3325).
- *Trägården** 1552 *Trägården* (SöH 1552:1) – troligen identisk med ena gården i Svedäng.
SöH 1552–62 **1 bi** 0:3, 1555 **1 ky** 0:3 (1555 präst).
- Tynäs** 1432 *i Tiwdhanæs, i Tydhænæs* (RAp 2/12) – 10 H, 6 e.
SöH 1550 (endast) **1 biäng**.
1432 säljer Olof i T, borgare i Strängnäs, på uppdrag av Arnold Svarte dennes gård i staden till Jöns Larsson (RAp 2/12).
1544 erhåller biskop Botvid ön **Siöröö* utanför T samt en äng i Jäders sn, Österrekarne hd (GR 16 s. 273) – avser troligen nuvarande Tynässkär.
1556 beordrar Gustav I att Henrik van Köllen ska återfå avelsgården T äng och en kvarn samt oxar och svin (GR 26 s 718).
- *Viggeby** 1331 *in Vigby* (DS 2889) – låg omkr 300 m norr om Åby, trol på Oppgårdens tomt, 10 H, 5 e (LSA Viggeby C72-37:1, 1759).
1331 har prebenda Mellösa 2 öre i V (DS 2889).
1352 ger biskop Sigmund 0:0:2 i V till sakristanaten vid domkyrkan (se Merlänna, Länna sn) (DS 4830).
1383 beslutar biskop Tord att de av biskop Sigmund skänkta 0:0:2 återgår till biskopsbordet och byter bort dem till sakristanen Magnus Ingevaldsson (se Merlänna, Länna sn) (RAp 26/9, 28/9).
1468 fastfars på Selebo häradsting att biskop Hans byter bort 0:0:2 i V, som av ålder legat till biskopsbordet, till Bengt Nilsson, på fadern Nils Anundssons vägnar, mot 0:0:2 i Norrby, denna sn (RAp 4/2).
- Vreta(torp)** 1382 *i Wretum* (RAp 18/11) – 10 H, 6 e.
1362 (omkr) testamenterar Kristina Ivarsdotter (två stengavlar) jord till det kor hennes avlidne make Nils Magnusson (Ivar Nilssons ätt) lät bygga i Strängnäs domkyrka; till Tils 'provent' jord i Daga hd (se DMS 2:4 s 35) och 0:0:0:20 i V, till Garns 'provent' 0:0:4½ på icke angiven plats i Strängnäs sn och jord i Norrby, denna sn, samt till Skerikes 'provent' 0:2 i V och jord i Selebo hd (se

DMS 2:6 s 114) (vid RAP 1382 18/11; datering enligt Collmar 1 s 415).

1402 byter Björn Kettilbjörnsson (saknar sigill) bort 0:½ i V till domprosten Johan Hammar (se Ösby) (SD 205).

Åby

1344 *in Aby* (DS 3860), 1425 *i Aby* (RAP 13/5) – 10 H, 5 e.

SöH 1548 **1 bi** 0:4, 1555 **1 ky** (1555 präst) 0:4.

2 fr (upptas 1550 i Länna sn) (1562 Gabriel Kristersson /Oxenstierna/ 1, Nils Ryning 1; AF 2 s 336 not 22).

1344 testamenterar Arvid Magnusson (Ivar Nilssons ätt) ½:0 i Åby till sin systerson Magnus Anundsson (Rörik Birgerssons ätt) (se DMS 2:2 s 165) (DS 3860).

1400-talets början avled Johan i Åby (Wiktorsson s 10).

1425 säljer Nils Jönsson (Oxenstierna) ½:0 i Åby 'i Strängnäs socken i Selebo hundare' och ett underliggande torp till Johannesprebendan i Strängnäs (RAP 13/5). Fastebrev, där torpet inte nämns, utfärdas på Selebo häradsting samma månad (RAP 24/5).

Åsby

1331 *in Asby* (DS 2889) – 10 H, 7 e.

SöH **2 bi** 0:6 + 0:6.

1331 har prebenda Botvid vid domkyrkan 12 öre i Å (DS 2889).

1350, 1383, 1409, 1427, 1430, 1440 och 1517 se Å, Helgarö sn.

1445 är Lars i Å faste vid Selebo häradsting (RAP efter 1/5 SDHK 24735).

1516 byter prebenda Botvid till biskop Mats bort två gårdar i Å som tillsammans räntar ½ läst korn, 3 pund smör och 0:12 pn, med 0:1 i Norrby som ligger intill (se Finninge) (HH 39 nr 205).

Ösby

1280 *in Østby* (DS 705), 1331 *in Øsby* (DS 2889) – 10 H, 5 e.

SöH 1544–62 **1 pb** (preposituren), 1548 **1 bi** 0:3:1:4, 1555 **2 ky** (1555 präst) 0:3:1:4 + 0:3:1:4.

1560 **1 fr**.

1280 pantsätter den avsatte kung Valdemar flera arvegods, häribland 0:0:2:4 i Ö, till biskop Anund för en penningsskuld (se DMS 2:4 s 146) (DS 705).

1331 har prebenda Mellösa vid domkyrkan 1 öre i Ö och prebenda Söra 8 örtugar som man bytt till sig av herr Ingvald i Runtuna mot jord i Skämby, Åkers sn (DS 2889).

- 1402 byter Björn Kettilbjörnsson (saknar sigill) och hans hustru Ramborg bort 0:0:10 i Ö och 0:½ i Vreta till Johan Hammar, domprost i Strängnäs, mot 0:3 i Lånesta, Vagnhärads sn, Hölebo hd (DMS 2:2 s 98) (SD 205).
- 1409 tilldöms domprosten i Strängnäs 0:0:10 i Ö vid räfsteting i Strängnäs; Gripsholmsfogden Klaus Zamow hade beslagtagit jorden som olaga frälse, men nämnden finner att lika mycket gammal kyrkojord hade lagts under skatt som ersättning för jorden i Ö (SD 1113).
- 1456 tvistar domprosten i Strängnäs, Henning Magnusson, och strängnäskaniken Hans Magnusson med byborna i Björkeby, Toresunds sn, Selebo hd, Erik Skrivare och Hans Unge, gårdsfogde på Rävsnäs, Toresunds sn, Selebo hd, angående rättigheterna till ett fiskevatten och gränsdragningen mellan Ö och Björkeby (se DMS 2:6 s 86) (RAp 3/6).

Vansö socken

1240 (omkr) *in Vanseo* (VåKlJb f 58v).

1304 *de Wanzø* (DS 1435).

1436 *wpa Wansøø* (RAP 2/2).

Omfattning: Sockenen omfattade under medeltiden och 1500-talet ett större område än 1950, då hela Tosterön 1949 överfördes till Aspö sn, Selebo hd (Lagerstedt s 24).

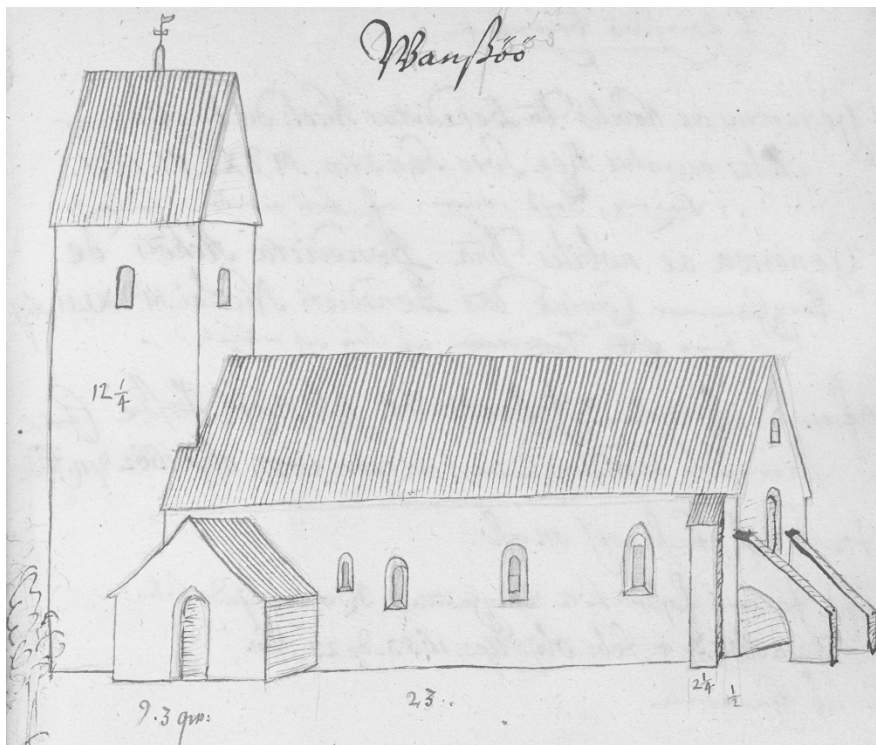
En sockenkarta från 1690 finns (LSA Vansö sn C91-1:1).

Kyrka: Vansö kyrka är en vitputsad salkyrka, välvd i fyra travéer. Västra delen av långhuset är romanskt, något avsmalnande mot öster. Det ursprungliga koret ersattes på 1300-talet med ett nytt i jämbredd med långhuset. På 1400-talet slogs valv, och ett västtorn tillkom. Troligen på 1500-talet byggdes ett vapenhus på sydsidan. En ny stor sakristia och ett gravkor på nordsidan av tornet uppfördes på 1600-talet, och vid samma tid fick koret kraftiga försträvningar till skydd mot sättningar. Tornet sänktes på 1700-talet men höjdes igen på 1900-talet, och då tillfogades också ett nytt litet korparti i öster.

Kyrkan har valvmålningar från omkring 1460. De visar, från öster till väster, evangelisterna och de fyra huvudjungfrurna Barbara, Katarina, Margareta och Elisabeth; Kain och Abels offer, Nådstolen, David och Saul samt på nordväggen Abraham offerar Isak, Kain mördar Abel; Simson och lejonet, drakar, fyra apostlar; David och Saul, syndafallet, fyra apostlar. De återstående fyra apostlarna finns på väggpelare.

Ett triumfkrucifix är från omkring 1300, liksom den gotländska paradisfunten. Kristusbilden från ett annat triumfkrucifix är från slutet av 1400-talet, och ett altarskåp tillverkat i Lübeck är från samma tid. Där återkommer de fyra huvudjungfrurna som tillsammans med svenska helgon flankerar korsfästelsen. Två helgonskåp från andra hälften av 1400-talet har träskulpturer av jungfru Maria och en Olov den helige från 1300-talet som återanvänts. (SöKy 80, Kihlström.)

Kyrkby saknas.

Vansö kyrka, teckning ur Johan Peringskiölds *Monumenter i Södermanland* 1684. Foto KB.

Runsten: Fv 1954:22 Lagnö (skadad).

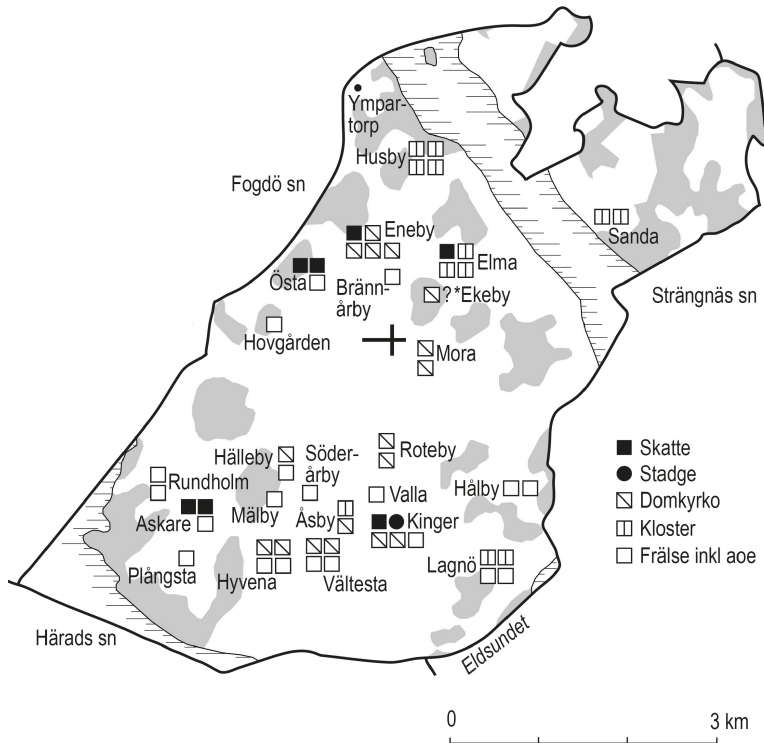
Gille: 1359 erhåller Vansö sockens gille (*conuiuium parrochie Vanssø*) 1:0 pn i testamentsgåva av Märta i Sanda (DS 6129).

Antal jordeboksenheter enligt SöH 1542/44 (1559/60)

	sk	skuj	st	ky	dky	pb	kl	aoe	fr
Askare	1 (2)	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Brännårby	--	0 (2)	--	--	--	--	--	--	1 (1)
*Ekeby	--	--	--	1 (1)	--	--	--	--	--
Elma	0 (1)	--	--	--	--	--	3 (3)	--	--
Eneby	1 (1)	--	--	3 (3)	--	--	--	--	--
Hovgården	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Husby	--	--	--	--	--	--	4 (4)	--	--
Hyvena	--	0 (2)	--	0 (2)	--	--	--	0 (2)	2 (0)
Hålby	--	--	--	--	--	--	--	--	2 (2)
Hälleby	--	--	--	--	1 (0)	--	--	0 (2)	1 (0)
Kinger	1 (1)	1 (1)	--	0 (1)	--	1 (0)	--	--	1 (1)
Lagnö	--	--	--	--	--	--	2 (2)	--	2 (2)
Mora	--	--	--	2 (2)	--	--	--	--	--
Mälby	--	--	--	--	--	--	--	0 (1)	1 (0)
Plångsta	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
*Prästgården	--	--	--	1 (1)	--	--	--	--	--
Roteby	--	--	--	0 (2)	--	2 (0)	1 (0)	--	--
Rundholm	--	--	--	0 (2)	--	--	--	--	2 (0)
Sanda	--	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--
Söderårby	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Valla	--	--	--	--	--	--	--	0 (1)	1 (0)
Vältesta	--	--	--	0 (1)	--	1 (0)	--	0 (1)	1 (1)
Åsby	--	1 (1)	--	0 (1)	--	--	1 (1)	--	--
Östa	1 (2)	--	1 (0)	--	--	--	--	--	1 (1)
SUMMA	4 (7)	2 (7)	1 (0)	7 (16)	1 (0)	4 (0)	13 (12)	0 (7)	19 (12)

Dessutom redovisar längderna: *kyuj*: Brännårby 0 (1), Söderårby 0 (1); *biuj*: Mora 0 (1).

Vansö socken

Vansö socken i mitten av 1500-talet.

***Alastum**

1337 *in Alastum* (DS 3270) – låg troligen i Vansö sn.

1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:1 i A till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).

Askare

1240 (omkr) *Ascarnum* (VåKlJb f 58v, avskr), 1289–1310 *in Askarnum* (DS 1759, odat), 1365 *i Askarnom* (DS 7261) – 10 H, 7 c.

SöH **1 sk** 1:2:2, 1550 0:5:2:1 med uj i Plångsta 0:3:1 och uj i Hyvena 0:0:2:4 (summa jt 1:1:2:5), 1569 1:1:2:5.

1549 **1 sk** 1:5 (saknas 1555).

1 fr, 1562 FoR 0:4 (Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

Summa jt 2:6:2:1.

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 örtug 5 penningar i A (VåKlJb f 58v).

- 1289–1310 byter Nils Djäkn och hans hustru Ingegerd bort 0:2:0:4 i A till Vårfruberga kloster (se Lida, Fogdö sn) (DS 1759, odat).
- 1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort 0:0:½ i L till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).
- 1331 har preposituren vid domkyrkan ½ öre i A (DS 2889).
- 1350 ger kung Magnus 0:0:5 i A till Vårfruberga kloster som ingift för en rysk flicka; jorden har i kungens namn avträtt av Stockholmsfogden Nils Ingevaldsson (Hammerstaätten), och senare samma år pantsätter kungen jord i Färingö tingslag, Uppland (se DMS 1:7 s 163) till Nils för jorden i A (DS 4529, 4612; Andersson s 315 f).
- 1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:0:6 i A till Eskil Johansson (se Mälby) (DS 6002).
- 1365 är Jens i A vidervaruman i Strängnäs (DS 7261), 1366 vidervaruman vid häradstinget (DS 7384) och 1375 faste vid häradstinget (DS 8694).
- 1413 är Gudsten i A nämndeman på råfsteting i Strängnäs (SD 1743).
- 1416 är Arvid i A faste vid ett jordbyte i Berga, Fogdö sn (SD 2297) och 1419 nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).
- 1424 är Arvid i A en av häradets representanter vid en uppgörelse med domprosten om prostpenningen (RApp 19/1 SDHK 20194).
- 1437 är Staffan i A faste vid häradstinget (RAP efter 19/5 SDHK 22750).
- 1440 är Arvid i A nämndeman på lagmansting vid Vansö kyrka (RApp 1/11) och 1446 faste vid häradstinget (RAP 18/1).
- 1494 är Olof i A nämndeman på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1510 (omkr) erlägger Jop i A 1:10 pn i avrad till Britta Hansdotter (Tott) (C 35 f 38).

Brännårby

- 1449 *Brennearuaby* (ShSp 28/3), 1504 i *Brændearby* (RAP 24/3), 1548 *Arby* (SöH 1548:8) – övergiven tomt 750 m norr om kyrkan (RAÄ 199).
- SöH 1550–62 **1 skuj** 0:0:2 till Östa.
1550–62 **1 skuj** 0:0:1:4 till Kinger.

1548 **1 biuj** 0:0:2, 1555 **1 kyuj** 0:0:2.

1 fr (1562 Lars Fleming).

1240 (omkr) se Söderårby.

1449 görs arvskifte efter Kristiern Nilsson (Vasa), varvid på Nils Kristiernssons lott faller bl a 0:0:7 i B som räntar 14 spann korn och 0:0:1 pn (ShSp 28/3).

1504 skänker prebendaten i Strängnäs Peter Bondesson för sitt och sina föräldrars anniversarium i domkyrkan 0:1 i B, som räntar 1 tön korn och 0:1 pn, samt tre gods i Skedevi sn, Bråbo hd, Östergötland (RAp 24/3).

1551 beordrar Gustav I en rannsaking om en gård B; orsaken anges inte (GR 22 s 136).

*Ekeby

1240 (omkr) *Ekeby* (VåKlJb f 58v, avskr), 1331 *in ... et Ekeby* (DS 2889), 1416 *i Ekæby* (SD 2297) – ingår i äldsta kartorna i Elma by (LSA Elma C3:196-197, 1641; C91-7:1, 1723), 10 H, 7 d.

SöH 1544 **1 ky** (präst), 1548 **1 bi** 0:6, 1550 **1 pb**, 1551 1:0, 1555 **1 ky** (1555 präst) 1:0.

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 4½ örtugar i E (VåKlJb f 58v).

1331 har prebenda Oppaby vid domkyrkan ½ mark i E och Kinger (DS 2889).

1355 byter Olof Djäkn (pilstjärna) bort 0:0:1 i E till Vårfruberga kloster (se Bärby, Fogdö sn) (DS 5138, 5140).

1358 byter Eskil Johansson bort 0:0:1 i E till Vårfruberga kloster (se Mälby) (DS 6002).

1416 byter Ingemar i Berga, Fogdö sn, bort 0:0:3 i E till Tord Petersson (se Åsby, Helgarö sn) (SD 2297).

Elma

1240 (omkr) *Emathum* (VåKlJb f 58v, avskr), 1337 *in Ethmadhum* (DS 3270), 1358 *in Heedmadhum* (DS 6002), 1366 *i Eedmadhum* (DS 7384), 1494 *i Enemade* (BhSp 23/11), 1544 *Eduada* (SöH 1549:5), 1560 *Ödmada* (SöH 1560:20) – 10 H, 7 d.

SöH 1549 **1 sk** 1:2 (saknas 1552).

1542–62 **3 våkl** 0:4:1:4 + 0:4:1:4 + 0:3:1 (saknas 1550–55).

Elma är sätesgård för Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar), som innehar det som farsarv, och hennes make Tord Petersson (tre sjöblad) 1409–1424 (SD 1057, SD 2297, RAp 1421 8/9, RAp 1424 efter 1/5 SDHK 22358).

Elma (Edmada) rättardöme omfattar 1542 och 1544 Vårfruberga klostergårdar i Vansö sn (SöH 1542:3; AL 3 s 185; jfr GR 17 s 49 1545).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 5 örtugar i E (VåKlJb f 58v).

1337 byter Johan Ebbesson bort 0:0:1 i E till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).

1358 är Tomas i E faste då Vårfruberga kloster gör ett jordbyte (DS 6002).

1366 är Anders i E faste vid häradstinget (DS 7384).

1375 är Anders i E och Jöns i E fastar vid häradstinget (DS 8694).

1383 är Anders i E faste vid häradstinget (RAp 26/10, 3/11).

1416 byter Ingemar i Berga, Fogdö sn, bort 0:3 i E till Tord Petersson (se Åsby, Helgarö sn) (SD 2297).

1421 testamenterar Ingrid Andersdotter med samtycke av Tord Petersson 0:12½ i E, som är hennes fädernegård, till Vårfruberga kloster, där de väljer gravplats för sig och sina barn (se även Sanda) (RAp 8/9 SDHK 19707).

1424 skänker Tord Petersson och Ingrid Andersdotter till Vårfruberga kloster, mot noggrannt specificerat uppehälle och mot gravplats, 0:0:20 i E och jord i Sanda, *Skälby, Lagnö och Roteby, denna sn (sammanlagt 3:4:2) (se Vårfruberga kloster) (RAp 6/12). Fastebrev utfärdas 1435 (RAp efter 1/5 SDHK 22358).

1430 är Bengt i E nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5).

1435 är Mats i E faste vid häradstinget (RAp efter 1/5 SDHK 22358).

1446 kungör Sven, förr präst i Vårdinge, Öknebo hd, att framlidna hustru Ingrid, änka efter Tord Petersson, som varit hans fränka och inte haft några närmare arvingar än honom, skänkt 0:6:1 'i båda gårdarna' i E och jord i två gårdar i Lagnö till Vårfruberga kloster för sin kost, eftersom ingen av hennes fränder hade velat hålla eller föda henne som "widherborde" (RAp 29/8).

1452 skänker Jeppe i E och hans hustru Elin (båda saknar sigill) jord till predikarbröderna i Strängnäs (se Märinge, Strängnäs sn) (RAp 3/6).

- 1457 kungör biskop Sigge att Lagnö och E med annat gods som Tord Petersson och dennes hustru gav till Vårfruberga kloster rätteligen tillhör klostret (RApp 31/3).
- 1457 dömer kung Kristian och rikets råd att två gårdar i E och två gårdar i Lagnö tillhör Vårfruberga kloster; egendomarna hade tidigare tilldömts Håkan Svensson Skraddare, borgare i Strängnäs, Kristian i E och Salve i "Bydinge" (?Byringe, Länna sn) (RAP 10/8).
- 1462 erkänner Håkan Skraddare Vårfruberga klosters rätt till E och Lagnö som Tord Petersson och Ingrid Andersdotter skänkt till klostret; han anger sig vara närmaste arvinge till godsen men utfäster sig att aldrig mer väcka talan i saken (RAP ud SDHK 27863).
- 1486 är Peter Bengtsson i E faste och Peter Jeppesson i E vidervaruman vid häradstinget (RAP 14/11).
- 1494 är Peter i E nämndeman på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1514 byter Jesper Nilsson (Kruus) och hans hustru bort 0:0:10 i E, som räntar 20 spann korn och 0:0:10 pn, till Vårfruberga kloster mot en gård i Harkie, Kärbo sn, Siende hd, Västmanland, som räntar 2 pund korn och 1:0 pn (RAP 7/6).

Eneby

- 1240 (omkr) *Eneby* (VÅKlJb f 58v, avskr), 1358 *in Eneby* (DS 6002) – 10 H, 7 c.
- SöH **1 sk** 0:7:1:4.
- 2 ky** (präst), 1548 **2 pb**, 1551 0:3:2:4 + 0:4:2, 1552 0:3:2:4 + 0:4:0:6, 1555 **2 ky** (1555 präst) 0:3:2:4 + 0:3:2:4.
- 1 ky**, 1544 **1 dky/pb** 0:4:2, 1548 **1 bi**, 1560 **1 ky**.
- 1548–52 **1 bi** 0:4.
- Summa jt omkr 1550 3:0:2.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 5 örtugar 5 penningar i E (VÅKlJb f 58v).
- 1357 säljer Ulf Petersson (Sövstaätten) 0:0:4 i E och jord i Jönåkers hd till Ingevald Anundsson (spetsar från sidan) (se DMS 2:3 s 202) (DS 5742).
- 1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:2 i E till Eskil Johansson (se Mälby) (DS 6002).
- 1375 är Lars i E faste vid häradstinget (DS 8694). Avser möjligen *E i Härads sn.

- 1382 har Märta Gisledotter bytt bort 0:1 i E till Henrik Saxesson mot jord i Östergötland som hon nu ger till Vadstena kloster som ingift för fru Bothild Jonsdotter (RAp 2/2 SDHK 12100).
- 1399 är Henrik i E nämndeman vid råfsteting i Strängnäs (RAp 4/7). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1400 är Nils i E faste vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1416 är Nils i E faste vid ett jordbyte i Berga, Fogdö sn (SD 2297). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1419 är Peter Holmgersson i E nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1424 är Anders i E en av socknens representanter vid en överenskommelse om prostpenningen (se Rosöga, Härads sn) (RAp 20/2).
- 1428 är Lars Henriksson i E faste vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:0:10 i E som räntar 20 spann korn, 0:0:10 pn och 1 pund mata (A 15 f 51).
- 1435 är Bengt i E faste vid häradstinget (RAp efter 1/5 SDHK 22358). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1440 har Herman i E, Anders Smed och Olof Andersson gått i borgen för Johan Ingevaldsson i Rundholm för några penningar; Peter i E är en av nämndemännen (se Rundholm) (RAp 1/11).
- 1447 är Bengt i E faste vid häradstinget (RAp 23/5 3 brev; RAp 6/6). Avser möjligen *E i Härads sn.
- 1460 säljer Knut Pik (mussla) och hans hustru Märta Nilsdotter till biskop Tomas anniversarium i domkyrkan 0:0:4 i E, uppsides vid domkyrkans jord (RAp 19/3).
- 1494 ingår Lars i E i en grupp 'äldre män' som vittnar i en godstvist på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11). Avser möjligen *E i Härads sn.

***Fruösta**

Se Hovgården

Hovgården

1544 *Ffruösta* (SöH 1544:1), 1551 *Fruödesta* (SöH 1551:9), 1561 *Hoffgorden* (SöH 1561:4 tl) – 10 H, 7 c.
 SöH 1 fr, 1562 FoR 1:4 (Gabriel Kristersson /Oxenstierna).
 Gården ligger i äldsta kartan (LSA Hovgården C91-10:1, 1705) i skifteslag med Östa.

Husby

- 1233 *Hvsaby* (DS 281 or), 1270–89 *in Vsaby* (?DS 892), 1310 *in Husaby Vansøø* (DS 1696) – 10 H, 7 c–8 c.
- SöH **4 våkl** 1:2 + 1:2 + 1:2 + 1:2 (saknas 1550–55).
- 1233 får Vårfruberga kloster biskopligt skyddsbrev på sitt innehav av gården H (se Helgarö, Helgarö sn) (DS 281).
- 1270–89 säljer Magnus Kristinasson (Håkan Tunassons ätt) 0:1:0:5 i H till Vårfruberga kloster (?DS 892).
- 1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), till Vårfruberga kloster bort sin gård i H under vilken ligger 0:13:1, vidare 0:0:10 i Plångsta, 0:0:5½ i Askare, 0:0:2:5½ i Sanda, 0:0:1 i Mora, 0:0:1 i Hyvena, 0:0:1 i *Skumarum, denna sn, 0:0:1 i Sörby, 0:0:½ i Lilla Väsby, Fogdö sn och 0:0:8 i Husby-Byring (nu Husby-Rekarne), Österrekarne hd, och mottar i utbyte en gård i Svepnäs, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd, Uppland, under vilken ligger 0:12 sånär som på 0:0:½, och en gård i *Nordhammar, Fogdö sn, under vilken ligger 0:12 (DS 1696).
- 1311 bekräftar biskop Styrbjörn i Strängnäs Vårfruberga klosterns äganderätt till gården (*curia*) H (se Tuna, Fogdö sn) (DS 1788).
- 1401 bevittnar Karl i H ett testamente utfärdat i Vårfruberga kloster (?SD 105).
- 1424 är Klemet i H en av socknens representanter vid en överenskommelse om prostpenningen (se Rosöga, Härads sn) (RAp 20/2).
- 1427 är Klemet i H och Almund i H två av häradets representanter vid en överenskommelse mellan Selebo och Åkers hdr och domprosten i Strängnäs angående betalningen av prostpenningen (RAp 19/1).
- 1446 är Lasse Nilsson i H faste vid häradstinget (RAp 18/1).
- 1534 är Jöns i H nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).

Hyvena

- 1233 *Jvinum* (DS 281), 1241–67 *Hidiner* (DS 835), 1310 *in Himinum* (DS 1696), 1331 *de Hidhinum* (DS 2825), 1427 *i Höfvenom* (RAp 5/1), 1454 *i Hywinom* (SkSp 13/12), 1544 *Hiuene* (SöH 1544:1), 1560 *Hemna* (SöH 1560:20) – 10 H, 7 c.
- SöH 1550 **1 skuj** 0:0:2:4 till Askare.
- 1550 **1 skuj** 0:1 till Östa.
- 1548 **2 bi** 0:6 + 0:3:2, 1555 **2 ky**.

2 fr, 1556 **2 aoe** 0:6:0:4 + 0:6:0:4, 1562 FoR **2 fr** 0:6:0:4 + 0:6:0:4 (Per Brahe).

Summa jt 1550 2:7:2:4.

- 1233 får Vårfruberga kloster biskopligt skyddsbrev på sitt innehav av gården H (se Helgarö, Helgarö sn) (DS 281).
- 1241–67 testamenterar Magnus Olofsson, Strängnäs-bisken Kols sven, sin gård (*mansio*) H till Vårfruberga kloster, där han väljer att begravas (DS 835, odat).
- 1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort 0:0:1 i H till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).
- 1331 byter Anund i H och hans hustru Gillög bort 0:0:11 i H till domprosten Nils i Strängnäs mot jord i Rönö hd (se DMS 2:2 s 246) (DS 2825).
- 1383 utfärdas fastebrev på ett jordskifte där Nils och hans hustru Ingrid i Söderårby byter bort 0:0:13 i H, med obyggd tomt, till Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo) mot 0:½ i Söderårby, 'en välbyggd gård i gott läge' i Strängnäs och ett stycke blått kläde från Pope- ringe (RAp 26/10).
- 1421 säljer Tord Petersson (tre sjöblad) och hans hustru Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) 0:6 i H och *Skumarum i Vansö sn till prebenda Johannes i Strängnäs domkyrka (RAp 6/10). Fastebrev utfärdas 1422 (RAp 20/10).
- 1427 har Nils Petersson bortbytt 0:0:6½ i H till ärkedjåknen i Skara Erik Birgersson (se Vålnäs, Fogdö sn) (RAp 5/1).
- 1454 är Nils i H faste vid häradstinget (SkSp 13/12).
- 1468 kungör biskop Hans att kanikgodset i H, beläget mellan skattejorden och Vansö kyrkas jord, i över 20 år tillhört honom och att husen därpå hörde till kanikgården; tvedräkt har uppstått mellan kaniken Jöns Larsson och kyrkvårdarna i Vansö, men biskopen beordrar dessa att rätta sig efter hans ord (RApp 17/10) – biskopen innehade som kanik prebenda Botvid 1433–53 (Collmar 1 s 88).
- 1488 befullmäktigar Lasse Johansson i H, svåger till Stockholmsborgaren Pelle Persson Reffuaklo, försäljningen av en trädgård i Stockholm ägd av Lasses (onämnde) brorson (StTb 2 s 309).

- 1493–1501 säljer Peter (Magnusson) Brahe, med sin hustru Öllegård Turessdotters (Svarte Skåning) samtycke, till biskop Kort i Strängnäs två gårdar i H som räntar en halv läst korn och 2:0 pn, en gård i Kumla, Härads sn, och två gårdar i Järna, Gryts sn, Daga hd (se DMS 2:4 s 82), med förbehållet att han eller hans arvingar ska kunna återköpa gårdarna (RAp ud SDHK 32862).
- 1534 är Erik i H nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).
- 1554 byter greve Per Brahe bort två gårdar i H, en i Hälleby, en i Mälby, en i Valla och en i Våtesta, denna sn, samt en gård i Kumla och en utjord i Skälby, Härads sn, till Gustav I mot två gårdar i Slumsta, Orkesta sn, och två gårdar i Ekeby, Frösunda sn, Seminghundra hd, Uppland (HH 13:1 s 9 f).
- 1561 dömer kungens höga nämnd de 1554 bortbytta gårdarna åter till Per Brahe (HH 13:1 s 9).

Hålbys

- 1374 *in Holby* (DS 8605) – övergiven bytomt 2,2 km sydöst om kyrkan (RAÄ 200).
- SöH 2 fr, 1562 FoR 0:6 + 0:6 (Johan Åkesson /Natt och Dag/).
- 1374 grundar Magnus Finvidsson (Magnus Marinasons ätt), med samtycke av sin halvbror Ragvald Magnusson (Håkan Tunasons ätt), sin hustru Margareta Knutsdotter (?Tre rosor, ÄSF 1 s 173) och sina övriga arvingar, som själägåva för sig och sina förfäder en prebenda till Petrus och Paulus i Strängnäs domkyrka, till vilken anslås 40:0 pn av intäkterna från 0:12 i H, 0:6 i Lagnö, denna sn, 0:6 i Helgarö, Helgarö sn och 1:0 i Alby, Vårdinge sn, Öknebo hd (se DMS 2:6 s 246); egendomarna och inkomsterna ska tillhöra utfärdaren under dennes livstid (DS 8605).
- 1381 överför Bo Jonsson (Grip) till ärkedjåknedommet vid domkyrkan jorden i H, Lagnö, Helgarö och Alby som Magnus Finvidsson och dennes hustru skänkt till en prebenda (RAp 16/9 SDHK 11898).
- 1413 överför Nils Bosson (Natt och Dag) till det nygrundade ärkediakonatet jorden i H, Lagnö, Helgarö och Alby som hustrun Ingeborg Ragvaldsdotters (Håkan Tunasons ätt) farbror Magnus Finvidsson skänkt till en prebenda (SD 1475).
- 1486 är Lars "Stiffwidzsson" i H faste vid häradstinget (RAp 14/11).

Hälleby

- 1346 *in Helleby* (DS 4082), 1409 *i Helleby* (SD 1083) – 10 H, 7 c.
- SöH 1544 **1 dky/pb** 1:1:2, 1548 **1 bi**, 1555 **1 ky** (1555 präst), 1556 **1 aoe** 1:1:2, 1562 **1 ky** (saknas 1560–61).
1 fr, 1556 **1 aoe** 0:6:1, 1562 FoR **1 fr** 0:6:1 (Per Brahe).
 Summa jt 1562 2:0.
- 1310, 1345, 1350, 1399, 1427, 1447, 1454 och 1494 se Hällby, Fogdö sn
- 1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson 0:0:16 i H till Strängnäs domkyrka (se Stenby, Strängnäs sn) (DS 4082).
- 1409 byter Mats Radh (?harv) och Nils Johansson (?hjorthorn) bort 0:6:1 i H till Nils Bosson (Natt och Dag) mot jord i Selebo hd (se DMS 2:6 s 48) (SD 1083).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:9:2 i H som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn, 1:0 pn och 2 pund mata (A 15 f 51).
- 1442 ställer Mats Ödgislesson (Lillie) 0:6:2 i H som säkerhet för en gåva av 0:6 i Aspö sn, Selebo hd (se DMS 2:6 s 48) till Vårfruberga kloster vid dotterns inträde; jorden i Aspö hade han köpt av Magnus Vildfang och dennes hustru Katarina Ingielsdotter, och jorden i H hade herr Ingiel Bosson skiftat med Magnus Vildfangs hustru Katarinas föräldrar Ingiel Johansson och Kristina, som köpebreven utvisar (RAp 15/6).
- 1457 säljer Ture Jönsson (Svarte Skåning) 0:6:1 i H till biskop Tomas anniversarium i Strängnäs domkyrka (RAp 9/6).
- 1554 byter Per Brahe bort en gård i H till Gustav I (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).
- 1561 får Per Brahe tillbaka gården (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).

Kinger

- 1331 *in Chingre*, *in Chingre* (DS 2889), 1332 *in Kingræ* (DS 2924), 1334 *de Kyngre* (DS 3026), 1375 *i Kinggre* (DS 8694), 1550 *Kyngår* (SöH 1550:7) – 10 H, 7 c.
- SöH **1 sk** 1:3:1:4, 1550 1:3:2 med uj 0:0:1:4 i Söderårby, 1552 1:1:1:4 samt uj, 1562 med sammanräknat jt 1:2.
 1544–62 **1 skuj** 0:1:2 (bebodd), 1548 **1 st**, 1549 **1 skuj** (bebodd).

1 pb (Helga lekamen) 0:4, 1544 **1 ky** (präst), 1548 **1 bi**, 1555 **1 ky** (1555 präst).

1548 **1 bi** 0:4, 1555 **1 ky**.

1 fr, 1562 FoR 0:4 (Mats Körning).

Summa jt 3:0:4.

- 1331 har prebenda Oppaby vid domkyrkan $\frac{1}{2}$ mark i *Ekeby och K samt prebenda Frölunda 10 örtugar $\frac{5}{2}$ penningar i K (DS 2889, Collmar 1 s 219).
- 1332 och 1334 gör Sigge, son till Johan i K, godsbyten i Fogdö sn (se Årby, Fogdö sn) (DS 2924, 3026).
- 1355 byter Olof Djäkn (pilstjärna) bort 0:0:0:4 i K till Vårfruberga kloster (se Bärby, Fogdö sn) (DS 5138, 5140).
- 1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:0:4 i K till Eskil Johansson (se Mälby) (DS 6002).
- 1366 är Staffan i K faste vid häradstinget (DS 7384).
- 1375 är Röd i K faste vid häradstinget (DS 8694).
- 1409 återfår Ingeborg Magnusdotter genom råfstetingsdom 0:0:14 i K som hennes måg Mikael Skräddare med orätt bortbytt till Vårfruberga kloster mot lika mycket jord i Trögd, Uppland (se DMS 1:9 s 210) (SD 1114).
- 1414 säljer Kort Zamow (okänt sigill) 0:0:5 i K till Karl Larsson (Björnlår) (se Söderårby) (SD 1991).
- 1417 byter Ingeborg Jonsdotter (okänt sigill) bort 0:3 i K till Karl Larsson mot 0:0:10 i Åsby; Karl har också erlagt 2:0 pn för Ingeborgs andel i stugan och källarhärbarget på K (SD 2359).
- 1424 är Karl i K och Bengt i K två av socknens representanter vid en överenskommelse om prostpenningen (se Rosöga, Härads sn) (RAp 20/2).
- 1425 ger Karl Larsson sin hustru Bengta Johansdotter morgongåva som är jord på okänd plats i Ytterselö sn, Selebo hd, jord i K, 0:0:2 i Åsby, jord i Söderårby, denna sn, samt jord i Viggeby, Fogdö sn (RAp 24/6, skadat).
- 1427 ger Birgitta Filipdotter (pilstjärna), sondotter till Olof Djäkn (1355, jfr SD 560) häradshövdingen fullmakt att i hennes namn uppbjuda och fastfara hennes överlåtelse av 0:0:11 $\frac{1}{2}$ i K och jord i Vreta till kaniken Timmo Gutow och prebendaten Ingevald (vid Helga Lekamens kor) i domkyrkan, då hon inte själv kan närvara (RAp

22/2 SDHK 20804). Två månader senare kungör hennes make Henning van der Ly tillsammans med Birgitta att de till Helga Lekamens kor i domkyrkan säljer $\frac{1}{2}$:0 i K; jorden var Birgittas fädernearv och hade varit pantsatt till Karl Larsson men inlösts av Henning (RAP 28/4). Fastebrev, som inte innefattar jorden i Vreta, utfärdas 1428, då jorden anges ha sålts till Helga Lekamens kor och omfatta 0:0:11 $\frac{1}{2}$ (RAP 12/10).

1428 skänker Klaus van der Lipen och hans hustru Ingrid Karlsdotter (Färla) en rad gods till en onämnd prebenda (Helga Lekamens) i Strängnäs domkyrka, häribland 0:0:11 $\frac{1}{2}$ i K (se DMS 2:1 s 212)⁷ (RAP 11/10).

1430 är Karl i K nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAP 8/5).

1442 är Jens i K faste vid häradstinget (RAP 29/5).

1457 ger Lasse Karlsson (Björnlår) 0:0:3 i K i morgongåva till Ingeborg Petersdotter (se Söderårby) (RAP 7/11).

1484 upptas 0:0:11 i K i Johan Ruskas förteckning över S:ta Annas prebendas gods och räntar 0:0:11 pn, 3 tön korn, 6 pund smör, 6 dagsverken och 6 lass ved (A 15 f 25v).

1486 är Anders i K faste vid häradstinget (RAP 14/11).

1496 skänker Karl Larsson (Björnlår) en rad gods i morgongåva till Märta Karlsdotter, häribland 0:4 $\frac{1}{2}$ i Söderårby och 0:3 i K (se Brottberga, Skerike sn, Norrbo hd, Västmanland) (RAP 8/6).

Lagnö

1289–1310 *in Lagnø* (DS 1759, odat) – övergiven bytomt 2,8 km sydsydöst om kyrkan (RAÄ 242).

SöH **2 våkl** 0:3:1 + 0:3:1 (saknas 1550–55).

2 fr, 1562 FoR 0:3:1 + 0:3:1 (Johan Åkesson /Natt och Dag/).

Summa jt 1562 1:5:1.

1289–1310 byter Nils Djäkn och hans hustru Ingegerd bort 0:0: $\frac{1}{2}$ i L till Vårfruberga kloster (se Lida, Fogdö sn) (DS 1759, odat).

1310 byter Finvid Magnusson (Magnus Marinasons ätt) bort 0:5 i L till sin bror Ingevald (se DMS 2:4 s 112) (DS 1762). – Bytet görs med villkoret att godset ska återgå

⁷ I Rasmus Ludvigssons excerpier av Strängnäs domkyrkas brev anges det handla om S:t Martins prebenda (B 31 s 45), och denna uppgift har flutit in i DMS 2:1, 2:4 och 2:6. Att det gäller Helga Lekamens prebenda framgår av att den första av brevens tre stipulerade mässor ska tillägnas Kristi lekamen, av prebendatens namn och av senare brev (Collmar 1 s 262).

- till Finvid om Ingevald dör före honom; Ingevald levde längre men var präst (ÄSF 1 s 172 f), och jorden tillföll Finvids son (se 1374).
- 1345 är Lars i L faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 3990).
- 1374 skänker Magnus Finvidsson (Magnus Marinasons ätt) 0:6 i L till prebenda Petrus och Paulus i Strängnäs domkyrka (se Hålby) (DS 8605).
- 1381 överför Bo Jonsson (Grip) till ärkedjäknedommet vid domkyrkan jorden i L som Magnus Finvidsson och dennes hustru skänkt till en prebenda (se Hålby) (RAp 16/9 SDHK 11898).
- 1413 överför Nils Bosson (Natt och Dag) den av Magnus Finvidsson 1374 skänkta jorden till ärkedjäknedommet (se Hålby) (SD 1475).
- 1424 skänker Tord Petersson (tre sjöblad) och hustrun Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) 0:7:1 i L till Vårfruberga kloster (se Elma) (RAp 6/12). 1446 kungör en frände att Ingrid skänkt 0:6:2 'i två gårdar' i E till klostret (se Elma) (RAp 29/8).
- 1427 är Jöns i L faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAp 5/1).
- 1436 säljer Tord Petersson och Ingrid Andersdotter 0:0:2 i L till ärkedjåknen (senare biskopen) i Strängnäs Sigge Ulfsson på S:t Andreas altares vägnar; jorden ligger intill ärkedjäknedomets jord i byn (RAp 2/2). Fastebrev utfärdas 1439 (RAp efter 19/5 SDHK 22750).
- 1446 är Gustav i L faste vid häradstinget (RAp 18/1).
- 1447 är Gustav i L upprepade gånger faste vid häradstinget (RAp 23/5 3 brev; RAp 6/6; RAp 13/6).
- 1457 kungör biskop Sigge att godsen L och Elma med annat gods som Tord Petersson och dennes hustru gav till Vårfruberga kloster för sin kost rätteligen tillhör klostret (RApp 31/3).
- 1457 dömer kung Kristian och rikets råd att två gårdar i Elma och två gårdar i L tillhör Vårfruberga kloster; egendomarna hade tidigare tilldömts Håkan Svensson Skraddare, borgare i Strängnäs, Kristian i Elma och Salve i "Bydingæ" (?Byringe, Länna sn) (RAp 10/8).
- 1462 erkänner Håkan Skraddare Vårfruberga klostrets rätt till Elma och L som Tord Petersson och Ingrid Andersdotter skänkt till klostret för sin kost; han anger sig vara

närmaste arvinge till godsen men utfäster sig att aldrig mer väcka talan i saken (RAp ud SDHK 27863).

1534 vittnar Olof Månsson i L vid häradstinget (BhSpp 27/1).

Mora

1310 *in Hedhymorum* (DS 1696), 1448 *i Morum* (RAp 28/5) – namnformen 1310 förklaras av terrängnamnet Heden norr om Mora, 10 H, 7 d.

SöH **2 ky** (1544 präst), 1548 **2 pb**, 1555 **2 ky** (1555 präst), 1560 0:4 + 0:4.

1548 **1 biuj** 0:2, 1560 **1 kyuj** 0:2.

1561 **1 kluj** (överstruken), 1562 **2 kluj**.

1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort 0:0:1 i M till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).

1448 är Ulf i M faste vid häradstinget (RAp 28/5).

1454 är Anders i M faste vid häradstinget (SkSp 13/12).

1465 skänker Erengisle Nilsson (Hammerstaätten), för sin syster Birgitta Nilsdotters själ, 0:0:4 i M till Vårfruberga kloster (RAp 10/3).

Mälby

1342 *in Mædhalby* (DS 3638), 1358 *in Medhelby* (DS 6002) – 10 H, 7 c.

SöH 1544 **1 fr**, 1556 **1 aoe** 0:5, 1562 FoR **1 fr** 0:5 (Per Brahe).

1342 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:10 i M till Eskil Petersson (saknar sigill) och hans hustru Cecilia mot jord i Färingö tingslag, Uppland (se DMS 1:7 s 187) (DS 3638).

1343 ger Hidolf Jonsson sin måg Eskil Petersson fullmakt att handla med 0:4:0:3 i M (GiBr s 102).

1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:6 i M, 0:0:4½ i *Skumarum, 0:0:2½ i Plångsta, 0:0:0:6 i Askare, 0:0:2 i Eneby, 0:0:1 i *Ekeby och 0:0:0:4 i Kingar, denna sn, till Eskil Johansson (okänt sigill) mot 0:0:6½ Bärby, 0:0:4 i Berga och 0:0:1 i Viggeby, Fogdö sn (DS 6002).

1554 byter Per Brahe bort en gård i M till Gustav I (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).

1561 får Per Brahe tillbaka gården (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).

*Moens

1240 (omkr) *Mæns* (VåKlJb f 58v, avskr).

1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 1 örtug 5 penningar i M i Vansö sn (VåKlJb f 58v).

Plångsta

1289–1310 *in Plangastum* (DS 1759, odat), 1423 *i Plangastom* (RAp 10/6), 1560 *Prangesta* (SöH 1560:20) – 10 H, 7 c.
 SöH 1550 (endast) **1 skuj** 0:3:1 till Askare.
1 fr (1562 Bror Eriksson /Buth/).

Plångsta är 1423 sätesgård för Nils Körning (växt) (RAp 10/6).

1289–1310 byter Nils Djäkn och hans hustru Ingegerd bort ½:0 i P till Vårfruberga kloster (se Lida, Fogdö sn) (DS 1759, odat).

1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort 0:0:10 i P till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).

1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:2½ i P till Eskil Johansson (se Mälby) (DS 6002).

1365 är Alle i P vidervaruman i Strängnäs (DS 7261).

1383 är Alle i P vidervaruman vid häradstinget (RAp 26/10).

***Prästgården**

1535 *Prestegårdhen* (GHj s 212), 1544 *Prestegorddhen* (SöH 1544:1), 1560 *Prästagårdh* (SöH 1560:20). Låg 1634 i Hälleby (LSA Roteby C3:204–205, jfr LSA Hälleby C91-14:1, 1763), men i SöH är den en egen enhet utan platsangivelse.

SöH 1544 **1 ky** (präst), 1548 **1 pb**, 1555 **1 ky** (präst).

Roteby

1323 *in Rotaby* (DS 2835), 1331 *in Rotæby* (DS 2841), 1394 *i Rotaby* (RAp 28/10) – 10 H, 7 c.

SöH **2 pb** (Petri), 1543 0:4 + okänt jt, 1548 **1 bi** 0:5:2, 1549 **2 bi** 0:5:2 + 0:5, 1555 **2 ky** (1555 präst) 0:5 + 0:5, 1560 **1 ky** 0:5, 1562 **3 ky** 0:5 + 0:5 + 0:5, 1569 **1 ky** 0:5.

1542 (endast) **1 våkl** 0:7. Möjligen identisk med en av de tre ky 1562.

1323 är Lars i R faste vid ett jordbyte i ?Strängnäs (DS 2385).

1331 säljer Ingevald (två liljor balkvis) i Väppeby, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd, Uppland, 0:0:½ i R till domprosten i Strängnäs Nils Magnusson (DS 2841).

1334 byter kaniken och sakristanen Lars i Strängnäs bort 0:0:0:10 i R till kaniken Magnus Jakobsson mot samma mängd jord i Solö, Fogdö sn (DS 3027).

1334 säljer Staffan Röriksson (Staffanssönernas ätt) ½:0 i R till sin släkting domprosten Nils i Strängnäs (DS 3085).

- 1346 testamenterar domprosten Nils Magnusson 0:11:1 i R till Strängnäs domkyrka (se Stenby, Strängnäs sn) (DS 4082).
- 1352 donerar biskop Sigmund i Strängnäs 0:0:2 i R till sakristanstatet vid domkyrkan (se Merlänna, Länna sn) (DS 4830).
- 1383 beslutar biskop Tord att de av biskop Sigmund skänkta 0:0:2 i R återgår till biskopsbordet (se Merlänna, Länna sn) (RAP 26/9).
- 1394 säljer Rembold Petersson (bjälke) 0:0:1 i R till syssломannen Nils Birgersson på Strängnäs domkyrkas vägnar (RAP 28/10).
- 1409 är Silvast i R nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1113–1116, 1122, 1124).
- 1421 ställer Tord Petersson (tre sjöblad) och hans hustru Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) jord i R som säkerhet för en försäljning av 0:6 i Hyvena och *Skumarum (RAP 6/10).
- 1424 skänker Tord Petersson och Ingrid Andersdotter 0:7 i R till Vårfruberga kloster (se Elma) (RAP 6/12).
- 1442 är Jens i R faste vid häradstinget (RAP 29/5).

Rundholm

- 1348 *Rønaholm* (DS 4375), 1387 *Rønøholm* (RAP 15/7), 1425 i *Rønaholm* (RAP 12/6), 1447 i *Rynaholm* (RAP 23/5) – 10 H, 7 c.

SöH 1543 **2 aoe** 1:0 + 1:0, 1554 **2 ky** (saknas 1560).

På Rundholm utfärdar 1348 Karl Ingebjörnsson (Ekeblad från Västerfärnebo) och hans hustru Katarina Fadersdotter (okänt sigill) ett salubrev (DS 4375). Karl Ingebjörnsson är 1366 belagd som häradshövding i Åker (DS 7384), och Rundholm kan därför ha varit makarnas sätesgård.

- 1387 intygas att den numera avlidne Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo) 1386 givit sin gård R till sin "fæste mø" jungfru Katarina Staffansdotter (Ulv) (RAP 15/7, Mattisson s 71 f).

- 1407 upplåter Bengt Larsson (Lars Björnssons ätt), gift med Katarina Staffansdotter, sin hustrus morgongåva R till Nils Bosson (Natt och Dag) (GiBr s 117).⁸

⁸ 1387 och 1407 års belägg har i DMS 1:1 s 137 felaktigt förts till Rönöholm, Edebo sn, Norra Roden; se Mattisson s 71 f.

- 1425 är Lasse i R faste vid häradstinget (RAp 12/6).
- 1440 är Johan Ingevaldsson i R skyldig Åke Jönsson (Svarte Skåning) en penningssumma som Anders Smed, Olof Andersson och Herman i Eneby gått i borgen för och som de på lagmansting vid Vansö kyrka döms att erlægga; vidare hade Johan Ingevaldsson 'onödd och oträngd' farit bort från godset utan att någon ny åbo hade kommit, och Åke hade frågat om Johan ville sitta kvar men fått nekande svar, varför Johan nu enligt landslagen döms att erlægga ett års avrad (RApp 1/11).
- 1447 är Bengt i R vidervaruman vid häradstinget (RAp 23/5, 3 brev).
- 1494 är Peter Larsson i R nämndeman på lagmansting vid Härads kyrka (BhSp 23/11).
- 1517 är Anders i R nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).
- 1541 har Olof Persson (Örnfot i Västergötland) skänkt två gårdar i R till Gustav I; varje gårds avrad är 1:0 pn, 3 pund korn, 1 pund smör, 1 pund fläsk, 1 får, 1 höna, 20 ägg och 6 dagsverken (AoE 22:4 f 4, 22:6 s 173).
- 1550 har aoe-hemmanen sammanlagt 7 punds utsäde och äng till 140 lass hö (SöH 1550:5).

Sanda

- 1240 (omkr) *Sander* (VÅKlJb f 58v, avskr), 1310 *in Sandum* (DS 1696), 1358 *af Sandum* (DS 5941) – vid stranden sydväst om nuvarande Sanda, 10 H, 7 d – nu i Aspö sn.
- SöH 1542–62 **2 våkl** 0:4:1:4 + 0:4:1:4 (saknas 1550–55).
- Peter i Sanda (?tre sjöblad) är belagd 1358–98, till en början som faste eller nämndeman men från 1381 som frälseman (DS 5941, 6129, 8694, RAp 1381 5/6, StrLBp 1382 11/3 SDHK 12137, RAp 1383 29/6 med otydligt sigill, 1384 3/3, 1398 12/6); hans hustru Märta skriver sig till S i sitt testamente 1359 men saknar sigill (DS 6129). Sonen Tord Petersson (tre sjöblad) bor istället på sin hustrus gård Elma.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 4½ örtugar i S (VÅKlJb f 58v).
- 1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort 0:0:2:5½ i S till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).
- 1316 ställer Margareta Bengtsdotter (adorantsigill), änka efter *dominus* Knut Eriksson, sin gård S som säkerhet för sina testamentsgävor till predikarbröderna i Strängnäs

och en rad andra mottagare (se Helgesta, Eskilstuna sn, Österrekarne) (?DS 2075).

1331 har prebenda Oppaby vid domkyrkan 2 örtugar i S (DS 2889).

1337 är Ulf i S faste vid ett jordköp i Strängnäs (DS 3325).

1359 testamenterar Märta i S (saknar sigill) jord, penningar och smycken till en rad kyrkliga institutioner; häribland Vårfruberga kloster där hon vill begravas; en av testamentsexekutorerna är hennes make Peter (DS 6129).

1375 får Peter i S fastebrev på jordköp i Fogdö sn (se *Ske-darne, Fogdö sn) (DS 8694).

1416 byter Tord Petersson (tre sjöblad) bort 0:0:1 i S "i Tordz aker" till Ingemar i Berga, Fogdö sn (se Åsby, Helgarö sn) (SD 2297).

1421 skänker Tord Petersson och hans hustru Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) som själagåva för sina föräldrar, barn och efterkommande 0:5 i S till Vårfruberga kloster (RAp 8/9 SDHK 19708).

1424 upprepas Tord Peterssons och Ingrid Andersdotters gåva av 0:5 (se Elma) (RAp 6/12).

1445 säljer Elin Petersdotter, syster till Tord Petersson, med sin dotter Katarinas make Johan Stars samtycke, 0:5 'i Sandum norra landslotten' till Erland Kagge (RAp 22-27/3 SDHK 24719). Fastebrev utfärdas 1446 (RAp 18/1).

1471 säljer Erland Kagge 0:5 i S till Vårfruberga kloster (RAp 21/12).

1551 har Peter i S gård och tomt i Strängnäs (SöH 1551:9).

*Skumarum

1310 *in Skumarum* (DS 1696), 1358 *in Skumarum* (DS 6002 or), 1421 *i ... Skumarom* (RAp 6/10) – låg 300 m nordost om Hyvena, 10 H, 7 c (*Skommarjorden* i LMA Hyvena 04-VAN-72, 1816).

1310 byter Margareta Eriksdotter (örnsparre), änka efter Anders Eskilsson (Lejonlilja), bort 0:0:1 i S till Vårfruberga kloster (se Husby) (DS 1696).

1358 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:4½ i S till Eskil Johansson (se Mälby) (DS 6002).

1421 säljer Tord Petersson (tre sjöblad) och hans hustru Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) 0:6 i Hyvena och S till S:t Johannes prebenda i Strängnäs domkyrka (RAp 6/10, fastebrev RAp 1422 20/10).

***Skälby**

- 1416 i *Skælby* (SD 2297) – låg invid Elma (*Skelby* i flera marknamn kring byn i LSA Elma C3:196-197, 1641).
- 1416 byter Ingemar i Berga, Fogdö sn, bort 0:2 i S i Vansö sn till Tord Petersson (tre sjöblad) (se Åsby, Helgarö sn) (SD 2297).
- 1424 testamenterar Tord Petersson och hans hustru Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) 0:0:8 i S i Vansö sn till Vårfruberga kloster (se Elma) (RAp 6/12).

Söderårby

- 1240 (omkr) *Arby*, in *Arby* (VÅKlJb f 58v, avskr), 1365 i *Aarby* (?DS 7261), 1383 i *Arby* (RAp 26/10), 1427 i *Arby* (RAp 5/1) – 10 H, 7 c.
- SöH 1550 **1 skuj** 0:0:1:4 till Kinger.
1555 **1 kyuj** 0:1:1.
1 fr (1562 Mats Körning).
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 2 örtugar samt 4 örtugar i Årby (VÅKlJb f 58v) – den ena uppgiften gäller möjligen Brännårby.
- 1365 är Tyrgils i S vidervaruman i Strängnäs (DS 7261). Kan även avse Årby, Fogdö sn.
- 1365 är Inge i S vidervaruman i Strängnäs (DS 7261) och 1366 faste vid häradstinget (DS 7384). Kan även avse Årby, Fogdö sn.
- 1383 byter Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo) bort 0:½ i S till Nils och hans hustru Ingrid i Å (se Hyvena) (RAp 26/10).
- 1414 säljer Kort Zamow till Karl Larsson (Björnlår) jord han ärvt efter sin bror Klaus Zamow, nämligen 0:0:19 i S och i Åsby, 0:0:5 i Kinger, denna sn, och jord i Vålnäs, Fogdö sn (SD 1991).
- 1422 är Halvdan i S faste vid häradstinget (RAp 20/10). Kan även avse Årby, Fogdö sn.
- 1424 är Halvdan i S en av häradets representanter vid en uppgörelse om prostpenningen (RApp 19/1 SDHK 20194). Kan även avse Årby, Fogdö sn.
- 1425 ger Karl Larsson (Björnlår) sin hustru Bengta Johansdotter jord i S i morgongåva (se Kinger) (RAp 24/6).
- 1426 säljer Kristina Röriksdotter (Bonde) ½:0 i S till Kristiern Nilsson (Vasa) (se Husby, Jäders sn, Österrekarne hd) (RAp 28/6 SDHK 20712).
- 1427 har Nils Petersson bytt bort 0:0:4½ i S till ärkedjåknen i Skara Erik Birgersson (se Vålnäs, Fogdö sn) (RAp 5/1).

- 1447 är Olof i S faste vid häradstinget (RAp 13/6). Kan även avse Å, Fogdö sn.
- 1457 ger Lasse Karlsson (Björnlår) i morgongåva till Ingeborg Petersdotter 0:4½ i S, 0:0:10 i Åsby, 0:0:3 i Kinger, denna sn, 0:0:9 i Brottberga, Skerike sn, Norrbo hd, och ½:0 i Vallby, Skedvi sn, Snevringe hd, Västmanland (RAp 7/11).
- 1496 skänker Karl Larsson (Björnlår) en rad gods i morgongåva till Märta Karlsdotter, härilbänd 0:4½ i S och 0:3 i Kinger (se Brottberga, Skerike sn, Norrbo hd, Västmanland) (RAp 8/6).

Valla

- 1240 (omkr) *Wallum* (VÅKlJb f 58v, avskr), 1496 *in Valla* (RAp 10/9) – 10 H, 7 c.
- SöH 1562 **1 kyuj** 0:2:2.
1 fr, 1556 **1 aoe** 0:4:1:4, 1562 FoR **1 fr** 0:3:2:4 (Per Brahe).
 Summa jt 1562 0:6:1:4.
- 1240 (omkr) har Vårfruberga kloster 5 örtugar i V (VÅKlJb f 58v).
- 1310 se V, Fogdö sn.
- 1365 är Jens i V vidervaruman i Strängnäs (DS 7261) och 1366 faste vid häradstinget (DS 7384). Kan även avse V i Fogdö eller Åkers snr.
- 1437 och 1442 är Ragvald i V faste vid häradstinget (RAp efter 19/5 SDHK 22750, RAp 29/5). Kan även avse V i Fogdö eller Åkers snr.
- 1446 är Ulf i V faste vid häradstinget (RAp 18/1). Kan även avse V i Fogdö eller Åkers snr.
- 1496 har biskop Kort i Strängnäs köpt 0:0:11 i V av Henrik Turesson (Svarte Skåning) och anslår nu jorden till S:t Eriks prebenda i domkyrkan (RAp 10/9).
- 1554 byter Per Brahe bort en gård i V till Gustav I (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).
- 1561 får Per Brahe tillbaka gården (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).

***Vreta**

- 1427 *Wreta* (RAp 22/2 SDHK 20804), 1484 *som kallas Wretha* (A 15 f 25v).
- 1427 säljer Henning van der Ly och hans hustru Birgitta Filipdotter (pilstjärna) allt sitt gods i V, 0:0:8, till kaniken Timmo Gutow i Strängnäs (RAp 22/2 SDHK 20804).

Samma dag ger Birgitta fullmakt till häradshövdingen att uppbjuda och fastfara hennes överlåtelse av jord i Kinger och 0:0:8 i V till kaniken Timmo och prebendaten Ingevald (vid Helga Lekamens kor) i domkyrkan (se även Kinger) (RAp 22/2 SDHK 20805).

- 1484 upptas en äng V i Johan Ruskas förteckning över S:ta Annas prebendas gods; ängen ska kaniken själv anlägga en trädgård i (A 15 f 25v).

Vältesta, Övre 1345 *in Welltasum* (DS 3990), 1350 *de Veltestum* (DS 4540), 1413 *i Wæltistom* (SD 1743), 1439 *i Westra Welltastom* (RAp 7/1) – 10 H, 7 c.

SöH **1 pd** (Helga lekamen), 1548 **1 bi** 0:6:2, 1555 **1 ky** (1555 präst) (saknas 1550).

1550 **1 bi** 0:5:2, 1556 **1 aoe**, 1562 **1 ky**.

1 fr, 1548 **2 fr**, 1555 **1 fr**, 1562 FoR 0:5:2, 1562 **2 fr** (AF 2 s 339 not 37) (Per Brahe 1).

Summa jt 2:2.

Frälsemannen Ragvald (okänt sigill) i Vältesta är belagd 1382 (StrLBp 11/3 SDHK 12137). 1398 skriver sig Lars Holmgersson (delad sköld, nedre fältet kluvet) med hustrun Bothild Olofsdotter (tre björnamar) till V (RAp 17/6), och 1423 omtalas Bothild som bosatt här före sin död (RApp 7/6, RAp 7/10, se DMS 2:6 s 173).

1345 är Lars i V faste då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 3990).

1350 är Lars i V vittne då Vårfruberga kloster gör ett godsbyte (DS 4540).

1364 fastfars att Ulf i Bullsta, Grödinge sn, Svartlösa hd, bortbytt 0:0:11 i V till Lars Holmgersson mot jord i Öknebo hd (se DMS 2:6 s 271) (DS 7037).

1413 döms vid räfsteting i Strängnäs att Anund i Ånsta (bomärkessigill, se DMS 2:6 s 242) ska återfå 0:0:13 i V *oppa Fodhø liggjande* som hans hustru Märtas syster Bothild pantsatt till Klaus Zamow; Olof Ragvaldsson (Lindöätten) hävdade på sin syster Märta Ragvaldssdotters vägnar att Klaus givit jorden till Märta i morgongåva, men nämnden hade funnit att Klaus inte hade rätt att ge bort jorden eftersom den var hans pant och att varken Klaus Zamow eller Olof Ragvaldsson hade någon rätt till den,

och då Anund på tinget hade erlagt lånesumman tilldöms han jorden (SD 1743).

- 1414 vädjar Kort Zamow att hans bror Klaus Zamows änka Märta, herr Ragvald Filipssons (Lindöätten) dotter, måtte få behålla de gods i Selebo hd och i V som Klaus lämnat i pant hos henne för sin morgongåva; Algot Magnusson (Sture) hade olagligen lagt beslag på godsen (se DMS 2:6 s 94) (SD 1985).
- 1428 är Ragvald i V faste vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev).
- 1438 byter Erik Johansson i Sund (saknar sigill, se dock nedan), Vårdinge sn, Öknebo hd, till prebendaten Ingevald Eskilsson vid Helga Lekamens prebenda i Strängnäs domkyrka bort 0:0:10 i V vid herr Ingevalds åker mot lika mycket jord i Öknebo hd (se DMS 2:6 s 249) och därtill 4 alnar kläde och till Eriks hustru en liten guldring (RAp 27/10, 2 brev). 1443 förnyas bytet, varvid Erik (nu med bomärkessigill) erhåller 12:0 pn för husen i V (RAp 22/7).
- 1439 intygas att Gilikin Håkansson (hjorthorn) för sin och sin hustru Märta Ragvaldsdotters själ testamenterat ½:0 i Västra V till Helga Lekamens altare i Strängnäs domkyrka (RAp 7/1; även RApp 2/10) – Gilikin dog senast 1432 (PHT 1930 s 22 n 1).
- 1481 säljer Stockholmsborgaren Anders Olsson (okänt sigill) med sin hustru Elenas och flera fränders samtycke 0:0:2 mitt i byn med hus, tomt och alla tillägor till Filip Olsson (två hjärtan, ÄSF 1 s 142) i Strängnäs (BhSp 3/5).
- 1554 byter Per Brahe bort en gård i V till Gustav I (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).
- 1561 får Per Brahe tillbaka gården (se Hyvena) (HH 13:1 s 9 f).

Ympartorp

- 1424 *Impara thorp* (RAp 6/12) – 10 H, 8 c.
- 1424 ska torpet Y anslås till underhåll för makarna Tord Petersson (tre sjöblad) och Ingrid Andersdotter (balk belagd med två sparrar) då de bosätter sig i Vårfruberga kloster (se detta) (RAp 6/12).

Åsby

- 1337 *in Asby* (DS 3270), 1398 *i Aasby* (RAp 17/6) – 10 H, 7 c.
 SöH 1544–51 **1 skuj** 0:1:1 (bebodd), 1548 **1 st**, 1549 **1 skuj** (bebodd).
 1555 **1 ky** 0:4:0:4.
 1569 **2 ky** 0:5 + 0:5.
 1548–50 **1 pb**. Möjligen omvandlad till 2 ky (ovan).
 1548–52 **1 biuj** 0:2:2:4. Möjligen uppgått i 2 ky (ovan).
1 våkl 0:3:1 (saknas 1554–55).
 1337 byter Johan Ebbesson bort 0:1:0:2 i Å till Vårfruberga kloster (se Rällinge, Helgarö sn) (DS 3270).
 1350, 1383, 1409, 1427, 1430, 1440 och 1517 se Å, Helgarö sn.
 1398 skänker Lars Holmgersson (delad sköld, nedre fältet kluvet) och hustrun Bothild Olofsdotter (tre björnramar) i Vältesta, för sina, sina föräldrars och barns själar, 0:0:5½ i Å till Helgakorsprebendan i Strängnäs domkyrka (RAp 17/6).
 1413 uppges att Margareta Birgersdotter (Sparre av Hjulsta och Ångsö) och hennes make Bengt Svarte tidigare har skänkt 0:0:4½ i Å till Heliga Korsets och heliga Birgittas altare i Strängnäs domkyrka (se DMS 2:4 s 65) (SD 1796).
 1414 säljer Kort Zamow jord i Å till Karl Larsson (Björnlår) (se Söderårby) (SD 1991).
 1417 byter Karl Larsson bort 0:0:10 i Å till Ingeborg Jonsdotter (okänt sigill) mot 0:3 i Kinger (SD 2359).
 1424 säljer Tord Petersson (tre sjöblad) 0:0:1 i Å till Karl Larsson (RAp 27/2).
 1425 ger Karl Larsson sin hustru Bengta Johansdotter 0:0:2 i Å (se Kinger) (RAp 24/6).
 1457 ger Lasse Karlsson (Björnlår) 0:0:10 i Å i morgongåva till Ingeborg Petersdotter (se Söderårby) (RAp 7/11).
 1480 skänker Lasse Karlsson 0:0:10 i Å som räntar 14 spann korn och 0:0:10 pn till Vårfruberga kloster som ingift för sin 'brorsdotter' (rätteligen kusin, ÄSF 1 s 18 f) Katarina Ragvaldsdotter (B 31 s 318).

Östa

- 1342 *de Ødistum* (DS 3638), 1422 *i Ødhastom* (RAp 20/10), 1426 *i Bonde Ödenista* (RAp 28/6 SDHK 20712), 1544 *Brende Ödesta* (SöH 1544:1; avser frälsegården) – 10 H, 7 c. Se även Hovgården.

SöH **1 sk** 1:0:0:4, 1550–62 0:4:1 med skuj 0:1:1:4 i Eneby, skuj 0:1 i Hyvena, skuj 0:0:2 i Brännårby samt skuj 0:0:1 i Rosöga, Härads sn (summa jt 0:7:1:4), 1569 0:7:2:4.

1544 **1 st** 0:5:1:4, 1548 **1 sk** 0:5.

1 fr, 1552 **1 bi** 0:4, 1555 **1 fr**, 1562 FoR 0:3 (Gabriel Kristersson /Oxenstierna/).

Summa jt omkr 1550 1:5:1.

Östa är sätesgård för Peter Jönsson (okänt sigill) 1430 (RAp 3/7).

1342 är Johannes i Ö faste då Vårfruberga kloster gör ett jordbyte (DS 3638).

1345 är Sigvid i Ö faste då Vårfruberga kloster gör ett jordbyte (DS 3990).

1366 är Birger i Ö faste vid häradstinget (DS 7384).

1399 är Birger i Ö nämndeman på räfsteting i Strängnäs (RAp 4/7).

1405 är Birger i Ö och Staffan i Ö i N nämndemän vid häradstinget (SD 534).

1422 är Härlog i Ö faste vid häradstinget (RAp 20/10).

1424 är Bengt i Ö en av socknens representanter vid en överenskommelse om prostpenningen (se Rosöga, Härads sn) (RAp 20/2).

1426 säljer Kristina Röriksdotter (Bonde) 0:3 i Ö till Kristiern Nilsson (Vasa) (se Husby, Jäders sn, Österrekarne hd) (RAp 28/6 SDHK 20712).

1449 görs arvskifte efter Kristiern Nilsson, varvid på Nils Kristiernssons (Vasa) lott faller bl a 0:3 i Ö som räntar 2 pund korn och 0:3 pn (ShSp 28/3).

1470 skänker Katarina Johansdotter i Ö (saknar sigill) jord i Strängnäs sn till predikarbröderna i Strängnäs (se Märinge, Strängnäs sn) (RAp 2/2).

Åkers socken

1280 *in parochia Akir* (DS 705).

1366 *i Akyr sokn* (DS 7340).

1370 *i Akerbo sokn* (DS 8072, avskr).

Omfattning: Socknen var under medeltiden och 1500-talet mindre än 1950, då Ärja sn uppgick i Åkers sn 1845 (se DMS 2:6 s 152).

Sockenkarta från 1717: LSA Länna sn C50-1:1.

Kyrka: Åkers kyrka är en vitputsad tvåskeppig kyrka av tre travéers längd. Nord- och västmuren i den äldsta kyrkans långhus är bevarade i norra skeppet. Denna romanska kyrka tillbyggdes tidigt med ett västtorn. På 1300-talet ersattes det ursprungliga koret med ett nytt av samma bredd som långhuset. Putsspår visar att koret, men inte långhuset, hade ett trätunnvalv. På 1400-talet tillbyggdes en välvd sakristia i norr och ett vapenhus i söder. Omkring 1500 gjordes en stor utbyggnad där vapenhuset förlängdes åt öster så att kyrkan blev tvåskeppig. Samtidigt byggdes ett nytt vapenhus söder om det gamla.

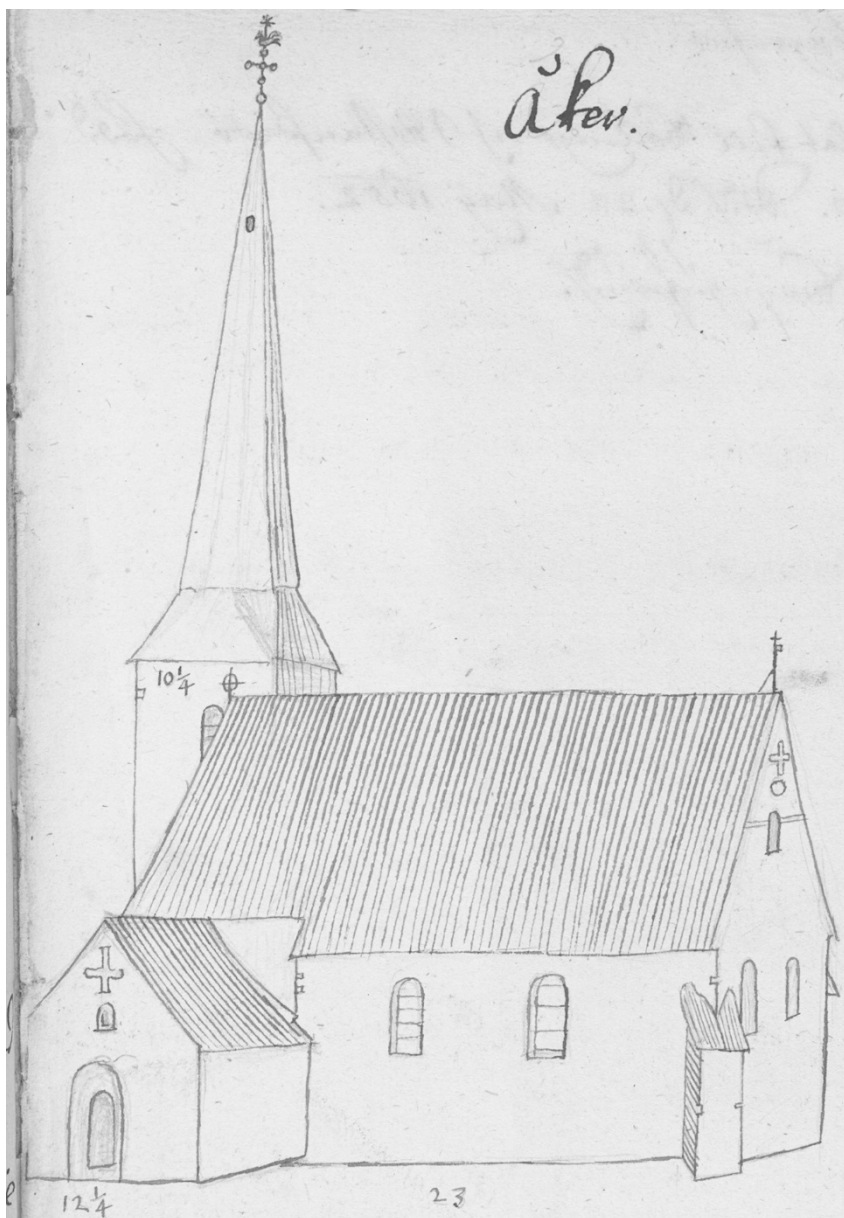
I tornbågen finns kalkmålningar från mitten av 1400-talet av profeter med språkband. På nordväggen finns spår av kalkmålningar från andra hälften av 1400-talet. Dopfunten är från omkring 1200. Ett altarskåp från 1474, delvis nytillverkat, visar Maria flankerad av Petrus och Paulus. Övriga träskulpturer är en Anna själv tredje från 1400-talets andra hälft och ett triumfkrucifix från 1500-talets början. En mässhake har ett återanvänt senmedeltida broderat kors. Sakristians järndörr är senmedeltida.

Kyrkogårdens senmedeltida stigluckor har spår som kan betyda att bogårdsmuren var 3 m hög. (SöKy 66.)

1466 utlovar tre biskopar avlat för den som besöker kyrkan (B 15 f 370).

Kyrkby saknas.

Runstenar: Sö 329 kyrkan (fragment), 331 Skämby, 332 Skämby, 382 kyrkan (försvunnen).

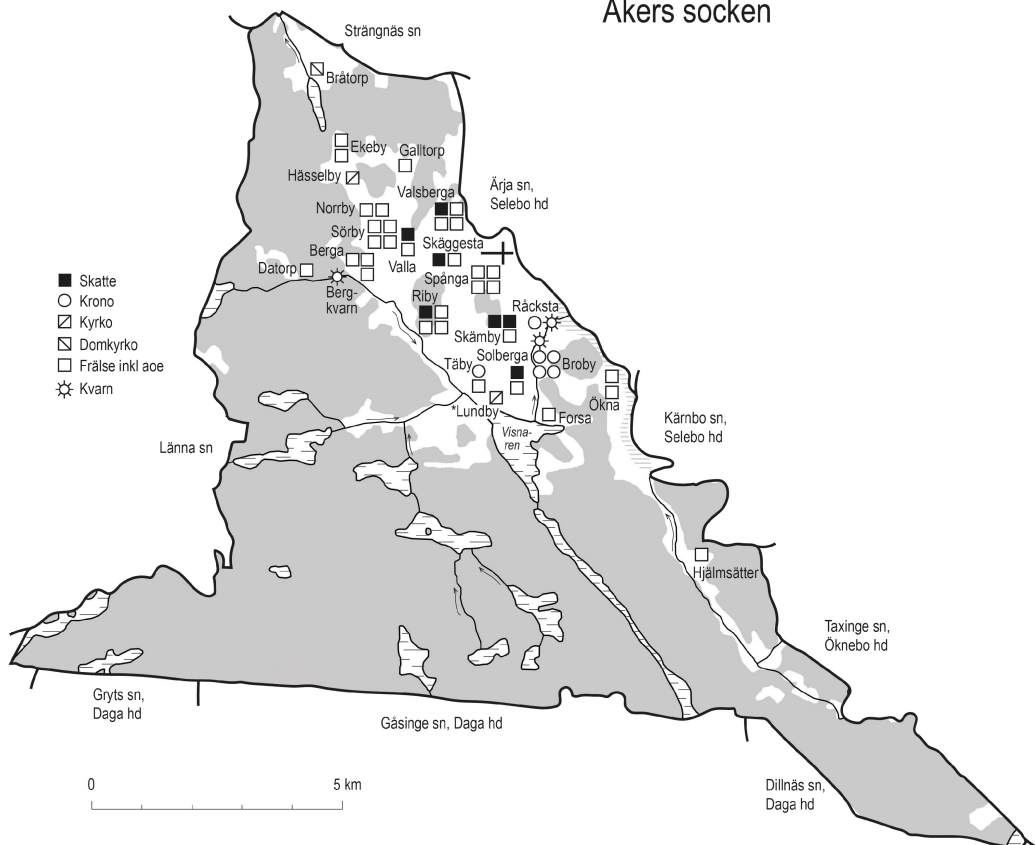

Åkers kyrka, teckning ur Johan Peringskiölds *Monumenter i Södermanland* 1684. Foto KB.

Antal jordeboksenheter enligt SöH 1542/44 (1559/60)

	sk	skuj	kr	ky	bi	aoe	aoet	fr	frt
Berga	--	--	--	--	--	3 (0)	1 (0)	--	--
Bergkvarn	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Broby	--	--	3 (3)	--	--	--	--	--	--
Broby kvarn	--	--	1 (1)	--	--	--	--	--	--
Bråtorp	--	--	--	0 (1)	1 (0)	--	--	--	--
Ekeby	--	--	--	--	--	2 (2)	--	--	--
Forsa	--	--	--	--	--	1 (0)	--	--	--
Galltorp	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Hjälmsätter	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)	--
Hässelby	--	--	--	1 (0)	--	0 (1)	--	--	--
Lundby	--	2 (2)	--	1 (0)	--	0 (1)	--	--	--
Norrby	--	1 (1)	--	--	--	2 (2)	--	--	--
*Palnetorp	--	--	--	--	--	--	--	--	0 (1)
Riby	1 (1)	0 (1)	--	--	--	3 (3)	--	--	--
Räcksta	--	--	2 (2)	--	--	--	--	--	--
Skäggesta	1 (1)	--	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Skämby	2 (2)	--	--	1 (0)	--	0 (1)	--	--	--
Solberga	1 (1)	1 (0)	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Spånga	--	--	--	--	--	4 (4)	--	--	--
Sörby	--	--	--	--	--	--	--	4 (4)	--
Täby	--	--	1 (1)	--	--	--	--	1 (1)	--
Valla	1 (1)	--	--	--	--	--	--	1 (1)	--
Valsberga	1 (1)	0 (1)	--	--	--	2 (2)	--	--	--
Åkerby	--	0 (1)	--	--	--	--	--	--	--
Ökna	--	--	--	--	--	2 (0)	--	--	--
SUMMA	7 (7)	4 (6)	7 (7)	3 (1)	1 (0)	22 (19)	1 (0)	7 (7)	1 (2)

Åkers socken

Åkers socken i mitten av 1500-talet.

***Algotstorp**1531 *Algotz torp* (K 1 f 68v).SöH 1543–50 **1 aoet** (1543 onämnt, under Berga), 1550 till Berga.

1531 se Berga.

Berga1370 *i Biergha* (DS 8073), 1379 *i Berghom* (DS 9933, avskr), 1560 *Storeberga* (SöH 1560:20 tl) – 10 H, 4 e.SöH 1543–56 **3 aoe** 0:6:2 + 0:6:2 + 0:6:2 med 6 notvarp i Myssjaren (1545 0:5:2 + 0:5:2 + 0:5:2), 1550 med hälften av Myssjaren och 6 notvarp i Lännsjön.1543 (endast) **1 aoet** "för samma ränta" (avser *Algotstorp).

Berga är sätesgård för väpnaren Lasse Jönsson (?tre sjöblad i trepass) 1452–1485 (RAp 1452 3/6, JNJb 1603 p 90–93, 96 f).

Berga rättardöme omfattar 1531 aoe-hemmanen i Åkers sn (K 1 f 68v).

1358, 1375, 1383, 1405, 1419, 1422, 1447, 1471 och 1534 se B, Fogdö sn.

1370 byter Nils Kettilsson (Vasa) bort 0:11½ i B till kung Albrekt (se DMS 1:5 s 92) (DS 8072 f).

1379 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:11½ i B med två kvarnar, ålfiske och torpställe, och 0:0:7½ i *Skarpatuna till Rembold Petersson (bjälke) och hans hustru Cecilia Knutsdotter mot Cecilias fadernearv 0:0:14:5 i Näsby (senare Gripsholm), 0:4½ i *Tryggesta och 0:0:9½ i Läggesta, Kärnbo sn, Selebo hd, samt 0:0:2:2 i *Thrat-harna sætir, denna sn (se DMS 2:6 s 61) (DS 9933, fastebrev 1380 DS 10266).

1392 byter Birger i Valsberga bort 0:1 så när som på 0:0:0:2½ i B till Rembold Petersson (se Valsberga) (LSBp 30/4).

1471 byter, enligt Erik XIV:s höga nämnd, Knut Link (Rembold Peterssons sondotterson, PHT 1934 s 49) bort Berga, Bergkvarn, Berga ålfiske och torpet Datorp till Sten Sture (HH 13:1 s 12).

1480 byter väpnaren Knut Link, kyrkoherde i Bettna, till Sten Sture bort sitt modernearv gården B med en kvarn, som ligger för 0:8 och räntar 8 tunnor korn, 8 pund mjöl, 8 pund ål och 6 pund matasmör; under gården ligger torpen Datorp och *Nyby som räntar 1:0 pn vardera. Knut erhåller tre gårdar i Hällby, Torshälla sn, Västerrekarne, som räntar en läst korn och 2:0 pn samt två gårdar i Åsby, Jäders sn, Österrekarne, som räntar ½ läst korn, 1:0 pn och 20 mark mata, och dessutom erhåller han 100 mark örtugar. (RAp 4/10.)

1481 förnyar Knut Link, hans syster Ingeborg Markvardsdotter och Valborg, Sture Brands hustru, 1480 års byte, med de skillnaderna att de dessutom erhåller en (onämnd) gård i Hammarby sn, Österrekarne, som räntar 1½ läst korn, avradspenningar och mata samt att även Sten Stures hustru Ingeborg Åkesdotter (Tott) nämns (RAp 21/10; PHT 1934 s 49).

1502 skänker Sten Sture och Ingeborg Åkesdotter till Mariefreds kloster B gård och den underliggande kvarnen samt Ramsö, Kärnbo sn, Selebo hd och Härnö, Taxinge sn, Öknebo hd (se DMS 2:6 s 70, 202) (RAp 9/2).

1531 har Gustav I tre gårdar om sammanlagt 0:20 som räntar 4:0 pn, 1 läst korn, 2 pund 5 mark smör och 3 pund fläsk; till byn ligger *Algotstorp "för same rento" samt hälften i sjön Myssjaren och 6 notvarp i Länнасjön. Gården B med torpet Datorp, kvarnen (Bergkvarn) och ålfisket hade herr Sten köpt av Knut Link. (K 1 f 68 v, AoE 22:1 s 39, 22:6 s 174.)

Bergkvarn

1530 *Quernabergs quern* (HH 11 s 70), 1540 *Berga qvarn* (AL 3 s 156 not 1), 1569 *Quarnaberga* (SöH 1569:10) – 10 H, 4 e – även en gård vid Broby, 4 km åt sydöst, kallas i senare källor Kvarnberga.

SöH 1 **aoekvarn**, 1569 1 **kr** 0:6 (saknas 1550).

1 **aoeålfiske**.

1379, 1471 och 1480–81 se Berga.

1530 räntar kronans kvarn 17 pund mjöl och 1 fet galt (HH 11 s 70).

1531 har Gustav I en kvarn med 3 par stenar vid Berga som räntar 1 läst rågmjöl samt ett ålfiske vid kvarnen som räntar 13 pund ål (se Berga) (K 1 f 68, AoE 22:6 s 174, även AoE 22:1 s 39).

1540 upptas Berga kvarn i kronans länsregister (AL 3 s 156 not 1).

Broby

1437 *i Bby*, kan även avse Bärby, Fogdö sn (?RAp efter 19/5 SDHK 22750), 1544 *Broby* (SöH 1544:1) – övergiven bytomt 1,9 km sydsydöst om kyrkan (RAÅ 304:1).

SöH 1 **kr** 0:6 (saknas 1548–49, tas 1560–61 upp som Broby kvarn).

1544–62 2 **kr** 0:3 + 0:3 (1560–61 1 **kr** 0:3 + 1 **kr** Broby kvarn 0:3).

1549–52 1 **kr** 0:7 med uj 0:1:2 i Lundby.

Summa jt 1550 2:3.

1437 är Peter Eriksson i B faste vid häradstinget (?RAp efter 19/5 SDHK 22750). Kan avse Bärby, Fogdö sn.

***Broby kvarn** 1530 *Broby quern* (HH 11 s 70) 1540 *Broby quarner* (AL 3 s 155), 1558 *Broby qvarn* (AL 3 s 204) – säkerligen i Råcksta å invid Broby.

SöH 1544–62 **1 krkvarn**.

1530 räntar kronans kvarn 4:0 pn, 20 pund råg- och kornmjöl, 1 pund vetemjöl och 1 gödd galt (HH 11 s 70).

1540–54 upptas B kvarn i kronans länsregister (AL 3 s 155 not 2, s 184).

1558 upptas B kvarn med 4 par stenar under Strängnäs stad i kronans länsregister (AL 3 s 204).

Bråtorp

1366 *Bradthorp* (DS 7301), 1418 i *Brotorpe*, *Brotorp*, *Bratorph* (SD 2531), 1447 i *Brathorpe* (RAp 13/6), 1543 *Bredetorp* (SöH 1543:2) – 10 H, 5 e.

SöH 1543 **1 bi** 0:4, 1555 **1 ky** 0:4.

Brådetorps rättardöme omfattar 1549 10 biskopslandbor: Bråtorp, denna sn, Merlännan (3) och Norrlännan (3), Länna sn, Hugelsta, Eskilstuna sn, Österrekarne samt Mora och Näs, Dunkers sn, Villåttingen (SöH 1549:5).

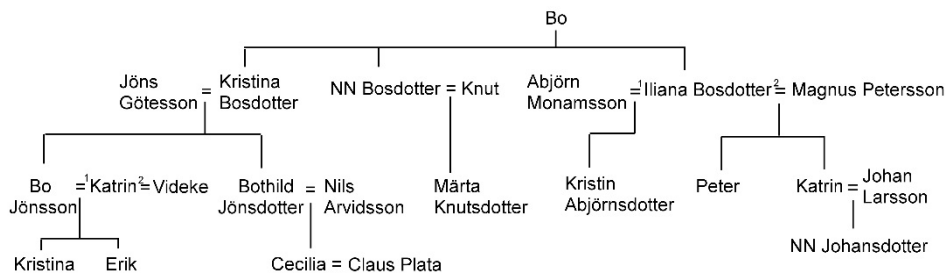
1366 säljer Magnus Petersson (styckad sköld med blomster och halv lilja), med sin hustru Iliana Bosdotters (blad) samtycke, godset B som ligger för 0:0:8 till biskop Tyr-gils i Strängnäs (DS 7302, 7384).

1418 byter biskop Anders i Strängnäs bort 0:0:16 i B till Anders Videkesson (?böjd arm) mot jord *Löta, Björnlunda sn, Daga hd; jorden i B hade Magnus Petersson sålt till biskopsbordet (se DMS 2:4 s 39) (SD 2531–32).

1423 kårar Ingemund Arvidsson (Valsjöätten, SoH 2002 s 84–88) vid lagmanstinget mot en dom som avkunnats vid lagmansting föregående vinter gällande Claus Platas rätt till B, men den dåvarande nämnden intygar att de inte hade tilldömt Claus Plata annat än riktigheten i att dennes nuvarande hustru är av samma börd som de som förr ägde B (RApp 1/6).

1423 kungör underlagmannen att Ingemund Arvidsson kommit inför honom med sin bevisning på B och utfärdar en vidimation av en avskrift av 1366 års brev (RApp 1/7 el 5/8 SDHK 20099).

- 1426 kommer biskop Arnold i Strängnäs och Claus Plata inför delar av riksrådet och ber om dom i deras tvist om B; efter att båda företett sin bevisning föreslås att Claus ger biskopen 240:0 pn och får B, men Claus avslår detta, varvid ärendet hänvisas till lagmansting (RApp 3/8).
- 1427 förklarar sig Johan Larsson (kluven sköld med framdelen av ox och bakdelen av fisk; ÄSF 1 s 103) i Floby, Vilske hd, Västergötland, aldrig ha sagt att B varit fru Ilianas morgongåva (RAP 4/11).
- 1430-talet redogörs för vad Johan Larsson berättat om *Braattorp*. Magnus Petersson (se 1366) hade en hustru Iliana, med vilken han hade en son Peter Magnusson och en dotter hustru Katrin. Vid Magnus död ärvde sonen 2/3 och dottern 1/3. Katrin var gift med Johan Larsson och hade ett barn. Så dog Peter Magnusson, och modern Iliana ärvde hälften och Katrin andra hälften. Katrin dog och hennes barn ärvde henne, och när barnet dog gick arvet till fadern Johan. Resultatet blev att Johan hade 2/3 av Magnus Peterssons gods och Iliana 1/3. Vid Ilianas död ärvdes hon av hustru Kristin Abjörnsdotter, dotter i Ilianas förra äktenskap med Abjörn Monamsson. Då Kristin dog ärvdes hon av Bothild som var Claus Platas svärmor, av hustru Märta Knutsdotter och av Katrin, hustru till Videke (jfr Anders Videkesson 1418). 2/3 av Magnus Peterssons gods i Västergötland tillföll Johan Larsson med rätt skifte, men det godset Magnus Petersson hade i Södermanland kommer Johan aldrig att få rätt skifte av på grund av ovilja och ofrid. (RApp odat nr 20 SDHK 21291) – Johan Larsson gjorde synbarligen inte anspråk på B, utan redogörelsen behandlar arvsgången principiellt (se vidare 1438). En släkttabell visar sambanden.

Släktsambanden kring Bråtorp enligt RApp odat nr 20. Övriga källor: SoH 2001 s 132–149, 341–348, ÄSF 1 s 103, 265.

1434 intygar biskop Sigge i Skara att Claus Plata och kaniken Hans Olofsson från Strängnäs, som domkyrkans representant, infunnit sig hos honom med anledning av en tvist dem emellan rörande godset B. De hade hänvisats från Uppsala till Västergötland för att av Johan Larsson i Floby få veta om han erkände de vittnesbrev han givit biskopen och domkyrkan i Strängnäs eller dem som Claus Plata beseglat. Enligt Johan Larssons brev erkände han två av honom själv till biskopen och domkyrkan i Strängnäs utfärdade brev angående B, och han sade sig aldrig ha hört eller sett något bevis för att det skulle vara fru Ilianas morgongåva. Claus Plata och Hans Olofsson hade låtit sig nöja med detta besked och inte brytt sig om att fortsätta resan till Johan Larsson, som vid denna tid låg sjuk. (RAp 18/2.)

1438 dömer flera kaniker och riksråd tvisten mellan biskop Tomas i Strängnäs och Claus Plata rörande godset B; det tilldöms biskopen. B hade köpts av biskop Tyrgils (se 1366) och hade innehafts av biskopsbordet i mer än 40 år innan Kort Nipertz gjorde anspråk på det vid räfsten (trol 1409, SD 1115 m fl, el möjl 1413, SD 1743 m fl). Claus Plata, som nu gjort anspråk på B såsom sin hustrus, fru Cecilias, rätta arv och fru Ilianas, Magnus Peterssons änkas, morgongåva, hade inte kunnat styrka sina påståenden. (RAp 29/8, 30/8) – Bakgrunden till Claus Platas anspråk var att om B var Ilianas morgongåva och hon överlevde maken tillföll den henne, och om makarna fick barn blev den deras morsarv, vilket gjorde makens försäljning olaglig (MEL Giftermålsbalken 10 § 1).

1446 är Lars i B faste vid häradstinget (RAp 18/1).

- 1447 är Lars Petersson i B faste vid häradstinget (RAp 13/6).
 1471 är Magnus i B faste vid häradstinget (RAp 18/6).

Datorp

- 1480 *Daghe holm* (RAp 4/10), 1481 *Dagetorp* (RAp 21/10), 1545 *Dagatorp* (SöH 1545:1) – 10 H, 4 e.
 SöH 1545–56 **1 aoe** (saknas 1550).
 1471 byter Knut Link bort D till Sten Sture (se Berga) (HH 13:1 s 12).
 1480 och 1481 ligger torpet D under Berga och räntar 1:0 pn (se Berga).
 1531 har Gustav I torpet D under Berga som räntar 1:0 pn (se Berga) (K 1 f 68 v, AoE 22:1 s 39).

Ekeby

- 1392 *i Ekeby* (LSBp 30/4), 1471 *i Ekeby* (RAp 18/6) – 10 H, 5 e.
 SöH **2 aoe** 0:3:1 + 0:3:1, 1550 summa jt 1:0, 1562 **2 ky** 0:3 + utan jt, 1562 FoR **2 fr**, 1569 **1 fr** (1562 Hans Klasson /Bielkenstierna/ 2).
 1392 är Ulf i E och Nils i E fastar vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).
 1471 är Jens i E faste vid häradstinget (RAp 18/6).
 1515 säljer Axel Larsson (Tott) till Mariefreds kloster två gårdar i E som vardera har 0:0:10 och räntar 20 spann korn, 0:0:10 avradspenningar, ½:0 gengärdspenningar och 0:2 dagsverkspenningar, en gård i Norrby, en gård i Valsberga och en gård i Skäggesta (HH 39 nr 3).
 1531 har Gustav I två gårdar i "Edby" om sammanlagt 0:0:20 som räntar 0:0:20 avradspenningar, 1:0 gengärds-penningar och 5 pund korn; de hade köpts av Axel Larsson (K 1 f 76v).
 1562 återlämnar kungens höga nämnd två gårdar i E till Hans Klasson (Bielkenstierna); gårdarna hade hans hustru Karin Axelsdotters (Tott) far Axel Larsson (Tott) pantsatt till Mariefreds kloster (HH 13:1 s 4 med not 4, s 59).

Forsa

- 1358 *af Faraasum* (?DS 5941), 1457 *i Forsa* (RAp 10/3) – 10 H, 4 e.
 SöH 1542–50 **1 aoe** 0:5:1.
 1358 är Björn i F faste vid ett jordbyte i Strängnäs (?DS 5941).

1457 förlänas Åke Jönsson (Svarte Skåning) en gård i F (se Ökna) (Rap 10/3).

1542 har Jöns i F sålt en gård om 0:5:0:8 till Gustav I; räntan är 0:5:0:8 pn, 3 pund korn, 1 pund smör, 1 pund fläsk, 2 höns, 20 ägg och 6 dagsverken (AoE 22:4 f 5).

Galltorp

1544 *Galltörp* (SöH 1544:1), 1548 *Galletorp* (SöH 1548:8) – 10 H, 5 e.

SöH 1544–62 **1 frt**, saknas 1549–52 (1562 Johan Pedersson /Bååt/).

Hjälmsätter

1530 *Hiälmesäter* (RAp 17/3), 1544 *Hyelmesetthr* (SöH 1544:1), 1548 *Hielmesått* (SöH 1548:8) – 10 H, 3 f.

SöH 1544–52 **1 fr** (FoR 1562 ½ fr; Klas Andersson /Ekeblad/).

1530 byter Brita Andersdotter (Ekeblad från Rekarne, farmor till Klas Andersson) bort en gård i H som räntar 3:0 pn, 2 pund bast och 10 lass ved samt gör 6 dagsverken till Gustav I (se DMS 2:6 s 71) (RAp 17/3).

Hässelby

1459 *i Hæslaby* (RAp 12/3) – övergiven tomt 500 m söder om Ekeby, 10 H, 5 e (RAÄ 529:1).

SöH **1 ky**, 1556 **1 aoe** 0:4, 1562 **1 ky**.

1428 är Erik i H faste vid häradstinget (RAp 12/10, 2 brev). Kan möjligen avse H, Fogdö sn.

1459 skänker Elin Magnusdotter, änka efter Erik i H, sina andelar i en stadsgård i Strängnäs till domkyrkan (se *Hässelbygården, Strängnäs stad) (RAp 12/3). Intyg om gåvan utfärdas 1484 (SD 482 feldaterat till 1404, SDHK 31498).

*Lundby

1379 *i Lundby* (DS 9943) – låg i nuvarande Åkers Styckebruk, 750 m nordväst om Forsa, 10 H, 4 e (LSA Lundby C3:125, 1641; se även sockenkartan 1717 LSA Länna sn C50-1:1).

SöH **1 skuj** 0:0:1:4 till Riby.

1 skuj 0:1:1 till Skämby.

1549–52 **1 kruj** 0:1:2 till Broby.

1 ky, 1550 **1 aoe** 0:4, 1569 **1 ky**.

Summa jt 1550 0:6:0:4.

1337, 1383, 1435, 1437, 1440, 1446, 1448, 1486 och 1494 se L, Fogdö sn.

- 1379 byter Finvid Ragvaldsson (Peter Finvidssons ätt) bort en mängd jord till Bo Jonsson (Grip), häribland 0:0:4 i L (se DMS 2:6 s 303) (DS 9943).
- 1550 har aoe-hemmanet 13 spanns utsäde och äng till 28 lass hö (SöH 1550:5).

Norrby

- 1280 *in Norby* (DS 705) – 10 H, 4 e.
SöH **1 skuj** 0:1:2 till Valla, 1549 0:2.
1543 **1 aoe** 0:6.
1543 **1 aoe** 0:6, FoR 1562 **1 fr** (Hans Klasson /Bielkenstierna/).
1542 (endast) **1 aoeuj**.
Summa jt 1550 1:6.
- 1280 pantsätter den avsatte kung Valdemar flera arvegods, häribland 0:0:2:4 i N, till biskop Anund i Strängnäs för en penningsskuld (se DMS 2:4 s 146) (DS 705).
- 1331 har preposituren vid domkyrkan 7 örtugar och prebenda Oppaby 1 öre 4 penningar (DS 2889).
- 1337, 1446, 1447 och 1486 se N, Strängnäs sn.
- 1368 ger Kristofer Michelsdorp och hans hustru Märta Bosdotter (Natt och Dag) sitt köpegods 0:0:5 i N till Strängnäs domkyrka i själägåva (DS 7635).
- 1392 är Nils i N faste vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).
- 1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:0:5 i N som räntar 0:0:5 pn och 10 spann korn; i en annan åker har domkyrkan 0:0:½ (A 15 f 51v).
- 1452 säljer Nils Berg, på grund av skulder som hans bror Erik Gisesson lämnat efter sig, 0:0:2 i N till Karl Knutsson (Bonde) (se Riby) (RAp 11/5).
- 1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok 0:2 i N som räntar ½ pund korn och 0:0:2 pn (C 7 f 10v).
- 1484 byter prebendaten Johannes Ruska vid S:ta Annas prebenda bort 0:1 i N till domprosten Helge Petersson mot 0:1 i Norrby, Strängnäs sn (RAp 22/4 SDHK 31447).
- 1484, samma dag som ovanstående, byter domprosten Helge Petersson bort 0:2 i N till domkyrkosysslomannen Johannes Ingevaldsson mot 0:0:3½ i Finninge, Strängnäs sn (RAp 22/4 SDHK 31448 f).
- 1515 säljer Axel Larsson (Tott) till Mariefreds kloster en gård i N om 0:0:8 som räntar 2 pund korn, 0:0:8 avradspenningar, ½:0 gengärdspenningar och 0:2 dagsverkspenningar (se Ekeby) (HH 39 nr 3).

1531 har Gustav I två gårdar; mellersta gården i byn om 0:0:8 räntar 0:0:8 avradspenningar, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspenningar och 2 pund korn, en annan gård om 0:0:2 räntar 0:0:2 avradspenningar och $\frac{1}{2}$ pund korn (K 1 f 76v, 77v).

1562 återlämnar kungens höga nämnd en gård i E till Hans Klasson (Bielkenstierna), svärson till Axel Larsson (Tott) (se Ekeby) (HH 13:1 s 4 med not 4, s 59).

***Nyby**

1480 *Nya By* (RAp 4/10), 1569 *Nyby* (SöH 1569:10).

SöH 1569 **1 fr.**

1480 och 1481 ligger torpet *N under Berga och räntar 1:0 pn (se Berga) (RAp 1480 4/10, 1481 21/10).

***Palnetorp**

1549 *Palne torpp* (SöH 1549:5).

SöH 1549–60 **1 frt.**

***Prästgården**

1435 *in Prestaboleno* (A 15 f 51v) – möjligen identisk med nuvarande prästgården Tuna, 10 H, 4 e, som saknar äldre belägg (se HoTu s 203 f).

1435 upptas i Strängnäs domkyrkas godsförteckning 0:0:1 i P (A 15 f 51v).

Riby

1323 *in Rikiby* (DS 2385), 1327 *de Rikæby* (DS 2618), 1358 *i Rikeby* (DS 5941), 1428 *i Ryghaby* (RAp 12/10, 2 brev), 1454 *i Ryaby* (SkSp 13/12) – 10 H, 4 e.

SöH **1 sk** 0:4 med skuj i Lundby.

1560 (endast) **1 skuj** 0:0:2:4.

3 aoe 0:3:0:4 + 0:3:0:4 + 0:2:0:4, 1545 0:3:0:4 + 0:3:2 + 0:2:0:4, 1556 0:4 + 0:4 + 0:3, 1562 **2 aoe** 0:4 + 0:3, FoR 1562 **2 fr** (Jöns Stensson /Örnklo/).

Summa jt 1560 1:5:2:4.

Riby rättardöme omfattar 1531 aoe-hemman i Riby, en gård i Norrby samt i Skämby (K 1 f 77v).

1323 är Johannes Domare i R vidervaruman vid ett byte av jord i Österrekarne hd (DS 2385).

1327 är Lars Domare i R vidervaruman vid ett jordbyte i Tälje, Öknebo hd (DS 2618).

1330 får Kristina i R klädesplagg och Johannes i R en häst i Strängnäskeniken Brynolfs testamente, och Johannes utses samtidigt till en av två exekutorer (DS 2759).

- 1358 är Gudmund i R och Jakob i R fastar vid ett jordbyte i Strängnäs (DS 5941).
- 1360 är Jon i R faste på landsting i Strängnäs (DS 6239).
- 1366 byter Gudmund i R, Strängnäs-biskopen Tyrgils sven, bort 0:0:11 i Kärnbo sn, Selebo hd (se DMS 2:6 s 59, 68) till biskopen mot 0:0:11 i R (DS 7340).
- 1400 är Jöns i R faste vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340).
- 1421 upplåter Valborg Olofsdotter och Katarina Petersdotter, änka efter Nils Olofsson, samt sonen Nils Nilsson sitt arv efter Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo), 0:0:2 i R, till Nils Bosson (se Spånga) (UUBp 13/7).
- 1428 är Ragvald i R faste vid häradstinget (RAp 15/6 2 brev, 12/10 2 brev).
- 1430 är Ragvald i R nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAp 8/5).
- 1447 är Ragvald i R faste vid häradstinget (RAp 13/6).
- 1452 säljer Nils Berg på sina egna och sin döde bror Erik Gissessons barns vägnar, på grund av skulder som Erik Gissesson lämnat efter sig, 0:9½ i R samt jord i Norrby och Skämby till Karl Knutsson (Bonde) (RAp 11/5, även regist i C 4 f 5).
- 1454 är Lars i R faste vid häradstinget (SkSp 13/12).
- 1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok tre gårdar i R om (sammanlagt) 0:9½ som räntar 9½ tön korn, 0:9½ pn och 5 pund mata (C 7 f 10v).
- 1486 är Peter Eriksson i R faste vid häradstinget (RAp 14/11).
- 1489 tilldöms prebenda Patronorum vid Strängnäs domkyrka jord i R som Erik Axelsson (Tott) för fem år sedan skänkt till prebendan "utan lagh oc lagadoma" och som Gustav Karlsson (Gumsehuvud, död 1486) olagligen hade avhänt den (RAp 3/9, ÄSF 1 s 63).
- 1517 får 'länsman' Folke i Skämby fasta på sin försäljning av 0:1 i R (se Skäggesta) (HH 39 nr 335).
- 1517 är Ragvald Johansson i R vittne vid samma försäljning (HH 39 nr 335).
- 1531 har Gustav I två gårdar om sammanlagt 0:9½ som räntar 0:9½ pn, 7 pund 1 spann korn, 2½ pund fläsk och 2½ pund smör (K 1 f 77v). Vidare har han 0:0:2 i R, under Spånga rättardöme, som räntar 0:2 pn, ½ pund korn och 6 mark fläsk (K 1 f 78).

- 1533 bekräftar bröderna Johan och Lars Turesson (Tre ro-sor) kung Gustavs indragning av deras far Ture Jöns-sons gods 0:0:2 i R (samma ränta som ovan) (se Spånga) (RAp 19/3).
- 1534 är Halsten i R nämndeman vid häradstinget (BhSpp 27/1).
- 1553 byter Svante Sture bort 0:2 i R som räntar 1 pund korn och 0:2 pn till bröderna Johan Turesson och Lars Turesson (se Spånga) (E 2739b).
- 1560 byter Gustav I bort ½:0 i R som räntar 3 pund korn till Jöns Stensson (Örnklo) mot en gård *Hesle, okänd sn, om 0:9 (GR 29 s 447 f).

Räcksta

- 1530 *Ackers quern Rocklösa* (HH 11 s 70), 1535 *Rekelstadha* (GHj s 495), 1544 *Röcksta* (SöH 1544:1) – 10 H, 4 e.
- SöH **1 kr** 0:7 (1548 betecknad som krkvarn) (1549 0:6), 1555–61 med uj i Lundby 0:2.
- 1 krkvarn.**
- 1530 räntar kronans kvarn 21 pund mjöl (HH 11 s 70).
- 1558 upptas R kvarn med 4 par stenar under Strängnäs stad i kronans länsregister (AL 3 s 204).

***Skarpatuna**

- 1370 *i Skarpatuna, i Skarpatunom* (DS 8072 f), 1379 *i Skarpatunom* (DS 9933) – möjligen en del av den sent belagda prästgården Tuna (HoTu s 203 f).
- 1370 byter Nils Kettilsson (Vasa) bort 0:0:7½ i S till kung Albrekt (se DMS 1:5 s 92) (DS 8072–73).
- 1379 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:0:7½ i S till Rembold Petersson (bjälke) och hans hustru Cecilia Knutsdotter (se Berga) (DS 9933, fastebrev 1380 DS 10266).
- 1392 byter Birger i Valsberga bort 0:½:0:2 i S till Rembold Petersson (se Valsberga) (LSBp 30/4).

Skäggesta (nu Åkersro)

- 1419 *i Skægistom* (SD 2633) – 10 H, 4 e (Åkersro).
- SöH **1 sk** 0:3 med uj i Riby och Solberga.
- 1562 **1 ky** 0:2 (i marginalen 'frälselandbor') (FoR 1562 1 fr), 1569 **1 fr** (1562 Hans Klasson /Bielkenstierna/).
- 1 aoe**, 1544 **1 fr**, 1545 **1 aoe** 0:2:1, 1548 **1 fr**, 1556 **1 aoe**, 1560 **1 fr** (1562 Jöns Stensson /Örnklo/).
- 1419 är Jakob i S nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).

- 1499 skänker prebendaten Knut Link till Strängnäs domkyrka, för sin lägerstad, gården S (RAP 8/10 SDHK 33809).
- 1510 byter domkyrkans syssloman bort 0:0:4 i S till Ragvald Karlsson i Fässlunge, Jäders sn, Österrekarne mot lika mycket jord på okänd plats (RAP 2/5).
- 1515 säljer Axel Larsson (Tott) till Mariefreds kloster en gård i S om 0:0:7 som räntar 14 spann korn, 0:0:7 avradspenningar, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspenningar, 0:2 dagsverkspenningar och 1 pund mata (se Ekeby) (HH 39 nr 3).
- 1517 får 'länsman' Folke i Skämby fasta på sin försäljning av 0:3 i S, 0:1 i Riby och 0:0:5 i Solberga, med godkännande av sin arvinge Johan Gustavsson i S; jorden hade Johan köpt av sin systerson Peter Larsson i Hällby, Taxinge sn, Öknebo hd (HH 39 nr 335).
- 1517 är Nils Jonsson i S vittne och Lars Skraddare i S, 'domare i Åkers socken', nämndeman vid samma försäljning (HH 39 nr 335).
- 1530 byter Brita Andersdotter (Ekeblad från Rekarne) bort en gård i S som ligger för 0:0:8 och räntar 2 pund korn, 1 pund mata, 0:2:2 avradspenningar och 1:0 gengårdspenningar samt gör 6 dagsverken till Gustav I (se DMS 2:6 s 71) (RAP 17/3).
- 1531 har Gustav I en gård om 0:0:7 som räntar 0:0:7 avradspenningar, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspenningar, 14 spann korn och 1 pund fläsk (K 1 f 76v).
- 1562 återlämnar kungens höga nämnd en gård i S till Hans Klasson (Bielkenstierna), svärson till Axel Larsson (Tott) (se Ekeby) (HH 13:1 s 4 med not 4, s 59).

Skämby

- 1331 *in Skiemy* (DS 2889), 1375 *i Skæmby* (DS 8694) – 10 H, 4 e.
- SöH **1 sk** 1:0, 1550 0:7:0:4, 1544–49 med uj i Solberga 0:1 (1549 0:0:0:4), 1544 med uj i Lundby 0:1:1, 1550–62 med uj i Åkerby 0:1:1:4, 1548 med uj i Valsberga 0:0:0:4 (saknas 1549), 1569 summerat jt 1:2:0:4.
1 sk 0:6 (1552 0:5) (saknas 1550).
 1544 (endast) **1 ky**.
 1550 **1 aoe** 0:4.
 1545–50 **1 aoeuj** 0:0:1, 1550 0:0:2.

- 1331 har prebenda Söra vid domkyrkan $8\frac{1}{2}$ örtugar i S. I ett tillägg anges att godset i S byttes bort till herr Ingevald i Runtuna mot 8 örtugar i Ösby, Strängnäs sn. (DS 2889.)
- 1375 är Lars i S faste vid häradstinget (DS 8694) och 1392 vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).
- 1400 är Nils i S faste vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340).
- 1409 är Erik i S nämndeman på räfsteting i Strängnäs (SD 1113–1116, 1122, 1124).
- 1447 är Olof Petersson och Halvdan i S fastar vid häradstinget (RAp 13/6).
- 1448 är Olof Petersson i S faste vid häradstinget (RAp 28/5).
- 1452 säljer Nils Berg, på grund av skulder som hans bror Erik Gisesson lämnat efter sig, 0:0:1 i S till Karl Knutsson (Bonde) (se Riby) (RAp 11/5).
- 1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok 0:0:1 i S som räntar 2 spann korn och 0:0:1 pn (C 7 f 10v).
- 1517 har 'länsman' Folke i S sålt jord i socknen (se Skäggesta) (HH 39 nr 335).
- 1531 har Gustav I en gård som räntar 0:0:1 pn och 2 spann korn (K 1 f 77v).
- 1534 är Folke i S häradshövding i Åkers hd (BhSpp 27/1).

Solberga

- 1317 *de Solbierghum* (?DS 2116), 1331 *in Solberghum* (DS 2889), 1375 *i Solberghum* (DS 8694) – nu i Åkers Styckebruk, 10 H, 4 e.
- SöH **1 sk** 0:4:2 med uj i Lundby 0:1:1 och uj i Skämby 0:0:1 (summa jt 0:6:1), 1569 0:5:1.
1544–49 **1 skuj** 0:1, 1549 0:0:0:4 till Skäggesta.
1 aoe 0:4:2, 1556 0:5:1.
Summa jt 1549 1:1:1:4.
- 1317 är Peter i S en av stiftets innevånares representanter i en uppgörelse om biskopstiondet (?DS 2116).
- 1331 har preposituren vid domkyrkan $\frac{1}{2}$ örtugar i S (DS 2889).
- 1375 och 1383 är Sune i S faste vid häradstinget (DS 8694, RAp 26/10).
- 1383 är Sune i S vidervaruman vid häradstinget (RAp 3/11).
- 1399 är Sune i S nämndeman vid räfsteting i Strängnäs (RAp

4/7).

- 1400 är Sune i S och Lars i S fastar vid häradstinget (RAp efter 2/2, SDHK 15340).
- 1421 upplåter Valborg Olofsdotter och Katarina Petersdotter, änka efter Nils Olofsson, samt sonen Nils Nilsson sitt arv efter Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo), 0:2 i S, till Nils Bosson (se Spånga) (UUBp 13/7).
- 1422 är Lasse i S faste vid häradstinget (RAp 20/10).
- 1447 är Johan Eriksson i S faste vid häradstinget (RAp 6/6).
- 1454 är Olof i S faste vid häradsting (SkSp 13/12).
- 1517 får länsman Folke i Skämby fasta på sin försäljning av 0:0:5 i S (se Skäggesta) (HH 39 nr 335).
- 1531 har Gustav I 0:0:2 som räntar 0:2 pn, 2 tunnor korn och 1 pund fläsk (K 1 f 78).
- 1533 bekräftar bröderna Johan Turesson och Lars Turesson (Tre rosor) kung Gustavs indragning av deras far Ture Jönssons gods 0:2 (fel för 0:0:2) i S (samma ränta som ovan) (se Spånga) (RAp 19/3).
- 1542 har Sigge och Sven i Ökna sålt en gård om 0:5:0:8 till Gustav I; räntan är 0:5:0:8 pn, 3 pund 6 spann korn, 1 pund smör, 1½ pund fläsk, 2 höns, 20 ägg och 6 dagsverken (AoE 22:4 f 4v).
- 1553 byter Svante Sture bort 0:2 i S som räntar 2 tön korn, 0:2 pn och 1 pund fläsk till Johan Turesson och Lars Turesson (se Spånga) (E 2739b).

Spånga

- 1392 i *Spangom* (LSBp 30/4) – övergiven bytomt 600 m nord-öst om Riby, 10 H, 4 e (RAÄ 420:1).

SöH 4 aoe 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4.

Spånga rättardöme omfattar 1531 aoe-hemman i Spånga, Riby och Solberga; kungen hade fått rättardömet av Johan Turesson och Lars Turesson (Tre rosor) som gåva och erkänsla för att han låtit dem återfå Ture Jönssons (Tre rosor) gods i Västergötland (K 1 f 78).

- 1392 är Mickel i S och Sven i S fastar vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).

- 1421 upplåter Valborg Olofsdotter och Katarina Petersdotter, änka efter Nils Olofsson, samt sonen Nils Nilsson sitt arv efter Folke Karlsson (Ekeblad från Västerfärnebo, död senast 1387, ÄSF 1 s 300) som är 2:0 i S, 0:2 i Solberga och 0:0:2 i Riby till Nils Bosson (Natt och Dag); arvskifte

hade inte gjorts mellan Nils Bosson, Simon Körning (död senast 1399) och brevtutfärdarna (UUBp 13/7) – se vidare 1467.

1446 är Jan i S faste vid häradstinget (RAp 18/1).

1467(?) omtalas i Åke Jönssons (Svarte Skåning) brevbok tre brev om att Nils Bosson fick S av hustru Valborg (se 1421), om att han sålde det till Åkes hustrus far Claus Plata och att kung Karl då denne var marsk (1435–36) dömde det från Claus och till Kristiern Nilsson (Vasa) (C 25 f 4v, SDHK 16387).

1517 är Peter Jönsson i S nämndeman vid häradstinget (HH 39 nr 335).

1531 har Gustav I 4 gårdar som sammanlagt räntar 2:0 avradspenningar, 2:0 gengärdspenningar, 1 läst korn och 8 pund fläsk (K 1 f 78).

1533 bekräftar bröderna Johan Turesson och Lars Turesson (Tre rosor) kung Gustavs indragning av deras far Ture Jönssons gods, 4 gårdar i S (samma ränta som ovan) och jord i Solberga och Riby (RAp 19/3, AoE 22:6 s 175 f).

1553 byter Svante Sture bort fyra gårdar i S om vardera ½:0 som sammanlagt räntar 1 läst korn, 8:0 pn och 8 pund fläsk samt jord i Solberga och Riby till Johan Turesson och Lars Turesson mot jord i Röno hd (DMS 2:2 s 245) och Västergötland (E 2739b).

Sörby

1315 *de Sudherby* (?DS 2041), i *Sudherby* (LSBp 30/4) – 10 H, 4 e.

SöH 4 fr (1562 Johan Pedersson/Båått/).

1315 kallar sig Johan i S 'tidigare förvaltare' (*prouisor*) i Gorsinge, Strängnäs sn (se detta) (DS 2041). Kan även avse S, Fogdö sn.

1392 är Holmfast i S faste vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).

1399–1517 se S, Fogdö sn.

1496 har Örjan i S, 'herr Svens landbo', skjutit ihjäl en man på Åland och satts i Stockholms stads järn men frisläppts på grund av en skrivelse från biskop Kort i Strängnäs (StTb 3 s 319).

Thratharna*sætir**

1379 i *Thratharna sætir* (DS 9933, avskr), 1380 i *Trudharna sætrom* (DS 10266, avskr) – låg troligen nära gränsen mellan Åkers sn och Ärja sn, Selebo hd (se nedan).

1379 byter Rembold Petersson (bjälke) och hans hustru Cecilia Knutsdotter bort 0:0.2:2 i T i Åkers sn till Bo Jonsson (Grip) (se Berga) (DS 9933). 1380 fastfars bytet, varvid T anges ligga i Ärja sn (DS 10266).

***Tinie enghen** 1556 *Tinie enghen* (SöH 1556:14A).

SöH 1556 (endast) **1 aoeäng**.

1556 ger ängen 28 sommarlass hö (SöH 1556:14A).

Täby

1358 *de Tæby* (DS 5957), 1413 i *Thaby* (SD 1743) – nu i Åkers Styckebruk, övergiven bytomt 1 km nordväst om Forsa, 10 H, 4 e (RAÄ 422:1).

SöH **1 kr** 0:3, 1548 0:2.

1 fr (1562 Klas Andersson /Ekeblad/).

Täby är 1358 sätesgård för Björn (okänt sigill) (DS 5957; DMS 2:6 s 191).

1379 byter Finvid Ragvaldsson (Peter Finvidssons ätt) bort en mängd gods till Bo Jonsson (Grip), häribland '6 penningland mindre än 8 örtugland' i T (se DMS 2:6 s 303) (DS 9943). Senare samma år fastfars bytet, varvid jordevärdet anges till 7½ örtugland och 1 penningland (DS 10044). – Förutsatt att ingen omvärdering skett visar detta att man här räknade 15 penningland per örtugland, inte de vanliga 8 (se DoAM s 20 f, DMS 2:1 s 42 samt notisen 1400 nedan).

1392 är Lars i T faste vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).

1400 byter Olof Torstensson i Häckelsta, Dunkers sn, Villåttingen, och hans hustru Ingeborg (båda saknar sigill) bort 0:0:16 och 6 'små penningland' (se DMS 2:2 s 25 samt notisen 1379 ovan) i T till ärkedjåknen i Strängnäs Gjerd Petersson mot jord i Oppunda hd (se DMS 2:5 s 137, 265) och Rönö hd (se DMS 2:2 s 178) (RAP 10/2, fastebrev RAP 1400 efter 2/2 SDHK 15340).

1409 och 1413 är Nils i T nämndeman på råfsteting i Strängnäs (SD 1113–1116, 1122, 1124, 1743).

1419 är Nils i T nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 2633).

- 1425 är Ragvald i T faste vid häradstinget (RAp 12/6).
- 1443 döms ärkedjåknen, senare biskop, Sigge Ulfsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) i Strängnäs att återfå T av Olof Nilsson mot att denne återfår jord i Ullevi, Gåsinge sn, Daga hd; Olofs far hade gjort bytet men Olof nu överklagat det (RAp 11/3).
- 1447 är Ragvald i T faste vid häradstinget (RAp 23/5, 3 brev).
- 1530 byter Brita Andersdotter (Ekeblad från Rekarne) till Gustav I bort en gård i T som ligger för 0:0:8:2 och räntar 14½ spann korn, 1 pund mata, 0:2:0:10 avrads-penningar och 1:0 gengärdspenningar samt gör 6 dags-verken (se DMS 2:6 s 71) (RAp 17/3).
- 1540 upptas Täby äng i kronans länsregister (AL 3 s 156).

Valla

- 1280 *in Wallum* (DS 705) – övergiven bytomt 700 m nordöst om Berga, 10 H, 4 e (RAÄ 414:1).
- SöH 1 sk 0:4 med skuj i Norrby 0:1:2, uj 1549 0:2, 1569 sammanräknat jt 0:6.
- 1 fr.
- 1280 pantsätter den avsatte kung Valdemar flera arvegods, häribland 0:0:2 i V, till biskop Anund i Strängnäs för en penningsskuld (se DMS 2:4 s 146) (DS 705).
- 1310 se V, Fogdö sn
- 1365, 1366, 1437, 1442 och 1446 se V, Vansö sn.
- 1392 byter Rembold Petersson (bjälke) bort 0:0:2 i V till Birger i Valsberga (se Valsberga) (LSBp 30/4).

Valsberga

- 1383 *in Walsbergh* (RAp 28/9), 1392 *i Walsberghe* (LSBp 30/4) – 10 H, 4 e.
- SöH 1548 1 sk 0:4:2:4 med uj 0:0:2:4 i Råby (1551 0:4:1:4), 1569 summerat jt 0:5:2.
- 1548 1 skuj 0:0:0:4 till Skämby (saknas 1549).
- 1 aoe 0:4:2, 1556 0:3:1:6.
- 1 aoe 0:3:1, 1556 0:3:1:6, FoR 1562 1 fr (1562 Klas Andersson /Ekeblad/).
- 1 fr (1562 Hans Klasson/Bielkenstierna/).
- Summa jt 1550 1:5 samt frälsejord.
- 1383 byter biskop Tord i Strängnäs bort 0:0:2½ i V till sakristanen Magnus Ingevaldsson (se Merlänna, Länna sn) (RAp 28/9, 2 brev).

- 1392 byter Rembold Petersson (bjälke) bort 0:1 i V och 0:0:2 i Valla, denna sn, till Birger i V mot 0:1 så när som på 0:0:0:2½ i Berga och 0:½:0:2 i *Skarpatuna, denna sn; Olof i V är en av fastarna (LSBp 30/4).
- 1399 är Sune i V nämndeman på räfsteting i Strängnäs (RAP 4/7).
- 1405 är Olof i V nämndeman på lagmansting i Eldsund (SD 534).
- 1427 är Olof i V faste vid en godsuppgörelse i Strängnäs (RAP 5/1).
- 1430 är Olof i V nämndeman på lagmansting i Eldsund (RAP 8/5).
- 1435 är Ingevald i V faste vid häradstinget (RAP efter 1/5 SDHK 22358).
- 1437 är Påvel i V faste vid häradstinget (RAP efter 19/5 SDHK 22750).
- 1446 är Staffan i V faste vid häradstinget (RAP 18/1).
- 1447 är Sune i V och Jens i V fastar vid häradstinget (RAP 6/6).
- 1447 är Ingevald i V vidervaruman vid häradstinget (RAP 13/6).
- 1448 är Staffan i V faste vid häradstinget (RAP 28/5).
- 1515 säljer Axel Larsson (Tott) till Mariefreds kloster en gård i V om 0:0:10 som räntar 20 spann korn, 0:0:10 avradspenningar, ½:0 gengårdspenningar, 0:2 dagsverkspenningar och 1½ pund mata (se Ekeby) (HH 39 nr 3).
- 1530 byter Brita Andersdotter (Ekeblad från Rekarne) bort en gård i V som ligger för 0:2 och räntar 3 tön korn, 1½ pund mata, 0:2:2 avradspenningar och 1:0 gengårdspenningar samt gör 6 dagsverken till Gustav I (se DMS 2:6 s 71) (RAP 17/3).
- 1531 har Gustav I en gård om 0:0:10 som räntar 0:0:10 avradspenningar, ½:0 gengårdspenningar, 20 spann korn och 1½ pund fläsk (K 1 f 76v).
- 1543 har Anders i V sålt en gård om 0:3:0:14 till Gustav I; räntan är 0:3:0:14 avradspenningar, 0:4 gengårdspenningar, 19½ spann korn, 1 pund smör, 1 pund 12 lod fläsk, 2 höns, 20 ägg och 6 dagsverken (AoE 22:4 f 5).
- 1562 återlämnar kungens höga nämnd en gård i V till Hans Klasson (Bielkenstierna), svärson till Axel Larsson (Tott) (se Ekeby) (HH 13:1 s 4 med not 4, s 59).

- Åkerby** 1550 *Åkerby* (SöH 1550:7), 1561 *Åkeby* (SöH 1561:4 tl) – 10 H, 4 e.
 SöH 1550 **1 skuj** 0:1:1:4 till Skämby.
 1561 upptas 2 tiondepliktiga i Å (SöH 1561:4 tl).
- *Åkers kvarn** 1540 *Åkers* [och] *Ååbyquarner* (AL 3 s 155), 1558 *Åkers quarn* (AL 3 s 204) – låg möjligen i anslutning till *Broby kvarn, 600 m sydöst om Åkerby.
 1540 upptas Å kvarn i kronans länsregister (AL 3 s 155).
 1558 ligger Å kvarn med 1 par stenar under Strängnäs stad i kronans länsregister (AL 3 s 204).
- Ökna** 1392 *i Øknom* (LSBp 30/4), 1457 *i Ökna* (RAp 10/3) – 10 H, 4 f.
 SöH 1543–50 **2 aoe** 0:5:2:6 + 0:5:2:6, 1545 0:5:1:4 + 0:5:2:6.
 1392 är Anders i Ö faste vid ett godsbyte i Berga (LSBp 30/4).
 1444 överlåter Olof Nilsson Spranting (bomärkessigill) jord i Daga hd till Strängnäs domkyrka för en skuld som uppkommit genom ett testamente utfärdat av Torsten i Ö (se DMS 2:4 s 52) (RAp 12/11).
 1457 ingår två gårdar i Ö och en i Forsa ”i Akir sokn i Öknabohærade i sama Karlsholmss lææn” då Åke Jönsson (Svarte Skåning) får Hagunda hd och Ulleråkers hd i Uppland samt Vårdinge sn, Öknebo hd, i förläning (RAp 10/3, med bekräftelse RAp 1457 21/10; DMS 2:6 s 23).
 1471 skriver sig häradsdomhavanden Bengt Andersson (saknar sigill) till Ö (RAp 18/6). Kan även avse Lidökna, Härads sn.
 1542 har Sigge och Sven i Ö sålt två gårdar i Ö om 0:6 vardera till Gustav I; räntan för varje är 0:6 pn, 3 pund korn, 1 pund smör, 1 pund fläsk, 2 höns, 20 ägg och 6 dagsverken (AoE 22:4 f 4v).
- Olokaliserat** 1498 ger en bonde Folke i Åkers sn 2 spann malt, 2 spann kött och 1 pund salt i avrad till Folke Gregersson (Lillie) (C 34 f 8v).

Strängnäs stad

1103 (omkr) *Strigines* (avskr omkr 1120, Palmqvist s 37–85).

1164 *Strengenensem ... episcopatus* (DS 49, avskr).

1184(?) *Stregnensis episcopus* (DS 65).

Allmänt

1281 får Arnold, handelsman (*mercator*) i S, kungens skyddsbrev på sin äganderätt till Rocklännä, Länna sn (SDHK 1180; Beckman).

1323–24 är Björn fogde (*aduocatus*) i S (DS 2385, 2478) och 1337 Lars (DS 3325).

1349 förbjuder biskopen invånarna i Strängnäs att sälja annat än mat och dryck på torget (*forum*) under sön- och helgdagar (DS 4509) – den några år yngre stadslagen anger att vid marknader i köpstäder får inga köp göras på söndagen (MESt Köpmålabalken 20).

1358 bekräftar kung Erik att Strängnäs domkyrka enligt urminnes hävd har rätt till halva tomtgälden och hälften av penningböterna inom staden (DS 5905).

1361 pantsätter kung Magnus Eriksson Åkers, Selebo och Daga hdr samt 'vår stad' Strängnäs och gården *Gorsinge till Peder Due för 1000 mark silver (DS 6497; Fritz 2 s 25).

1432 är Nils i Eldsund och Olof i Tynäs, Strängnäs sn, borgare i staden (RAp 2/12).

1448 förlämnar kung Karl Strängnäs stad till Märta Ulfsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) (RAp 18/10).

1485 tilldömer riksrådet biskopsbordet hälften av tomtören och sakören i staden, vilket Sten Sture hade hindrat (RAp 13/9).

1509 omtalas kronans hälft av tomtören och sakören i Strängnäs stad (Rapp Stureark 1687 SDHK 36470).

1510 uppges stadens årliga skatt vara 8 fat järn (Rapp Stureark 1093 SDHK 36681).

1526 meddelar kung Gustav att pålagor ska erläggas för de gårdar och tomter i staden som ägs av bönder som bor på landsbygden; om inte ska de kunna beslagtas av stadens råd (GR 3 s 98).

1527 beordrar kungen borgmästaren och rådet att låta märka ut segelleden till staden; *Klockesten (trol nuv Klockudden på Tosteröns sydspets) och det grund som är mellan staden och Vårfruberga kloster ska markeras med ruskor (GR 4 s 267 f).

- 1551 har staden minst 72 skattskyldiga gårdar som sammanlagt erlägger drygt 9 fat järn, vartill de åkrar som borgarna brukar ger drygt 6 fat järn; staden har minst 99 tomter som erlägger tomtörespenningar och 24 kålgårdar som erlägger kålgårdspenningar (SöH 1551:9).
- 1556 har staden 107 skattskyldiga tomter, varav 9 betecknas som *ny bykt upå* och 2 som öde (SöH 1556:9).

Stadsbränder

- 1473 brann domkyrkan med klockorna, orgeln och några bilder, samt predikarbrödernas kloster, S:t Eskils kapell och hela staden utom tolv gårdar i norra delen tillhöriga präster och kaniker (A 28 s 3).
- 1520 brann staden (PSKr s 65).
- 1522 härjades staden av danska trupper (uppgift från 1530 i StrTb f 51) – möjligen avses 1520 (SSH s 858 not).
- 1535 brann hela staden utom domkyrkan, dominikankonventet och några hus i stadens västra del, medan biskopens stenhus klarade sig med skador (A 28 p 5). Samma år får borgarna sex års skattefrihet efter den brand som drabbat staden (GR 10 s 298).

Stadsområdet under äldre medeltid

Staden är belägen på en ås vilket gör kulturlagren dåligt bevarade, och dessutom har de arkeologiska undersökningarna inte varit omfattande. Under de senaste 40 åren har kulturlager liksom hus från och med andra hälften av 1000-talet kunnat beläggas i kvarteret Rådstugan nordöst om Torget och kvarteren Kapellet och Bodarne på Kungsbergets sydsida. Under bebyggelsen i Rådstugan fanns rännor från 1000-talet som kan indikera en tomtindelning liknande den i Lund och Sigtuna. Både metall- och hornhantverk förekom i Bodarne. Undersökningarna visar på tät bebyggelse. Keramiken i staden har urban prägel och består under äldsta tid dels av inhemsk vikingatida keramik, dels enkel östersjökeramik samt enstaka äkta ryska kärl från 1100-talet. Kring domkyrkan ligger flera större högar som kan utgöra resterna av ett yngre järnåldersgravfält. Det är dock osäkert eftersom de inte är arkeologiskt undersökta. I domkyrkan har hittats en runristad gravhäll från första hälften av 1000-talet i sekundärt läge. (TZkomm.)

Äldsta stadskartan från omkring 1640, rektifierad och överlagd de nutida höjdkurvorna. Framgrävda lämningar av dominikankonventets kyrka är inlagda, liksom rekonstruerade gatu- och platsnamn. E = den troliga platsen för S:t Eskils kapell. G = fyndplats för gravar. Underlag MS 10, kartrektifieringen gjord av Annika Björklund.

Fastigheter i staden

Genomgången är uppdelad på åtta områden i staden utifrån lägesuppgifter i källan. Lokaliseringarna är ibland tentativa, och sist behandlas en grupp olokaliserade fastigheter. Identifiering av tomter med hjälp av alnmåtten i 1785 års stadsplan (LSA Strängnäs stad C71-1:6) har i några fall kunnat göras (SSH s 259–270), och skulle gå att driva längre. Att omläggningar skett framgår dock av att exempelvis Bengt Peterssons och Kristina Storbjörnsdotters fastigheter söder om Torget (se dessa) inte går att identifiera i 1785 års plan.

Det försök till införande av en ny längre aln, om 60/61 cm istället för den ordinarie östsvenska om 55,5 cm, som konstaterats i Stockholm och Arboga i mitten av 1400-talet (Göransson s 27–33) framträder inte i Strängnåsmaterialet.

I genomgången har inte medtagits överlåtelser där uppgifter om tomtens läge, storlek eller andra karakteristika helt saknas.

Fastigheter vid och söder om domkyrkan

Biskopsgården (Roggeborgen)

1442 byter biskop Tomas till sig en tomt som prebenda Fröslunda haft, belägen mellan Allmänningsgatan som åt öster löper ut ur staden och den gård som biskopen har byggt på kyrkans tomt som förr kallades Syssemansgården (RAp 20/7).⁹

1458 hålls en förhandling i *Byscops gardhen* i Strängnäs (RAp 27/11).

1535 skadas biskopens stenhus vid stadsbranden (A 28 p 5).

Den s k Roggeborgen öster om domkyrkan är en 34 m lång tegelbyggnad med tre våningar samt källare. Spår visar att den från början hade 4/5 av denna längd och bara två våningar, men utbyggnaden skedde möjligen under pågående bygge. Enkla försvarsanordningar i form av stupgluggar fanns, men läget var dåligt ur försvarssynpunkt. En upphöjd gång ledde från andra våningen till domkyrkans sakristia norr om högkoret. Två inmurade vapensköldar tyder på att huset färdigställdes under biskop Kort Rogges tid (1479–1501). (Thordeman, Bergquist.)

**Bredgården*

En Bredgården fanns även öster om Torget.

1442 anges prebenda Tunas tomt ligga mellan Domprostgården och *Bredha gardhen* (RAp 20/7).

Domkapitelhuset

1480 utfärdar biskop Kort ett brev *in domo capitulari* (RAp 22/3).

⁹ Annorlunda om läget i SSH s 187 f, där 'Allmänningsgatan som åt öster löper ut ur staden' tolkas som Långgatan.

Troligen identiskt med Konsistoriehuset väster om domkyrkan, då konsistorier efter reformationen ersatte domkapitlen (NF 14 sp 813; Collmar 2 s 18). Det är en tvåvånings byggnad med källare, uppförd i tegel i munkförband (SSH s 189).

Domkyrkohärbärg

1516 byter biskop Mats gårdar med prebenda Botvid; då bytet är ojämnt ska prebendan årligen få 2 tön korn av tiondet i *domkirkio herberghit* i Strängnäs (HH 39 nr 205).

(Gamla) Domprostgården

Se även (Nya) Domprostgården vid Västerviken.

1323(?) upprättas ett inventarium över vad domprosten Björn vid sin död lämnat i gården till sin efterträdare Nils Magnusson: besådda åkrar, tre läster säd, två oxar, sex kor, sex svin, sexton skinkor, en häst, tre skjutshästar, sex ston, tre gäss, två gödhöns, fyra kuddar, fyra bolster, fyra dukar, fyra sängar, ett täcke fodrat med mårdpäls, sex dryckeshorn, fyra bänkläden, en mortel (*mortare*), två grytor, tre kittlar, en panna för (öl)brygging, tre filter, fyra lakan för tjänstefolket, tio tunnor, två kar, två sår, fyra ämbar, ett träkärl, två tennkärl, en trädesbill (*træhis bildir*), fyra urinkärl (*urinales*) och en spade (A 15 f 77).

1369 ligger en tomt mellan domkyrkans kyrkogård och domprostens gård, åt söder (se prebenda Aspestas gård) (DS 7842).

1370 skriver ärkebiskopen till invånarna i Strängnäs stad och påminner dem om sin befallning att, i enlighet med en överallt i landet iakttagen sedvänja, göra nödvändiga byggnads- och reparationsarbeten på husen i domprostens gård (DS 8216). 1378 påminner Strängnäs biskopen sockenborna om deras plikt, med hänvisning till ärkebiskopens brev, och betecknar gården som domprostens prästgård (*in fundo suo presbiterali*) (DS 9686).

1442 anges prebenda Tunas tomt ligga mellan Domprostgården och *Bredgården (RAp 20/7).

1548 byter kungen, mot gods i Noraskog, Närke, till skolmästaren Hans Nilsson bort kronans tomt *ther Domprowestegården tilförende vpå standett haffuer, liggiendes ... söder vm Domkyrchen*, tillsammans med en löt på samma plats mellan kanslern Peters (Larsson) gård och Sysslomanshagen och vidare en liten täppa som löper från domprostens lada och ned till den andra gatan (GR 19 s 121, RAp 16/3).

Mickel Nilssons tomt

1420 säljer Mickel Nilsson i Lundby, Överselö sn, till domkyrkans syssloman Ulf Anundsson sin tomt uppsides dennes gård, belägen ovan gatan och ned i sjön (SD 2816).

Peter Larssons gård

1548 se (Gamla) Domprostgården.

Prebenda Aspestas gård, senare Ärkedjåkne's gård

1369 byter kaniken, senare ärkedjåknens, Jöns Petersson för prebenda Aspesta som han själv grundat, till sig en tomt mellan domkyrkans kyrkogård och domprostens gård, åt söder, av biskop Tyrgils med domkapitlets godkännande – brevet är senare påtecknat 'om ärkedjåkne's tomt' (DS 7842).

1378 upprättar Jöns Petersson sitt testamente. Kristina, hans hushållerska (*villica*) i Strängnäs, ska få det han äger i Strängnäs som är 6 kor, 10 får, 2 grytor, kittel, 2 tennstop, mässingskittel, 2 väggbonader, bordduk, handduk, 4 sängtäcken, filt, täcke, 3 madrasser, 3 bolster och 2 lakan. (DS 9711.)

1381 och 1413 omvandlas prebenda Aspesta till ärkedjåknedöme, med Jöns Petersson som förste innehavare (Collmar 1 s 18 f, 149).

1534 undantas ärkedjåknens gård från de gods som ska återbördas till ättlingarna efter ärkedjåknedömets fundatorer 1413 (GR 9 s 43).

Möjligen identisk med nuvarande Paulinska gården 80 m söder om domkyrkan (SSH s 189–193).

Prebenda Fröslundas tomt

1442 se Biskopsgården.

Prebenda Tunas tomt

1442 överläts prebenda Tunas tomt mellan Domprostgården och *Bredgården till prebenda Fröslunda (RAp 20/7).

Skolan

1415 (omkr) nämns tiondeanslag till skolmästaren (*pro rectore*) (A 15 f 59v, tr. SRS 3:2 s 280).

1420 skriver Erik Birgersson, *rector scholarium* i Strängnäs, rekommendationsbrev till prästerna i Husaby (?Husby-Rekarne), Gillberga (Västerrekarne), "Ø" (?Ödeby, Glanshammars hd, Närke) och Öja (Västerrekarne) för sina scolares Håkan och Johannes, som ska samla allmosor (SD 2750).

1506 är kaniken Magnus Sommar *scolamestare* (RAp 16/4).

Skolan ska ha inrymts i Konsistoriehuset väster om domkyrkan (Hallman s 153, SSH s 189, båda utan källhänvisning).

Sysslomansgården

1420 säljs till domkyrkans syssloman Ulf Anundsson en tomt uppsides dennes gård, belägen ovan gatan och ned i sjön (se Mickel Nilssons tomt) (SD 2816).

1442–1535 se Biskopsgården.

Sysslomanshagen

1548 ligger Sysslomanshagen nära (gamla) domprostgården söder om domkyrkan (GR 19 s 121).

Torsten Anderssons härbärke på kyrkogården

1427 skänker systrarna Bothild och Elin Ingemundsdöttrar (tre sjöblad, Collmar 1 s 132) *thet hærberget som staar ii kirkio gardanom* till Maria Magdale-nas kor; härbärgen hade tidigare ägts av deras bror som ärvt det av morbrodern domprosten Torsten Andersson (RAp 12/3; om funktionen se Lovén 2016 s 42 f).

Fastigheter på Kungsberget och vid S:t Eskils kapell

1315 *iuxta Konungxbærgh* (DS 2041), 1323 *in Monte* (DS 2385), 1324 *de Monte Regis* (DS 2478), 1385 *a Kunungxberghæ* (RAp 10/4), 1443 *a Berghe* (RApp 29/11) – avser höjden öster om Torget.

Arvid Tunnbindares gård

1538 se Lasse Erikssons gård.

Gillesprebendans bodar och trädgård

1533 se Jöns Matssons gård.

Hastens och Lasse Dafwis gård

1380-talet avled Hasten *aff Bærghe* (Wictorsson s 30) – namnet var så ovanligt att det får antas syfta på samma person som 1390 (SMP 2 sp 173 f). Jfr även Johan Hastenssons bod vid Torget

1390 anges två fastigheter ligga intill Hastens och Lasse Dafwis gemensamma gård (se Tyrgils Kvantas tomt) (RAp 12/9).

Helena Larsdotters sätesgård

1485 byter Helena Larsdotter (bomärkessigill), Erik Ragvaldssons änka, till sig en gård som hon bebor vid K av Jöns Larsson (bägare ginbalksvis) och dennes hustru Unnhild Ragvaldsdotter (stjärna) (RAp 17/12, 2 brev).

1496 skänker Helena Larsdotter sin *sæthegardh* till Infirmarian, då den är dess granne på östsidan och kan bli de fattiga klerkerna 'till utrymme och stor nytta'; gården hade hon tidigare skänkt till stiftandet av Kristi fem sårs prebenda i domkyrkan, men hon återtar nu den gåvan (RAp 7/4).

Helgonagillet

- 1420 säljer Ulf Persson, Helgonagilletts ålderman, tomten som gillestugan stod på till Måns Hellersson; tomten är 25½ alnar bred vid gatan och 35 alnar bred vid sjön (U 269a s 29).
- 1449 anges Hemming Magnussons gård ligga 'vid Kungsberget där förr Helgonagilletts stuga stod' (RAP 10/12).

Hemming Magnussons gård

- 1449 säljer kaniken Hemming Magnusson till hustru Katarina Arvidsdotter en gård 'vid Kungsberget där förr Helgonagilletts stuga stod', så vid och bred som gamla köpebrev utvisar (RAP 10/12).

Infirmarian

Se även S:t Eskils kapell och Katarina Nilsdotters gård.

- 1469 får ärkedjåknen Erik van der Lipen påvens tillåtelse att lägga Åkers kyrka och dess annex under Heliga Trefaldighetens och Helga lekamens prebenda (se S:t Eskils kapell), till förmån för sjuka och åldriga präster (APD 3 nr 2378, APS Cam nr 1380; Collmar 1 s 157 f). – Eriks inrättning för präster torde ha legat på den gård han 1460 hade testamenterat till S:t Eskils kapell (se detta), då övrig jord han skänkte till kapellet kom från hans morbror lagmannen Johan Karlsson (Färila) och Infirmarian 1496 anges ligga på en tomt som hade tillhört denne (se nedan samt Katarina Nilsdotters gård). 1483 nämns en träta mellan Erik van der Lipen och biskop Kort om en tomt i Strängnäs (RApp 25/6).
- 1496 anges Infirmarian ha byggts av biskop Kort 'med stenhus och andra trähus' på den avbrända tomt som lagmannen Johan Karlsson hade skänkt till domkyrkan (RAP 7/4).
- 1496 skänker biskop Kort jord till den infirmaria han håller på att bygga (*ereximus*) (RAP 15/6, 2 brev, SDHK 33396 tr Öberg s 47 f).
- 1501 stadfäster påven Infirmarians privilegier (RAP 4/9).
- En Sueciabild från omkring 1670 visar en hög ruin på Kungsberget, med påskriften 'Biskop Korts hus' (SSH s 209). Inga säkert identifierade lämningar har påträffats (MS 10 s 33). Kungsbergets högsta punkt upptogs av en fristående tomt (se stadsplanen), och möjligen rymdes här såväl Infirmarian som S:t Eskils kapell (se detta).

Ingevald Djäkns gatubod

- 1418 se Lars Styrbjörnssons gård.

Ingevald Eskilssons gård

- 1443 se Kristin på Bergets gård och trädgård.

Ingrids och Lasse Månssons tomt

- 1500 kungör rådet att en tomt ytterst på Kungsberget, 34 alnar bred ovan till mot berget och 39 alnar bred nere vid sjön, som borgaren Lasse Månsson (*Maensson*) och hans hustru Ingrid skänkt till domkyrkan återkallats för att kungens och kronans skatt inte ska förminskas. Om någon vill köpa tomten och bli besutten borgare och på nytt skänka till domkyrkan 'efter skälighet' (dvs för motsvarande värde) ska rådet inte neka, och Lasse Månsson och Ingrid har samtyckt till detta. Så kom Lasse Envarðsson och köpte tomten med hus och jord av domkyrkan, och Lasse Månsson och Ingrid avträdde den till honom. (StrLBp 2/1.)

Möjligen identisk med tomt nr 59 i 1785 års stadskarta (LSA Strängnäs stad C71-1:6).

Jöns Matssons gård

- 1531 säljer kungen till borgaren Jöns Matsson en gård näst sunnan S:t Eskils kapell med 7 gatubodar och en trädgård (StrTb f 53v) – troligen identisk med *Bredgården vid Torget (se denna).
- 1533 får en (onämnd) borgare i Strängnäs kungligt brev på 7 bodar han köpt av kungen och en trädgård som förr legat under Peter Sölvköpares prebenda, kallad Gillesprebendan (GR 8 s 197, Collmar 2 s 70).

Jöns Peterssons gård

- 1476 säljer Jöns Petersson, fordom borgare i Strängnäs, till Eskilstuna kloster en tomt vid K med källare och hus med skorstensjärn, spjäll och dörrjärn bevarade efter stadsbranden (1473), mellan Maria Magdalenas prebendegård och *Strömgården; uppe vid gatan är den 24 alnar bred, nere vid vattnet 34 alnar bred (RAp 3/3).

Möjligen identisk med tomt 65 i 1785 års stadsplan (LSA Strängnäs stad C71-1:6).

Jöns Skobos gård och tomt

- 1385 säljer staden till kyrkoherden i Enhörna Jöns Skobo en tomt vid hans gård på K; den är 14 alnar bred och så lång som hans byggnad, "badhæ a landhæ ock wathnæ" (RAp 10/4).

Katarina Nilsdotters gård, senare Infirmarian

- 1450 säljer bröderna biskop Sigge, Gustav Ulfsson och Fader Ulfsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) till Johan Karlsson (Färla) och dennes hustru Ingrid Matsdotter (Hålbönäsätten) en gård som Gustav Algotsson köpt av Katarina Nilsdotter (Krag), änka efter Hans Kröpelin, tillsammans med en tomt som Gustav köpt av domkyrkan på systemen Märta Ulfsdotters barns vägnar; på baksidan är påtecknat *Riddaregardhen* (RAp 20/3) – In-

firmarian låg 1496 på en tomt som hade ägts av Johan Karlsson (se Infirmarian).

Kristin på Bergets gård och trädgård

1443 testamenterar Kristin "a Bærghe" (saknar sigill), änka efter Jöns Tyrkilsson, den gård hon bebor uppe på berget, men all "bryggaeskap" till domkyrkan. Helga Lekamens kor ska ha halva hennes trädgård på berget med "then andhra helftinna som stoghan och bergith staar oppa" och det mindre täcket. Hon uppprepar sin mors gåva till Vårfrukoret vid högkoret av de bodar som ligger i väster vid Ingevald Eskilssons (Helga lekamens prebenda, Collmar 1 s 262) gård. (RApp 29/11, PD E 32.)

Lars Styrbjörnssons gård

1418 byter rådmannen Lars Styrbjörnsson till (?sin svåger, se Bengt Peterssons och Kristina Styrbjörnsdotters fastigheter vid Torget) borgaren Bengt Petersson bort en 20 alnar bred tomt på K, uppsides vid hans egen gård, och ett gatubodrum vid Ingevald Djäkns gatubod (SD 2447).

Lasse Erikssons gård

1525 se Prebenda Vår fru bebådelses gård.

1538 säljer Västeråsborgaren Lasse Eriksson till Strängnäsborgaren Jakob Bengtsson en tomt som ligger öster om Arvid Tunnbindares gård och som löper ned till stadsbron (bryggan); upp mot Arvids gård är den 33 alnar, vid gatan 91 alnar och åt sjön 8 alnar bred (StrTb f 54r-v, SSH s 264 f).

Möjligen identisk med tomt nr 74 i 1785 års stadsplan (LSA Strängnäs stad C71-1:6).

Prebenda Maria Magdalenas gård

1476 se Jöns Peterssons gård.

Prebenda Vår fru bebådelses gård

1525 har, enligt intyg och fastebrev från 1531/32, borgaren Arvid Andersson köpt en gård av prebendaten Nils vid Klostret, ombud för Vår fru bebådelses prebenda; gården ligger näst sunnan S:t Eskils kapells och gilles gård "i hörneth". Tomten är 39 alnar utmed Gillesgården, 33 alnar utmed Lasse Erikssons gård ner i gatan, 32 alnar ner vid allmänna långgatan och 33 alnar vid gatan som löper till S:t Eskils kapell (StrTb f 51 v-52, RAP 1532 4/3; om läget se SSH s 263 f).

1531 säljer kungen till Arvid Andersson 6 bodar vid samma gård, vilka tillfallit kungen efter Västerås recess (StrTb f 52, RAP 1532 4/3).

1538 se Lasse Erikssons gård.

Reinholds gård

- 1315 säljs, på Södermanlands lagmans Staffan Röríkssons (Staffanssönernas ätt) och Sigmund Keldorssons (tre klöverblad) vägnar, en del av en gård vid Kungsberget till kaniken Tideke (prebenda Mellösa); den halva gården med hus hade innehafts av Reinhold som hade överlåtit den som konungs saköre som han ådragit sig vid en process mot hustru Kristina, syster till den avlidne kyrkoherden Ingemund i Ytterenhörna, Öknebo hd (DS 2041, Collmar 1 s 242 f, 324 f).

S:t Eskils gille, Prästgillet

- 1368 erhåller *sancta Eskyls gilde* ett dryckeshorn i testamentsgåva (DS 7753).
- 1460 testamenterar ärkedjåknen Erik van der Lipen sin största bonad, sin längsta bänkdyna, sin största kullgryta, sin största kopparkanna och ett par stora brandjärn (halster) till Prästgillet (RApp 25/7).
- 1483 avdöms en godstvist i prästgillesstugan (RAP 28/6).
- 1494 (senast) får prästgillet penningar i testamentsgåva (UUBpp uå [1494] SDHK 42978).
- 1523 håller riksrådet förhandlingar i prästgillesstugan (GR 1 s 63).
- 1531/32 används S:t Eskils gilles gård och *Preste gylles gårdhen* som synonymer (StrTb f 51 v-52, RAP 1532 4/3).
- 1551 upptas två Gillesgården bland stadens gårdar och tomter (SöH 1551:9).

S:t Eskils kapell

- 1408–19 byggdes *capella Sancti Eskilli* av biskop Andreas (A 28 p 9).
- 1425 är prebendaten Ingevald Ingemundsson, *Sancta Eskyls kappal haffwande*, sigillvitne (RAP 11/9, 2 brev).
- 1432 och 1451 nämns gatan som går från klostret till S:t Eskils kapell (RAP 2/12, 14/4).
- 1460 testamenterar ärkedjåknen Erik van der Lipen, för grundandet av en prebenda till Heliga Treenighetens ära i S:t Eskils kapell i Strängnäs, jord som han köpt efter sin morbror Johan Karlsson (Färla) och en rad silverföremål till kalkar och altarornament, ett relikskrin, liturgiska böcker samt sin gård med bohag, kor, får och svin (RApp 25/7). – Att det inte handlar om Eskilskapellet i domkyrkan framgår av att Helga lekamens prebenda i samma testamente anges ligga 'i Strängnäs domkyrka' (se vidare Infirmaryan).
- 1466 anges kapellets prebenda vara vigd till Trefaldigheten och Helga lekamen (APD 3 nr 2378) – se Infirmaryan.
- 1472 anges Tuve Nilsson Bagares gård ligga nordöst om kapellet (RAP 9/10).
- 1501 stiftar biskop Kort en tidegård till jungfu Marias ära i kapellet, där även de åldriga prästerna i Infirmaryan ska kunna tjänstgöra mot ersättning (RAP 25/3, Collmar 1 s 102).

1513(?) säljer domkyrkan en gård öster om S:t Eskils kapell 'kallat jungfru Marie' (se Sigrid Karlsdotters gård) (RAp odat nr 251 SDHK 38150).

Troligen beläget på en fristående tomt på Kungsbergets högsta punkt (se stadsplanen) (SSH s 263 f).

Sigrid Karlsdotters gård

1513(?) säljer domkyrkan en gård med stenhus öster om S:t Eskils kapell till Sigrid Karlsdotter (stjärna) i Strömsta, Teda sn, Åsunda hd, Uppland; efter Sigrids död ska gården återgå till domkyrkan (RAp odat nr 251 SDHK 38150).

****Strömgården***

1400-talets början avled Röd i *Strømenom* (?Wiktorsson s 35).

1476 ligger *Strømgårdhen* granne med Jöns Peterssens gård på K (RAp 3/3).

Namnet tyder på ett läge vid den sänka där Långgatans östra del löpte, söder om Kungsberget.

Tuve Nilsson Bagares gård

1458 döms Tuve Bagares testamente, vari han skänkt halva sin gård till domkyrkan, vara lagligt, efter att Tuves änka Elisabeth hade förklarat att hon inte var villig att hålla testamentet (RAp 27/11).

1472 testamenterar Elisabeth Petersdotter, borgaren Tuve Nilssons änka, till domkyrkan sin gård nordöst om S:t Eskils kapell (RAp 9/10).

Tyrgils gård

1323 och 1337 är Tyrgils *in Monte* vidervaruman vid godsuppgörelser i Strängnäs (DS 2385, 3325).

1324 är Tyrgils *de Monte Regis* faste i Strängnäs (DS 2478).

Tyrgils Kvantas tomt

1390 fastfars Tyrgils Kvantas (jfr borgaren Nils Kvanter 1365, s 78) försäljning till Västeråskaniken Jakob Johansson i Forssa, Oppunda hd, av en tomt som ligger väster om Ulf Skräddeles gård, intill Hastens och Lasse Dafwis gemensamma gård (se denna) (RAp 12/9).

Ulf Skräddeles gård

1390 se Tyrgils Kvantas tomt.

Fastigheter vid Torget

Anders Ervastssons bodar

1430 bekräftar Elin Andersdotter, änka efter Västeråsborgaren Ervast Snakenborg, att hennes son Anders Ervastsson, kyrkoherde i Fellingsbro, till Helga korsets prebenda och altare skänkt tre gatubodsrum: ett österut

vid Torget utmed gatan som går till sjön, vid Klaus Skräddeles gård, 10 alnar långt, ett vid Rådstugan och ett vid Olof Bagares gård (se även Hospitalsvreten) (RAP 17/6, 2 brev).

Bengt Peterssons och Kristina Styrbjörnsdotters fastigheter

1427 skänker makarna Bengt Petersson, borgare, och Kristina Styrbjörnsdotter till Helga lekamens prebenda sin inköpta gård sunnan vid Torget, östan vid Sune Peterssons gård; tomten är 61 alnar lång och 39 bred. Vidare ger de prebendan den tomt de köpt av staden som ligger ovan gården, uppsides vid Vårfrugilletts gillestuga, 32 alnar lång och 19 bred. Slutligen får prebendan parets andelar i alla gatubodar. (RAP 30/11) – om läget se även Vårfrugillet.

Bengt Torstenssons bodar

1420 intygas att Bengt Torstensson, kanik och kyrkoherde i Stockholm, till Strängnäs domkyrka givit bl a två bodar vid torget i Strängnäs för sin årsmässa (SD 2780).

****Bredgården***

1531 nämns kronans uppbörd av *Bredhegården* i Strängnäs (GR 7 s 340).

1531/32 säljer kungen till borgaren Jöns Matsson B med gatubod, hus och jord, belägen öster om Torget; gården hade tillfallit kronan efter Västerås recess (StrTb f 52r–v, med upprepning på f 53; GR 8 s 48 f) – troligen identisk med Jöns Matssons gård på Kungsberget.

Cecilias tomt

1418 säljer rådmannen Lars Styrbjörnsson och hans hustru Cecilia hennes tomt uppsides Sune Peterssons gård (se denna) östantill, 61 alnar lång och 39 alnar bred, till borgaren Bengt Petersson (se även Lars Styrbjörnssons gård på Kungsberget) (SD 2447).

Cecilia Ingevaldsdotters och Jon Västgötes tomt

1387 överlåter borgaren Jon Västgöte med samtycke av hustrun Cecilia Ingevaldsdotter en tomt, 5 alnar lång vid gatan och 10 alnar bred, söder om Hermans lilla bod vid Torget, till Stockholmsborgaren Arneke Westakop för de penningar som Sigge Sillmånglare var skyldig Jöns Karlsson, Arneke Westakops ?svärson (*sware*) (StrStAp 12/11).

Gertrud Petersdotters och Sune Kyrkomästares tomt

1399 se Ärkedjåkns gård

Johans i Botholm gård

1531 säljer kungen till borgaren Johan i Botholm, Aspö sn, Selebo hd, en gård näst sunnan torget med 6 gatubodar (StrTb f 53r–v).

Johan Hastenssons bod

1420-talet(?) säljer Johan Hastensson till sin syster Katarina och hennes man Hans Överskärare en gatubod vid Torget i hörnet vid *Badstugathwua* som han fått av sin far (RAp odat nr 124 SDHK 16627).

Jöns Nilssons gård

1530 redogörs på Rådstugan för borgmästaren Jöns Björnssons gård norr om Torget; han hade 1522 köpt tomten, vars hus hade avbränts av kung Kristierns trupper, av Jöns Nilsson och bebyggt den, och 1527 köpt sju bodarum vid Torget nedanför tomten av kungen. Tomten är i söder vid Torget 40 alnar, i väster 60 alnar, i norr vid Klostergatan 32 alnar och i öster vid allmänna tvärgatan 48 alnar. (StrTb f 51; om läget se SSH s 266.)

Katarinas och Torsten Jönssons tomt

1399 se Ärkedjäcknens tomt.

Olof Överskärarens gård

1446 överlåter Olof Överskärare sin gård nordan vid Torget och västan vid Rådstugan med tomt, hus och trädgård till Eskilstuna kloster mot uppehälle, broderskap och gravplats i munkarnas kyrka eller kyrkogård (RApp 4/6, Hadorph E 74 s 108).

Ragnas och Nils i Helgarös tomt

1399 se Ärkedjäcknens tomt.

Rådstugan

1434 utfärdas ett brev *uppa Strengenæs radzstughu* (vid RApp 1438 8/3).

1446 ligger Rådstugan i anslutning till Torgets nordsida (se Olof Överskärarens gård).

1451 är stadsfogde, borgmästare och råd samlade *a Raastughune* (RAp 14/4).

1465 görs ett godsbyte och 1467 ett gårdsköp upp på Rådstugan (RAp 6/3, 10/4).

Sune Peterssons gård

1418 se Cecilias tomt.

1427 ligger Sune Peterssons gård söder eller sydöst om Torget (se Bengt Peterssons och Kristina Styrbjörnsdotters fastigheter) (RAp 30/11).

Vårfrugillet

1427 ligger *Warafrw gillistwghu* nära torget, 'uppsides', vilket torde betyda söder om torget (se stadskartans höjdkurvor) (RAp 30/11).

- 1460 testamenterar ärkedjåknen Erik van der Lipen två kokkärl till *Worfrugille* (RApp 25/7).
- 1477 avdöms en godstvist i *Worfrwe gillestwo* (RApp 20/6).
- 1531 säljer kungen till borgaren Jöns Björnsson en gård som fordom tillhört Vårfrugillet men tillfallit kronan efter Västerås recess; gården ligger på Kyrkogatan, på vänster sida när man går från kyrkan till torget (GR 7 s 231); i Tänkeboken anges att Jöns köpte $\frac{3}{4}$ av gården, rådmannen Jon Nilsson $\frac{1}{4}$ (StrTb f 51r-v). – Lägesbeskrivningen går att sammanjämka med 1427 års läge, vilket skulle betyda att det handlar om gillestugan.
- 1532 säljer kungen två gatubodar som förr tillhört V (GR 8 s 49).

Ärkedjåknens tomt

- 1399 säljer Torsten Jönsson och hans hustru Katarina till ärkedjåknen Gjord Petersson en tomt, 27 famnar lång och 8 famnar bred, väster om torget. Samtidigt säljer Nils i Helgarö och hans hustru Ragna till ärkedjåknen en halv tomt intill den förra på östsidan, 30 famnar lång och 4 bred. Vidare säljer Sune Kyrkomästare och hans hustru Gertrud Petersdotter, efter att den utbudits enligt stadslagen, till ärkedjåknen en tomt öster om torget, ovan Allmänningsgatan, 10 famnar lång och 10 bred. (RApp 7/5.)

Angivandet av mått i famnar istället för alnar är unikt för detta brev.

Fastigheter vid Långgatan

Kallas vanligen Allmänningsgatan, men denna beteckning används även om andra gator. Den betecknas 1489 'långa gatan som löper till Torget' (RApp 19/8) och är troligen identisk med *Thorgx gatuna* 1390 (RApp 12/9).

Anna Helmersdotters och Henrik van Köllens tomt

- 1550 säljer Henrik van Köllen, med sin hustru Anna Helmersdotters samtycke, till Olof Henriksson en tomt uppsides samme Olofs gård, från Allmänningsgatan söderut och västerut och ner i sjön (BhSp 8/2).
- Låg troligen på sydsidan av Långgatans östra ände.

Dekanens gård

- 1475 ligger *Degne gordhen* nedanför Ärkedjåknens trädgård, med en vret däremellan (se Märta Erengisladotters vret) (RApp 7/9).
- Låg förmodligen i anslutning till Dekanens trädgård.

Dekanens trädgård

1451 ligger *Dækinssens trægård* vid Långgatan (se Mickel Fjäders tomt) (RAP 24/3).

Filip Skomakares gård

1549 se Peder Bengtssons och Birger Jönssons gård.

***Klockargården**

1451 ligger *Klokkara gardhen* intill Mickel Fjäders tomt, nära Långgatan (RAP 24/3).

Lagnö Henriks gårdar

1549 se Peder Bengtssons och Birger Jönssons gård.

1551 har Lagnö Henrik två gårdar i staden (SöH 1551:9).

Lars Skräddares gård

1489 se Långe Knuts tomt.

Långe Knuts tomt

1489 säljer rådmännen Anders Jönsson och Jöns Skräddare till Långe Knut en tomt med hus och jord, belägen intill borgmästaren Lars Skräddares gård, i hörnet vid långa gatan som löper till torget; tomten är 51 alnar lång i norr, 36 alnar i söder och 42 alnar i öster (RAP 19/8).

1532 kom inför rådstugerätten Henrik Diktesson i Tövsala, Egentliga Finland, om en gård som beboddes av borgaren Jöns Skräddare samt av Henriks faster Margareta, änka efter Långe Knut; efter räkenskap av vad Margareta hade förtärt i sin ålder och sjukdom kunde parterna inte enas, utan kungens fogde avgjorde att Henrik skulle erlægga 3:0 pn till 'honom' (?Jöns) med hänvisning till Jordabalken och inte föra mer talan i denna sak (StrTb f 52v–53).

1489 års brev är påtecknat 'gården nr 31' med 1800-talshand, och måtten stämmer tämligen väl med tomt 31 i 1785 års stadskarta, belägen på nordsidan av Långgatan väster om Torget (SSH s 268 f).

Mickel Fjäders tomt

Sträckte sig 1451 genom ett helt kvarter mellan Långgatan och 'Övre gatan', troligen 1700-talets Södra Långgatan, och detta brev är av betydelse för lokaliseringen av flera tomter.

1451 säljer domkyrkan till kaniken Bengt Andersson en tomt med två hus mellan S:ta Annaprebendans gård och Klockargården, så bred som fördom Mickel Fjäders målsman byggde den och så lång att den löper från Övre gatan till Allmänningen vid Dekanens trädgård (RAP 24/3).

Märta Erengisledotters vret

1475 testamenterar Märta Erengisledotter (Gädda) den lilla vreten som ligger nedanför Ärkedjäknens trädgård och uppsides dekansgården till dekanatet (RAp 7/9).

Olof Henrikssons gård

1550 se Anna Helmersdotters och Henrik van Köllens tomt.

Peter Bengtssons och Birger Jönssons gård

1549 säljer Peter Bengtsson och hans måg Birger Jönsson till Hans Vågentorp sin gård belägen mellan Filip Skomakares gård och Lagnö Henriks gård; tomten är i norr vid Långgatan 35 alnar bred och i söder vid kyrkogården 34 alnar bred, med längden 94 alnar (StrTb f 55, SSH s 267, 841).

Peter Skräddeles trädgård

1390 ligger Peter Skräddeles trädgård nära ”Thorgx gatuna” (RAp 12/9).

Prebenda Annas gård

1451 ligger *Sancte Anne prebende gard* intill Mickel Fjäders tomt (RAp 24/3).

Tyrgils Kvantas tomt

1390 fastfars Tyrgils Kvantas försäljning till Västeråskaniken Jakob i Forssa av en 36 alnar bred tomt som sträcker sig från Peter Skräddeles tomt till Torggatan (RAp 12/9).

Ärkedjäknens trädgård

1475 omtalas *arkedægnens thræ gordh* som ligger ovanför Dekanens gård, med en vret däremellan (se Märta Erengisledotters vret) (RAp 7/9).

Fastigheter vid Klostergatan

Kallas vanligen ’gatan/allmänningsgatan som går från klostret till S:t Eskils kapell’ men 1468 Allmänningsgatan (RAp 25/4).

Arnold Svartes gård

1432 säljer, genom ombud och efter att lagligen ha utbudit den, Arnold Svarte sin gård belägen mellan herr Holmstens gård och Bernhard Verkmästares gård till Jöns Larsson; den sträcker sig från gatan som går från klostret till S:t Eskils kapell och ned i sjön och är 10 alnar bred vid gatan och 12 vid sjön (RAp 2/12).

***Badstugan**

Låg troligen vid stranden norr om Klostergatan.

1420-talet(?) säljs en gatubod *with Torgith i ordhenom* (hörnet) *with Badstwgathwna* (se Johan Hastenssons bod) (RAp odat nr 124 SDHK 16627).

- 1450 anges en gård ligga *uppe i bynom* intill badstugan (se Cecilias och Hans Matssons gård vid Västerviken) (BhSp 2/9).
- 1514 nämns Badstugränden (se Birgittas och Henrik Guldsmeds gård) (E 2739a f 72).
- 1541 anges en tomt ligga överst i gränden där Badstugegatan och Klostergatan går samman (se Jöns Björnssons tomt) (StrTb f 54).

****Biddaregården***

- 1462 säljer domkyrkan till sakristanen Lars Ragvaldsson, ombud för Helgakorsprebendan, en tomt med hus och jord som sträcker sig från gatan och ned i sjön, belägen uppsides bakom Sakristangården; åt gatan är tomten 32½ aln bred inklusive dropprum, nedtill 14½ aln inklusive dropprum (RAp 1/5). 1468 upprepas köpet, varvid tomten anges sträcka sig från Allmänningsgatan till sjön; på baksidan är påtecknat *Biddaragården* (RAp 25/4). – Biddare var ett annat namn för tiggare eller allmoseinsamlare, och möjligen hade det senare inrättats som en fast tjänst i staden (SdwSuppl, SSH s 729).

Birgittas och Henrik Guldsmeds gård

- 1514 säljer Henrik Guldsmed, med sin hustru Birgittas samtycke, till Henrik van Aflenn sin gård i Badstugränden, mellan Jöns Smeds gård och sjön; åt söder är tomten 88 alnar, nedtill mot sjön 30 alnar, åt väster 33 alnar och åt öster 12 alnar (E 2739a f 68 v).

Bernhard Verkmästares gård

- 1432 se Arnold Svartes gård.

Herr Holmstens gård

- 1432 se Arnold Svartes gård.

Jöns Björnssons tomt

- 1541 byter borgaren Jöns Björnsson bort sin del, som han fått genom sin hustru, av en tomt som ligger överst i gränden där Badstugegatan och Klostergatan går samman till Påvel Magnusson, präst i Floda, mot en tomt nedanför Olof Japssons tomt. Samtidigt säljer Jöns Smed sin del i tomten till Påvel, efter att ha erbjudit sin måg Jöns Björnsson att lösa in den. (StrTb f 54.)

Olof Skinnares gård och stuga

- 1451 se Sigrid Svendsdotters gård.

***Sakristangården**

- 1462 säljer domkyrkan till sakristanen Lars Ragvaldsson, ombud för Helgakorsprebendan, en tomt med hus och jord som sträcker sig från gatan och ned i sjön, belägen uppsides bakom *Sacristan garden* (RAp 1/5). 1468 upprepas köpet, varvid tomten anges sträcka sig från Allmänningsgatan till sjön (se Biddaregården) (RAp 25/4).
- 1474 har sakristanen lagt ut alltför stora summor på att återställa sin gård efter stadsbranden 1473 och hamnat i skuld (RAp 28/6; Collmar 1 s 257).

Sigrid Svendsdotters gård

- 1451 kungör byfogden, borgmästarna och rådet att Mickel Skinnare kommit inför dem och meddelat att hans 'gårdsbrev' för den gård han fick genom sin hustru Sigrid Svendsdotter hade förkommit, och han bad dem mäta gården efter gamla hävden. Tolv borgare rannsade gården och fann att den var skäligen byggd, och två kämnärer tillsades att mäta gården på alla sidor, varvid de fann att uppe vid Allmänningsgatan som löper från klostret till S:t Eskils kapell är tomten 29½ alnar, åt norr sträcker den sig från samma gata ned åt stranden och i sjön, från norra nedre källarknuten och snett in till Mickels stugknut är den 12 alnar, nere vid sjön vid Mickels strandbod och tvärt över in till Olof Skinnares stuga tvärt mellan båda gränder 21 alnar, och söderut (*sunnan till*) från Olof Skinnares gård längs södra gränden till Allmänningsgatan 95 alnar. (RAp 14/4.)

Fastigheter vid klostret (dominikankonventet)**Erik Anderssons gård**

- 1532 säljer kungen till borgaren Erik Andersson en gård näst sunnan klostret med gatubod och trädgård (StrTb f 53).

Knut Eskilssons tomt

- 1489 skänker Knut Eskilsson (Banér) en tomt vid Svartbrödrakonventet vid Långa gatan som går till S:t Eskils kapell, så lång och bred som huvudbrevet utvisar, till domkyrkan (RAp 23/10).

Nils Ulfssons gård

- 1450 se Cecilias och Hans Matssons gård vid Västerviken.

Peter Björnssons gård

- 1487–88 se Prebenda Eriks gård.

Prebenda Eriks gård

- 1487 stiftar biskop Kort S:t Eriks prebenda i domkyrkan och anslår för prebendatens uppehälle en gård intill Peter Björnssons gård nära predikarbrödernas kloster (RAp 22/12).
- 1488 överlåter Magnus Germundsson, kyrkoherde i Kumla, till Prebenda Erik en gård som han ärvt av sin syster Katarina Germundsdotter; Katarina och hennes make borgmästaren Hans Matsson hade gjort upp hur de skulle fördela sina två gårdar i staden på så sätt att Hans skulle behålla den gård han hade ägt före deras giftermål och Katarina den gård hon hade haft med sin förre make borgmästaren Botvid och som hon hade ärvt hälften av från Botvid och köpt andra hälften av från Botvids arvingar. Denna gård är belägen näst öster om Peter Björnssons gård vid klostret och sträcker sig från översta gatan och ner i sjön 125½ alnar och är längs gatan 25 alnar bred. (RAp 28/6, 2 brev.)

Ulf Anundssons gård / Yttre Vårfruprebendans gård

- 1430 säljer prebendaten vid Yttre Vårfruprebendan Ulf Anundsson till Birgitta Magnusdotter (Porse) östra hälften av sin gård, med hus och jord inom gården och ner till sjön, med förbehållet att han under sin livstid ska nyttja den halva gården tillsammans med den andra hälften som han behåller (RAp 23/8). Samma år skänker han västra hälften av gården till sin prebenda (RAp 10/11). 1431 skänker Birgitta sin hälft av tomten, som ligger 'på östra sidan vid klostret' till samma prebenda (RAp 3/8).

Fastigheter vid Västerviken och Hospitalet*Allmänt*

- 1527 beslutar kungen om råskillnaden mellan stadens och kyrkans ägor i stadens västra del. Borgarna ska ha domkyrkans och ärkedjåkns gärd och båda deras hagar vid sjön, vidare Helga kors (prebendas) och S:t Peters (prebendas) vretar till sjön och allt som ligger väster om följande stavar: den första vid sjön bakom tegelladan vid S:t Peters vret, den andra vid västra gårdshörnet av Helgakorsvret, den tredje vid östra gårdshörnet av samma vret vid tegelugnen, den fjärde vid yttre allmänna vägen upp mot väderkvarnen, vidare en stav i sydväst vid en stor sten *Ledhestenen*, vidare till staven vid lergropen och sedan till staven uppe vid skogen. Alla dessa åkrar, vretar och hagar väster om råmärkena ska tillhöra staden, alla öster om dem kleresiet. (GR 4 s 133 f.)

***Badstugan**

- 1386 ligger en tomt väster om Allmänningsgatan vid badstugan (se Katarinas och Jöns Finnes tomt) (RAp 21/5).
 1390 ligger en tomt mellan badstugugropen och Allmänningen (se Joar Joarssons tomter) (RAp 12/9).

Cecilias och Hans Matssons gård

- 1450 upplåter Hans Matsson och hans hustru Cecilia till Nils Ulfsson en tomt och gård som ligger västan gatan vid stadsbryggan i Västerviken, efter gamla hävden 69 alnar bred ovan vid gatan, 50 alnar lång vid gatan in till bryggan, 43 alnar bred nere vid sjön och 144 alnar lång uppe i gården, mot två gårdar som Nils köpt: en *uppe i bynom* intill badstugan och en annan gård som ligger 'nere vid klostret' (?nedanför klostret) (BhSp 2/9).

(Nya) Domprostgården

- 1490 utfärdar Sten Sture skyddsbrev för domprosten Helge Petersson, som ämnar bygga sig till prästbord ett tegelhus på löten mellan staden och Hospitalsvreten, på den plats där förr domkyrkans tegelhus stod (se även Tegelbruk) (RAp ud SDHK 32338).
 1490 får domprosten kapitlets tillstånd att uppföra ett stenhuggeri (*latomia*) på den plats där domkyrkan sedan gammalt hade stenhuggeri, vid vattenet söderut mellan staden och Hospitalsvreten som tillhör sysslomannen (RAp 4/9).
 1533 utfärdas kungligt brev på att Nils Larsson på Hornby må sitta i domprostgården (GR 8 s 318).

Domprostens vretar

- 1502 byter staden till domprosten bort en vret som ligger mellan två av domprostens vretar mot jord och vretar som ligger söderut nedanför platsen där domprostladan nu står och nedanför stadens vret (RAp 4/7).

Helga kors prebendas vret

- 1523 se Allmänt.

Herr Magnus tomt

- 1390 fastfars herr Magnus och hans systerson Nils försäljning till Västeråskaniken Jakob i Forssa av en tomt 'under' S:t Örjans kapell och 5 alnar upp till gatan (RAp 12/9).

***Hospitalet**

Se även S:t Örjans kapell.

1328 får *hospitali Strengenes* en testamentsgåva (DS 2649).

1330 får hospitalet 2 bänkkälen i testamentsgåva (DS 2759).

1382 skänker Bo Jonsson (Grip), i själagåva för sina föräldrar och sig själv, för de spetalskas uppehälle en gård västerut vid staden som han fått av biskop Tord; den kallades förut *Skinnara gardhin* men är nu benämnd *Spetalagardhin* (RAp 25/8).

1384 utlovar biskopen avlat för dem som lämnar understöd till hospitalet (RAp 29/9).

1430 se *Hospitalsvreten.

Låg söder om Västerviken i kvarteret Västertull vid nuvarande Hospitalsgatan, där en tegelkällare av medeltida karaktär revs 1906 (SSH s 723 ff, 738 ff). I kvarteren Liljan och Lagmannen påträffades gravar under 1900-talets början som kan tillhöra hospitalets begravningsplats (MS 10 s 25, 35 f). Hospitalets läge före 1382 är okänt.

***Hospitalsvreten**

1414 har dominikankonventet till prebendaten Nils Ulfsson sålt ett kålgårdsrum i *Spitala vretenom* som bröderna erhållit i testamentsgåva av Tyrgils Skräddare; det låg intill det kålgårdsrum som Nils redan hade (SD 1972).

1421 intygar Ulf Skräddare, fordom borgare, att hans avlidne son prebendaten Nils till S:t Peters kor och prebenda skänkt sin hälft, hans mödernearv, av deras gemensamma vret vid Tegelhushuset mellan Allmänna vägen och sjön samt hälften av kålgårdsrummet med det han köpte av konventet (se 1414); båda ligger uppsides i Spetalsvreten i östra hörnet vid diket och gatan. På sin dödsbädd bad Nils att även Ulf skulle skänka sin del av vreten och kålgårdsrummet till prebendan, vilket Ulf nu gör. (12/3 i vid RApp 1470 27/6.)

1430 bekräftar Elin Andersdotter, änka efter Västeråsborgaren Ervast Snakenborg, att hennes son Anders Ervastsson, kyrkoherde i Fellingsbro, till Helga korsets prebenda och altare skänkt en vret vid Hospitalet, uppsides den vret som tillhör samma prebenda och lika lång och bred som den (se även Anders Ervastssons bodar vid Torget) (RAp 17/6).

1490 se Nya Domprostgården.

1490 anges vreten tillhöra sysslomannen (RAp 4/9).

Joar Joarssons tomter

1390 fastfars herr Joars försäljning till Västeråskaniken Jakob i Forssa av en tomt mellan Tegelhuset och gatan och en annan mellan badstugugropen och Allmänningen (RAp 12/9).

- 1403 överlåter Jakob Johansson i Forssa till Helga korsets prebenda den tomt mellan Tegelhuset och gatan som han fick av herr Joar Joarsson (SD 388b).

Katarinas och Jöns Finnes tomt

- 1386 säljer borgaren Jöns Finne med sin hustru Katarinas samtycke till biskop Tord en tomt väster om Allmänningsgatan vid badstugan; tomten hade varit lagligt utbjuden enligt stadsrätten (RAp 21/5).

Katarinas och Olof Brännejärns tomt

- 1399 intygas att borgaren Olof Brännejärn och hans hustru Katarina till dekanen Nils Birgersson sålt sin gårdstomt i Västerviken och ett kålgårdsrum i *Kilsviken (RAp 8/6).

Prebenda Patronorums kålgård

- 1461 skänker kung Kristiern till Prebenda Patronorum en kålgårdstomt utanför staden näst söderut vid S:t Örjans kapell (RAp 25/7).

Prebenda Petri och Pauli vret

- 1527 se Allmänt.

S:t Örjans kapell

Se även Hospitalet.¹⁰

- 1390 anges en tomt ligga *undi Sancta Ørians capællæ* och 5 alnar upp till gatan (RAp 12/9, SDHK 13789).
- 1455 påbörjades (*incepta est*) S:t Georgs kapell (A 28 p 4).
- 1461 se Prebenda Patronorums kålgård.

****Skinnaregården***

- 1382 se Hospitalet.

Tegelbruk

- 1390 och 1403 används *thighilhsit* som lägesbestämning (se Joar Joarssons tomter) (RAp 12/9, SD 388b – för ordets betydelse se Sdw suppl s 880, SvK 229 s 280 f).
- 1421 ligger *Tigilhus wrethin* mellan Allmänna vägen och sjön (se Hospitalsvretten) (12/3 i vid RApp 1470 27/6).
- 1490 ska nya domprostgården byggas på den plats där förr domkyrkans tegelhus stod (RAp ud SDHK 32338).

¹⁰ Ett S:t Örjans gille nämns i SSH s 727, med hänvisning till Fehr s 14. Inget av verken ger någon källhänvisning.

1525 begär kungen att få ett eller två lass tegel av domkyrkan till Stockholms slott; det samma begär han av dominikankonventet och av andra platser i trakten där det finns tegellador (GR 2 s 233).

1527 nämns tegelladan, tegelugnen och lergropen (se Allmänt) (GR 4 s 133 f).

Lämningar av vad som tolkats som en tegelugn har påträffats i kvarteren Bonden och Blå Bandet söder om Västerviken (MS 10 s 35).

Fastigheter i stadens sydvästra del

**Kilsviken*

Namnet torde avse en nu uppgrundad vik 300 m söder och sydväst om domkyrkan (se stadskartan).

1399 intygas att borgaren Finvid Magnusson till dekanen Nils Birgersson sålt en vret sydväst om domkyrkan i *Kylswikinne* och ett kålgårdsrum uppsides vreten östantill (RAp 3/5).

1399 intygas att borgaren Olof Brännejärn och hans hustru Katarina till dekanen Nils Birgersson sålt ett kålgårdsrum i K (se Olof Brännejärns och Katarinas tomt vid Västerviken) (RAp 8/6).

Olokaliserade fastigheter

Birgitta Elefsdotters gård

1467 säljer Birgitta Elefsdotter till borgaren Martin Botvidsson sin halva gård med tomt och hus, kålgårdsrum och strandbodsrum som gammal hävd utvisar, belägen intill Nils Smeds gård och med rätt alnetal som står i gamla huvudbrevet (RAp 10/4).

Domprostens gärde

1400 se Lars Långs vret.

Elin Andersdotters vret och bagarerum

1434 skänker Margit, Gudvasts änka, till sin dotter Katarina och dennas make Lars Smed en vret och ett bagarerum, 14 alnar längs gatan och 14 alnar in i gården, som Elin Andersdotter, Ervast Snakenborgs änka (se Anders Ervastssons bodar vid Torget), givit henne *til føddho*; hennes andra dotter Ingeborg med maken Birger fränkänns rätten till vreten och bagarerummet (vid RApp 1438 8/3).

Fattigas gille

1359 testamenterar Märta i Sanda, Vansö sn, 1:0 pn till de fattigas gille (*convivium pauperum*) i Strängnäs (DS 6129).

Guttorm Smeds tomt

1456 se prebenda Petri gård.

Helgakorsaltarets gård

1474 stiftar biskop Hans en mäsas vid Helgakorsaltaret i domkyrkan och anslår till sakristanens uppehälle ränta av ett stenhus och en trädgård i Strängnäs samt jord (RAP 2/7).

Helge Peterssons gård

1484 har domprosten Helge Petersson några år tidigare (före 1480, RAP 12/5) sålt en gård som var hans rätta fäderne och möderne till fogden på Tynnelsö, men den har nu övergått till biskop Kort som vill skänka den till en (onämnd) prebenda; Helge godkänner överlåtelsen (RAP 16/9, Collmar 1 s 138 f). 1485 anges gården ligga ovan gatan in till sjön (RAP 22/8).

Henrik van Hampnens gård och bodar

1532 säljer kungen till borgaren Henrik van Hampnen fyra bodar som ligger *uppuddj* hans gård; två av dem hade hört till en prebenda och två till Vårfrugillet men tillfallit kronan efter Västerås recess (GR 8 s 49).

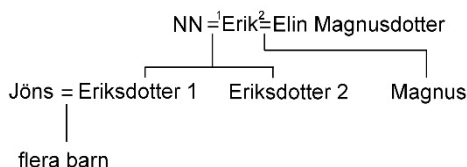
***Husberghet**

1371(?) byggde kung Albrekts allierade en befästning eller borg på en tomt nära domkyrkan och förhärjade kapitelmedlemmarnas hus; på baksidan med något yngre hand 'nu kallat *Husberghet*' (DD 4:4 nr 528 år 1392, SSH s 475 f).¹¹

***Hässelbygården**

1459 skänker Elin Magnusdotter, i själagåva för sin make Erik i Hässelby, Åkers sn, sin gård i Strängnäs kallad *Hæslabygardhen* till S:ta Annas kor. Makarna hade köpt tomten för gemensamt förvärvade penningar, var-efter de hade byggt hus och planterat trädgård. Elin äger hälften efter sin make och ytterligare en del som arv efter sin avlidne son Magnus, kyrkoherde i Nora. Ännu en del hade hon köpt av barnen till Jöns i ?Låsta, Strängnäs sn, barn till makens dotter i ett tidigare äktenskap. Hon skänker nu sin hälft och 2/3 av den andra hälften till S:ta Annas kor och ber om att bli omhändertagen både som levande och död. (RAP 12/3) – Av brevet framgår att sonen Magnus ärvt fäderns hälft, och när han avled gick 1/3 av denna andel till Elin som bakarv. 2/3 gick till fäderns barn i ett tidigare äktenskap, och av detta hade Elin köpt 1/3 av en dotters arvingar. Av andelsfördelningen framgår att ytterligare en dotter i Eriks första äktenskap fanns men att hon ännu var ägare till 1/6 av gården. (KJkomm.)

¹¹ I SSH s 476 antas att Husberget var liktydigt med Kungsberget, men det senare namnet var så inarbetat att antagandet måste avvisas.

Släkttavla över arvingarna till Hässelbygården enligt RAP 1459 12/3.

- 1484 bekräftar Stockholmsborgaren Gotskalk Skomakare Elin Magnusdotters gåva i *Heslebogaardhen*; i den tredjedel som Elin hade köpt hade Nils Bundhe(?) köpt in sig och bott, och han hade byggt en liten stuga och ett loft intill gatan och överlätit dem till Gotskalk med den fjärdedelen, eftersom Gotskalk hade bönds rätt till den. Sedan Gotskalk gift sig i Stockholm hade han överlätit hälften av fjärdedelen till S:ta Annas kor. Bengt i Norrlänna vill klandra överlåtelsen av gården, men han hävdar felaktigt att han har en tredjedel i fjärdedelen, utan han har genom sin hustru en del längst norrut i tomten uppe vid gatan. (SD 482, feldat.)

Jöns Bengtssons gård

1422 se Prebenda Petri gård.

Jöns Skyttes vret

1400 se Lars Långs vret.

Karlagillet

1422–60 se S:t Nikolai gille.

Kittelsmedens tomt

1390 nämns *Kællasmidsins tomt* intill Vårfrubergs klostertomt (RAP 12/9).

Klas Andreess tomter

1390 omges Olof Brännejärns tomt av Klas Andreess tomter (RAP 12/9).

Klockarens vret

1438 se Nils Anundssons gård och vret.

Knutsgillet

1360 (omkr) upprättas en förbönslängd för medlemmarna i *helgha Knuz gildi hær i Strengiænes*; längdens yngsta namn förs in på 1370-talet (Wiktorsson s 8–12).

****Korsberghet/Snekkeberg***

1438 används **Korsberghet* som lägesbestämning för en vret vid Allmänningsgatan, och i en brevpåteckning anges **Snekkeberg* som lägesbestämning (se Nils Anundssons gård och vret).

Kristina Bengts tomt

- 1390 fastfars Kristina *Bængtz* (änka) försäljning av en tomt mellan gatan och prostens åker till Västeråskaniken Jakob i Forssa (RAp 12/9).
 1403 överlåter Jakob Johansson i Forssa till Helga korsets prebenda den tomt han fått av Kristina Bengts, belägen mellan gatan och prostens åker, *som midwæghis dykit til segher* (SD 388 b).

Kristina Jönsdotters gård

- 1422 dels byter, dels skänker, Kristina Jönsdotter bort en halv gård vid Allmänningsgatan *østhan gathwua ok næsth watnith* till Yttre Vårfrukoret (RAp 6/10) – beskrivningen tyder möjligen på ett läge på Kungsbergets södra sida.

Lars Jönssons gård

- 1505 skänker Lars Jönsson i Önsta, Lundby sn, Tuhundra hd, Västmanland, sin gård med hus, jord, kålgårdstomt och gatubod till Eskilstuna kloster (RAp 29/7).

Lars Långs vret

- 1400 intygas att borgmästaren Lars Lång till dekanen Nils Birgersson sålt en liten vret som ligger mellan domprostens gårde och Jöns Skyttes (*Jösssa Skitto*) vret (RAp 30/6, 2 brev).
 1403 ligger Lars "Lags" vret *vndir bergeno widh Prowasta akrin* (SD 310).

Nils Anundssons gård och vret

- 1438 testamenterar Peter Nilsson Trosbo (bomärkessigill) och Ragnhild Matsdotter till Helga korsets och S:ta Birgittas prebenda en vret och en gård som de bebor, inköpta av Nils Anundsson i Sundby, Strängnäs sn; vreten ligger mellan klockarens vret och *Korsberghet*, ovan utmed Allmänna vägen uppsides vid den jord som prebendan äger sedan gammalt. Ett villkor är att makarna så länge de lever ska få bruka såväl den skänkta vreten som prebendans jord. En medeltida baksidespåteckning anger 'en tomt nära *Snekkeberg*'. (RAp 25/5.)

Nils Birgerssons stenhus

- 1555 säljer Nils Birgersson till Svante Sture sin tomt med stenhus, stall och andra hus. I en bilagd sedel anges tomten ligga mellan herr Sten Eriks-sons (Leijonhufvud) och Nils Rynings tomter; längden från gatan till sjön är 137 alnar, bredden vid sjön 39 alnar och uppe vid gatan intill herr Stens tomt 10 alnar, och mitt i tomten finns en källare med förlorat valv. (E 2739a f 72.)

Nils Rynings tomt

- 1555 se Nils Birgerssons stenhus.

Nils tomt

- 1390 nämns Nils, herr Magnus systerson, tomt intill Vårfruberga klostertomt (RAp 12/9).

Olof Anderssons tomt

- 1480 säljer borgaren Olof Andersson till Helga lekamens prebenda, företrädd av prebendaten Peter Bondesson, en tomt som ligger ovanför Peters stuga och är så bred som stugan och upp i gatan på längden (RAp 29/7).

Olof Brännejärns tomt

- 1390 fastfärs Olof Brännejärns försäljning till Västeråskaniken Jakob i Forssa av en tomt mellan Klas Andreess tomt, 42 alnar lång och på östra sidan 33 alnar, på västra sidan 36 alnar bred (RAp 12/9).
- 1403 överlåter Jakob Johansson i Forssa tomten till Helga korsets prebenda (SD 388 b).

Olof Henrikssons tomt

- 1542 skänker kungen till Henrik van Köllen en tomt mellan Hans Vågendorp och Olof Jönsson; tomten hade myntmästaren Anders Hansson köpt av Olof Henriksson men den hade sedan tillfallit kronan som förbrutet gods (GR 14 s 45) – jfr Anna Helmersdotters och Henrik van Köllens tomt vid Långgatan.

Olof Skomakares gatubod

- 1451 tilldömer biskop Sigge, konungsdomhavande, borgaren Nils Magnusson ett gatubodrum som han, hans hustru och hustruns förre make borgmästaren Olof Skomakare hade haft i 40 år men som några i stadens råd hade hindrat honom från att bebygga; bodrummet ligger uppsides vid domkyrkans bod nedanför Olof Smeds gård (RAp 19/7).

Olof Smeds gård

- 1451 se Olof Skomakares gatubod.

Peter Anderssons tomt

- 1401 byter domkyrkan bort en tomt i staden till Peter Andersson i Ekeby, Skultuna sn, Norrbo hd, Västmanland (SD 17).

Peters i Snytberga gård

- 1422 se Prebenda Petri gård.

Prebenda Petri gård

- 1422 säljer åldermännen och rådgivarna i S:t Nicolai gille, kallat Karlagillet, till prebendaten Magnus Larsson vid S:t Peters prebenda en gilletstomt, belägen mellan sakristanen Jöns Bengtssons gård och Peters i Snytberga gård från Allmänningsgatan och ned i sjön (RAp 3/6).

1456 avslutas genom skiljenämnd en tvist mellan prebendaten Peter Bernhardsson och borgaren Guttorm Smed om ett famnsbrett *rum* liggandes åt nordöst mellan de båda gatubodarna i Peters gård, som han fått av sin företrädare prebendaten Magnus i *Westerwiik*. Guttorm hävdade att detta 'rum och stycke' låg under hans gård som han köpt av Hans Blanka och dennes syster Ingrid, men Peter att hälften hade testamenterats till Själakoret och hälften till Karlagillet av nyssnämnda Ingrid Blanka och att prebendaten Magnus hade löst ut båda halvorna för 3:0 pn eftersom de låg i hans gård. Själakorets och Karlagilletts föreståndare erkänner sig ha uppburit köpesumman, och ett vittne bekräftar. Nämnden beslutar att Peter ska ge Guttorm 1:0 pn mot att markstycket ska tillhöra Peters gård, så bred ovan gatan som nedan som stekarehuset och badstugan utvisar, vilket parterna förlikas om. (RApp 13/4.)

***Proståkern**

- 1403 säljer Jöns Tyrgilsson (bomärkessigill) till kaniken Bengt Torstensson en vret som ligger uppsides vid Lars Långs vret (se denna) *vndir bergeno widh Prowasta akrin* (SD 310).
- 1403 anges en tomt ligga mellan gatan och prostens åker (se Kristina Bengts tomt) (SD 388 b).
- 1533 beslutar kungen att den åker som har legat till domprosteriet ska tillhöra kyrkoherden (GR 8 s 318).

Ragnhild Gärdars tomt

- 1390 fastfars Ragnhild Gärdars (änka) försäljning av en tomt mellan herr Björns åker och gatan till Västeråskaniken Jakob i Forssa (RAP 12/9).
- 1403 överlåter Jakob Johansson i Forssa tomten till Helga korsets prebenda (SD 388 a).

S:t Nicolai gille, Karlagillet

- 1370–1410 (paleografisk datering) skrevs en förbönslängd för medlemmarna i ett onämnt gille, troligen detta (Wiktorsson s 6–10).
- 1422 säljer åldermännen och rådgivarna i *Sancti Nicholai gilde i Strengenæs som kallas Karlagille* till prebendaten Magnus Larsson vid S:t Peters prebenda en gilletts tomt, belägen mellan sakristanen Jöns Bengtssons gård och Peters i Snytberga gård från Allmänningsgatan och ned i sjön (RAP 3/6).
- 1456 omtalas Själakorets och Karlagilletts föreståndare (RApp 13/4).
- 1460 testamenterar ärkedjåknen Erik van der Lipen sin bästa duk till *Karlagileno* (RApp 25/7).

Sten Erikssons (Leijonhufvud) tomt

- 1555 ligger herr Sten Erikssons tomt intill Nils Birgerssons stenhus (se detta); den kallas nu 'Henriks vän Källas gård' (E 2739a f 72).

***Tavastgården**

1551 nämns **Tauasth gårdhen* bland stadens skattskyldiga gårdar (SöH 1551:9).

Vårfruberga klosters tomt

1390 fastfars abbedissans i Vårfruberga försäljning till Västeråskaniken Jakob i Forssa av en tomt mellan Nisses tomt och Kittelsmedens tomt (RAp 12/9).

Stadsjordar***Eldsunds löt**

1525 återger Gustav I hela *Eldhasundz lööth* med skog, vattendrag och 40 tön åkerland till Strängnäs borgare efter att klerkerna i staden tidigare lagt beslag på det (GR 2 s 216; SSH s 286 f).

1526 beordrar kungen en ny syn av jordfördelningen mellan borgarna och klerkerna i Strängnäs, då han anser att borgarna har missgynnats och att E löt inte är något 40 töns åkerland, eftersom det tidigare bara varit ett litet torp (GR 3 s 276).

Säkerligen identisk med *Löthsgärdet* söder om Eldsundet i Ljunggrens Atlas.

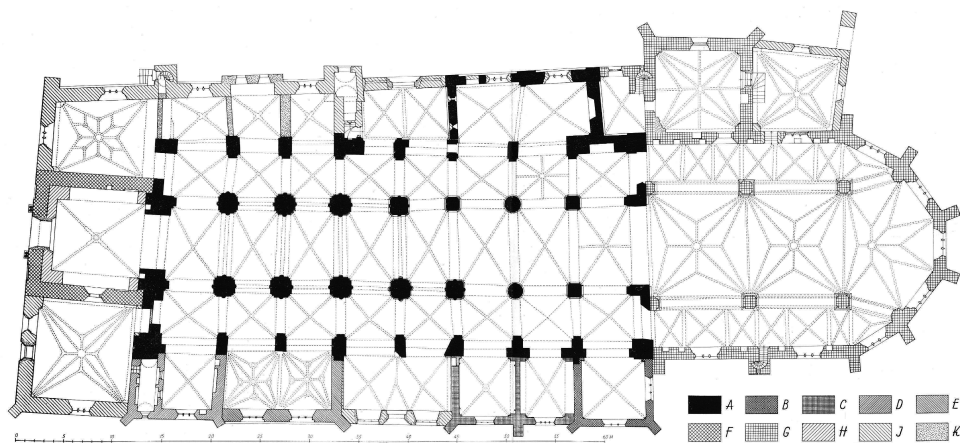
***Svinavallen**

1430 avdöms på lagmansting i Eldsund en tvist mellan å ena sidan domprosten och kapitlet i Strängnäs och å andra sidans stadens borgare efter att borgarna upptagit vretar *aff Swinawallenom* och gjort åkrar, varvid lagmannen dömer vretar och *rydhskogh* som olagliga; vidare kårade borgarna om att en allmän väg längs sjön till Eldsund hade blivit olagligt 'täppt', men då de inte hade uppvisat brev eller gammal hävd kunde inte lagmannen avdöma denna sak (RAp 8/5, se även bekräftelsebrev 1438 4/5 i vid RAp 1458 15/2).

1438 döms vid lagmanstinget de (onämnda) borgare som, trots avkunnad dom, brukat och upptagit vretar *aff Swinawallenom* och inte återlagt dem till 3 marks böter (RAp 26/5).

Läget är okänt.

Domkyrkan

Strängnäs domkyrka, plan med byggnadsperioder. Ur SvK 100.

Strängnäs domkyrka är en treskeppig hallkyrka med sidokapell och andra utbyggnader på båda sidor av långhuset. Den är byggd i tegel. Domkyrkans äldsta delar påbörjades i mitten av 1200-talet, den s k kärnkyrkan. Kyrkan byggdes från öster mot väster, och möjligen föregicks den av en träkyrka som stod där den västra delen byggdes. Kärnkyrkan fullbordades troligen omkring 1330. Den var en treskeppig hallkyrka i 8 travéer utan markerat kor. Valv byggdes redan från början. Profilerade portaler fanns i söder, väster och norr, och de fyra hörnen hade små torn. I norr fanns en sakristieutbyggnad i två travéer, den östra delen äldst och den västra en tillbyggnad med högre golvnivå och troligen en källare under.

En rad tillbyggnader gjordes längs sydsidan. Skarvar visar kronologin, men dateringen av de enskilda partierna är osäker. Det höga västtornet påbörjades 1424, och 1448–62 tillbyggdes det stora koret, högre än kärnkyrkan. Det fick en stor sakristia på nordsidan, kallad nedre sakristian. I slutet av 1400-talet byggdes sidoutrymmen på ömse sidor om västtornet och längs nordsidan av långhuset. Ytterligare en sakristia tillkom i nordöst, kallad övre sakristian. Från den ledde en gång över till biskopsgården. (SvK 100.)

De äldsta kalkmålningarna är från omkring 1300 och består av ornament, men figurscener med bl a jungfru Maria, S:ta Anna, evangelister. Yttersta domen och troligen de fyra kyrkofäderna finns i kärnkyrkans östra del. Det östligaste kapellet på sydsidan har figurmåleri med Nådastolen, Johannes Döparen, ärkeängeln Mikael, S:t Kristoffer och gammaltestamentliga personer, utförda i mitten av 1300-talet. Omkring 1420 fick delar av kärnkyrkan och det

västligaste kapellet intill kärnkyrkans sydsida figurmålningar som är dåligt bevarade. Det nya koret har målningar från byggnadstiden som visar Kristi lidandes historia och Yttersta domen. Förhallen utanför norra porten har målningensfragment från slutet av 1400-talet med Judaskysen. (SvK 189.)

En runristad gravhäll i sandsten låg tidigare i domkyrkans golv (Sö 280; HaPaSa s 61). Den är stilistiskt daterad till 1000-talets förra hälft (Ljung 1 s 109 f). Det unika kvinnonamnet Underlög på en av sponsorerna gör att runhällen går att koppla samman med Tynäs på Tosterön, där hon ungefär samtidigt rest en runsten (Sö 328; Ljung 1 s 112 f; Peterson 2007 s 243).

Två medeltida dopfuntar finns, en gotländsk från omkring 1300 och en bronsfunt som kan vara svensktillverkad från 1300-talet eller omkring 1400. Domkyrkan har tre flamländska altarskåp. Två av dem har biskop Kort Rogges vapen och kan dateras till hans episkopat 1479–1501. Det större, på högaltaret har Kristi lidande, död och uppståndelse i corpus. Det mindre har samma motiv i corpus. Det tredje altarskåpet är från 1500-talets början och har i corpus jungfru Marias historia till Kristus vid tolv års ålder i templet. Två träskulpturer från Lübeck visar Maria med barnet från omkring 1470 och S:t Erik från omkring 1490. Två flyglar till en triptyk med jungfru Maria är svenska arbeten från omkring 1500. En korstol med två säten, ihopsatt med gavelstycken från annat håll, är från andra hälften av 1400-talet. Ett smidesgaller med ornament, troligen korskrank för högkoret och ursprungligen från 1300-talet, har återanvänts på annan plats. (SvK 176.)

Äldre kyrka?

50–80 m norr om domkyrkan (se stadsplanens bokstav G) påträffades på 1980-talet över 20 skelett, begravda i nordvästlig–sydöstlig riktning. Norr om gravarna fanns en stor senmedeltida stenkällare med samma orientering. 14C-datering av ben från en grav hamnade i spannet från 1000-talets första hälft till 1100-talets mitt. (Lindh & Rudbeck.)

Domkyrkan allmänt

- 1103 (omkr) nämns *Strigines* bland Sveriges biskopssäten (*civitates*) (avskr omkr 1120, Palmqvist s 37–85).
- 1275 får S:t Peters katedralskyrka jord och boskap i testamentsgåva; avkastningen av jorden ska gå till byggandet av kyrkan till dess att kaniker inrättats, och därefter läggas till en prebenda (DS 865).
- 1275–91 byggde och invigde biskop Anund domkyrkan, och den brann på invigningsdagen; så enligt Ericus Olai (1470-talet) (Ericus s 94).
- 1286 utlovar fem norska biskopar avlat för var och en som bidrar till färdigställandet av Petrus och Paulus påbörjade (*inchoata*) domkyrka i S (DS 916).

- 1300-talet anges första årets inkomster under Strängnäs biskopsstols sedisvakans uppgå till 266 floriner (APS Cam nr 762).
- 1309 erhåller domkyrkan i biskop Styrbjörns bror Johannes testamente 0:0:4 pn (se DMS 2:6 s 147) för facklor (*faculas*) vid högaltaret under hostians elevation (DS 1608).
- 1332 testamenterar Johan Holgersson (Rörik Birgerssons ätt) penningar till domkyrkan, där han väljer sin grav (DS 2910).
- 1332 utlovar påven omfattande avlat för besökare i domkyrkan, till stöd för dess reparation och byggande (DS 2928).
- 1344 stadgar biskop Frender att kapitlets medlemmar vid de större kyrkliga festerna själva eller genom ombud ska infinna sig i domkyrkan, samt att när en kanik avlider ska den som förordnas i hans ställe ska hålla vikarie för sig under hela året i domkyrkans kor (DS 3820).
- 1344 ger Birgitta Anundsdotter (balk belagd med tre sparrar) i Fågelsta, Kärnbo sn, Selebo hd, jord i själagåva för sina makar till domkyrkan *oc i hænnæ mvr*, dvs till byggnadsarbeten (DS 3827). 1346 ger hon jord till domkyrkobyggnaden (*ad structuram*) i själagåva för sig och sin avlidne make Lars Bennesson (DS 4064).
- 1346(?) testamenterar domprosten Nils Magnusson 20 skeppund koppar till domkyrkan för tillverkningen av ett vigvattenskar (DS 4083).
- 1354 lånar domkyrkans byggnadskassa ut 400:0 pn (DS 5005).
- 1355 utlovar påven avlat för besökare i domkyrkan (DS 5510).
- 1364 gör Nils Turesson (Bielke) ett ojämnt jordbyte med domkyrkan, och mervärdet hos den jord han lämnar ger han som själagåva för domkyrkans byggning (DS 6924).
- 1369 intygas att Uppsalakaniken Johan Ludolfsson, kallad Skrivare, har skänkt jord till domkyrkan, mot årsmässa med ljus i kyrkan och utsmyckning över graven (DS 7910). 1375 instiftar biskop Tyrgils en årsmässa för Johan (DS 8851).
- 1382 beslutas att alla fattigtionden från Strängnäs stift ska anslås till domkyrkans kaniker av inhemsk börd (StrLBp 11/3, genomskuren variant finns på RAP 11/3 SDHK 12136); ett koncept på papper anger orsaken vara att kanikerna på grund av fattigdom inte kan residera vid domkyrkan, varigenom gudstjänsten inte kan skötas på tillfredsställande sätt (SDHK 12138). I en kung Albrekts bekräftelse 1383 saknas passusen om inhemsk börd, utan istället används 'till evärdeligt uppehälle' (RAP 1/3), och i en påvlig stadfästelse 1418 anges det handla om residerande kaniker (SD 2550, se Brilioth s 151 ff).
- 1384 utfärdar Ragvald Magnusson (Håkan Tunasons ätt) sitt testamente, där han vill att kvarlevorna efter hans far (Magnus Ragvaldsson) och morbror (okänd) ska föras från Bettna kyrka, Oppunda hd, till Strängnäs (se

- DMS 2:5 s 55) (UUBp 28/12). Ragvalds gravsten har funnits i domkyrkan (Gardell 1 nr 340).
- 1401–06 testamenterar Johan Hermansson, kyrkoherde i Husby-Oppunda, jord till domkyrkan, där han väljer gravplats (RAp odat nr 110 SDHK 15520).
- 1404 anges Sigge Brun vara begravd i domkyrkan, möjligen i Helga korsets och Birgittas kor (SD 409).
- 1408–19 prydde biskop Andreas domkyrkan med många relikgömmor (A 28 p 9, Collmar 1 s 67).
- 1412 skänks penningar till S:t Eskils skrin (SD 1538).
- 1415 (omkr) uppräknas kaniktionde för de residerande kanikerna enligt följande: domprosten, ärkedjåknen, dekanen, prebendorna Botvid, Söra, Mellösa, Nora, Fröslunda, Mälby, Tuna, Frölunda, Oppaby och Henala; vidare upptas tiondeanslag till sakristanen samt till studenter och skolmästare (*rectores*) i Strängnäs, Örebro och Nyköping (A 15 f 59v, tr. SRS 3:2 s 280).
- 1435 upprättas en förteckning över domkyrkans (fabricans) gods, där de marklandssatta egendomarna i Södermanland omfattar drygt 19 markland samt 2 kvarnar på över 50 platser; vidare nämns gods på sju platser i Närke samt ett fåtal i Östergötland och Dalarna (A 15 f 51r–52v).
- 1443 får högaltaret en duk eller matta (*læpetthe*) (RAp 29/11, PD E 32).
- 1445 utlovar fyra biskopar avlat för dem som med tända ljus, annan offergåva eller med bön under knäfall vördar bilden av Kristi korsbärande i Strängnäs domkyrka (RAp 8/1).
- 1445 gjöts domkyrkans stora klockor (A 28 p 7).
- 1449–51 anges i ett utkast till biskop Siggas testamente att domkyrkans nya kor ska få hans bästa häst(?) (RAp odat nr 277 SDHK 25434 skadat, Collmar 1 s 86).
- 1451 skänker Katarina Gunnarsdotter (två vingar) jord till domkyrkan för sin lägerstad och ett anniversarium (RAp 8/7, 2 brev).
- 1460 testamenterar ärkedjåknen Erik van der Lipen penningar till glasfönster i domkyrkan (RAp 25/7).
- 1473 brann domkyrkan med klockorna, orgeln och några bilder (A 28 p 3).
- 1474 anges biskop Hans Magnussons föräldrar vara begravda i domkyrkan (RAp 2/7).
- 1478(?) skänker Staffan Ulfsson (Ulv) gods till domkyrkan, där han väljer sin gravplats (B 16 f 256; ÅSF 1 s 301).
- 1479–1501 skänker biskop Kort en tavla till högaltaret (A 28 p 4).
- 1480 anges biskoparna Sigge (död 1463) och Hans (död 1479) ligga begravda i högkoret (RAp 2/11).
- 1481 gjöts och invigdes stora klockan (A 28 p 7).

- 1503 skänker Klas Filipsson (Mälsåkersätten) gods till domkyrkan, där han valt sin grav (RAp 24/10, 13/11).

Kanonikat och prebendor vid domkyrkan

Anniversarier med underhållsgods behandlas inte. För prebendor se även Kor och altaren i domkyrkan (nedan). För egendomarna hänvisas till registret över kyrkliga institutioners jordinnehav.

- 1276 anslås gods till bildandet av ett kanonikat vid domkyrkan; det utgjorde senare prebenda Söra (DS 615, Collmar 1 s 14).
- 1277 anslås gods till bildandet av ett kanonikat, senare prebenda Nora (DS 622, Collmar 1 s 14).
- 1283 överför kung Magnus patronatsrätten över Botkyrka och Salems kyrkor, Svartlösa hd, till biskopen i Strängnäs, med rätt för denne att lägga dem under ett kanonikat, senare S:t Botvids prebenda (DS 759; Collmar 1 s 15).
- 1291 anslås gods till ett kanonikat, senare prebenda Mellösa (DS 1041, Collmar 1 s 14).
- 1315 skänks gods till underhåll för sakristanen (DS 2002, 2075).
- 1331 upprättas godsförteckningar för följande prebendor: Botvid, Mellösa, Söra, Nora, Mälby, Tuna, Oppaby och S:ta Anna, Fröslunda och herr Magnus i Tälje prebenda (senare kallad Kinger) (DS 2889).
- 1331 (tidigast) ska prebendorna erlägga ?sexårsgärd enligt följande: Botvid 4:0 pn, Mellösa 2:0 pn, Söra 3:0 pn, Nora 2:0 pn, Fröslunda 2:0 pn, Mälby 0:12 pn, Tuna 0:12 pn, Norby (med alternativnamnet Frölunda skrivet över raden) 0:12 pn och Kinger (rättat till Oppaby) 0:12 pn (DS 1947; om dateringen se Ekbom).
- 1348 dömer såväl biskop Sigmund i Strängnäs som ärkebiskop Hemming invånarna i Selebo och Åkers härader att erlägga den prostpenning de vägrat betala (RAp uå SDHK 5641, DS 4354; Lovén 2009 s 75 ff). Prostpenningen är belagd 1414 (SD 2029) – 1427 (RAp 19/1). 1485 ger biskop Kort domprosten och hans efterträdare kaniktiondet från Österåkers kyrka, Oppunda hd, som ersättning för den inkomst prostarna brukat ha från Åkers och Selebo härader (LStB 3/6).
- 1362 (omkr) erhåller 'proventen' Til, ?S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd, Uppland, Garn, okänd sn, och Skerike, Norrbo hd, Västmanland jord (se Vreta, Strängnäs sn samt DMS 2:4 s 35) (vid RAp 1382 18/11).
- 1369 stiftas en kanikprebenda, senare kallad prebenda Aspesta; donationen uppgick senare i ärkedjäknedömet (DS 7841, Collmar 1 s 18 f).
- 1415 (omkr) uppräknas kaniktionde för de residerande kanikerna enligt följande: domprosten, ärkedjäknen, dekanen, prebendorna Botvid, Söra, Mellösa, Nora, Fröslunda, Mälby, Tuna, Frölunda, Oppaby och Henala;

- vidare upptas tiondeanslag till sakristanen samt till studenter och skolmästare (*rectores*) i Strängnäs, Örebro och Nyköping (A 15 f 59v, tr. SRS 3:2 s 280).
- 1450 (omkr) uppräknas S:t Katarinas prebendas (prebenda Henala) gods (DS 2889).
- 1451 och 1458 skänker biskop Sigge gods till den Prebenda Patronorum som han stiftat (RAp 1451 4/4, 1458 21/12).
- 1478 testamenterar Staffan Ulfsson (Ulv) ett gods till sin prebenda i domkyrkan (RAp 26/6).
- 1496 uppges *Helge fem wnders* (Kristi fem sårs) prebenda ha stiftats några år tidigare (RAp 7/4, även 7/9).
- 1533 nämns en trädgård i staden som tidigare ägts av Peter Sölvköpares prebenda, kallad Gillesprebendan (GR 8 s 197).
- 1525 har prebendaten Nils vid Klostret, ombud för Vår fru bebådelses prebenda, sålt en gård i staden (StrTb f 51 v–52, RAp 1532 4/3).
- 1533 uppräknas följande prebendor under Rikets ränta: domprosteriet med 18 landbor, ärkedjäknedömet 10, prebendorna Botvid 25, Söra 17, Mälby 8, Nora 11, Fröslunda 8, Mellösa 12, Tuna 5, Anna 15, Frölunda 6, Johannes 10, Vår fru 8, Helga lekamen 10, Maria Magdalena 15, Petrus 8, Helga korset (inga landbor nämns) samt 'sysslomannens gård' (fabrican) med 76 landbor och 7 torpare (HH 11 s 135 ff).
- 1544 upptar länsregistret prebendorna Eskil, Helga lekamen, Bebådelsen (*Annuntiationis*) och Petrus (AL 3 s 184).

Kor och altaren i domkyrkan

För egendomarna hänvisas till registret över kyrkliga institutioners jordinnehav. Källmaterialet nämner fler kor och altaren än de som tas upp i Sveriges Kyrkors skildring av domkyrkan (SvK 100). Något försök att placera in dem i byggnaden eller modifiera tolkningen av byggnadshistorien har inte gjorts.

S:t Andreas altare och kor

- 1385 testamenterar Märta Knutsdotter (Tre rosor) jord till det i S:t Peters kor inrättade Andreasaltarets prebenda (RAp 13/1).
- 1436–81 används beteckningen S:t Andreas altare (RAp 1436 2/2, 1/11, 1440 19/1, 1443 23/12, 1481 RAp ud SDHK 30839) omväxlande med S:t Andreas kor (RAp 1438 19/7, 1444 10/2).
- 1449–51 anger ett utkast till biskop Siggas testamente att en mäska ska hållas i S:t Andreas kor, och altaret ska erhålla en mässbok som förvaras där (RApp odat nr 277 SDHK 25434; Collmar 1 s 85).

S:ta Annas kor

- 1331 upptas *Prebende Oppaby et sancte Anne* i domkyrkans godsförteckning (DS 2889).
- 1425 skänker Birgitta Magnusdotter (Porse), jord till Vår herres, Vår frus och S:ta Annas kor *som nu bygges wæsterst i Strengenes doomkyrkio undir klokko staplenom*; längre fram används beteckningen *Sancte Anne kor* (RAp 7/9).
- 1433–43 köper S:ta Annas kor jord (RAp 1433 7/10, 1436 17/8, 1437 27/3, 1443 6/5 SDHK 24308).
- 1443 får S:ta Annas kor en målad tavla och ett örngott i testamentsgåva (Rapp 29/11, skadat; PD E 32).
- 1452 kvitterar biskop Sigge 20:0 pn av S:ta Annas penning (*pecunia Sancte Anne*) mot att domkyrkan i framtiden är skyldig att hålla S:ta Annas altare med vax, ljus och vin för mässoffret (RAp 19/1).
- 1479 byter en kanik sitt innehav av prebenda Söra mot prebenda Oppaby (RAp 7/11, Collmar 1 s 222). I en bekräftelse 1480 kallas den sistnämnda Anna (RAp 22/3).

S:t Eriks kor

- 1487 grundar biskop Kort S:t Eriks prebenda i 'S:t Eriks kor eller kapell' i domkyrkan, till ära för jungfru Maria och helgonen Erik, Bartolomeus, Laurentius, de 11 000 jungfrurna, de 10 000 riddarna, kyrkofäderna, Henrik, Sigfrid och Birgitta (RAp 22/12). I Strängnåsmartyrologiet uppges biskop Kort ha prytt (*decorauit*) koret (A 28 p 4).
- 1489 säljs jord till domkyrkan, och försäljningssumman ska gå till S:t Eriks prebenda som själågåva (RAp 22/12, 2 brev).
- 1496 skänker biskop Kort jord till prebendan i S:t Eriks kor (RAp 7/9).

S:t Eskils kor

- 1378 nämns herr Tideke, präst i S:t Eskil (*clericum sancti Eskilli*) (DS 9711).
- 1400 uppgörs en godstransaktion i S:t Eskils kor i domkyrkan (RAp 30/6, 2 brev).

Helga korsets och Birgittas kor

- 1392 skänker dekanen Nils Birgersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö), hans syster Märta Birgersdotter och systemns make Bengt Magnusson (Stenstaätten) jord till Helga korsets prebenda (RAp 25/1; Collmar 1 s 168 f).
- 1395–1408 erhåller Helga korsets prebenda en rad själågavor (RAp 1395 28/2, 6/6, 13/6, 1398 17/6, SD 36, 388, 409, 882).
- 1410 nämns daglig gudstjänst i domkyrkan och i Helgakorskoret (SD 1265).
- 1410 omtalas möjligheten för donatorer att bli begravda i domkyrkan eller i Helgakorskoret (SD 1266).

- 1413 testamenterar dekanen Nils Birgersson jord till Heliga korsets och Heliga Birgittas altare i domkyrkan, dit hans syster Märta, hennes make Bengt Magnusson och andra släktingar tidigare hade skänkt jord (se 1392); Nils anger prebendan vara nygrundad (SD 1796). Samma dag utses präst vid den av Nils Birgersson nygrundade Heliga korsets och Heliga Birgittas prebenda (SD 1797). – Att det handlade om en utvidgning av Helgakorsprebendan, inte stiftandet av en ny, framgår 1414 då jord anges ha skänkts av biskop Tord (död 1401) till *Hælgða Kors oc sancte Birgitte prebende* (SD 1958).
- 1414–38 erhåller Helga korsets och S:ta Birgittas prebenda en rad själagåvor (SD 1958, 1963, 2020, 2444, 2624, RAp 1421 15/2, UUBp 1422 17/1, RAp 1422 15/2, 1423 7/6, RAp 1423 7/10, RApp 1424 19/1, SMR 175, RAp 1438 25/5).
- 1408–62 används beteckningen Helga korsets prebenda (SD 945, 2727, 2735, RAp 1451 14/4, 1462 25/4), och 1430 Helga korsets prebenda och altare (RAp 17/6).
- 1477 utlovar flera biskopar avlat för dem som vördar och understödjer Helga korsets altare i domkyrkan (RAp 30/6).
- 1496 används beteckningen S:ta Birgittas kor och prebenda (RAp 15/8).

Helgakorskorets läktare

- 1474 har sakristanen Lars Ragvaldsson stiftat en Vårfrumässa 'i Helga Korsets kor på läktaren' i domkyrkan (RAp 28/6).
- 1474 stiftar biskop Hans, med kapitlets samtycke, en mässa till Jungfru Marie bedrövelse vid Helgakorsaltaret på läktaren i domkyrkan (RAp 2/7).
- 1479 doneras gods för en själamässa över Karl Knutsson (Bonde) tillägnad jungfru Marie bedrövelse på läktaren vid Helgakorsaltaret (RAp 24/6).

Helga lekamens kor

- 1425 testamenterar Bothild Ingemundsdotter (tre sjöblad) 60:0 pn, som är hennes morgongåva från avlidne maken Jöns Andersson, till *Hælgða li-kama koor som ny byghder ær*; för penningarna ska jord köpas till prebendatens uppehälle, och varje onsdag ska en själamässa hållas för Jöns, hennes make Mats Kagg, hennes barn och henne själv (RAp 4/3).
- 1425 skänker Olof Haraldsson (Hjulstaätten) jord till Helga lekamens kor, som är nybyggt (RAp 26/3).
- 1427–1506 används vanligen beteckningen kor (RAp 1427 28/4, 1443 29/11, 1452 8/1, 1457 25/10, 1486 12/5), enstaka gånger altare (RAp 1439 7/1, 1506 ud SDHK 35293).
- 1428 bekräftar biskopen att Klaus van der Lipen och hans hustru Ingrid Karlsdotter (Färila) grundat en vicaria och prebenda med mässor för Helga lekamen, jungfru Maria, Treenigheten och alla själar (RAp 11/10, Collmar 1 s 262).

1486 hålls ett möte om en godsöverlåtelse i Helga lekamens kor (RAp 12/5).

Helgeandsaltare

1346 testamenterar Ramfrid Bengtsdotter (Bengt Hafridssons ätt) jord i Kilsfröslunda, Överselö sn, Selebo hd (se DMS 2:6 s 174) till grundandet av ett altare i domkyrkan och till avlöning av en präst som ska hålla mässor till Helige Ande och jungfru Maria och för hennes avlidne make Birger Röríkssons (Rörík Birgerssons ätt), deras föräldrars och hennes nuvarande make Karl Tukasons (Läma) själar (DS 4039). – Det är okänt om det planerade altaret byggdes, då jorden på 1400-talet ligger under prebenda Fröslunda (DMS 2:6 s 174). Donationen var synbarligen ett tillägg till domkyrkans jord här, eftersom prebenda Fröslunda nämns under detta namn 1331 (DS 2889).

Johannes döparens kor

1414 har Johannes döparens prebenda en godstvist (SD 1876), och flera godsaffärer är belagda följande decennium (Collmar 1 s 272).
 1421 gör S:t Johannes prebenda *i them koren om som ær yterst wæstnor i kirkione* ett jordköp (RAp 10/7).
 1428 anges prebendan vara nyligen funderad och stadgad (RAp 15/2).
 1442–1507 gör prebendan en rad godsaffärer (RAp 1442 23/10, 1443 15/11, 1446 20/5, 1447 24/1, 1450 28/5, 1507 30/6).

Jungfru Marie psaltares brödraskaps kor

1507 donerar biskop Mats bror Folke Gregersson (Lillie) jord till *jomfrw Marie saltares bröderskaph*, som biskopen ämnar stifta i domkyrkan, och penningar till ljus i Jungfru Marie psaltares brödraskaps kor (RAp 25/1).
 1509 skänker biskop Mats jord till en årsmässa i *jomfrw Maries choor fraternitatis* för de avlidna i jungfru Marie broderskap (RAp 6/1; Carlsson).

Maria Magdalenas kor

1348 testamenterar domprosten Ingevald Magnusson flera gårdar till domkyrkan (DS 4339, DMS 2:2 s 216). Vid en godstvist 1474 om en av gårdarna framläggs 'ett gammalt brev' där Ingevald skänker den och flera andra gårdar till Maria Magdalenas prebenda då han grundar den; det torde handla om att Ingevald utfärdade ännu ett testamente där prebendan namngavs (RAp 15/12, DMS 2:2 s 257).
 1409 tilldöms Maria Magdalenas kor och prebenda jord i Hölebo hd (se DMS 2:2 s 43) (SD 1188).
 1427 erhåller Maria Magdalenas kor ett härbärge på kyrkogården (RAp 12/3).
 1474 se 1348.

S:t Martins kor

- 1493 avtalas att biskop Kort ska stifta en prebenda i själagåva för Erik Karlsson (Vasa) (RAp 22/6, 24/6; Collmar 1 s 98 f).
- 1499 stiftar biskop Kort en prebenda till Erik Karlssons minne i S:t Martins kor (RAp 23/4, DMS 2:3 s 151).
- 1499 får Erik Karlssons prebenda i S:t Martins kor en godsgåva (RAp 13/5).

S:t Peters kor

- 1374 skänker lagmannen Magnus Finvidsson (Magnus Marinasons ätt) den årliga intäkten 40:0 pn från namngivna gods till en prebenda han stiftar till Petrus och Paulus ära som själagåva för sig, sina föräldrar, sin halvbror Ragvald Magnusson (Håkan Tunasons ätt) och sin hustru Margareta Knutsdotter (?Tre rosor); patronatsrätten ska innehas av Magnus och hans arvingar (DS 8605). 1379 överlåter Ragvald Magnusson patronatsrätten till Bo Jonsson (Grip) (DS 10067).
- 1385 ligger S:t Andreas altare i S:t Peters kor (se S:t Andreas altare).
- 1414 betecknas Nils Ulfsson som 'fordom prebendat i S:t Peters kor' (SD 1973).
- 1421 erhåller S:t Peters kor och prebenda en vret i staden (se Hospitalsvreten vid Västerviken) (12/3 i vid Rapp 1470 27/6).
- 1480 bestäms att en del av det årliga firandet av Alla själars dag (2 nov) ska ske i S:t Peters kor (RAp 2/11).

Prebenda Söras altare

- 1279 testamenterar kusinerna Viglog Nilsson (hjorthorn) och lagmannen i Närke Filip Törnesson (Hjorthorn) gods till domkyrkan, häribland Söra, Frustuna sn, Daga hd (se DMS 2:4 s 68) för instiftandet av ett kanonikat och för upprättande av ett altare knutet till kanonikatet, vilket altare utfärdarna lovar att på egen bekostnad bestå med nattvardskalk, mässhake, hela den prästerliga skruden och alla altarprydnader (DS 660). Donationen grundlade prebenda Söra, tredje kanikprebendan (Collmar 1 s 14).

Själakoret

- 1456 nämns Själakorets och Karlagilletts föreståndare (Rapp 13/4).
- 1536 får prästen Lars Johansson kungligt brev på prebenda Animarum i domkyrkan (GR 11 s 216).

Vårfrukoret vid högkoret

- 1335 testamenterar Erengisle Jonsson (båt) och hans hustru Birgitta Larsdotter (initialsigill) sin gård Skedinge, Strängnäs sn, och jord i Svartlösa och Sotholms hdr (se DMS 2:1 s 129) samt ett resealtare till stiftandet av en prebenda vid Strängnäs domkyrka; enligt baksidespåskrift handlade det

- om Vårfruprebendan (DS 3122). 1342 förordnar biskop Styrbjörn själa-mässor för Erengisle Jonsson och Birgitta Larsdotter som givit gods till stiftandet av en prebenda och en vicaria i domkyrkan (DS 3632).
- 1443 testamenterar Kristin på Berget gods till Vårfrukoret vid högkoret till vaxköp, bilden av jungfru Maria i samma kor får ett smycke (*braadz*), och Ragnhild som vaktar Vårfrukoret får vadmal till en kjortel (RApp 29/11, PD E 32).
- 1511 gör innehavaren av Vårfruprebendan *vidh høge koren* i domkyrkan ett godsbyte (RAp 2/2).

Yttre Vårfrukoret

- 1401 utlovar påven avlat för dem som bidrar till uppförandet av jungfru Marie altare (SD 2872).
- 1404 ges olika själagåvor till Vårfrualtaret, som anges vara nygrundat (SD 419, 422, 492; se Collmar 1 s 263 f).
- 1408(?) kungör Sten Bengtsson (Bielke) att han och hans vänner grundat en prebenda till Guds och jungfru Marias ära i sydvästra delen av domkyrkan (*westen sunnen oppå domkyrkione*) och skänker jord till samma kor och altare (SD 3032).
- 1422 köper Vårfrukoret *ythærst i domkyrkione standhandhe* en gård i staden (RAp 6/10).
- 1425 skänker Birgitta Magnusdotter (Porse) jord till Vår herres, Vår frus och S:ta Annas kor *som nw bygges wæstærst i Strengenes doomkyrkio wndir klokko staplenom* (RAp 7/9).
- 1430 får Vårfrukoret *yterst i Strengnes domkirkio wppa sydhra sidhona* en godsgåva (RAp 10/11).
- 1431–80 erhåller Yttre Vårfrukoret en rad godsgåvor (RAp 1431 3/8, 1437 22/7, 1446 27/10, UUB 1451 ud SDHK 25803, RAp 1451 ud SDHK 25805, UUBp 1460 11/10, RAp 1480? 30/6).
- 1450 skänker korets prebendat Ingevald Ingemundsson gods till *Warfru chor som ligger ytarst* i domkyrkan och anger att det först hade uppbyggt av hans mors morbror (rätteligen kusin) biskop Gjord (död 1411) (RAp 25/7; Collmar 1 s 263 f). 1452 görs en ny donation av samma prebendat, med beteckningen Vårfrukoret (RAp 25/7).
- 1460 testamenterar ärkedjåknen Erik van der Lipen böcker till domkyrkan, att kedjas fast i Yttre Vårfrukoret (RApp 25/7).
- 1475 anges Märta Erengisledotters (Gädda) morfar (Erengisle Nilsson /Hammerståätten/) vara begravd i domkyrkan, nedanför Vårfrukorets altare, och hon skänker nu en gård för att domkyrkan ska lägga på en gravhäll med hans vapen inhugget; hon anger att Vårfruprebendan hade stiftats

av hennes föräldrar Erengisle Gädde (död 1475) och Birgitta Erengisledotter (Hammerstaätten, död senast 1465) (ÄSF 2 s 45) (RAp 7/9).

Namnlöst kor I

- 1316 testamenterar Margareta Bengtsdotter (adorantsigill), änka efter Knut Eriksson, till domkyrkans sakristan altarutrustning, liturgiska plagg, ett harnesk som ska säljas av sakristanen samt ett förhänge till ett kor och altare som av 'herr Lars' (trol sakristanen) ska byggas för hennes och systemen Ingeborgs åminnelse (DS 2075, 2002, ÄSF 1 s 38; se även dominikankonventet 1316).

Namnlöst kor II

- 1344 ger kung Magnus skattefrihet för sex markland som domprosten Nils Magnusson (Magnus Marinasons ätt) samt hans bröder kaniken Ingevald Magnusson och riddaren Birger Magnusson skänkt för grundandet av en prebenda i domkyrkan (DS 3799 ff).
- 1346 testamenterar Ingeborg Torstensdotter (okänt sigill) jord till den prebenda Nils Magnusson stiftat (*constructum*) i koret i Strängnäs domkyrka, där hon väljer sin gravplats (DS 4055).
- 1346 testamenterar Nils Magnusson jord till domkyrkan, där han väljer sin grav, på villkor att den ger lön till en ständig vikarie han anställer och underhåller väggar och tak i det kapell han byggt (DS 4082).
- 1348 testamenterar kaniken Ingevald Magnusson en rad gods till domkyrkan, på villkor att den avlönar en ständig vikarie som han upprättat för sin och sina föräldrars själar; varje vecka ska hållas tre mässor för de avlidna och en till jungfru Maria (DS 4339).
- 1349 tilldöms Nils Magnussons prebenda jord i Toresunds sn, Selebo hd som Ingeborg Torstensdotter skänkt (DS 4471, se DMS 2:6 s 107).

Namnlöst kor III

- 1362 (omkr) skänker Kristina Ivarsdotter (två stengavlar), änka efter Nils Magnusson (Ivar Nilssons ätt, död 1361–68) jord till det kor i domkyrkan som hennes make lät bygga, där hon också vill begravas; hon skänker också ett guldkantat dyrbart tyg (*strik*) till högaltaret (SDHK 9196, i vid RAp 1382 18/11; ÄSF 1 s 65). Se även Kanonikat och prebendor.

Övriga byggnadspartier i domkyrkan

Nya högkoret

- 1448 påbörjades domkyrkans nya högkor (A 28 p 7). En annan notis anger att högaltaret byggdes (*constructus fuit*) i domkyrkans nya kor (A 28 p 6).
- 1462 invigdes högaltaret i det nya koret (A 28 p 6).

Sakristian

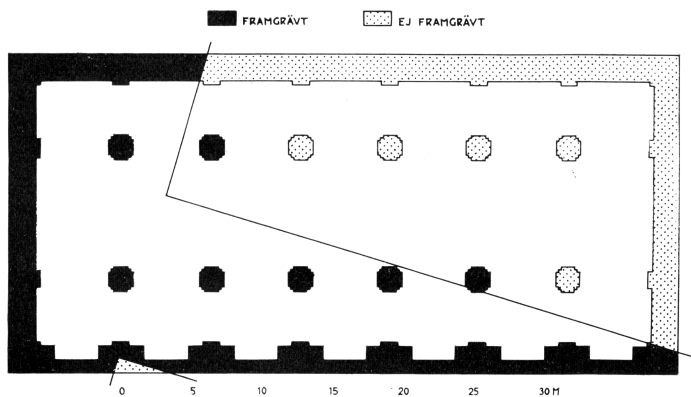
- 1312 nämns sakristanen (DS 1895).
- 1315 skänker Margareta Bengtsdotter (adorantsigill) underhållsgods till sakristian (*ad fundacionem sacristie*) (DS 2002).
- 1354 hålls en förhandling i övre sakristian (*in sacristia superiori*), varvid vittnas att sexårsgården hade deponerats i övre sakristian 1326 eller 1327 (APS Cam nr 482).
- 1414 verkställs ett testamente i sakristian (SD 1973).
- 1437 avdöms en arvstvist i sakristian (RAp 31/7 SDHK 22793).
- 1456 avgör biskopen en jordtvist i sakristian (RAp 30/6).
- 1470 har en godsaffär uppgjorts i sakristian (RAp 4/5).
- 1480 intygar Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands lagmän att biskop Kort i domkyrkans sakristia visat dem två biskopsbordets jordeböcker som upptog några (onämnda) hyttor på Noraskogs berg i Närke samt ett kung Magnus brev (troligen DS 4008 år 1345) där kungen förnyar en upplåtelse av sina (onämnda) hyttor på Järnberget i Närke till Strängnäs biskopen (RAp 26/9).
- 1493 uppgörs ett arvskifte i sakristian (RAp 3/7).

Tornet

- 1424 påbörjades (*incepta est*) domkyrkans stentorn (A 28 p 6).
- 1444 byggdes (*erecta est*) domkyrkans torn (A 28 p 8).

Dominikankonventet**Kyrka och konventsbyggnader**

På 1870-talet framgrävdes västra och södra delen av konventskyrkan, med ytermåtten 44 x 19 m. Den var treskeppig, byggd av tegel med detaljer av 'täljsten' (?kalksten). Den hade haft tegelvalv och masverksfönster av sten. Sydturen har en serie nischer som möjligen hade samband med fönster. Ingen port påträffades. Senare har lämningar av byggnader och en kajanläggning påträffats norr om kyrkan. Gravar har påträffats vid schaktningar, liksom vid arkeologisk undersökning på 1930-talet söder om klostermurarna i kvarteret Priorn. (Hedström; MS 10 s 20, 24.)

Dominikankonventets kyrka, utgrävningsresultat på 1870-talet. Ur Schnell.

Konventets historia som kyrklig institution

- 1268 kom konventet till Strängnäs (Skänningeannalerna omkr 1290, ASM s 261).
- 1275 ges en penningssumma i testamentsgåva till *fratribus predicatoribus de Strengines* (DS 865).
- 1291 testamenterar Anders Båt jord till konventet, där han väljer sin grav (DS 1043; DMS 2:6 s 315 f).
- 1297 beseglar priorn ett brev (DS 1196).
- 1305 avgör dominikanernas provinsialprior en tvist mellan Strängnäs- och Sigtunakonventen, rörande terminarresor till sälbodarna och hela Stockholms socken, till det sistnämndas fördel (DS 1478, se även DS 1475).
- 1311 erhåller konventet 40:0 pn i testamentgåva för sitt kyrkobygge (*pro edificio ecclesie eorundem*) (DS 1821).
- 1316 testamenterar Margareta Bengtsdotter (adorantsigill), änka efter Knut Eriksson, penningar och ett resealtare (*capella*) med böcker och textilier till konventet, där hon väljer att begravas (DS 2075; ÄSF 1 s 38).
- 1335 testamenterar Ulf Holmgerrsson (Ama), kanik i Västerås och Uppsala, penningar till konventet för sin bror Karls gravplats (DS 3130; ÄSF 1 s 110).
- 1335 ska lagman Lars Ulfsson (Ama) köpa en tavla (*tabula*) för 50 mark till högaltaret i konventskyrkan, som delbetalning för det arv som Birgitta Törnesdotter, änka efter Sigmund Erengisleson (båt), fått efter sin dotterson Ulf Holmgerrsson (DS 3174; ÄSF 1 s 110).

- 1346(?) testamenterar domprosten Nils Magnusson två böcker till konventet; de ska säljas och pengarna användas för byggandet av kyrkans valv (*testudines*) (DS 4083).
- 1363 erhåller konventet jord i testamente, men avkastningen ska uppbäras av domkyrkan som i gengäld ska förse konventet med vax, oblater och vin för mässoffret; enligt en baksidespåteckning överfördes inkomsten senare till domkyrkans sakristia (DS 6763).
- 1371 överlämnar Bengt Filipsson (Ulv) tre gods till Strängnäs domkyrkas syssloman, som varje år till dominikanbröderna ska lämna 3 lispund vax till ljus i kyrkan, 4 pund sältran, 30 stop vin och oblater till själamässor för Bengt och dennes anhöriga och arvingar (DS X 88).
- 1378 testamenterar Märta Siggisdotter (Håkan Tunasons ätt) penningar till konventet, där hennes far (Sigge Magnusson) ligger begravd (DS 9812; ÄSF 1 s 100).
- 1403 erhåller konventet penningar som hustru Ermegard, Erik Valdemars-sons (d y, Folkungaättens Valdemarsgre) hustru, testamenterat för sin lägerstad (se Fiholm, Jäders sn, Österrekarne) (SD 323).
- 1383/1384 se 1440.
- 1426 uppges Knut Bengtsson (Aspenäsätten) (död 1420, ÄSF 1 s 14) ha deponerat 50 nobler i Strängnäs kloster (HH 31 nr 20).
- 1440 skänker Mats Ödgisleson (Lillie) och hans hustru Ingeborg Gregersdotter (Aspenäsätten) jord mot att själamässor hålls i Maria Magdalenas kor över Mats fars grav (RAp 31/12). Fadern var Ödgisle Sunesson, död 1383/1384 (ÄSF 1 s 66).
- 1443 får konventet en tennkanna om 4 stop i testamentsgåva (RApp 29/11, skadat; PD E 32).
- 1447 doneras jord till Helga lekamens kor i konventskyrkan, och en sjungen mässa ska hållas i detta kor (RAp 12/2).
- 1464 erhåller *Sancti Olaffs clostre* i Strängnäs jord i själagåva (RAp 6/10; SSH s 510).
- 1473 brann klostret tillsammans med staden (A 28 p 3).
- 1477 tilldöms Helga lekamens kor i konventskyrkan jord i Västmanland; jorden hade man erhållit av Algot Magnussons föräldrar och innehåft oklandrad i hundra år (RAp 20/6).
- 1478 är svenska riksrådet samlat i konventets trädgård (RAp 26/6).
- 1506 har biskopen uteslutit två eller tre bröder från konventet, och riksföreståndaren ber honom låta dem återinträda och låta priorn (*theris offuerste*) pröva deras sak (HSH 20 s 16).

Källor, litteratur och förkortningar

Använda SöH-längder

SöH	sk	st	kr	ky	bi	pb/dky	kl	sp	aoe	fr
1542:3*					x	x	x		x	
1543:2*					x	x			x	
1543:5A									x	
1544:1*	x	x	x	x		x		x		x
1544:2*						x			x	
1545:1*									x	
1548:8*	x	x	x	x	x	x		x		x
1549:5*	x		x		x	x		x		x
1550:1A*							x			
1550:5*									x	
1550:7*	x	x	x		x	x				x
1551:9*	x		x		x	x				x
1552:1*	x		x		x	x				x
1554:1				x		x	x			
1555:10B							x			
1555:14	x		x	x	x	x				x
1556:14A									x	
1559:1*									x	
1560:20	x		x	x	x	x	x			x
1561:4	x		x	x	x	x	x			x
1562:5*	x		x	x	x	x	x			x
1569:10*	x		x	x	x		x			x

Asterisk markerar att handlingen är mer eller mindre brandskadad.

Källor och litteratur

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av nedanstående *förkortningar* placerade inom parentes i slutet av varje notis. Parentesen placeras före punkt om hänvisningen endast avser den aktuella meningen, efter punkt

om flera föregående meningar (helt stycke) avses. När hänvisning sker till källpublikationer med numrerade handlingar anges handlingens *ordningsnummer* eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) *delnummer: ordningsnummer*. Endast om handlingarna är onumrerade anges *sidnummer*. Hänvisning till otryckta källor görs enligt principen att den entydigt ska peka på ett enda dokument. I de fall en notis har åstadkommits genom att kombinera uppgifter från flera dokument hänvisas till dem inom parentes i kronologisk ordning från äldsta till yngsta med källförkortningarna separerade av kommatecken.

A 15	Liber ecclesie Strengenensis, signum A 15 (äldre signum A 46), RA.
A 28	Strängnåsmartyriologiet, signum A 28, KB.
Acta et proc	Acta et processus canonizacionis beate Birgitte, red I Collijn (SFSS), Uppsala 1924–31.
AF	Almquist, J A, Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden 1–3. Stockholm 1931–47.
AH	Almquist, J E, Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden. Stockholm 1960.
AL	Almquist, J A, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630. 1–4. Stockholm 1917–23.
ALD	Almquist, J E, Lagsagor och domsagor i Sverige. 1–2. Stockholm 1954–55.
Andersson	Andersson, C, Kloster och aristokrati. Göteborg 2006.
Annell	Annell, G, Bidrag till Vårfruberga klostets äldre historia. Kyrkohistorisk årsskrift 1983.
AoE	Arv och eget-serien, KA.
APD	Acta Pontificum Danica. Pavelige Aktstykker vedrørende Danmark. Utg av L Moltesen m fl, 1–7. København 1904–43.
APS Cam	Acta Pontificum Svecica. Acta Cameralia. Utg av L M Bååth, I:1–2. Stockholm 1936–42.
ASM	Annales Suecici medii aevi. Svensk medeltidsannalistik kommenterad och utgiven av G Paulsson (Bibliotheca historica Lundensis, 32). Lund 1974.
ATA	Antikvarisk-topografiska arkivet, RAÄ.
B 14–16	Lars Eriksson Sparres kopiebok, RA. Kopieböckerna, B 14–16, är troligen framställda mellan åren 1635 (ev 1628) och 1643, B-serien, RA.
B 31	Förteckning av Rasmus Ludvigsson m fl över Strängnäs domkyrkas och andra kyrkliga institutioners (i Södermanland) jordebrev, 1500-talet. RA.

- Beckman Beckman, B, Den äldste kände Strängnäsborgaren och andra medeltida jordägare i det sörmländska Länna. PHT 1974.
- Bergquist Bergquist, E H, Biskop Rogges hus i Strängnäs. Strängnäs gille 1976.
- BhS (p, pp) Bergshammarssamlingen (pergamentsbrev, pappersbrev), RA.
BHT Bebyggelsehistorisk tidskrift
- Bonnier Bonnier, A C, Vårfruberga kloster och andra cistercienskloster. Medeltida klosterliv på Fogdön, red T Wahlqvist. Strängnäs 2013.
- Brilioth Brilioth, Y, Svensk kyrka, kungadöme och påvemakt 1363–1414. Uppsala 1925.
- C 4 Register över kung Karl Knutssons och drottning Katarinas jordbrev, 1450-/1470-talet, C-serien, RA.
- C 7 Karl Knutssons jordebok över gods i Uppland, Södermanland, Västmanland och Närke, 1457, C-serien, RA.
- C 21 Förteckning över Gunhild Johansdotters (Bese) och Erik Turessons (Bielke) gods, 1514, C-serien, RA.
- C 25 Åke Jönssons (Svarte Skåning) brev- och räkenskapsbok, RA.
- C 34 Folke Gregerссons (Lillie) räkenskaper, 1490-talet. C-serien, RA.
- C 35 Birgitta Hansdotters (Tott) räkenskapsbok (1508/11), C-serien, RA. Återges här vanligen efter SFSS 3:3 men efter original när det gäller namnbelägg.
- Carlsson Carlsson, G, Jungfru Marie psaltares brödraskap i Sverige. Kyrkohistorisk årsskrift 1947.
- Collmar Collmar M, Strängnäs stifts herdaminne 1–2. Nyköping 1965–77.
- DD Diplomatarium Danicum 1:1–. København 1938–.
- DKfoto Fotokopior av medeltida originalhandlingar utanför RA, Diplomatariekommitténs samlingar, RA.
- DMS Det medeltida Sverige. 1:1–. Stockholm/Kalmar/Uppsala 1972–.
- DN Diplomatarium Norvegicum. Utg af C R Unger m fl. I–XX:1. Kristiania 1849–1919.
- DoAM Dovring, F, Attungen och marklandet. Lund 1947.
- DoSk Dovring, F, De stående skatterna på jord 1400–1600. Lund 1951.
- DS Diplomatarium Suecanum. Utg af J G Liljegren m fl. I–. Stockholm 1828–.

- E 2739 Släkthandlingar Sture, arvskiften efter Sten Sture d y m m, VikS, RA.
- E III:4 Reduktionsdeputationen 1687–1717, SE/RA/5313, RA.
- EK Se under Kartor nedan.
- Ekbom Ekbom, C A, Till dateringen av den äldsta längden över socknarna i Strängnäs stift. Namn och bygd 1968.
- Ericus Ericus Olai, *Chronica regni Gothorum*, utg. av E Heuman & J Öberg. Stockholm 1993.
- Erikskrön Erikskrönikan, utg. av R Pipping (Samlingar utgivna av Svenska Fornskriftsällskapet, 68), 2 uppl. Stockholm 1963.
- Fehr Fehr, I, Strängnäs det forna och närvarande. 2 uppl, Strängnäs 1920.
- FMIS Se Fornsök.
- FoR Fogdarnas längder över frälsehemman 1562. Frälse- och rust-tjänstlängder 1550–1632, SE/RA/5113, RA.
- Fornsök RAÄ:s digitala fornminnesregister, tidigare FMIS, app.raa.se/open/fornsok/
- Fritz Fritz, B, Hus land och län. Lokalförvaltningen i Sverige 1250–1434. 1–2. Stockholm 1972–73.
- Fv Fornvännen. 1906–.
- Gardell Gardell, S, Gravmonument från Sveriges medeltid, 1–2. 2 uppl. Stockholm 1945–46.
- Gen Genealogica, RA.
- GHj Gärder och hjälper 1535. KA.
- GiBr Gillingstam H, Brev ur askan. De i slottsbranden 1697 eller på annat sätt förlorade miscellaneabreven, Stockholm 1996.
- GR Konung Gustav I:s registratur. Utg genom V Granlund m fl. 1–29. Stockholm 1861–1916.
- Göransson Göransson, S, Om alnen i Norden. Saga och sed 1986.
- Hadorph Johan Hadorphs stora kopiebok E, RA.
- Hallman Hallman, L, Det gamla och nya Strängnäs. Strängnäs 1853.
- HaPaSa Hagenfeldt, S E & R Palm, Sandstone Runestones. The use of sandstone for erected runestones. Stockholm 1996.
- Hedström Hedström, C W, Den forna dominikanerklosterkyrkan i Strängnäs. Bidrag till Södermanlands kulturhistoria 1. [Strängnäs] 1877.
- HH Historiska handlingar.
- HH 11 – – – 11: Undervisning om rikets ränta 1530–33. Utg av H Forssell. Stockholm 1879.

- HH 13 --- 13:1: Konung Erik XIV:s nämnds dombok. Utg genom C Silfverstolpe. Stockholm 1884.
- HH 31 --- 31: Arvid Trolles jordebok 1498 jämte åtkomsthandlingar och andra därmed samhöriga aktstycken. Utg genom J A Almqvist. Stockholm 1938–.
- HH 39 – – – 39:1: Handlingar till Nordens historia 1515–juni 1518. Utg genom L Sjödin. Stockholm 1967–69.
- Hildebrand Kongl. Witterhets- Historie- och Antiquitets-Akademiens sammankomst den 25 oktober [B E Hildebrands redogörelse för Vårfruberga kloster]. Post- och inrikes tidningar nr 265 15 nov 1842.
- HoTu Holmberg, K A, De svenska Tuna-namnen. Uppsala 1969.
- HSB Handlingar rörande Skandinaviens historia. Stockholm 1816–28.
- ISOF Institutet för språk och folkminnen (tidigare SOFI). Uppsala.
- JNjb Jöns Nilsson Jakobskölds ”jordebok” 1603, avskrifter av medeltida brev. ÖgMu, här efter DKfoto.
- K Kungligt arkiv, RA.
- K 1 --- 1: Gustav I:s jordebok över arv och eget, 1531.
- KA Kammararkivet, införlivat i Riksarkivet 1922.
- KB Kungliga biblioteket.
- KHK K H Karlssons Vatikanavskrifter, RA.
- Kihlström Kihlström, B I, Vansö kyrka. Vansö 1993.
- Kjkomm Janzon, K, Utredning till RAP 12/3 1459, DMS närarkiv.
- KL Kulturistoriskt lexikon för nordisk medeltid, 1–22. Malmö m fl 1956–78.
- Lagerstedt Lagerstedt, T, Den civila lokalförvaltningens gränser 1630–1952. Meddelanden från kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, nr B 24. Uppsala 1973.
- Larsson Larsson, E L, Vårfruberga (Kungsbergs) kloster på Fogdön. Sörmlandsbygden 1931.
- Lindh &
Rudbeck Lindh, M & Rudbeck, G, Kv Kyrkberget 11, 12. UV Stockholm, Rapport 1996:21. ATA.
- Linton Linton, M, Drottning Margareta, fullmäktig fru och rätt husbonde. Göteborg 1971.
- Ljung Ljung, C, Under runristad gravhäll. Tidigkristna gravmonument i 1000-talets Sverige, 1–2. Stockholm 2016.

- LMA Lantmäterimyndigheternas (de lokala) arkiv (se vidare under kartor).
- Lovén 2009 Lovén, C, Upplands tidiga prosterier – argument i en kunglig prestigekamp. *Hikuin* (Højbjerg) 36, 2009.
- Lovén 2016 Lovén, C, Gåttfulla övernattningsbostäder. Hus på medeltidens kyrkogårdar. Riksarkivets årsbok 2016.
- Lovén 2020 Lovén, C, Florenslängden – den äldsta förteckningen över de svenska stiftet. Strängnäs 2020.
- LSA Lantmäteristyrelsens arkiv, RA (se vidare under kartor).
- LSB(p) Linköpings Stifts- och Landsbibliotek (pergamentsbrev).
- Mattisson Matisson, A-C, Medeltida nordiska borg- och sätesgårdarnamn på -holm. Uppsala 1986.
- MEL Magnus Erikssons landslag i nusvensk tolkning av Å Holmbäck & E Wessén. Lund 1962.
- MES Magnus Erikssons stadslag i nusvensk tolkning av Å Holmbäck & E Wessén. Lund 1966.
- MRkomm Rundkvist, M, PM angående identifiering av gravfält från yngre järnålder / vikingatid kring västra Mälaren. Otryckt manuskript 2018 i DMS arkiv.
- MS Medeltidsstaden. 1–73. RAÄ/SHM 1976–90.
- NDM Nye Danske Magazin, 1–, København 1745–.
- NF Nordisk familjebok, 2 uppl, 1–38. Stockholm 1904–26.
- NordHer Nordisk heraldisk terminologi, utg av Svenska nationalkommittén för genealogi och heraldik. Lund 1987.
- Ortved Ortved, E, Cisterciordenen og dens klostre i Norden. 2. Sveriges klostre. København 1933.
- OAU Ortnamnssarkivet i Uppsala, före 1/7 1970 SOA, ingår i ISOF.
- Palmqvist Palmqvist, A, Kyrkans enhet och papalismen. Uppsala 1961.
- PD Peringskiölds diplomatarium. VHAA:s deposition, RA.
- Peringskiöld Peringskiöld, J, Monumenter i Södermanland, teckningar 1684, KB F l 5:2–6.
- Peterson 1979 Peterson, L, Metronymika i Sverige under medeltiden. Uppsala-studier i namnforskning. Uppsala 1979.
- Peterson 2007 Peterson, L, Nordiskt Runnamnslexikon. Femte, reviderade upplagan. Uppsala 2007.
- PHT Personhistorisk tidskrift. 1898–.
- PSKr Peder Swart, Konung Gustav I:s krönika. Utg av N Edén. Stockholm 1912.

RA	Riksarkivet.
RaLuEsKl	Rasmus Ludvigsons jordebrevsförteckning för Eskilstuna kloster m fl. Strödda äldre räkenskaper, ny serie, KA.
RAp	Stora pergamentsbrevsamlingen. RA.
RApp	Pappersbrevsamlingen. RA.
RAÄ	Riksantikvarieämbetet. I kombination med ett nr avses hänvisning till registerpost i FMIS.
Redelius	Redelius, G, Härads kyrka. uo 1994.
Retsö	Retsö D, Länsförvaltningen i Sverige 1434–1520. Stockholm 2009.
SAOB	Ordbok över svenska språket, utg av Svenska akademien. Stockholm 1893–.
Schnell	Schnell, I, Kyrkorna i Södermanland. Nyköping 1965.
SD	Svenskt diplomatarium från och med år 1401. Utg genom C Silfverstople och K H Karlsson. I–IV:1–2. Stockholm 1875–1904.
SDHK	Svenskt diplomatariums huvudkartotek. sok.riksarkivet .se/sdhk
SdwSuppl	Söderwall, K F, Ordbok öfver svenska medeltids-språket. Supplement. Stockholm 1953–71.
SFS	Svensk författningssamling. Stockholm 1825-2018.
SFSS	Samlingar utgivna av svenska fornskriftssällskapet. Stockholm 1844–.
SFSS 3:3	– – – 3:3: Två senmedeltida räkenskapsböcker [C 34–35, RA]. Utg av Z Alvered. Uppsala 2000.
SHM	Statens historiska museer.
ShS(p,pp)	Sävstaholmssamlingen (pergamentsbrev, pappersbrev), RA.
SkS(p,pp)	Skoklostersamlingen (pergamentsbrev, pappersbrev), RA.
SMP	Sveriges medeltida personnamn 1–. Stockholm 1967–.
SMR	Svenska medeltidsregister. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441. Utg av S Tunberg. Stockholm 1937.
SMV	Raneke, J, Svenska medeltidsvapen 1–3. Lund 1982–89.
SOFI	se ISOI.
SoH	Släkt och Hävd 1950–. Utg av Genealogiska föreningen, Stockholm.
SOL	Svenskt ortnamnslexikon, 2 uppl, red M Wahlberg. Uppsala 2016.
SRS	Scriptores rerum Svecicarum medii ævi 1–3, red. E M Fant m fl. Stockholm 1818–76.

- SSH Strängnäs stads historia, red H Jägerstad. Strängnäs 1959 (S Wallin, Stadsbilden, s 137–270; G Carlsson, Biskopssäte, domkyrka och kloster, s 449–546; M Collmar, Sociala inrättningar, sjukvård och fattigvård, s 723–756).
- StO Ståhle, C I, Studier över de svenska ortnamnen på *-inge*. Uppsala 1946.
- StrLB(p) Strängnäs läroverksbibliotek (pergamentsbrev).
- StrStA(p) Strängnäs stadsarkiv (pergamentsbrev), ULA.
- StrTb Strängnäs stads tänkebok 1530–1596. Strängnäs rådhusrätt och magistrat vol. A 1/1, ULA.
- StTb Stockholms stadsböcker från äldre tid. II: Stockholms stads tänkeböcker 1474–, 1–. Utg genom E Hildebrand m fl. Stockholm 1917–.
- Ståhl Ståhl P, Medeltida kopieböcker i Riksarkivet. Arkiv, samhälle och forskning 2004:1–2.
- SvK 100 Sveriges Kyrkor. Strängnäs domkyrka 1:1 Medeltidens byggnadshistoria, av E Bohrn, S Curman & A Tuulse. Stockholm 1964.
- SvK 176 Sveriges Kyrkor. Strängnäs domkyrka 2:1 Inredning, av A Andersson & A Unnerbäck. Stockholm 1978.
- SvK 189 Sveriges Kyrkor. Strängnäs domkyrka 1:3 Kalkmålningar, av E Bohrn & Å Nisbeth. Stockholm 1982.
- SvK 229 Sveriges Kyrkor. Uppsala domkyrka 3 Byggnadsbeskrivning, byggnadshistoria, domkyrkans konsthistoriska ställning, av C Lovén, H Bengtsson & M Dahlberg. Uppsala 2010.
- Sö Södermanlands runinskrifter. Granskade och tolkade av E Brate & E Wessén 1–3. Stockholm 1924–36.
- SöH Södermanlands handlingar, KA.
- SöKy Sörmländska kyrkor. Utg av Södermanlands hembygds- och museiförbund/museum. Nyköping. (Bergman, M, Fogdö kyrkor, SöKy 47, 4 uppl, 1984. Bergman, M, Helgarö kyrka, SöKy 89, 3 uppl, 1990. Schnell, I, Härads kyrka, SöKy 79, 2 uppl, 1976. Bergman, M, Länna kyrka, SöKy 57, 3 uppl, 1991. Schnell, I, Vansö kyrka, SöKy 80, 3 uppl, 1975. Bergman, M, Åkers kyrka, SöKy 66, 3 uppl, 1991.)
- Thordeman Thordeman, B, Strängnäs läroverkshus. Regium Gustavianum Gymnasium Strengnense 1626–1926. Strängnäs 1926.
- TZkomm Zachrisson, T, Strängnäs stads äldsta tid ur arkeologisk synvinkel. Otryckt PM 2019 i DMS närarkiv.
- U 269 a Åke Bengtsson Färlas förteckning över Jöran Åkessons (Tott) jordebrev, daterad Eka 12 april 1572, UUB.

ULA(p,pp)	Uppsala landsarkiv (pergaments-, pappersbrev).
UUB(p,pp)	Uppsala universitetsbibliotek (pergaments-, pappersbrev).
UUB X 240	Handlingar, släktvis ordnade, UUB.
VHAA	Kunl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.
Viks(p)	Viksamlingen (pergamentsbrev), RA.
Vikstrand	Vikstrand, P, Rönö hundare och Runtuna. Saga och sed 2015.
Wiktorsson	Wiktorsson, P-A, Två förbönslängder från det medeltida Strängnäs. Stockholm 1982.
Wrangel	Wrangel, F U, Anteckningar om Rytterns socken. Stockholm 1886.
VåKlJb	Lovén, C, Vårfruberga kloster, 1200-talsjordeboken och gods-politiken. Stockholm 2017.
ÄSF	Äldre svenska frälsesläkter. 1:1–3, 2:1–2. Stockholm 1957–2013.
Öberg	Öberg, J, Das Urkundenmaterial Skandinaviens. Rheinisch-Westfälische Akademie der Wissenschaften. Vorträge G 219. Opladen 1977.
ÖD	Örnhielms diplomatarium. VHAA:s deposition, RA.
ÖgMu	Östergötlands museum, Linköping.

Kartor

EK = Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta, den s k häradsekonomska kartan, skala 1:20 000 Södermanlands län, bladet Åkers härad uppmätt 1897.

Ekonomiska kartan 1:10 000, bladen 10 H.

Ljunggrens Atlas = Ljunggren, G, Atlas över Sveriges städer, 1853–61. LSA.

LMA = Lantmäterimyndigheten, Södermanland. Tillgängliga på Lantmäteriets öppna kartdata.

LSA = Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA), Riksarkivet. Tillgängliga på Lantmäteriets öppna kartdata. Hänvisning till enskild karta i LSA sker genom angivande av bebyggelsens namn, länsbokstav/sockennummer – bynummer:akt-nummer, och årtal om det är känt exv ”LSA Björktorp C72-3:1, 1721”.

Förkortningar, allmänna

*	föregår ortnamn som inte återfinns på moderna kartor, se s 10.
ang	angående
aoe-t, -uj, -äng	arv- och eget-hemman (landbo), -torp, -utjord, -äng
auts	autografsamling
avskr	avskrift
bil	bilaga
bl a	bland annat (andra)
ca	cirka
d	död
dky	domkyrkohegman (-landbo)
dvs	det vill säga
d y	den yngre
d ä	den äldre
el	eller
eskl	Eskilstuna klosterhegman (-landbo)
etc	etcetera
ev	eventuell, eventuellt
exv	exempelvis
f,	folio, r(ecto) anges normalt inte, däremot i regel v(erso)
f, ff	följande sida/sidor
fl	fodringslängd
fr	frälsehegman (-landbo)
frman, -kvinna	frälseman, -kvinna
fr o m	från och med
hd, -r	härad, härader
jb	jordebok
jfr	jämför
jt	jordetal
kap	kapitel, kapitlet

kl, -t, -uj, -äng	kloster-hemman (landbo), -torp, -utjord, -äng
km	kilometer
kr, -t, -uj, -äng	krono-hemman (landbo), -torp, -utjord, -äng
ky, -t, -uj, -äng	kyrka; kyrkohemman (landbo), -torp, -utjord, -äng
m	meter
m fl	med flera
m m	med mera
möjl	möjligen
nr	nummer
nuv	nuvarande
odat	odaterad
omkr	omkring
or	original
p	pagina (sida)
pb, -t, -uj, -vret, -äng	prebendehemman (landbo), -torp, -utjord, -vret, -äng
pga	på grund av
pn	penning(ar), pengar
pp	pappersbrev
rd	rättardöme
red	redaktör(er)
resp	respektive
s	sida
sk-kvarn, -t, -uj, äng	skattehemman (bonde), -kvarn, -torp, -äng, -utjord
s k	så kallad(e)
sn, -r	socken, socknar
sp	hospitalshemman, spalt
st	stadghemman
suppl	supplement
t ex	till exempel
tl	tiondelängd
t o m	till och med
tr	tryckt
trol	troligen
ud	utan datum
uj	utjord
utg	utgiven

uo	undersökningsområde
urspr	ursprungligen
v	verso
vid	vidimation
vol	volym
våkl, -t, -uj, -äng	Vårfruberga klosterhemman (-landbo), -torp, -utjord, -äng
äv	även

Ortregister

I ortregistret markeras orter inom Åkers härad med halvfet stil. Inom parentes anges i vilken socken orten ligger, varvid 1550-talets kamerala indelning avses. För orter utanför Åker anges härad, för orter utanför Södermanland även landskap. De kursiverade siffrorna anger var den utförliga beskrivningen av orten i fråga finns. Om en ort förekommer flera gånger på samma sida har det inte anmärkts särskilt. Naturnamn eller platser utanför häradet som endast nämns som personers hemvist upptas inte i registret. För förkortningar och * se s 228ff.

***Alastum** (Vansö) 74, 127

Alby, Vårdinge sn, Öknebo hd 135

***Algotsorp** (Åker) 154, 156

Askare (Vansö) 36, 43, 127, 133, 140

Aspö sn, Selebo hd 25, 107, 109, 116, 136

Bankekinds hd, Östergötland 103

Berga (Fogdö) 29, 33, 35, 44, 80, 140

Berga (Åker) 154, 160, 172

Bergkvarn (Åker) 156

Bergshammar (Fogdö) 30, 37f

***Bergshammarstorp** (Fogdö) 31

Bettna kyrka, Oppunda hd 206

Biskopskvarn (Strängnäs) 109

Bjuggsta, Kungsåra sn, Siende hd,

Västmanland 33, 56

Björka (Fogdö) 31

Björkeby, Toresunds sn, Selebo hd 123

Björktorp (Länna) 96, 98, 103

***Björktorp** (Strängnäs) 109

Bjørsund (Helgarö) 42, 69, 72

Blacksta sn, Oppunda hd 78f

Bobergs hd, Östergötland 103

Borgnäs, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland 98

Botkyrka kyrka, Svartlösa hd 208

Botkyrka sn, Svartlösa hd 101

Bredgården i Vik (Fogdö) 32

Bresshammar (Strängnäs) 109, 119f

Broby (Åker) 156, 161

***Broby kvarn** (Åker) 157

Brottberga, Skerike sn, Norrbo hd, Västmanland 146

Brunna (Härad) 41, 76f, 83

Bråtorp (Åker) 157

Brännårby (Vansö) 128, 145, 150

Byringe (Länna) 97, 101, 105

*Byærkøø, okänd sn 98

Bäckby, S:t Ilians sn, Tuhundra hd, Västmanland 33

Bärby (Fogdö) 32, 41, 51, 56, 74, 140, 156

Daga härad 88, 114, 121, 174

Dalby, S:t Ilians sn, Norrbo hd, Västmanland 33

Dalsjö, Torsåkers sn, Rönö hd 56

Datorp (Åker) 155f, 160

Djulö, Stora, Malms sn, Oppunda hd 41, 55, 73

Djulö, Östra, Malms sn, Oppunda hd 55

Djupvik (Strängnäs) 109

Djupvik, Östra Husby sn, Östkindes hd, Östergötland 100

Edeby (Helgarö) 43, 70, 78

Edeby (Härad) 50

Ekeby (Fogdö) 34, 45

Ekeby, Frösunda sn, Seminghundra
 hd, Uppland 135
 ***Ekeby** (Vansö) 33, 129, 137, 140
Ekeby (Åker) 160
Ekebytorp (Fogdö) 34
Eksåg (Härad) 84
Eksåg, Lilla (Härad) 84
Eldsund (Strängnäs) 110
Eldsund (Strängnäs), tingsplats 22
 ***Eldsunds löt** (Strängnäs) 203
Elma (Vansö) 56, 74, 129, 139, 145
 ***Eneby** (Härad) 85, 86
Eneby (Vansö) 131, 140, 150
 Erstavik, Brännkyrka sn, Svartlösa hd
 34
 Eskilstuna kloster 52, 54, 91
 ***Espējærde** (Länna) 98
Finninge (Strängnäs) 98f, 111, 119,
 162
Fogdö, kyrka 25, 46, 74
Fogdö, socken 23, 25, 34, 58
 Fors sn, Västerrekarne 97
Forsa (Åker) 160, 173
 Fruknöte, Linderås sn, Norra Vedbo
 hd, Småland 62
 ***Fruösta** (Vansö) 132
 Frändstad, Husby-Långhundra sn,
 Uppland 32
Frölinge (Fogdö) 35, 37, 76, 119
 ***Frölingevret** (Fogdö) 35, 39
 Färingö tinslag, Uppland 140
Galltorp (Åker) 161
 Garn, okänd sn 208
Gillesgården, Länna sn 102
 ***Gorsinge** (Strängnäs) 113, 114, 116,
 174
Gorsingeholm (Strängnäs) 114
 ***Granamark** (Fogdö) 34, 45
Granboda (Länna) 98, 103
Gredby (Fogdö) 36, 55, 74
Gredby (Härad) 85, 88
Grimshäll (Helgarö) 71
Grinda (Fogdö) 36, 50
 Gripsholm, Kärnbo sn, Selebo hd 22,
 97, 103
 Grönsö, Kungs-Husby sn, Trögd,
 Uppland 88

***Göksten** (Härad) 86
 Haghabby, okänd sn 35
Hagby (Härad) 39, 85, 86
Hallingen (Fogdö) 25, 37, 43
 Hallsta, Dillnäs sn, Daga hd 113
 Hammarby sn, Österrekarne 155
 Handbörds hd, Småland 100
Hannemyra (Fogdö) 31, 37, 71, 78
 Hansta, Tälje sn, Hölebo hd 71
 Harkie, Kärnbo sn, Siende hd, Väst-
 manland 131
Hasta (Fogdö) 38, 74, 76, 89
Helgarö kyrka 46, 67, 74f
Helgarö socken 23, 58, 67
Helgarö (Helgarö) 42, 53, 71, 135
 *Hesle, okänd sn 165
Hjälmsätter (Åker) 161
Holm (Härad) 86, 101f
 ***Hossebon** (Länna) 103
Hovgården (Vansö) 132, 149
 Hugelsta, Eskilstuna sn, Österrekarne
 101, 157
 Husby, Husby-Rekarne sn, Österre-
 karne 43, 133
 Husby, Trosa sn, Hölebo hd 101
Husby (Vansö) 50, 71, 133
 Hyvena, Jäders sn, Österrekarne 36f,
 47, 51, 74, 78
Hyvena (Vansö) 54, 71, 127, 133, 142,
 144, 150
Hålby (Vansö) 135
 Hällberga, Stenkvista sn, Österre-
 karne 53
Hällby (Fogdö) 35, 39
 Hällby, Torshälla sn, Västerrekarne
 155
Hälleby (Vansö) 119, 135, 136
Härad (Härad) 87
Härads kyrka 81
Härads socken 23, 25, 81
 Härnö, Taxinge sn, Öknebo hd 156
Hässelby (Fogdö) 34, 39, 45
 Hässelby, Jäders sn, Österrekarne 37,
 47, 51, 74, 78
 Hässelby, Kjula sn, Österrekarne 37,
 47, 51, 74, 78
Hässelby (Åker) 161

Idö, Jäders sn, Österrekarne 43

***Ingebo torp** (Fogdö) 40

***Ingeby** (Fogdö) 40, 43, 47

Julita kloster, Oppunda hd 25, 92, 116

Jäder, socken, Österrekarne 25, 43

Järna, Gryts sn, Daga hd 135

Järnberget, Närke 216

Järsta (Fogdö) 29, 41, 76f, 104

Jönåkers härad 131

***Kaluundæhæse** (Fogdö) 34, 45

Karleby (Fogdö) 42

Kasgarn (Strängnäs) 115

Kattnäs sn, Daga hd 99

Kilsfröslunda, Överselö sn, Selebo hd 212

Kinger (Vansö) 33, 56, 128, 136, 140, 145ff

Klara kloster, Stockholm 47

***Kolaholm**, Svinnegarns sn, Åsunda hd, Uppland 50, 71

Knutsberg (Helgarö) 72

Krogsta, Vidbo sn, Seminghundra hd, Uppland 32

Kråktorp (Fogdö) 27, 42

Kumla (Härad) 87, 99, 135

Kungsberg (Fogdö) 42, 66

Kusta, Irsta sn, Siende hd, Västmanland 33

Kvarnberga (Åker) 156

Kynnersberg (Fogdö) 42

Kärnbo sn, Selebo hd 114, 164

Körninge, Bergs sn, Snevringe hd, Västmanland 99

Lagmansö, Vadsbro sn, Oppunda 34

Lagnö (Vansö) 43, 125, 130f, 135, 138

Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd 50, 71

Lida (Fogdö) 42

***Lidakulla** (Fogdö) 43

Lidökna (Härad) 88, 90

***Lillegården** (Fogdö) 43

Limsta, Kila sn, Övertjurbo hd, Västmanland 31

Lindön (Fogdö) 25, 43

Lottesta (Härad) 38, 50, 88, 89

Lunda (Härad) 89

Lundby (Fogdö) 22, 36, 40, 43, 47, 56, 113

Lundby (Strängnäs) 115

***Lundby** (Åker) 161, 163, 165ff

Lånesta, Vagnhärads sn, Hölebo hd 123

Låsta (Strängnäs) 109, 115

Läggesta, Kärnbo sn, Selebo hd 155

Länna socken 23, 93, 97

Löt (Strängnäs) 19, 115

***Löta**, Björnlunda sn, Daga hd 157

Lövinge (Fogdö) 45

Magdeboda (Fogdö) 45

Malmby (Strängnäs) 114, 116

Mariefreds kloster, Selebo hd 156, 160, 162

Merlänna (Länna) 93, 98, 104, 157

Mora, Dunkers sn, Villåttingen 157

Mora (Vansö) 133, 140

***Mædhilby**, Lids sn, Rönö hd 112

Mälby (Vansö) 135, 140

Märinge (Strängnäs) 117, 119

***Möens** (Vansö) 140

Noraskog, Närke 178, 216

***Norbolstadhe**, S:t Ilians sn, Tuhundra hd, Västmanland 33

***Nordhammar** (Fogdö) 45, 133

***Norlenna torp** (Länna) 100f

***Norrby** (Fogdö) 43, 46

Norrby (Strängnäs) 19, 113, 117, 119, 121f, 162

Norrby (Åker) 113, 118, 160, 162, 163f, 171

Norrhammar, Kungs-Husby sn, Trögd, Uppland 45

Norrlänna (Länna) 100, 104, 157

Nybble (Helgarö) 73

***Nyby** (Åker) 155, 163

Nyköpings skola 207

Nyköpings slott 22

Närke 60, 73

Näs, Dunkers sn, Villåttingen 157

Näs (Helgarö) 72, 73

Näsby(holm) (Härad) 81, 89

Näsby (senare Gripsholm), Kärnbo sn, Selebo hd 155

Oppunda härad 79, 100f, 170

***Ormakre** (Fogdö) 52
***Palnetorp** (Åker) 162
Plångsta (Vansö) 43, 127, 133, 140, 141
Prästgården (Fogdö) 46
***Prästgården** (Helgarö) 71, 74
***Prästgården** (Länna) 102
***Prästgården** (Vansö) 141
***Prästgården** (Åker) 163
***Quiglanda** (Länna) 98
 Rallersta, Bettna sn, Oppunda hd 85
 Ramsö, Kärnbo sn, Selebo hd 156
***Revinge** (Fogdö) 43, 46, 50
Riby (Åker) 161, 163, 166, 168f
 Riseberga kloster, Närke
Rocklänna (Länna) 19, 98, 102, 103, 174.
Rosendal (Strängnäs) 118, 120
Rosöga (Härad) 88, 89, 119, 150
Roteby (Vansö) 48, 99, 119, 130, 141
Rundholm (Vansö) 142
 Runna, Torpa sn, Västerrekarne 92
Räcksta (Åker) 165
***Räffznäs mosan** (Länna) 103
Rällinge (Helgarö) 33, 68, 72, 74, 78
 Rävsnäs, Toresunds sn, Selebo hd 123
 Rönö härad 105, 170
Sal (Helgarö) 41, 76
 Salems kyrka, Svartlösa hd 208
Sanda (Vansö) 130, 133, 143
Segersön (Fogdö) 43
 Selebo härad 19, 34, 91, 101, 104f, 114f, 118f, 121f, 148, 174
***Sictonia** (Fogdö) 47, 58
 Sigtuna dominikankonvent, Uppland 217
***Simonstorp** (Länna) 103
 Sjötorp, Linderås sn, Norra Vedbo hd, Småland 62
***Skarpatuna** (Åker) 155, 165, 172
 Skedevi sn, Bråbo hd, Östergötland 129
Skedinge (Strängnäs) 19f, 118, 213
 Skerike sn, Norrbo hd, Västmanland 208
***Skjædharne** (Fogdö) 47, 78
 Sko kloster, Uppland 58

Skottsila, Knivsta sn, Ärlinghundra hd, Uppland 71
***Skumarum** (Vansö) 133f, 140, 142, 144
 Skåne 102
Skåninge (Fogdö) 43, 46, 47, 50
Skäggesta (Åker) 160, 165, 167
 Skälby, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd 101
Skälby (Härad) 33, 56, 91, 101, 135
***Skälby** (Vansö) 130, 145
Skämby (Åker) 22, 122, 151, 161, 163f, 166, 167
 Slumsta, Orkesta sn, Seminghundra hd, Uppland 135
***Slädhammar**, Flens sn, Oppunda hd 91
 Småland 72f
Snytberga (Härad) 50, 71, 92
 Solberga, Teda sn, Åsunda hd, Uppland 99
Solberga (Åker) 166, 167, 168f
Solö (Fogdö) 40, 47, 141
 Sotholms härad 118, 213
Spånga (Åker) 168
Stenby (Fogdö) 48
Stenby (Strängnäs) 119
Stensholm (Härad) se Holm
 Stockholms slott 22
 Stockholms stad 77
Strängnäs dominikankonvent 217
Strängnäs domkyrka 204
Strängnäs socken 107
Strängnäs stad 174
 Ströpåker (Fogdö) 49
Stämman (Länna) 103
Stämtorp (Länna) 96, 98, 103
 *Sudherby, okänd sn 113
 Sundby, Jäders sn, Österrekarne 72
Sundby (Strängnäs) 109, 120
 Sundby, Vårdinge sn, Öknebo hd 32, 44, 99
 Svartlösa härad 118, 213
Svedång (Strängnäs) 120
 Svepnäs, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd, Uppland 133
***Svinavallen** (Strängnäs) 203

Söderlänna (Länna) 91, 98ff, 104

Södermanland 60, 66, 158

Söderårby (Vansö) 54, 136ff, 145

Söra, Frustuna sn, Daga hd 92, 213

Sörby (Fogdö) 43, 49, 133

Sörby (Åker) 169

Taxinge sn, Öknebo hd 114

Tegneby, Älvestads sn, Bobergs hd,

Östergötland 110

Til, ?S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd,
Uppland 208

***Thratharna sätir** (Åker) 155, 170

***Thun** (Strängnäs) 116

***Tinie enghen** (Åker) 170

Torshälla sn, Västerrekarne 105

Torshälla stad 54

Tovesta (Länna) 105

*Tryggesta, Kärnbo sn, Selebo hd 155

***Trägården** (Helgarö) 76

***Trägården** (Strängnäs) 120, 121

Tuna (Fogdö) 50, 71

Tuna (Åker) 162, 165

Tynnelsö, Överselö sn, Selebo hd 42

Tynäs (Strängnäs) 121, 205

Täby (Åker) 170

Ullevi, Gåsinge sn, Daga hd 171

***Uppdela** (Helgarö) 76

*Uppaby, Svinnegarns sn, Åsunda hd,
Uppland 40, 50, 52

Uppland 60, 66, 72f, 113

***Upsala** (Länna) 97, 105

Vadsbro sn, Oppunda hd 79

Valla (Fogdö) 50, 74

Valla (Vansö) 135, 146

Valla (Åker) 162

Vallby, S:t Ilians sn, Tuhundra hd,
Västmanland 33

Vallby, Skedvi sn, Snevringe hd, Väst-
manland 146

Valsberga (Åker) 99, 160, 166, 171

Vannesta, Toresunds sn, Selebo hd 92

Vansö kyrka 124, 134

Vansö socken 23, 39, 124

***Westerås** (Fogdö) 51

Viby (Helgarö) 35, 38, 41, 76

Viggeby (Fogdö) 33, 41, 51, 71, 78,
137, 140

***Viggeby** (Strängnäs) 19, 99, 118, 121

Vik (Fogdö) 29, 47, 52, 54, 72, 74

Vittis sn, Satakunda 23

Vadstena kloster 132

Vreta, Kärnbo sn, Siende hd, Väst-
manland 52

Vreta (Strängnäs) 121, 123

***Vreta** (Vansö) 137f, 146

Vårdinge sn, Öknebo hd 130

Vårfruberga kloster (Fogdö) 58

Väla (Helgarö) 72f, 77

Välånäs (Fogdö) 31, 53, 55, 145

Vältesta (Vansö) 135, 147

Väppeby, Enköpings-Näs sn, Åsunda
hd, Uppland 141

Värend, Småland 56

Värmland 72

*Wæræng, okänd sn 41

Väsby, Lilla (Fogdö) 55, 133

Väsby, Stora (Fogdö) 27, 34, 55

Västergötland 34, 61, 73, 158

Västerhaninge sn, Sotholms hd 101

Västerrekarne härad 91, 105, 109

Västerås stad 55

Västmanland 34, 66, 73, 218

Vävle, Jäders sn, Österrekarne 37, 47,
51, 73f, 78

Ympartorp (Vansö) 65, 148

Ytterselö sn, Selebo hd 137

Åby (Strängnäs) 19, 122

Åkers kyrka 151, 181

***Åkers kvarn** (Åker) 173

Åkers socken 23, 151, 155, 170

*Åkerby, Salems sn, Svartlösa hd 71

Åkerby (Åker) 166, 173

Årby (Fogdö) 33, 35f, 38, 56, 119, 134

Åsby (Helgarö) 35, 41, 68, 72f, 76f, 78

Åsby, Jäders sn, Österrekarne 155

Åsby (Strängnäs) 19f, 113, 122

Åsby (Vansö) 74, 137, 145f, 149

Åstorp, Stora (Länna) 106

Ängsö sn, Tjurbo hd, Västmanland 25

Ärja sn, Selebo hd 19, 151, 170

Ökna (Åker) 173

Öknebo härad 60, 75, 88, 147

Önsta, Husby-Rekarne sn, Österre-
karne 43

Örebro skola 207
Ösby (Strängnäs) 122, 167
Östa (Vansö) 36, 49, 128, 132f, 149
 Östergötland 72f, 132
 Österhaninge sn, Sotholms hd 101

Österrekarne härad 19
 Österåkers kyrka, Oppunda hd 208
 ***Østens mark** (Fogdö) 34, 45
 ***Østræwidhe** (Fogdö) 34, 45

Gårdar och platser i och vid Strängnäs stad

Registret upptar endast de benämningar som återfunnits i källmaterialet. De av redaktören skapade gårds- och tomtbeteckningarna, exv "Olof Henrikssons tomt" upptas inte.

Allmänningsgatan (avser olika gator)
 177, 188, 190
 Badstugan nära Klostergatan 190
 Badstugan vid Västerviken 194, 196
 Badstugegatan 187, 190f
 *Biddaregården 191
 Biskopsgården (Roggeborgen) 175,
 177
 *Bredgården vid domkyrkan 177
 *Bredgården vid Torget 186
 Dominikankonventet 175, 192, 216
 Domkapitelhuset 178
 Domkyrkan 175, 204
 Domkyrkohärbärgat 113, 178
 Domprostgården (Gamla) 177, 178
 Domprostgården (Nya) 194
 *Eldsunds löt 203
 Fattigas gille 197
 Gillesgården se S:t Eskils gille
 Helgonagillet 181
 Hospitalet 193, 195
 Hospitalsvreten 195
 *Husberghet 198
 *Hässelbygården 198
 Infirmarian 180, 181, 182
 Karlagillet 202
 *Kilsviken 196, 197
 Kittelsmedens tomt 199
 Klockarens vret 199
 Klockargården 189
 Klostergatan 190
 Knutsgillet 199

Konsistoriehuset 178f
 *Korsberghet 199, 200
 Kungsberget 180
 Kyrkogatan 188
 Långgatan 188
 Proståkern 202
 Prästgillet se S:t Eskils gille
 *Riddaregardhen 182
 Rådstugan 187
 *Sakristangården 192
 *Skinnaregården 195
 *Snekkeberg 199, 200
 S:t Eskils gille 183, 184
 S:t Eskils kapell 175, 181ff, 184, 185
 S:t Nicolai gille 202
 S:t Örjans kapell 196
 Skolan 179, 207
 *Snekkeberg 199
 Strängnäs stad 174
 *Strömgården 182, 185
 *Svinavallen 203
 Sysslomanshagen 178, 180
 Södra Långgatan 189f
 *Tawastgården 203
 Tegelbruk 193, 195, 196
 Torget 174, 185
 Torggatan 188, 190
 Vårfrugillet 187
 Västerviken 193, 201
 Ärkedjäknens gård 179
 Övre gatan 189f

Personregister

Titlar, släktförhållanden eller årtal anges i registret när det väsentligt underlättar identifieringen, exv när flera personer i registret har samma namn och patronymikon. I övrigt hänvisas till gängse genealogisk litteratur. För bönder och borgare anges i regel hemorten om den är känd, för frälsepersoner endast i undantagsfall. Personer sorteras inte på binamn i detta register, exv ska Bengt Svarte återfinnas under "Bengt", inte "Svarte". Yrkestitlar inleds med stor bokstav även om det inte handlar om ett ärfeligt binamn. Registret upptar inte personer som bara nämns i släkttabeller.

- Abjörn Monamsson, frman 158
- Albrekt av Mecklenburg, kung 22, 64, 155, 165, 198, 206
- Algot
 - Magnusson, ?frman 218
 - Magnusson (Sture) 148
- Algotssönernas ätt, se Håkan Algotsson, Knut Folkason
- Alle
 - i Plångsta 141
 - i Viby 77
 - i Viggeby 51
- Jönsson, underhärads hövding 22
- Almund i Husby 133
- Ama, se Karl Holmgerrsson, Katarina Larsdotter, Kristina Holmgerrsdotter, Ulf Holmgerrsson
- Anders (Andreas)
 - i Bergshammar 31
 - i Byringe 97
 - i Elma 130
 - i Eneby 132
 - i Gorsinge 114
 - i Hagby 86
 - i Järsta 41, 104
 - i Mora 140
 - i Rundholm 143
 - i Rällinge 75
 - i Valsberga 172
 - i Viggeby 51
 - i Ökna 173
 - Bengtsson (Hård) 78
 - Båt, ?frman 217
 - Eriksson (Ekeblad) 97
 - Ervastsson, präst 185, 195
 - Eskilsson (Lejonlilja) 45, 49, 61, 63, 128, 133f, 140f, 143f
 - Hansson, myntmästare 201
 - Jönsson, biskop 65, 157, 207
 - Jönsson, borgare 189
 - Olsson, Stockholmsborgare 148
 - Smed 132, 143
 - Videkesson (?böjd arm) 157
- Anna
 - Filipdotter (två hjärtan) 30
 - Josefdotter (Djulöätten) 73
 - Heltersdotter 188, 201
 - Klemetsdotter (Hogenskild) 127
 - Matsdotter (Lillie av Greger Matssons ätt), nunna 66
- Anund
 - i Hyvena 134
 - i Ånsta (bomärkessigill) 147f
 - ?Jonsson, biskop 120, 122, 162, 171, 205
 - Sture 31, 41
- Arneke Westakop, Stockholmsborgare 186
- Arnold
 - köpman 102, 174
 - Johansson, biskop 158
 - Svarte 121, 190f
- Arvid
 - i Askare 128
 - i Kasgarn 115
 - Andersson, borgare 183
 - Magnusson (Ivar Nilssons ätt)
 - Tunnbindare 180, 183

– van Vitzen 102
 Aspenäsätten, se Birger Filipsson, Filip
 Birgersson, Ingeborg Gregersdotter,
 Ingegerd Filipsdotter, Knut Bengts-
 son, Lars Ulfsson
 Asser, borgare 117
 Axel Larsson (Tott) 160, 162f, 166, 172
 Benedikta (Bengta)
 – Abrahamsdotter, hustru till Nils
 Abjörnsson (Sparre av Tofta) 40, 50,
 52
 – Johansdotter, hustru till Karl Larsson
 (Björnå) 52, 137, 145, 149
 – Petersdotter (Rembold Peterssens ätt)
 31, 85f
 – Staffansdotter (Ulv), nunna 64
 Bengt
 – i Björsund 70
 – i Ekså 84
 – i Elma 130
 – i Eneby 132
 – i Grinda 36
 – i Hällby 39
 – i Kinger 137
 – i Norrlänna 102, 199
 – i Rundholm 143
 – i Sölö 48
 – i Östa 150
 – son till Elena Styrgersdotter 64
 – Andersson i Ökna el Lidökna, under-
 härads hövding 22, 173
 – Andersson, kanik 189
 – Birgersson, hertig 61, 120
 – Filipsson (Ulv) 218
 – Larsson i Erstavik, frman 34
 – Larsson (Lars Björnssons ätt) 142
 – Magnusson Svarte (Stenstaätten) 75,
 149, 210f
 – Nilsson, ?frman 118, 121
 – Nilsson (Färla, Karl Erikssons ätt) 30f,
 38, 40, 55
 – Nilsson (Schack) 98
 – Petersson, borgare 183, 186
 – Torstensson, kanik 186, 202
 Bengt Hafridssons ätt, se Ramfrid
 Bengtsdotter
 Bernhard Verkmästare 190f

Bertil Jöransson 41
 Bielke, se Erik Stensson, Katarina Stens-
 dotter, Kristina Stensdotter, Sten
 Bengtsson, Ture Stensson
 Birger
 – make till Ingeborg ?Gudvastsdotter
 197
 – i Berga 30
 – i Bergshammar 31
 – i Valsberga 155, 165, 171f
 – i Östa 150
 – Filipsson (Aspenäsätten) 60
 – Folkesson, frman 31, 41
 – Hammar, kanik 85
 – Jönsson 190
 – Magnusson, jarl 60
 – Magnusson (Magnus Marinasons ätt)
 215
 – Röríksson (Rörík Birgerssens ätt) 212
 Birgitta, Brita
 – hustru till Henrik Guldsmid 191
 – Andersdotter (Ekeblad från Rekarne)
 99, 161, 166, 171f
 – Anundsdotter (balk belagd med tre
 sparrar) 206
 – Birgersdotter (Finstaätten, Heliga Bir-
 gitta) 63
 – Elefsdotter 197
 – Erengisledotter (Hammerstaätten)
 215
 – Filipsdotter (pilstjärna) 137f, 146f
 – Hansdotter (Tott) 24, 40, 55, 128
 – Knutsdotter, nunna 65
 – Knutsdotter (Lejonbjälke) 47, 63
 – Larsdotter (initialsigill) 118f, 213f
 – Magnusdotter (Porse) 193, 210, 214
 – Nilsdotter (Hammerstaätten) 140
 – Turesdotter (Trolle) 55
 – Törnesdotter, frkvinna 217
 – Ulfsdotter (Roos av Hjelmsäter) 72f
 Björn
 – i Eldsund 110
 – i Forsa 160
 – i Täby, frman 170
 – i Väla 78
 – i Årby 56
 – domprost 178

- präst 202
- stadsfogde 174
- Kettilbjörnsson 122f
- Magnusson, fogde 114, 116
- Petersson (Bååt) 71
- Björnlår, se Karl Larsson d ä, d y, Katarina Ragvaldsdotter, Lasse Karlsson
- Bo Jonsson (Grip) 53f, 71f, 74, 79, 85, 87ff, 135, 139, 155, 165, 170, 195, 213
- Bonde, se Filip Petersson, Karl Knutsson, Kristina Röricksdotter, Märta Tordsdotter
- Bothild
 - hustru till Gunnar Härlogsson, frkvinna 31
 - hustru till Magnus Eriksson 61
 - syster till Märta, Anunds i Ånsta hustru 147
 - systerdotter till Torsten Simpa 61
 - Ingemundsdotter (tre sjöblad i trepass) 180, 211
 - Jönsdotter (Jöns Götessons ätt) 158
 - Olofsdotter (tre björnramar) 147, 149
- Botvid
 - borgmästare 193
 - Brun, frman 64
 - Sunesson, biskop 115, 120f
- Bror Eriksson (Buth) 141
- Brynnolf, kanik 163
- Cecilia
 - abbedissa 65
 - hustru till Eskil Petersson 140
 - hustru till Gustav i Järsta 32, 76f
 - hustru till Hans Matsson 192, 194
 - hustru till Stockholmsskräddaren Hans Vårdberg 92
 - hustru till Lars Styrbjörnsson 186
 - hustru till Peter i Sanda 50, 64
 - Ingevaldsdotter 186
 - Knutsdotter (Folkungaätten) 60
 - Knutsdotter, hustru till Rembold Petersson 155, 165, 170
 - Larsdotter 112
 - Nilsdotter, frkvinna, hustru till Claus Plata 159
- Dan i Bergshammar 30
- Didrik Zappe, Stockholmsborgare 97
- Dorotea, priorinna 65
- Ebbe
 - i Bärby 33
 - i Rällinge 74
- Bengtsson (Färila, Karl Erikssons ätt) 30, 38
- Ekeblad, se Anders Eriksson, Ingeborg Hansdotter, Klas Andersson
- Ekeblad från Rekarne, se Brita Andersdotter
- Ekeblad från Västerfärnebo, se Folke Karlsson, Karl Ingebjörnsson, Katarina Karlsdotter
- Elin (Helena, Elena, Elina)
 - hustru till Anders Olsson 148
 - moster till Lars Knutsson 63
 - änka efter Ervast 197
 - i Elma 117, 130
 - Andersdotter 185, 195, 197
 - Ingemundsdotter (tre sjöblad i trepass) 180
 - Larsdotter (bomärkessigill) 180
 - Magnusdotter 115, 161, 198f
 - Petersdotter (?tre sjöblad i trepass) 30, 35, 57, 79f, 144
 - Styrgersdotter, änka efter Mårten Beneson 64
- Elisabeth Petersdotter 185
- Engelbrekt Larsson (bölja) 32
- Erengisle
 - Gädde 70, 215
 - Jonsson (båt) 118f, 213f
 - Nilsson (Hammerstaätten) 140, 214
- Erik
 - i Berga 30
 - i Finninge 113
 - i Hyvena 135
 - i Hässelby 161, 198
 - i Lida 43
 - i Lottesta 89
 - i Skämby 167
 - i Vålnäs 55
 - Andersson, borgare 192
 - Axelsson (Tott) 164
 - Birgersson, skolmästare 179
 - Birgersson, ärkedjåkne i Skara 54, 134, 145

- Birgersson (Vinäsätten), biskop 105
- Eriksson, kung 113
- Gisesson 162, 164, 167
- Johansson i Sund (bomärkessigill) 148
- Karlsson (Vasa) 213
- van der Lipen, ärkedjäkne 181, 184, 188, 202, 207, 214
- Magnusson, hertig 113
- Magnusson, kung 174
- Månsson 84
- Pedersson Fleming 70
- Petersson, frman 97
- av Pommern, kung 114
- Ragvaldsson 180
- Skrivare 123
- Stensson (Bielke 100
- Trolle 78
- Valdemarsson d y (Folkungaättens Valdemarsgren) 218
- Erland Kagge 30, 35, 57, 79f, 144
- Ermegard, hustru till Erik Valdemarsson 218
- Ermund i Säby 121
- Ervast Snakenborg, Västeråsborgare 185, 195, 197
- Esbjörn i Rällinge 75
- Eskil
 - Andersson (Lejonlilja) 62
 - Johansson 29, 33, 51, 128f, 131, 137, 140f, 144
 - Petersson 140
- Evert Greverode, Stockholmsborgare 97
- Fader Ulfsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 22, 182
- Filip
 - Birgersson (?Aspenäsätten) 46, 56, 60, 70, 88
 - Bosson, frman 75
 - Ingevaldsson (Örnsparre) 40
 - Jonsson, hertig Bengts tjänare 61
 - Olsson (två hjärtan) 148
 - Petersson (Bonde) 72
 - Skomakare 189f
 - Törnsson (Hjorthorn, Törne Matssons ätt) 92, 213
- Finvid
 - Magnusson, borgare 197
 - Magnusson (Magnus Marinasons ätt) 138f
 - Ragvaldsson (Peter Finvidssons ätt) 162, 170
- Folke
 - i Skämby, underhäradshövding 22, 164, 166f
 - i Snytberga 93
 - i Åkers sn 173
- Greger (Lillie av Greger Matssons ätt) 173, 212
- Karlsson (Ekeblad från Väster-färnebo) 64, 134, 142, 145, 164, 168
- Knutsson, frman 32
- Folkungaättens oäkta gren, se Gregers Knutsson, Ingeborg Magnusdotter, Knut Gregersson, Kristina Knutsdotter
- Frender, biskop 206
- Frövid, skattebonde 75
- Färla, Karl Erikssons ätt, se Bengt Nilsson, Ebbe Bengtsson, Ingrid Karlsdotter, Johan Karlsson, Karin Nilsdotter, Karl Bengtsson, Nils Karlsson
- Gabriel Kristersson (Oxenstierna) 77, 115, 122, 132, 150
- Gad Magnusson (kluvnen sköld, 1. halv lilja, 2. tre bjälkar) 76
- Gerdika, hustru till Filip Bosson 75
- Gertrud
 - hustru till Erland Kagge 35
 - nunna 65
 - Petersdotter 186, 188
 - Remboldsdotter (Rembold Peterssons ätt) 53f
- Gilikin Håkansson (hjorthorn) 148
- Gillög i Hyvena 134
- Gjord Petersson Rumpa, ärkedjäkne 71, 97, 170, 188, 214
- Gotskalk
 - Bengtsson (Ulv) 87, 100f
 - Skomakare, Stockholmsborgare 199Gregers
 - i Härad 87
 - Knutsson (Folkungaättens oäkta gren) 32
 - Matsson (Lillie av Greger Matssons ätt) 22

- Gudmund
 – i Eldsund 110
 – i Riby, sven hos biskopen 164
 – Petersson 61
 Gudsten i Askare 128
 Gudvast 197
 Gumsehuvud, se Gustav Karlsson
 Gunhild Johansdotter (Bese) 92
 Gunnar i Sörby 49
 Gustav
 – i Järsta (ginstyckad sköld, 1. ginbalk, 2. styckat) 32, 41, 76f
 – i Lagnö 139
 – I, kung 32, 34, 40f, 53, 55, 72f, 81, 84, 88, 92, 96–99, 103, 105f, 109, 115f, 120f, 129, 135f, 140, 143, 146, 148, 156, 160f, 163–169, 171–174, 182f, 186, 188, 192f, 198, 201, 203
 – Kaffe 73
 – Karlsson (Gumsehuvud) 164
 – Sture 31, 41
 – Ulfsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 182
 Guttorm Smed, borgare 198, 202
 Gyllenstierna, se Karin Eriksdotter, Kristina Nilsdotter
 Gädde, se Erengisle Gädde, Johan Gädde, Katarina Johansdotter, Kristina Johansdotter, Märta Erengisledotter
 Göran se Jöran
 Halvdan
 – i Lida 43
 – i Skämby 167
 – i Söderårby 145
 Halsten
 – i Riby 165
 – Birgersson (Likvidssönernas ätt) 62
 Hammerstaätten, se Birgitta Nilsdotter, Erengisle Nilsson, Ingevald Estridsson, Nils Erengislesson, Nils Ingevaldsson
 Hans
 – i Malmby 117
 – Bengtsson 41
 – Blanka 202
 – von Everstein 22, 34
 – Klasson (Bielkenstierna) 160, 162f, 165f, 171f
 – Kröpelin 192
 – Magnusson, kanik, biskop 66, 85, 101, 118, 121, 123, 198, 207, 211
 – Matsson (1450) 192, 194
 – Matsson (1488), borgmästare 193
 – Nilsson, skolmästare 178
 – Olofsson, kanik 159
 – Unge, fogde 123
 – Vågendorp 190, 201
 – Överskärare 187
 Harald
 – Karlsson (Stubbe) 100f
 – Stensson (Gren) 102
 Hasten på Berget 180, 185
 Helga Haraldsdotter (vingad lilja) 60
 Helge Petersson, domprost 112, 118, 162, 194, 198
 Hemming
 – Jonsson i Lundby 36, 44, 56, 113
 – Magnusson, kanik 181
 – Nilsson, ärkebiskop 207
 – Ödgislesson (Lejonansikte) 62
 Henning
 – van der Ly 138, 146
 – Magnusson, domprost 123
 – Petersson (växt) 22
 Henrik
 – 202
 – i Eneby 132
 – i Väla 78
 – van Aflenn 191
 – Berg, frman 31
 – Diktesson 189
 – Guldsmed 191
 – van Hampnen 198
 – van Köllen 121, 188, 201
 – Pedersson Fleming 70
 – Saxesson 132
 – Turesson (Svarte Skåning) 146
 Herman i Eneby 132, 143
 Hidinmund i Eldsund 110
 Hidolf Jonsson 140
 Hinze
 – Tydekesson, präst 77
 – van Ranten 22

Holmfast i Sörby 169

Holmger

– i Vävle 37, 47, 51, 74, 78

– Jonsson (Rörik Birgerssons ätt) 35

– Torkelsson (båt) 100

Holmsten, präst 190f

Håkan

– i Finninge 112

– Algotsson (Algotssönernas ätt) 34

– Star (ankare) 30, 35, 57, 77

– Svensson Skräddare, borgare 131, 139

Håkan Tunasons ätt, se Ingeborg Ragvaldsdotter, Magnus Ragvaldsson, Märta Siggesdotter, Ragvald Magnusson, Sigge Magnusson

Hålbönäsätten, se Ingrid Matsdotter

Härlog i Östa 150

Iliana Bosdotter (blad) 157ff

Inga Birgersdotter (Likvidssönernas ätt), abbedissa 62ff

Inge i Söderårby 145

Ingeborg

– dotter till Elena Styrgersdotter 64

– hustru till Olof Torstensson 170

– ?Bengtsdotter, ?frkvinna 215

– Eskilddotter (Lejonlilja) 63

– Gregersdotter (Aspenäsätten) 101, 218

– ?Gudvastsdotter 197

– Hansdotter (Ekeblad) 84

– Jonsdotter, frkvinna 137, 149

– Magnusdotter 137

– Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren) 99, 104

– Markvardsdotter (Link) 97, 155

– Petersdotter, hustru till Lasse Karlsson (Björnlår) 138, 146, 149

– Ragnedotter (Stallare) 63

– Ragvaldsdotter (Håkan Tunasons ätt) 135

– Sigvardsdotter, klostergrundare 42, 58

– Torstensdotter, frkvinna 215

– Ulfddotter (Ulv) 64

– Åkesdotter (Tott) 155f

Ingegerd

– dotter till Elena Styrgersdotter 64

– hustru till Nils Djäkn 43, 46f, 49, 128, 138, 141

– Birgersdotter, frkvinna 30

– Filipddotter (Aspenäsätten) 60

Ingemar

– i Berga 29f, 79, 129f, 145

– i Bärby (1345) 32

– i Bärby (1494) 33

– i Hällby 39

Ingemund

– i Ytterenhörna, präst 184

– Arvidsson (Valsjöätten) 157

– Nilsson (tre sjöblad i trepass) 56

Ingerun i Hyvena 37, 47, 51, 74, 78

Ingevald

– i Hällby 39

– i Hälleby 136

– i Lottesta 89

– i Runtuna, präst 122, 167

– i Snytberga 92

– i Valsberga 172

– i Viggeby 51

– i Våppeby (två liljor balkvis) 141

– Anundsson (spetsar från sidan) 131

– Djäkn 181, 183

– Eskilsson, prebendat 137, 147f, 181, 183

– Estridsson (Hammerstaätten) 32

– Ingemundsson, prebendat 184, 214

– Magnusson (Magnus Marinasons ätt) 138f, 212, 215

Ingield

– Bosson 136

– Johansson 136

Ingolf

– i Stenby 48

– i Valla 50

Ingrid

– dotter till Elena Styrgersdotter, nunna 64

– hustru till Lasse Månsson 182

– i Söderårby 134, 145

– Andersdotter (balk belagd med två sparrar) 65, 129ff, 134, 139, 142, 144f, 148

– Anundsdotter, frkvinna 62

– Blanka 202

- Karlsdotter (Färla, Karl Erikssons ätt) 138, 211
- Matsdotter (Hålbönäsätten) 182
- Olofsdotter 79
- Isar, biskop 110
- Jakob (Jeppe, Jop)
 - i Askare 128
 - i Elma 117, 130
 - i Riby 164
 - i Skäggesta 165
- Bengtsson, borgare 183
- Johansson, Västeråskanik 185, 190, 195f, 200–203
- Störle (styckad sköld) 105
- Jesper
 - Görtz 84
 - Nilsson (Kruus) 131
- Joar Joarsson, präst 195f
- Johannes (Johan, Jon, Jan), se även Hans, Jöns
 - i Berga 29
 - i Botholm 186
 - i Finninge 112
 - i Helgarö 72
 - i Hällby 39
 - i Kinge 56, 137
 - i Kumla 87
 - i Lundby (1310) 44
 - i Lundby (1446) 44
 - i Norrlänna 101
 - i Näsby 89
 - i Riby 163f
 - i Spånga 169
 - i Sörby, ?präst (1315) 113, 169
 - i Sörby (1442) 49
 - i Viggeby 52
 - i Åby 122
 - i Åsby 79
 - i Östa 150
- bror till biskop Styrbjörn 61, 206
- systerson till Olof Djäkn 33, 56, 91
- Bengtsson, rådmän i Stockholm 39
- Domare i Riby 163
- Ebbesson, frman 32, 36, 38, 50, 52, 74, 127, 130, 149
- Ebbesson i Rällinge 75
- Eld i Viggeby 51
- Folkesson, domkyrkosyssloman 57
- Gustavsson i Skäggesta 166
- Gädde 70
- Hammar, kanik, domprost 54, 122f
- Hastensson 187
- Helsing i Skedinge 119
- Hermansson, präst 207
- Holgersson (Rörik Birgerssons ätt) 206
- Ingevaldsson i Rundholm 132, 143
- Ingevaldsson, domkyrkosyssloman 112, 162
- Ingevaldsson (Örnsparre) 60
- Karlsson i Merlänna 99, 101
- Karlsson (Färla, Karl Erikssons ätt) 116, 181f, 184
- Körning (?Almöätten) 41
- Larsson (björn) 54
- Larsson (kluven sköld med framdelen av ox och bakkdelen av fisk) 158f
- Litle 102
- Ludolfsson Skrivare, Uppsalakanik 206
- Nilsson, borgare 188
- Nilsson i Viby 35, 57, 77
- Olofsson i Åsby 79
- Petersson, kanik 74
- Petersson i Bärby 33
- Petersson i Gorsinge 114
- Petersson i Rocklänna 102
- Petersson i Söderlänna 105
- Petersson (Bååt) 161, 169
- Regmodsson 102
- Ruska, prebendat 112, 118, 138, 147, 162
- Siggesson i Eldsund 110
- Star (?ankare) 79, 144
- Turesson (Tre rosor) 165, 168f
- Västgöte, borgare 186
- Åkesson (Natt och Dag) 71, 135, 138
- Jordan i Berga 30
- Jöns (Jösse, Jens)
 - i Askare 128
 - i Björsund 70
 - i Djupvik 109
 - i Ekeby 160
 - i Elma 130

- i Finninge 112
- i Forsa 161
- i Hannemyra 37
- i Husby 133
- i Kinger 138
- i Lagnö 139
- i ?Låsta 115, 198
- i Riby 164
- i Roteby 142
- i Stenby 49
- i Valla 146
- i Valsberga 172
- Andersson i Norrby 118
- Andersson, frman 211
- Bengtsson, sakristan, kanik 199, 201f
- Birgersson (Gyllenhorn) 32
- Björnsson, borgmästare 187f, 191
- Borro 65
- Eriksson (Lycke) 72
- Finne, borgare 196
- Fogel 85f
- Johansson i Vik 53
- Karlsson, ?Stockholmsborgare 186
- Larsson 121, 190
- Larsson, kanik 37, 134
- Larsson (björn) 112
- Larsson (bägare ginbalksvis) 180
- Matsson, borgare 182, 186
- Nilsson 187
- Olofsson i Rosöga 90
- Petersson, borgare 182, 185
- Petersson, präst, kanik 78f, 179
- Petersson i Hallingen 37
- Petersson i Helgarö 72
- Petersson i Härad 87
- Petersson i Rällinge 76
- Skobo, präst i Enhörna 182
- Skräddare i Viby 77
- Skräddare, borgare (1489) 189
- Skräddare, borgare (1531) 189
- Skytte 199f
- Smed 191
- Stensson (Örnklo) 32, 163, 165
- Tomasson i Lida 43
- Tyrgilsson (bomärkessigill) 202
- Jöran (Örjan)
 - i Sörby 169
- Fincke 55
- Karl
 - i Berga 29
 - i Husby 133
 - i Kinger 137f
 - son till Elena Styrgersdotter 64
- Bengtsson (Färla, Karl Erikssons ätt) 30, 38
- Dansson (Stjärnbjälke) 99, 104
- Holgersson (Gera) 30, 37, 40, 43, 53, 74, 97, 104
- Holmgersson (Ama) 217
- Hösa (tre sjöblad i trepass) 30
- Ingebjörnsson (Ekeblad från Västerfärnebo) 22, 142
- Knutsson (Bonde) 98, 103, 105f, 114, 162, 164, 167, 174, 211
- Larsson i Bärby 33
- Larsson (Björnlår) d ä 52, 54, 79, 137f, 145, 149
- Larsson (Björnlår) d y 138, 146
- Ragvaldsson (Fargalt), prebendat 33, 51
- Stensson (Natt och Dag) 83
- Tukason (Läma) 212
- Ulfsson (Sparre av Tofta) 64
- Katarina, Katrin, Karin
 - hustru till Johan Star 144
 - hustru till Jöns Finne 196
 - hustru till Olof Brännejärn 196f
 - hustru till Torsten Jönsson 187f
 - hustru till Videke, frkvinna 158
- nunna 63
- änka efter Sven Olofsson 98, 104, 111
- Arvidsdotter 181
- Axelsdotter (Tott) 160
- Eriksdotter (Gyllenstierna) 116
- Fadersdotter, hustru till Karl Ingebjörnsson (Ekeblad från Västerfärnebo) 142
- Germundsdotter 193
- ?Gudvastdotter 197
- Gunnarsdotter (två vingar) 30f, 37f, 41, 66, 207
- Haraldsdotter, nunna 65
- ?Hastensdotter 187

- Ingiedsdotter, hustru till Magnus Vildfang 136
- Johansdotter i Östa 117, 150
- Johansdotter (Gädda) 70
- Karlsdotter (Ekeblad från Västerfärnebo) 64
- Larsdotter (Ama), nunna 62
- Magnusdotter (?styckad sköld med blomster och halv lilja) 158
- Nilsdotter, nunna 65
- Nilsdotter (Färla, Karl Erikssons ätt) 31, 40
- Nilsdotter (Krag) 182
- Petersdotter, hustru till Johan Körning 41
- Petersdotter, nunna 64
- Petersdotter, änka efter Nils Olofsson 164, 168
- Ragvaldsdotter (Björnlår), nunna 66, 149
- Siggesdotter, subpriorinna 65
- Staffansdotter (Ulv) 142
- Stensdotter (Bielke) 100
- Styrbjörnsdotter, nunna 64
- Kettilmund i Finninge 112
- Kettilvast
 - i Bergshammar 30
 - i Hannemyra 37
- Klas (Klaus, Claus)
 - Andersson (Ekeblad) 161, 170f
 - Andree 199, 201
 - Filipsson (Mälsåkersätten) 208
 - van der Lipen 138, 211
 - Plata 157ff, 169
 - Skräddare 186
 - Zamow, fogde 123, 145, 147f
- Klemt
 - i Husby 133
 - i Vik 52
- Knut
 - Bengtsson (Aspenäsätten) 218
 - Eriksson, frman 143, 215, 217
 - Eskilsson (Banér) 98, 103, 192
 - Folkason (Algotssönernas ätt) 35
 - Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) 120
 - Link, frman, präst 85, 99, 105, 155f, 160, 166
 - Pik (mussla) 132
 - Kol, biskop 134
 - Kolshammarsätten, se Sten Eriksson
 - Kort
 - Nipertz 159
 - Olsson i Skälby 92
 - Rogge, biskop 105, 109, 116, 135, 146, 169, 177f, 181, 184, 193, 198, 207, 210, 213, 216
 - Zamow 54, 79, 137, 145, 148f
 - Kristiern (Kristian)
 - i Elma 131, 139
 - I, kung 131, 139, 196
 - II, kung 187
 - från Öland (Kristierns från Öland ätt) 61
 - Larsson 109
 - Nilsson (Vasa) 129, 145, 150, 169
 - Kristierns från Öland ätt, se Kristiern från Öland, Margareta Kristiernsdotter
 - Kristina (Kerstin)
 - hushållerska hos Jöns Petersson 179
 - hustru till Ingied Johansson 136
 - syster till Ingemund i Ytterenhörna 184
 - änka efter Bengt 200
 - på Berget 66, 90, 183, 214
 - i Finninge 113
 - i Riby 163
 - Abjörnsdotter, frkvinna 158
 - Botvidsdotter, nunna 64
 - Fastesdotter (växt) 100, 104
 - Filipsdotter (adorantsigill) 54f, 61
 - Holmgersdotter (Ama), nunna 63
 - Ivarsdotter (två stengavlar) 117, 121, 215
 - Johansdotter (Gädda) 78
 - Jönsdotter 200
 - Karlsdotter (Ekeblad från Västerfärnebo) 64
 - Knutsdotter (Folkungaättens oäkta gren) 32
 - Nilsdotter 182
 - Nilsdotter (Gyllenstierna) 73

- Olofsdotter 112
- Röriksdotter (Bonde) 145, 150
- Stensdotter (Bielke) 100
- Styrbjörnsdotter 186
- Kristofer Michelsdorp, frman 162
- Källa 202
- Körning, se Mats Körning (yngre ätten),
Simon Körning, se även Nils Körning
(växt)
- Lagnö Henrik 189f
- Lars (Lasse)
- sakristan 48, 141, 215
- stadsfogde 174
- i Bergshammar 30
- i Bärby (1310) 32
- i Bärby (1534) 33
- i Eneby (1375) 131
- i Eneby (1494) 132
- i Esliby (?Hässelby) 39
- i Hannemyra 37
- i Kumla 88
- i Lagnö 139
- i Lundby (1310) 44
- i Lundby, underhäradshövding (1435)
44
- i Löt 115
- i Riby 164
- i Roteby 141
- i Rundholm 143
- i Rällinge 75
- i Skedinge 119
- i Skämby 167
- i Solberga 168
- i Solö 48
- i Söderlänna 105
- i Täby 170
- i Vik 52
- från Vittis, tjuv 23
- i Väla 78
- i Våltesta 145
- i Åsby (Helgarö, Vansö el Åkers sn) 78
- i Åsby (Strängnäs sn) 122
- Benesson, ?frman 206
- Bengtsson i Bärby 33
- Bengtsson i Lundby, underhäradshöv-
ding 22, 44
- Boberg 61
- Dafwi 180, 185
- Djäkn 105
- Domare i Riby 163
- Envardsson 182
- Eriksson, Västeråsborgare 183
- Eriksson (Ekelöf) 32
- Finvidsson i Norrby 118
- Gunnarsson 37, 71
- Henriksson i Eneby 132
- Holmgersson (delad sköld, nedre fäl-
tet kluvet) 147, 149
- Holst 119
- Håkansson i Berga 30
- Ingevaldsson 49
- Ingelsson 49
- Jenssen i Viby 77
- Johansson, präst 213
- Johansson i Hyvena 134
- Johansson (Lydingeätten) 35
- Jönsson i Önsta 200
- Jönsson, frman 31
- Jönsson (?tre sjöblad i trepass) 155
- Karlsson (Björnlår) 66, 138, 146, 149
- Karlsson (kvadrerad sköld) 75
- Knutsson, frman 63
- Lång, borgmästare 197, 200, 202
- Magnusson i Rällinge 75
- Matsson Kaffle 78
- Månsson, borgare 182
- Nilsson i Husby 133
- Petersson i Bråtorp 159 f
- Ragvaldsson, sakristan 191f, 211
- Skraddare, borgmästare 189
- Skraddare i Skäggesta, domare 166
- Smed 197
- Smed i Viby 77
- Stiffwidzsson 135
- Styrbjörnsson, borgare 183, 186
- Svensson i Viby 77
- Säck, kanik 84
- Turesson (Tre rosor) 165, 168f
- Ulfsson (Ama) 62, 217
- Ulfsson (Aspenäsätten) 100
- Lejonansikte, se Hemming Ödgislesson
- Lejonbalk, se Magnus Karlsson
- Lejonbjälke, se Birgitta Knutsdotter

Lejonlilja, se Anders Eskilsson, Eskil Andersson, Ingeborg Eskilsson
 Likvidssönernas ätt, se Halsten Birgersson, Inga Birgersdotter, Margareta Likvidsdotter, Ulvid Birgersson
 Lillie av Greger Matssons ätt, se Anna Matsdotter, Folke Gregeresson, Greger Matsson, Mats Gregeresson, Mats Ödgislesson, Ödgisle Sunesson
 Lindöätten, se Märta Ragvaldsdotter, Olof Ragvaldsson, Ragvald Filipsson
 Link, se Ingeborg Markvardsdotter, Knut Link, Markvard Link,
 Långe Knut 189
 Magnus (Måns)
 – brorson till Olof Djäkn 33, 56, 91
 – präst 194, 202
 – son till Ulf Fase 60
 – i Brunna 83
 – i Bråtorp 160
 – i Finninge 112
 – i Hagby 86
 – i Malmby 117
 – i Rällinge 74
 – i Sörby 49
 – i Vik 53
 – i Västerviken, prebendat 202
 – Anundsson (Rörik Birgerssons ätt) 122
 – Bengtsson (Bengt Bossons ätt) 63
 – Eriksson, kung 22, 34, 40f, 45, 64, 70, 114, 128, 174, 215f
 – Eriksson, präst 198
 – Eriksson (kluven lilja med halvorna förenade i andreakors) 61
 – Finvidsson (Magnus Marinasons ätt) 71f, 135, 139, 213
 – Germundsson, präst 193
 – Gren 102
 – Hellersson 181
 – Ingevaldsson, sakristan 99, 104, 112, 121, 171
 – Jakobsson, kanik 48, 141
 – Jönsson 84
 – Karlsson (Lejonbalk) 110
 – Kristinason (Håkan Tunassons ätt) 133

– Ladulås, kung 19, 59f, 102, 120, 208
 – Larsson, prebendat 201f
 – Olofsson, biskopens sven 134
 – Petersson (styckad sköld med blomster och halv lilja) 157ff
 – Pik 22
 – Ragvaldsson (Håkan Tunasons ätt) 206
 – Smed 109
 – Sommar, kanik, biskop 120, 179
 – Svensson Somme 48, 69
 – Torkelsson (?båt) 100
 – Vildfang 136
 Magnus Marinasons ätt, se Finvid Magnusson, Ingevald Magnusson, Magnus Finvidsson, Nils Magnusson
 Margareta (Märta, Marta, Margit)
 – barnbarn till Olof Jonsson, nunna 64
 – dotter till Katarina, systerdotter till kaniken Tideke 99
 – hustru till Anund i Ånsta 147
 – hustru till Asser, borgare 117
 – hustru till Gad Magnusson 76
 – hustru till Långe Knut 189
 – hustru till Ulf Jonsson (Roos) 53, 70, 72, 75, 78f
 – änka efter Gudvast 197
 – abbedissa 65
 – nunna 65
 – i Sanda, ?frkvinna 27, 48, 64, 85, 125, 143f, 197
 – Bengtsdotter (adorantsigill) 143, 215ff
 – Birgersdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 75, 149, 210f
 – Bosdotter (Natt och Dag) 162
 – Erengisledotter (Gädda) 190, 214
 – Eriksdotter (örnsparre) 45, 49, 55, 61, 133f, 140f, 143f
 – Gisledotter 132
 – Karlsdotter, hustru till Karl Larsson (Björnlår) d y 138, 146
 – Knutsdotter, frkvinna 158
 – Knutsdotter (Tre rosor) 209, 213
 – Knutsdotter (?Tre rosor) 135
 – Kristiernsdotter (Kristierns från Öland ätt) 62
 – Likvidsdotter (Likvidssönernas ätt) 61

- Nilsdotter 85f
- Nilsdotter, hustru till Knut Pik 132
- Ragvaldsdotter (Lindöätten) 147f
- Röriksdotter (Rörík Birgerssons ätt) 47
- Svensdotter 30, 79f
- Siggisdotter (Håkan Tunasons ätt) 218
- Tordsdotter (Bonde) 70, 72f, 78
- Ulfsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 174, 182
- Valdemarsdotter, drottning 114
- Ödgisledotter (Lejonansikte) 62
- Markvard Link 22, 31, 85f
- Martin Botvidsson, borgare 197
- Mats (Mattias)
- i Berga 29
- i Elma 130
- i Finninge 113
- i Helgarö 72
- Gregersson (Lillie av Greger Matssons ätt), biskop 19, 113, 118, 122, 177f, 212
- Kagg 211
- Radh (?harv) 136
- Körning 22, 137, 145
- Ödgislesson (Lillie av Greger Matssons ätt) 62, 66, 101, 136, 218
- Mechtild, abbedissa 65
- Mechtild, nunna 65
- Mickel (Mikael)
- i Björsund 70
- i Spånga 168
- i Söderlänna 104f
- Fjäder 189f
- Mickelsson (andligt sigill) 105
- Nilsson, ?frman 179
- Nilsson (halvhjort av Ärnäs) 22
- Skinnare 192
- Skräddare 137
- Morkar i Åsby 32, 41, 76ff
- Mårten Beneson, ?frman 64
- Mälsåkersätten, se Klas Filipsson
- Natt och Dag, se Johan Åkesson, Karl Stensson, Märta Bosdotter, Nils Boss-son
- Nils (Nicolaus) se även Klas
- 203
- systerson till herr Magnus 194, 201
- i Brunna 32, 41, 76f
- i Bärby 33
- i Eldsund 110, 174
- i Ekeby 160
- i Eneby 132
- i Gorsinge 114
- i Helgarö 71, 187f
- i Hyvena 134
- i Hällby (1345) 39
- i Hällby (1399) 39
- i Järsta 41
- vid Klostret, prebendat 183, 209
- i Kynnersberg 42
- i Mædhilby 112
- i Märinge 117
- i Norrby 162
- i Skämby 167
- i Stenby 48
- i Söderårby 134, 145
- i Täby 170
- i Vålås 54
- Abjörnsson (Sparre av Tofta) 40, 50, 52, 99, 104, 109, 119
- Anundsson i Sundby 120, 199f
- Anundsson, ?frman 118, 121
- Bang, prebendat 118
- Bengtsson i Hällby 39
- Berg 162, 164, 167
- Birgersson 200, 202
- Birgersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö), dekan, syssloman 142, 196f, 200, 210f
- Björnsson, ?frman 53
- Bosson (Natt och Dag) 72, 83, 88, 135f, 139, 142, 164, 168f
- ?Bundhe 199
- Djåkn, frman 43, 46f, 49, 128, 138, 141
- Ebbesson i Skälby 92
- Erengislesson (Hammerstaätten) 102
- Gregersson i Hällby 39
- Gudmundsson i Skälby 92
- Ingevaldsson (Hammerstaätten) 128
- Johansson i Viby 77

- Johansson (?hjorthorn) 136
- Jonsson i Skäggesta 166
- Jonsson i Viby 77
- Jönsson (Oxenstierna) 122
- Karlsson (Färila, Karl Erikssons ätt) 30, 38
- Kettilsson (Vasa) 155, 165
- Kristiernsson (Vasa) 129, 150
- Kvanter, borgare 78
- Körning (växt) 141
- Larsson på Hornby 194
- Larsson i Norrälänna 102
- Magnusson, borgare 201
- Magnusson (Ivar Nilssons ätt) 121, 215
- Magnusson (Magnus Marinasons ätt), domprost 35, 56, 88, 90f, 104, 109, 111, 117, 119, 134, 136, 141f, 178, 206, 215, 218
- Nilsson, ?frman 164, 168
- Olofsson, ?frman 164, 168
- Petersson (1311) 61
- Petersson (1427) 54, 134, 145
- Petersson (1438) 110
- Petersson, prebendat 77
- Ryning 200
- Siggesson i Viby 77
- Smed 197
- Turesson (Bielke) 206
- Ulfsson 192, 194
- Ulfsson, prebendat 195, 213
- Ulfsson (schack) 71
- Olof
- i Askare 128
- i Brunna 84
- i Gorsinge, frman 113
- i Hannemyra 38
- i Holm 87
- i Järsta 41, 104
- i Karleby 42
- i Malmby 116
- i Rosöga 90
- i Solö 48
- i Stenby 48
- i Söderårby 146
- i Tynäs, borgare 121, 174
- i Valsberga 172
- i Åsby (1440) 79
- i Åsby (1517) 80
- Andersson 132, 143
- Andersson, borgare 201
- Andersson, präst 25, 67
- Bagare 185
- Basatömir, ärkebiskop 113
- Bengtsson i Björsund 70
- Bonde i Bergshammar 30
- Brännejärn 196f, 199, 201
- Djäkn (pilstjärna) 29, 32f, 51, 56, 74, 91, 129, 137
- Eriksson i Skälby 92
- Finne, klosterysselman 38
- Haraldsson (Hjulstaätten) 211
- Henriksson 188, 201
- Henriksson, häradshövding 22
- Japsson 191
- Johansson, ?präst 78
- ?Jonsson i Gorsinge, frman 113
- Jonsson i Stenby 48
- Jonsson (Örnsparre) 64, 71
- Jönsson 201
- Karlsson, frim 75
- Matsson i Eldsund 110
- Månsson i Lagnö 140
- Nilsson 171
- Nilsson Spranting (bomärkessigill) 173
- Olofsson i Svedäng 120
- Persson (Örnfot i Västergötland) 143
- Petersson i Skämby 167
- Pil i Gorsinge 114
- Ragvaldsson (Lindöätten) 147
- Siggesson i Finninge 113
- Skinnare 191f
- Skomakare, borgmästare 201
- Smed 201
- Torstensson i Häckelsta 170
- Överskärare 187
- Oxenstierna, se Gabriel Kristersson, Nils Jönsson
- Oxhuvud, Karl Bengtssons ätt, se Ramborg Karlsdotter
- Peter (Per, Pelle)
- i Berga 29
- i Brunna 83
- i Bärby 33

- i Eneby 132
- i Finninge 111
- i Grinda 36
- i Göksten 86
- i Hannemyra 37
- i Lundby 44
- i Malmby (1399) 116
- i Malmby (1517) 117
- i Norrby 118
- i Nybble 73
- i Sanda 144
- i Sanda (?tre sjöblad i trepass) 44, 47, 50, 64, 89, 143f
- i Snytberga (1422) 92, 201f
- i Snytberga (1534) 93
- i Solberga 167
- i Stenby 49
- i Söderlänna 104
- konfessor i Vårfruberga
- Andersson i Ekeby 201
- Bengtsson 190
- Bengtsson i Bärby 33
- Bengtsson i Elma 131
- Bengtsson i Rällinge 75
- Bernhardsson, prebendat 112, 202
- Berntsson, prebendat
- Björnsson, prebendat 192f
- Bondesson, prebendat 129, 201
- Brahe 86–89, 92, 134ff, 140, 146ff
- Brun, frn 35
- Due 114, 174
- Eriksson i Broby 156
- Eriksson i Riby 164
- Gaard i Näsby 89
- Gustavsson (ginstyckad sköld, 1. ginbalk, 2. styckat) 29, 71, 91
- Holmgersson i Eneby 132
- Jeppesson i Elma 131
- Johansson 109
- Johansson i Helgarö 72
- Johansson, biskop 65
- Johansson, prebendat 101
- Jönsson 87
- Jönsson i Spånga 169
- Jönsson, frman 49, 150
- Köpman i Kumla 88
- Larsson, kanik, kansler 178f
- Larsson, präst 112
- Larsson i Hällby 166
- Larsson i Lundby 44
- Larsson i Rundholm 143
- Larsson i Vänäs 55
- Magnusson i Härad 87
- Magnusson i Kumla 88
- (Magnusson) Brahe 88, 135
- Magnusson (?styckad sköld med blomster och halv lilja) 158
- Mjöltnare 88
- Nilsson i Merlänna 99
- Nilsson Trosbo 200
- Olsson i Hannemyra 38
- Olsson i Helgarö 53, 72
- Orre, ?firman 61
- Persson Reffuaklo, Stockholmsborgare 134
- Petersson 52
- Påvelsson i Löt 115
- Skräddare 190
- Snik i Vävle 37, 47, 51, 74, 78
- Sölvköpare 182, 209
- Ulfsson (Roos av Hjelmsäter) 53f, 72f, 75, 78f
- Ulfsson (Sövstaätten) 53
- Påvel (Pål)
- i Merlänna 99
- i Valsberga 172
- Magnusson, präst 191
- Ragna
- hustru till Nils i Helgarö 71, 187f
- Magnusdotter 44, 47
- Ragnhild
- kapellväktare 214
- änka efter Gärda 202
- Matsdotter 200
- Ragvald
- i Hasta 38
- i Hässelby 37, 47, 51, 74, 78
- i Löt 115
- i Riby 164
- i Sörby 49
- i Täby 171
- i Valla 146
- i Vältesta, frman (1382) 147
- i Vältesta (1428) 148

- Birgersson i Snytborga 92
- Filipsson (Lindöätten) 148
- Gustavsson (Tre rosor av Horshaga) 102
- Johansson i Riby 164
- Karlsson i Fässlinge 166
- Magnusson (Håkan Tunasons ätt) 85, 87, 135, 206f, 213
- Ramborg
 - hustru till Björn Kettilbjörnsson 123
 - Germundsdotter (griphuvud) 91
 - Karlsdotter (Oxhuvud, Karl Bengtssons ätt) 34
 - Staffansdotter (Ulv) 101
- Ramfrid
 - Bengtsdotter (Bengt Hafridssons ätt) 212
 - Torstensdotter (Bralstorp) 63
- Reinhold 184
- Rembold Petersson (bjälke) 22, 142, 155, 165, 170ff
- Roos av Hjelmsäter, se Peter Ulfsson, Birgitta Ulfsson, Ulf Jonsson
- Röd
 - i Kinger 137
 - i ?Strömgården 185
- Rörik Birgerssons ätt, se Holmger Jönsson, Magnus Anundsson, Margareta Röriksdotter
- Salve
 - i Byringe 97, 131, 139
 - i Hannemyra 37
- Sigge
 - i Viby 77
 - i Ökna 168, 173
 - son till Johan i Kinger 56, 137
 - Brun 207
 - Jönsson (lilja åtföljd av två stjärnor) 54
 - Magnusson (Håkan Tunasons ätt) 34, 36, 41, 45, 51f, 54f, 70, 104, 218
 - Sillmånglare 186
 - Uddsson, biskop i Skara 159
 - Ulfsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö), biskop 85, 109, 114, 116, 131, 139, 171, 182, 201, 207, 209f
- Sigmund
 - biskop 99, 104, 111, 121, 142, 208
 - Erengisleson (båt) 217
 - Keldorsson (tre klöverblad) 32, 184
- Sigrid
 - Jonsdotter, frkvinna 64
 - Karlsdotter (stjärna) 185
 - Karlsdotter (Stubbe) 100
 - Petersdotter 61
 - Svensdotter 191f
- Sigvard, jarl, klostergrundare 42, 58
- Sigvast i Eldsund 110
- Sigvid
 - i Eldsund 110
 - i Östa 150
- Silvast
 - i Roteby 142
 - i Solö 48
- Simarus i Norrby 117
- Simon Körning 168
- Sparre av Hjulsta och Ängsö, se Fader Ulfsson, Gustav Ulfsson, Märta Birgersdotter, Märta Ulfsson, Nils Birgersson, Sigge Ulfsson
- Sparre av Tofta, se Karl Ulfsson, Nils Abjörnsson
- Staffan
 - i Askare 128
 - i Kinger 137
 - i Merlänna 99
 - i Valsberga 172
 - i Östa 150
 - Röriksson (Staffanssönernas ätt) 32f, 56, 141, 184
 - Ulfsson (Ulv) 33, 100, 110, 207, 209
- Staffanssönernas ätt, se Staffan Röriks-son
- Stallare, se Ingeborg Ragnedotter
- Sten
 - Bengtsson (Bielke) 91, 97, 101, 214
 - Eriksson (Kolshammarsätten) 70
 - Eriksson (Leijonhufvud) 200, 202
 - Sture d ä 96ff, 103, 106, 155f, 160, 194
 - Sture d y 73
- Stenbjörn i Edeby 71
- Stubbe, se Harald Karlsson, Sigrid Karlsdotter

Sture, sjöbladsätten, se Algot Magnusson, Anund Sture, Gustav Sture, Sten Sture d ä

Sture, ”yngre ätten”, se Svante Sture
Sture Brand 155

Styrbjörn, biskop 36, 46f, 50, 61, 63, 70, 74, 113, 118, 133, 206, 214

Sune (Sone)

– i Lundby 44

– i Snytberga 93

– i Solberga 167f

– i Valsberga (1399) 172

– i Valsberga (1447) 172

– Kyrkomästare 186, 188

– Petersson 186f

Svante Sture d y 49, 53, 70, 73, 76, 78, 80, 165, 168f, 200

Svarte Skåning, se Henrik Turesson,
Ture Jönsson, Åke Jönsson, Öllegård
Turesdotter

Svarte Åke Jönsson, se Åke Jönsson
(Svarte Skåning)

Sven

– i Hasta 39

– i Spånga 168

– i Ökna 168, 173

– ?präst 169

– präst i Vårdinge 130

– Olofsson 98, 104, 111

– Petersson, präst 65

Severin Arvidsson 66

Tideke

– i Helgarö 72

– kanik (1315) 98f, 111, 184

– präst (1378) 210

Timmo Gutow, kanik 137, 146f

Tjälve

– i Hällby 39

– i Åsby 79

Tomas

– i Berga 29

– i Elma 130

– i Årby 56

– Johansson, biskop i Växjö 70

– Sigvidsson (fjällbelagd bjälke) 61

– Simonsson, biskop 84, 159, 177

Tord

– Gunnarsson, biskop 23, 75, 91, 99, 104, 112, 121, 142, 171, 195f, 211

– Petersson (tre sjöblad i trepass) 22, 56, 62, 65, 79, 117, 129ff, 134, 139, 142–145, 148f

Torsten

– i Järsta 42

– i Näsby 89

– i Rosöga 90

– i Rällinge 75

– i Ökna 173

– Andersson, domprost 116, 180

– Jönsson 187f

– Simpa (Bralstorp) 61, 63

Tott, se Axel Larsson, Birgitta Hansdotter, Erik Axelsson, Ingeborg Åkesdotter, Katarina Axelsdotter

Tre rosor, se Johan Turesson, Lars Turesson, Märta Knutsdotter, Ture Jönsson

Tubbe i Årby 56

Ture

– Jönsson (Svarte Skåning) 136

– Jönsson (Tre rosor) 165, 168f

– Stensson (Bielke) 100

Tuve Nilsson Bagare, borgare 184f

Tyggolf i Lundby 44

Tyrgils (Torgils)

– i Helgarö 72

– på Kungsberget 185

– i Söderårby 145

– Johansson, biskop 41, 74, 104, 157, 159, 164, 179, 206

– Kvanta 185, 190

– Skräddare 195

Ulf

– i Bergshammar 30

– i Bullsta 147

– i Ekeby 160

– i Eldsund 110

– i Lundby 44

– i Mora 140

– i Sanda 144

– i Sundby 44

– i Valla 146

- i Viggeby 51
- Anundsson, syssloman, prebendat 180, 193
- Bengtsson, frman 31, 41
- Fase, jarl 60
- Gunnarsson, frman 31
- Holmgerrsson (Ama) 217
- Jonsson (Roos av Hjelmsäter) 53, 70, 72f, 75, 78f
- Persson, gillesålderman 181
- Petersson i Vålnäs 54
- Petersson (Sövstaätten) 131
- Skräddare, borgare 185, 195
- Staffansson (Ulv) 110
- Sunesson (schack) 22, 37, 71
- Ulv, se Bengta Staffansdotter, Gotskalk Bengtsson, Ingeborg Ulfsson, Katarina Staffansdotter, Ramborg Staffansdotter, Staffan Ulfsson, Ulf Staffansson
- Ulvid Birgersson (Likvidssönernas ätt) 63
- Underlög i Tynäs 205
- Unnhild Ragvaldsdotter (stjärna) 180
- Valborg
- hustru till Sture Brand 155
- Olofsdotter, þfrkvinna 164, 168f
- Valdemar
- Birgersson, kung 60, 122, 162, 171
- Magnusson, hertig 113
- Valsjöätten, se Ingemund Arvidsson
- Vasa, se Erik Karlsson, Kristiern Nilsson, Nils Kettilson, Nils Kristiernsson
- Videke (þböjd arm) 158
- Viglog Nilsson (hjorthorn) 92, 213
- Viking Bryggare 111
- Åke Jönsson (Svarte Skåning) 38, 85, 143, 161, 169, 173
- Ärgerd, dotter till Elena Styrgersdotter 64
- Ärnvast i Gredby 36
- Ödbjörn i Gorsinge 114
- Ödgisle
- biskop i Västerås 70
- Sunesson (Lillie av Greger Matssons ätt) 100, 218
- Öllegård Turesdotter (Svarte Skåning) 88, 135
- Örgerd, dotter till Jöns Borro 65
- Örnspärre, se Filip Ingevaldsson, Johan Ingevaldsson, Olof Jonsson
- Östen i Näsby 89

Register över kyrkliga institutioners jordinnehav

Registret upptar såväl medeltida belägg som uppgifter i landskapshandlingarna. Vid ändrade jordnaturer i SöH, exempelvis då kyrkojord övergår till att kallas biskopsjord, upptas bara den första jordnaturen. Landskapshandlingarnas kyrkojord i Strängnäs sn har i registret förts till preposituren eftersom domkyrkan var församlingskyrka.

Eskilstuna kloster: 51 (Viggeby), 53f (Välнас), 91 (Skälby), 187 (Olof Överskärarens gård), 200 (Lars Jönssons gård, Nils Anundssons gård)

Fogdö kyrka: 29 (Berga), 31 (Björka), 34 (Ekeby), 35 (Frölinge), 38 (Hasta), 40 (*Ingebo torp), 43 (*Lidakulla), 49 (Ströpåker), 51 (*Westerås), 52 (Vik), 53 (Välнас), 56 (Årby)

Helgarö kyrka: 74 (*Prästgården), 74f (Rällinge), 76 (Viby)

Härads kyrka: 86 (Holm, prästgård)

Julita kloster: 92 (Snytberga)

Länna kyrka: 104 (Söderlänna)

Mariefreds kloster: 156 (Berga), 160 (Ekeby), 162 (Norrby), 166 (Skäggesta), 172 (Valsberga)

Strängnäs domkyrka:

Biskopsbordet: 35 (Frölinge, *Frölingevret), 37 (Hannemyra), 39 (Hällby), 43 (Lundby), 47 (Solö), 48 (Stenby), 51 (Viggeby), 76 (Viby), 85 (Gredby), 86 (Hagby), 87 (Härad), 98 (Merlänna), 100 (Norrlänna), 104f (Söderlänna), 109 (Biskopskvarn, *Björktorp), 110 (Eldsund), 111f (Finninge), 113f (*Gorsinge), 115 (Lundby), 115 f (Löt), 117 (Märinge, Norrby), 119 (Skedinge), 120 (Sundby), 121 (*Trägård, Tynäs, *Viggeby), 122 (Åby, Åsby), 129 (Brännårby), 133 (Hyvena), 137 (Kinger), 140 (Mora), 141f (Roteby), 147 (Vältesta), 149 (Åsby), 157ff (Bråtorp), 177 (Biskopsgården)

Dekanatet: 188 (stadsgård), 189 (trädgård), 190 (Märta Erengisledotters vret)

Fabrican samt ospecificerat: 35 (Frölinge), 56f (Årby), 74f (Rällinge), 77 (Viby), 84 (Brunna), 85 (*Eneby), 86 (Hagby), 87 (Härad), 88 (Kumla), 91 (Skälby), 105 (Söderlänna), 109 (Bresshammar), 110 (Eldsund), 111f (Finninge), 114 (*Gorsinge), 116 (Löt), 117 (Märinge), 117f (Norrby), 119 (Stenby), 121 (Vreta), 129 (Brännårby), 132 (Eneby), 136 (Hälleby), 162 (Norrby), 163 (*Prästgården), 166 (Skäggesta), 178 (Domkapitelhuset), 179 (Skolan), 183 (Kristin på Bergets gård), 185 (Sigrid Karlsdotters gård, Tuve Nilsson Bagares gård), 186 (stadsbodar), 189 (Mickel Fjäders tomt), 191 (*Biddaregården), 193 (gårde), 201 (Peter Anderssons tomt)

Onämnd prebenda: 83 (Brunna), 87 (Härad), 115 (Låsta), 198 (Helge Peterssens gård, bodar i Henrik van Hampnens gård)

Prebenda Animarum (Själakoret): 202 (Prebenda Petri gård)

Prebenda Anna: 84 (Brunna), 118 (Norrby), 138 (Kinger), 147 (*Vreta), 190 (stadsgård), 198 (*Hässelbygården)

Prebenda Annunciacionis (Bebådelsen): 91 (Skälby), 100 (Norrlänna), 183 (stadsgård)

Prebenda Aspesta: 79 (Åsby), 179 (stadsgård)

Prebenda Botvid: 54 (Vältnäs), 86 f (Holm), 100 (*Norlenna torp), 101 (Norrlänna), 112 (Finninge), 118 (Norrby), 122 (Åsby), 134 (Hyvena)

Prebenda Erik: 109 (Bresshammar), 146 (Valla), 193 (stadsgård)

Prebenda Eskil: 100 (Norrlänna)

Prebenda Frölunda: 112 (Finninge), 137 (Kinger), 179 (stadstomt)

Prebenda Fröslunda: 177 (Biskopsgården)

Prebenda Helga Korset och Birgitta: 75 (Rällinge), 149 (Åsby), 185f (stadsbodar), 191 (*Biddaregården), 193 (vret), 195 (vret), 196 (Joar Joarssons tomt), 198 (stadsgård), 200 (Kristina Bengts tomt), 202 (Ragnhild Gärdars tomt)

Prebenda Helga lekamen: 137f (Kinger), 147f (Vältesta), 183 (Kristin på Bergets gård), 186 (stadsgård, tomt, bodar), 201 (Olof Anderssons tomt)

Prebenda Johannes: 37 (Hannemyra), 71 (Edeby), 77 (Viby), 122 (Åsby), 134 (Hyvena), 144 (*Skumarum)

Prebenda Maria Magdalena: 40 (*Ingeby), 183 (stadsgård)

Prebenda Mellösa: 115 (Låsta), 121 (*Viggeby), 122 (Ösby)

Prebenda Oppaby: 85 (*Eneby), 86 (Hagby), 129 (*Ekeby), 137 (Kinger), 144 (Sanda)

Prebenda Patronorum: 164 (Riby), 196 (kålgård)

Prebenda Petrus och Paulus: 35 (*Frölingevret), 71 (Helgarö), 109 (Bresshammar, Djupvik), 111f (Finninge), 119 (Stenby), 135 (Hålby), 139 (Lagnö), 141 (Roteby), 193 (vret), 195 (vret), 201 (stadsgård)

Prebenda Söra: 91 (Skälby), 92 (Snytberga), 111 (Finninge), 116 (Malmby), 167 (Skämby)

Prebenda Tuna: 179 (stadstomt)

Prebenda Vår Fru och Vårfrualtaret: 91 (Skälby), 97 (Byringe), 101 (Norrlänna), 118f (Skedinge), 193 (stadsgård)

Preposituren (Domprostdömet): 109 (Bresshammar), 111f (Finninge), 116 (Malmby), 118 (Rosendal, Skedinge), 120 (*Säby), 122f (Ösby), 128 (Askare), 162 (Norrby), 167 (Solberga), 178 (gamla Domprostgården), 194 (nya Domprostgården, vretar), 202 (åker)

Sakristanatet: 85 (Gredby), 92 (Merlänna), 104 (Söderlänna), 111 (Finninge), 121 (*Viggeby), 142 (Roteby), 192 (stadsgård)

S:t Andreas altare: 139 (Lagnö)

Sysslomannen: 177 (Biskopsgården), 180 (stadstomt, Sysslomanshagen), 195 (*Hospitalsvreten)

Årkedjäcknedömet: 72 (Helgarö), 74 (Rällinge), 79 (Åsby), 135 (Hålby), 139 (Lagnö), 179 (stadsgård), 188 (stadstomter), 193 (gårde)

Strängnäs, Dominikankonventet: 110 (Eldsund), 117 (Märinge), 130 (Elma), 143 (Sanda), 150 (Östa), 195 (*Hospitalsvreten)

Strängnäs, Hospitalet: 119 (Stenby), 195 (Hospitalsgården, vret)

Strängnäs, Infirmarian: 99 (Merlänna), 181 (stadsgård)

Vansö kyrka: 85 (Gredby), 129 (*Ekeby), 131 (Eneby), 140 (Mora), 141 (*Prästgården), 149 (Åsby)

Vårfruberga kloster: 29 (Berga), 30 (Bergshammar), 31 (Björka), 32ff (Bärby), 34 (Ekeby), 35 (Frölinge), 36 (Gredby, Grinda), 37 (Hallingen, Hannemyra), 38 (Hasta), 39 (Hällby), 40 (Hässelby, *Ingeby), 41 (Järsta), 42 (Karleby, Kråktorps, Kungsberg, Kynnersberg, Lida), 44 (Lundby), 45 (Lövinge, Magdeboda, *Nordhammar), 46 (*Norrby, Prästgården, *Revinge), 47 (*Skiaedharne, Skåninge, Solö), 48 (Stenby), 49 (Sörby), 50 (Tuna, Valla), 51 (Viggeby), 52 (Vik), 54 (Välnäs), 55 (Lilla Väsby, Stora Väsby), 56 (Årby), 69 (Björsund), 70 (Edeby), 71 (Helgarö), 74 (*Prästgården, Rällinge), 76 (Sal), 77 (Viby), 78 (Åsby), 84 (Ekså), 85 (Gredby), 86 (Hagby), 87f (Härad, Kumla), 88 (Lidökna), 89 (Lottesta), 90 (Rosöga), 91 (Skälby), 92 (Snytberga), 97 (Byringe), 98 (Merlänna), 100 (Norrlänna), 104 (Söderlänna), 117 (Märinge), 118 (Skedinge), 120 (Svedäng, *Säby), 127 (*Alastum), 127f (Askare), 129 (*Ekeby), 129ff (Elma), 131 (Eneby), 133 (Husby), 134 (Hyvena), 136 (Hälleby), 137 (Kinger), 138f (Lagnö), 140 (Mora, Mälby, *Möns), 141 (Plångsta), 141f (Roteby), 143f (Sanda), 144 (*Skumarum), 145 (*Skälby, Söderårby), 146 (Valla), 148 (Ympartorp), 149 (Åsby), 203 (stadstomt)

Västerås domkyrka, Själakoret: 49 (Stenby)

Åkers kyrka: 161 (Hässelby, *Lundby), ?165 (Skäggesta)

Register över sätes-, kungs- och biskopsgårdar

Registret avser de egendomar inom undersökningsområdet som vid något tillfälle under medeltiden eller åren 1520–1570 finns belagda som sätesgårdar, biskopsgårdar eller som kronogods där regenter vistats. Årtalen anger det första och det sista året som sådana uppgifter finns; streck (–) mellan årtalen anger att gården kan antas ha varit sätesgård under hela den mellanliggande perioden, komma (,) mellan årtalen avskiljer enstaka uppgifter.

Se karta på s 24.

Fogdö sn

?Berga 1397 s 29

Bergshammar 1430 (omkr), 1443–51, 1489, 1506–26, 1536–44 s 30

Ekeby 1338 s 34

Järsta 1345 s 41

Strängnäs sn

*Gorsinge (kungsgård) 1229, 1309, 1348 s 113

Sundby (biskops- eller kungsgård) 1277–83 s 120

Vansö sn

Elma 1409–24 s 129

Plångsta 1423 s 141

?Rundholm 1348 s 142

Sanda 1381–98 s 143

Vältesta 1382, 1398 s 147

Östa 1430 s 149

Åkers sn

Berga 1452–85 s 154

Täby 1358 s 170